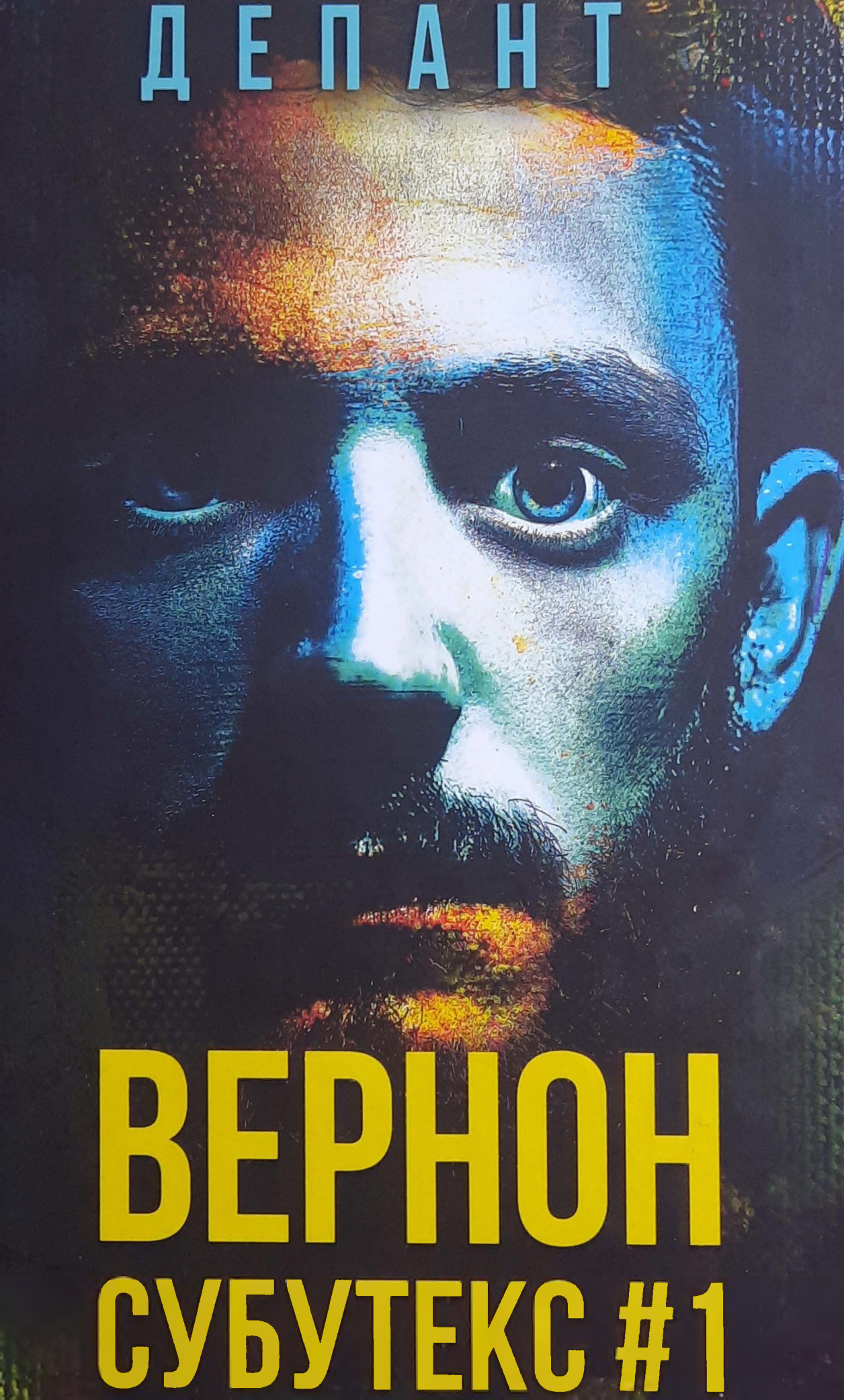

ДЕПАНТ

ВЕРНОН
СУБУТЕКС #1

СУБУТЕКС #1

VIRGINIE
DESPENTES

VERNON SUBUTEX #1

Roman

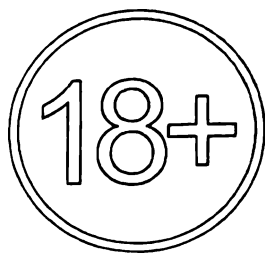
BERNARD GRASSET
PARIS

ВІРЖИНІ
ДЕПАНТ

ВЕРНОН СУБУТЕКС #1

Роман

УДК 821.133.1
Д35

**Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій
формі без письмового дозволу видавництва**

**Перекладено за виданням:
Despentes V. Vernon Subutex. Tome 1 : Roman / Virginie
Despentes. — Paris : Bernard Grasset, 2015. — 400 p.**

**Переклад з французької
*Валерії Космідайло, Юлії Максимейко***

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *Марго Стерничук*

**ISBN 978-617-12-6076-4
ISBN 978-2-246-71351-7 (фр.)**

© Virginie Despentes et les Éditions Grasset & Fasquelle, 2015
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2019
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019

*Non omnis moriar*¹

...

*Мартіну Джордано,
Жозефіні Пені Болівар,
Янні Пістріюен*

¹ Весь я не помру (лат., Горацій). (Тут і далі прим. перекл.)

Вікна будинку навпроти вже світяться. Постаті прибиральниць рухаються в просторому офісі комунікаційного агентства¹. Вони розпочинають о шостій. Зазвичай Вернон прокидається трохи раніше. Йому хочеться міцної кави, цигарки з жовтим фільтром, він би залюбки засмажив скибку хліба й поснідав, переглядаючи заголовки *Parisien* на своєму комп'ютері.

Тижнями він не купував кави. Цигарки, які він скручує зранку, набиваючи вчорашні недопалки, настільки тонкі, що палити їх — однаково що затягуватися папером. Їжі на полицях катма. Але він зберіг інтернет-підключення. Гроші вираховуються в той же день, коли надходить субсидія на житло. Протягом кількох місяців вона виплачується безпосередньо власнику, однак досі це працювало. Аби так і тривало...

Обслуговування його мобільного номера призупинено, тож він більше не сушить мізки над сплатою тарифів. Зазнавши краху, Вернон виробив певну лінію поведінки: він удає бовдура, який не помічає нічого особливого. Він спостерігав, як усе повільно зсувається в бік прірви, потім цей процес пришвидшився. Проте Вернон не поступився ні байдужістю, ні елегантністю.

Спочатку його вилучили зі списків *RSA*². Поштою він отримав копію донесення, складеного його кон-

¹ Комунікаційне агентство — компанія, яка організовує внутрішню та/або зовнішню комунікацію від імені своїх клієнтів (маркетинг, реклама, PR тощо).

² *RSA* — соціальні виплати з безробіття.

сультанткою. З нею він був у добрих стосунках. Протягом близько трьох років вони регулярно зустрічались у вузькій кімнатці, де тихо гинули рослини в горщиках. Тридцятирічна, елегантна, з пофарбованим рудим волоссям, пухленька, з чудовим бюстом мадам Бодар охоче розповідала про своїх двох хлопчиків, які завдавали їй клопоту: вона регулярно водила їх до педіатра, сподіваючись, що той діагностує гіперактивність і призначить лікування седативними препаратами. Але лікар вважав, що вони в повному порядку, чим її спантеличував. Мадам Бодар розповіла Вернонові, що колись, маленькою, була з батьками на концерті *AC/DC* та *Guns N' Roses*. Сьогодні їй більше подобалися Каміль Далм та Бенжамен Бйоле, і він остерігався, щоб не прохопитися якимось образливим коментарем. Вони довго обговорювали його справу: він був продавцем грамплатівок у віці від двадцяти до сорока п'яти. У його галузі вакансії з'являлися рідше, ніж коли б він працював у вуглевидобуванні. Мадам Бодар пропонувала освоїти нову професію. Разом вони радилися щодо стажувань, на які він міг податись: *AFPA*¹, *GRETA*², *CFA*³, — і розходилися на приємній ноті, домовляючись знову зустрітися і ще раз усе обговорити. Через три роки його кандидатуру на проходження *BEF*⁴ з адміністративних послуг не затвердили. Зі свого боку, він вважав, що зробив те, що мусив, ставши експертом з резюме

¹ *AFPA* — агентство професійної освіти для дорослих.

² *GRETA* — об'єднання місцевих державних навчальних закладів для дорослих.

³ *CFA* — навчальний центр для людей віком від 16 до 25 років, який пропонує теоретично-практичні курси.

⁴ *BEF* (*brevet d'études professionnelles*) — диплом про середню професійну освіту.

і навчившись робити їх напрочуд ефективно. Зрештою в нього з'явилося відчуття, що його робота полягає в тому, аби лазити інтернетом у пошуках справ, до яких пасував би його профіль, потім надсилати резюме і гарантовано отримувати аргументовану відмову. Кому захочеться навчати людину, якій майже п'ятдесят? Він таки пройшов кілька стажувань: одне — в концертній залі у передмісті, інше — в будинку артхаузного кіно, але окрім того, щоб трохи бувати в світі, бути в курсі проблем залізниці й зустрічатися з людьми, все це нічого йому не дало, хіба що гнітюче враження марноти.

У копії донесення мадам Бодар перерахувала подробиці, якими Вернон ділився як чемний співрозмовник: наприклад, як задешево з'їздити на концерт *The Stooges* до Ле-Мана або як програти сто євро в покер. Коли він переглядав її резюме перед тим, як податися на виплату з безробіття, Вернонові стало жахливо соромно за мадам. Їй було близько тридцяти. Що вона заробляє, скільки отримує отака жіночка, дві тисячі брудними? Щонайбільше. Однак люди її покоління зростали на реаліті-шоу: в такому світі будь-коли міг задзвонити телефон і таємничий голос наказував вигнати половину компаньйонів. Прибрати наступника — золоте правило гри, яке вони засвоїли змалечку. Чи можливо, щоб вони одумалися тепер?

Позбувшись соцвиплати, Вернон гадав, що, можливо, це мотивує його знайти «що-небудь». Так, ніби погіршення тяжкого становища могло допомогти вийти з глухого кута, до якого він забрів...

Лише в нього все швидко полетіло шкереберть. Проте чимало людей на початку нульових гарно влаштувалися. Ні в кого не викликало подиву, що кур'єри стають

лейбл-менеджерами, складачі текстів — завідувачами телерубрики, навіть останні нероби опиняються у відділі продажу дисків у *Fnac*¹... Серед цієї маси найменш зацікавлені успіхом знаходили підробіток на фестивалях, були адмінами на гастролях чи розклеювали по вулицях афіші... Усе-таки Вернон мав хорошу роботу і, хоч усвідомлював загрозу цунамі від *Napster*², не міг би й уявити, що одним махом піде на дно.

Деякі стверджували, що це карма, адже індустрія знала кращих часів із випуском *CD*: збуваєш усім клієнтам колекції дисків, виготовляючи дешевше і продаючи вдвічі дорожче... однак меломанам це було не вигідно, адже на грамофонні платівки ще ніхто ніколи не скаржився. Недолік подібної кармічної теорії полягає в тому, що з часом Історія показує, хто поведився як педераст.

Крамниця Вернона називалася «Револьвер». У двадцять років він почав працювати там продавцем, а коли його начальник вирішив переїхати до Австралії, де зайнявся ресторанним бізнесом, Вернон перебрав управління тою яткою на себе. Якби на першому році йому сказали, що він проведе основну частину життя в магазині, він би точно відповів: «Та ні, в мене є інші цікаві справи». І от коли старієш, розумієш фразу «дідько, час летить», яка влучно підсумовує справи.

Потрібно було зачинитися ще в 2006-му. Найскладнішим було знайти орендатора і поставити хрест на мріях про прибутки, але перший рік безробіття без

¹ Торговельна мережа, яка в основному спеціалізується на продажі книжок, компакт-дисків, *DVD*.

² *Napster* — перший широко використовуваний музичний файлообмінний сервіс у форматі *MP3*, що діяв у 1999—2001 рр.

компенсації, оскільки Вернон був власником, минув на ура: контракт на написання десятка статей до енциклопедій про рок-н-рол, кількаденна халтура, щоб продати квитки на фестиваль у передмісті, рецензії платівок для спеціалізованих видань... також він почав продавати через інтернет усе, що забрав із крамниці. Основна частина майна була в готівці, але залишалося кілька вінілів, обкладинок платівок і важлива колекція афіш та футболок, які Вернон не став продавати за безцінь разом із рештою. На *eBay* він заробив утричі більше, ніж очікував, причому без махлярства в бухгалтерських записах. Треба лишень бути серйозним, ходити на пошту й акуратно все запаковувати. Перший рік був суцільною ейфорією. Життя часто грає на два тайми: протягом першого воно тебе заколисує, змушуючи думати, що ти всім керуєш, а протягом другого, коли ти розслабляєшся і складаєш зброю, застає зненацька й завдає удару.

Вернон віднайшов смак ранкового нічогонеробіння: протягом більш як двадцяти років, чи в дощ, чи в спеку, чи коли хотілося здохнути, він будь-що піднімав те трикляте металеве жалюзі в крамниці шість днів на тиждень. За двадцять п'ять років лише три речі змусили Вернона не вийти на роботу: кишкова інфекція, зубний імплант і запалення сідничного нерва.

Цілий рік він заново вчився валятися в ліжку й читати, якщо хотілося. Неземним кайфом для Вернона було слухати радіо і паралельно шукати порно в мережі. Він знав усе про кар'єру Саші Грей, Боббі Старр і Ніни Робертс. Він також обожнював дрімати вдень, з півгодинки читати й засинати, мов після маку.

На другий рік Вернон зайнявся пошуком портретів для книги про Джонні Кеша, подався до центру

зайнятості по виплату з безробіття, а також почав розпродувати речі з власної колекції. Він непогано заробляв на *eBay* і ніколи б не припустив, що саме фетишизм — це кнопка радіокерування покупцями, адже продавалося все: різноманітний крам, комікси, пластикові фігурки, афіші, фензини¹, фотокниги, футболки... Коли починаєш розпродаж власних речей, спочатку це робиш стримано, а коли це виходить добре, дістаєш справжнє задоволення дивитися, як розходяться твої речі. Так його домівка позбувалася найменшого сліду колишнього життя.

Вернон не забував належно оцінювати приємність ранків, коли ніхто не приходив його діставати. Весь час він слухав музику. Гурти на кшталт *The Kills*, *White Stripes* та *Strokes* могли випускати скільки їм заманеться альбомів, більше не треба було за цим слідкувати. Вернону набридли ці безупинні новинки, яким не було кінця, — щоб устигати за ними, довелося б розчинитися в мережі й поглинати нові звуки, не передихаючи.

Натомість він ніяк не міг передбачити, що з закриттям крамниці поведеться так скрутно з дівчатами. Кажуть, що рок-н-рол — прерогатива чоловіків, але те, що кажуть, зазвичай бридня: нових покупниць завжди вистачало. З дівчатами Вернон був у цілковитій злагоді. Він не був вірним коханцем, через що юнки ще більше ходили назирці, тільки й знай давати драла. Достатньо було одного разу, щоб якась краля зайшла зі своїм бойфрендом у пошуках сидюка², і через вісім днів вона вже поверталася сама. Не кажучи вже, що в його кварталі

¹ Від англ. *fanzone* (*fan magazine*) — аматорське малотиражне видання.

² Диск (слент).

було повно мамзелей. Були косметологи в кінці вулиці, були дівчата з крамниці навпроти, а також із пошти, з ресторану, бару, басейну. Рибне місце, до якого Вернон втратив доступ, як тільки віддав ключі.

За все життя в нього було небагато серйозних стосунків. Як і більшість знайомих хлопців, він жив спогадом про дівчину, яка пішла. І яка була значущою. Для Вернона такою стала Северина. Йому було двадцять вісім. Він занадто дорожив репутацією серійного коханця і не хотів вчасно визнати, що вона була тою єдиною. Парубок на все село, вовкуватий і незалежний — його вміння елегантно-безсоромно міняти коханок викликало захват друзів. Або принаймні він думав, що складає подібне враження. Коханець на одну ніч, спокусник, який не має жодних прихильностей, якого не вдається улестити. Вернон не обманювався ілюзіями: він, як і будь-який невпевнений у собі хлопчик, втішався думкою, що може змусити жінок плакати.

Северина була високою та завзятою, бадьорою настільки, що це починало втомлювати, її ноги були нескінченними, а виглядала вона, як заможна парижанка, що навіть у кожусі з баранячої шкіри залишалася б шикарною. Северина енергійно бралася до справ, уміла робити все по дому, і навіть поміняти колесо в машині десь на узбіччі їй було не страшно, вона належала до того виду багатійок, які звикли проливати піт і не скаржитись. Однак це не заважало вміти розслаблятися, коли вони були вдвох. Згадуючи Северину, Вернон уявляє її голою на ліжку, де вона обожнювала ніжитися всі вихідні. Ставлячи програвач поруч із матрацом прямо на підлогу, вона не мусила вставати, щоб міняти диск. Довкола постелі — наклади з цигарок, пляшки води,

телефон із вічно скрученим проводом. Це було її королівством. Місяцями Вернона туди впускали.

Северина була з тих дівчат, кого мама навчила: якщо коханий поскакав у гречку, плакати нічого. Тому вона зціплювала зуби. Вернона було просто заскочити — і він дивувався, чому вона його одразу не кинула. Лише сказала: «Я піду», — і пробачила йому. Вернон припустив, що Северина не мала сили його втратити, і почав злегка зневажати її слабкодухість. Значить, можна було взятися за старе. Три чи чотири рази вони сильно сварилися, і вона попереджала: «Не доводь, інакше я піду, ти не залишаєш мені вибору», — і Вернон був упевнений, що вона цього ніколи не зробить. Він нічого не помічав. Коли стало відомо, що в Северини є хтось інший, Вернон склав її речі до коробки, яку залишив на тротуарі біля входу. Роками по тому йому ввижалася картина, як перехожі риються в її одязі, книжках і флаконах та розкидають їх під дверима. Більше він не чув про неї. Знадобився час, аби Вернон зізнався собі, що до тьми прийти неможливо. Він мав талант ігнорувати власні емоції. Часто з'являються думки про те, яким би було життя, якби він залишився з Севериною. Якби йому вистачило сміливості відмовитися від того, ким був раніше, якби він знав, що доводиться відмовлятися від бажаного і що краще заздалегідь починати зализувати рани. Вона б точно народила дітей. Северина належала саме до таких жінок. Таких, які гніздуються. Не втрачаючи свого шарму. Не перетворюючись на мегеру. Тендітна пані, яка б харчувалася біопродуктами й цікавилася глобальним потеплінням, але, Вернон переконаний, продовжувала б слухати Трікі та Дженіс Джоплін. Якби він залишився з нею, то одразу після крамниці знайшов би

роботу, бо в них була б малеча й він не мав би вибору. Сьогодні вони б переймалися, як витягнути з лайна старшого чи що робити з анорексією меншої. Ну й га-разд. Вернон уникнув найгіршого.

Зараз він трахається рідше навіть за одруженого чоловіка. Вернон і уявити не міг, що без сексу реально так довго протриматися. Фейсбук чи *Meetic*¹ чудесно підходять, аби пікапити, сидючи вдома, але якщо спілкування продовжується не у віртуальному світі *Second Life*, то потрібно наважатися піти на побачення. Дібрати прикид, який би виглядав вінтажно, а не як у підстаркуватого жебрака, примудритись оминати кафе, кіно і тим паче уникнути вечері де-небудь... в жодному випадку не приводити до себе додому, де пусті полиці, порожній холодильник і жахливий розгардіяш — нічого спільного з милим хаосом холостяцького лігва. Домівка Вернона пропахла зношеними шкарпетками, цим типовим для старого парубка ароматом. Він може повідчиняти вікна, напарфумитися. Цим запахом помічено його територію. Зазвичай Вернон пікапив дівчат в інтернеті й давав піймати облизня, коли вони даремне чекали його на побаченні.

Він добре знав жінок, оскільки зустрічався з багатьма. У місті повно крутихвісток, готових, аби підняти Вернону настрій, прибирати в нього вдома та люб'язно навкарачках робити мінет. Проте він виріс із того віку, коли думаєш, що все це робиться без списку вимог на томість. Якщо дівчина стара й потворна, це ще не означає, що вона менш надокучлива та вимоглива, ніж двадцятирічна хорошуля. Така жіноча особливість: вони

¹ Сайт знайомств.

місяцями тримаються в тіні, перш ніж сукати свій мотузок. Вернон остерігався жінок, яких міг привабити.

Інша річ — приятелі. Роками слухати разом диски, ходити на концерти, обговорювати гурти — ці зв'язки священні. Зустрічі не припинялися навіть коли треба було переїжджати. Проте тепер дещо змінилося: про рандеву потрібно було спеціально домовлятися, тоді як раніше друзі просто заходили до крамниці, коли опинялися неподалік. Вернон не звик організовувати вечері, походи в кіно чи галасливі вечірки... Він не помітив, як помалу більшість кентів перебралася до провінції. Чи то через жінку з дітьми й неможливість поміститися всім на тридцяти квадратних метрах, чи то через дорожнечу Парижа вони завбачливо поверталися до рідного міста. З категорії тих, кому за сорок, Париж витримував лише дітей майновласників, решта населення мала продовжувати свій шлях деінде. Вернон залишився. Можливо, він помилився.

Усвідомлення розрухи прийшло згодом, коли самотність замурувала Вернона живцем. Далі настала чорна смуга.

Усе почалося з Бертрана. Ремісія раку. Пухлина з'явилася знову на горлі. Через першу Бертрану було дуже херово. Він гадав, що спекався проблеми. Чи принаймні його друзі святкували одужання як остаточну перемогу. Події трапилися швидко, як аперкот, і всі оговталися тільки після поховання. За три місяці від діагнозу до смерті хвороба буквально з'їла Бертрана. Він носив чорні сорочки з високим коміром. Так він одягався з 1988 року. Від пива його черево роздулося так, що доводилося напружуватись, аби застібнути гудзики. У сорок із чимось Бертран мав довге сиве волосся, темні окуляри *Ray-Ban*,

красиві чоботи зі зміїної шкіри та пику пройдисвіта. Громило, вкритий плямами, але в хорошому стані.

Побачити його в піжамі для старечі стало шоком. Втрату волосся ще якось можна було пережити. Але від смішної піжами у Вернона стискалося серце. Бертран більше не міг харчуватись, і найкраща у світі трава ніяк би цьому не зарадила. Він утратив свої звичні габарити. Масивні кістки непристойно стирчали з-під пожовклої шкіри. Бертран уперто носив персні з черепами, хоч вони вже зісковзували йому з пальців. Він бачив і цілком усвідомлював, як день за днем здиhaє.

Далі — безперервний біль, знеможене тіло та маска скелета. Вони без утаву жартували про морфієву крапельницю, адже смішки перетворилися на єдино можливий спосіб спілкування. Інколи Бертран говорив про смерть, що чекає на нього. Він розповідав, що вночі його будив страх, і казав: «Найгірше те, що я при повній свідомості відчуваю тіло, яке нахрін розвалюється, і нічого не можу вдіяти». Вернон не міг на це відповісти: «Та ну, все владнається, старий, тримайся». Тому вони слухали *The Cramps*, *The Gun Club* та *MC5* і пили пиво, яке Бертран ще перетравлював. Його сім'я лютувала, але, чесно кажучи, що ж їм залишалося?

Звістка про смерть прийшла зранку повідомленням на мобільний. Зненацька, так само як інші, Вернон мусив задовольнитися тим, щоб узяти себе в руки на похованні. Чорні окуляри. Усе необхідне в них було наготові, включно з красивим чорним костюмом. Лише згодом ним заволоділо сум'яття. Розгубленість і відчуття втрати. Хотілося за звичкою покликати Бертрана, рука не підіймалася стерти його останні голосові повідомлення, неможливо було повірити, що це

трапилося. З певного віку ти вже не відділяєш себе від померлих, залишаєшся в їхньому часі, в їхній компанії. У день роковин смерті Джо Страммера¹ Вернон робив те саме, що й в компанії Бертрана: прослуховував усі альбоми *The Clash*, цмулячи пиво. Він ніколи особливо не цікавився цим гуртом. Але дружба вчить грати за чужими правилами.

У той день грудня 2002 року вони стояли в черзі за лососем, бо Бертран проводив Святвечір з однією норвежкою, яку прагнув епатувати кулінарною вишуканістю. Він був переконаний, що копчений лосось продається саме в тому магазині п'ятого округу і ніде більше. Після довгої їзди на метро — очікування в черзі, яка розтяглася вздовж тротуару. Стояти добрячих сорок хвилин. Вернон відійшов за цигарками і по радіо в тютюновій крамниці почув про смерть Страммера. Він повернувся до Бертрана. «Ні, це гониво!» — «Думаєш, я б так приколювався?» Бертран зблід мов крейда, та все-таки затарився лососем і двома пляшками горілки. Другу вони допивали, наспівуючи «Lost in the Supermarket»² і згадуючи, як разом дивилися сольний виступ Страммера. Вернон пішов тоді за компанію, але на місці через раптові емоції в нього підкосилися ноги, він притулив своє плече до плеча друзяки, і сльози ринули йому з очей. Вернон ніколи про це не говорив, проте в день смерті Джо Страммера все розповів, на що Бертран сказав: «Так, знаю, я все бачив, але не хотів гноїти тебе через це». Чорт забирай, Страммер. Хіба після такого могло трапитися щось краще?

¹ Рок-музикант, вокаліст британського панк-гурту *The Clash*.

² Пісня *The Clash* 1979 року, написана Джо Страммером та Міком Джоунсом.

Через три місяці настала черга Жана-Но. Ні тобі нетверезого стану, ні перевищення швидкості. Шосе, вантажівка, крутий поворот і туман. Повертаючись із жінкою з вихідних, він захотів перемкнути радіостанцію. З-під уламків її дістали з розквашеним носом. Згодом хірурги приробили їй у тисячу разів красивіший. Але Жан-Но вже ніколи його не побачив.

У ту неділю Вернон був у подружки, розвалившись на вдвоє зігнутому матраці біля стіни і вкритий індійською тканиною, так пропаленою косячками, що здавалось, наче це такий візерунок. Це був вечір перегляду всієї серії фільмів «Чужий» на проекторі. Крихітка жила поблизу станції метро «Гонкур» у кімнаті на горішньому поверсі. Недалеко від неї розташовувався один із останніх прокатів *DVD*. Вони вже переглянули «Світле майбутнє», «Шаленого Макса», «Хрещеного батька» та «Китайську історію про привидів». Ця дівчина, фанатка косяків та манги, була справжньою знахідкою. Не з тих, хто щовечора хотів іти на гульки. Задовбувала вона єдиним: «Котику, будь ласка, сходи мені по цукерки». П'ять поверхів пішки. Вернон був не готовий ставати слухняним «котиком». Вона якраз принесла колу з льодом на величезній таці, фільм був на паузі, коли Вернон зняв слухавку, хоча рідко робив це по неділях. Але Емілі так довго йому не телефонувала, що він засумнівався — може, щось важливе. Вона дізналася про новину від меншої сестри Жана-Но. Вернона здивувало, що Емілі

взялась обдзвонювати друзів. Усе-таки в Жана-Но була дружина. Гаразд, на той момент у лікарні, але щоб коханка поширювала звістку? Він добре знав Емілі, тоді вони перестали спілкуватись, і нагода була вкрай мерзенною, щоб обмінюватися новинами.

Вернон наполіг, щоб вони продовжили дивитися фільм. Сказав собі, що для нього це не так суттєво. Він здивувався. Подумав, що стає бездушним. З Жаном-Но вони бачилися щотижня, а після смерті Бертрана ще більше зблизилися. Разом обідали в турка поблизу Північного вокзалу й весь час замовляли те саме меню за дванадцять євро, запиваючи холодним пивом. Жан-Но мудохався через те, що кинув палити. Сердешний, якби він знав, що це даремно, то заводив би будильника, щоб уставати серед ночі й курити більше. Жан-Но одружився з такою собі занудою. Багатьох хлопців жорсткий контроль умиряє.

Лише пізніше серед ночі це його наздогнало. У момент, коли провалюєшся в сон, Вернона прошибнула крижана хвиля. Він мусив одягнутися й вийти, пройти-ся на холоді, побути наодинці, побачити, як ліхтарі висвічують силуети, розчинитися в русі, відчутти ґрунт під ногами. Він був живим. І заледве міг дихати.

Вернон часто виходив прогулятися сам уночі. Ця звичка з'явилася в кінці 80-х, коли рокери почали слухати хіп-хоп. Посприяло те, що *Public Enemy* та *Beastie Boys* записувалися на тому ж лейблі, що й *Slayer*. У крамниці він заприятелював із фанатом *Funkadelic*, мовчазним злобним арійцем, зараз Вернон здогадується, що той був на героїні, але тоді до цього не додумався. Чувак малював графіті, підписуючись «Зона́» скрізь, де проходив. Вони недовго ладнали, бо Зона́ набридло писати

на вулицях, тому що «метро — це реальна фішка». Він хотів калякати на вагонах, проникаючи в депо, а Вернону не хотілися лазити з ним підземкою. Вони були на різних хвилях: Вернона мало цікавили легенди про художників графіті з команди 93МС чи МКС, дикий стиль¹ чи схожий на маршмелоу *throw up*². Він розумів, що в цьому є свій кайф, але все одно не надихався. Його фішкою було вилазити на дахи будинків, ризикуючи звернути шию, щоб дві години провести в тиші аерографа, роблячи паузи на перекури, роздивляючись перехожих унизу, які б не додумалися глянути догори, де стояла постать мовчазного вартового.

У першу ніч, коли не стало Жана-Но, Вернон бродив, аж доки підошви не починали пекти п'яти, тоді ненадовго зупинявся і згодом продовжував іти. Думалося про дітей Жана-Но, і дещо не сходилося. Сироти. Це слово ніяк не пасувало до таких собі трьох дебілів, які безперестанку вимагали уваги, тортів та нових ігор.

Жан-Но охоче поводить як придурок. Він був зарозумілим. Завжди слухав химеристу музику, в підлітковому віці — *Einstürzende Neubauten* та *Foetus*, пізніше взявся за конкретне довбодятелство, фанатів від *Rudimentary Peni* і *Minor Threat* і водночас клюкав немов не в себе. Аби разом проводити час, потрібно було схваль-но про все відгукуватись, інакше Жан-Но ставав уїдли-вим. У сорок років він захотів стати істинним буржуа, тому почав ходити до опери. Одягався по-святковому, як чоловічок із набору конструктора *Playmobil*, і виголо-

¹ Стиль графіті, де в ретельно підібраному малюнку промальовуються лінії контурів та поєднання кольорів.

² Стиль графіті, в якому простими лініями виводяться букви, які потім розфарбовуються.

шував ідіотизми правих партій за десять років до того, коли це стало модним. На той час щось подібне було настільки атиповим, що мало певну родзинку.

Відтепер Вернон жив у світі, де Ян Маккей¹ міг стати наркоманом, але більше не було Жана-Но, який би якось це прокоментував.

Потім настала черга Педро. Заледве через вісім місяців. Зупинка серця. Насправді Педро звали П'єром, але він уживав стільки кокаїну, що цілком заслужив на південноамериканське ім'я.

Вернон чекав поблизу «Елізе-Монмартр»², де ще не сталася пожежа і де в той вечір грали *The Libertines*. Він намагався обійняти чи то помічницю, чи то стажерку, яка ішачила в одній із програм Тьєррі Ардіссона³ і говорила лише про ведучого, вдаючи, що ненавидить його, але насправді обожнювала. Здалеку перед залом стояв один із кентів, Вернон гукнув його, бажаючи показати дівчину, з якою був: брюнетка з чубчиком, у джинсах, із сигаретою, на високих підборах, — таких дівчат на початку нульових у столиці з'явилася ціла серія. Побачивши Вернона, кент почав плакати. Не можучи нічого пояснити, він тільки повторював: «Педро, Педро, Педро», — і Вернон відчув неймовірну втому.

Педро з легкістю спустив на свій ніс три будинки, дві «Феррарі», пожертвував усіма любовними історіями, дружбою, кар'єрними потугами, зовнішнім виглядом і комплектом зубів. Проте це не сталося безславно,

¹ Американський гітарист, вокаліст і продюсер, власник незалежного рекорд-лейблу *Dischord Records*.

² Паризьке кабаре, що існує з 1807 року, де вперше на публіку станцювали канкан. У 2011 році кабаре закрили через пожежу, у 2016-му воно відновило роботу.

³ Французький телепродюсер.

Педро не прикидався, що не має проблем, навпаки, його фішкою було дрібне марнославство, тріумфальна істерика, цілком свідомо залежність. Він втирав порошок у ясна, ховав до куртки, знав клозети всіх барів Парижа, обираючи туалети виключно за їхньою практичністю. Повертаючись додому, Педро всюди його розкладав і через кілька днів знову йшов, і Вернон залишався сам, мов уламок на суші. Також фішками Педро були Марвін Гей, Гамільтон Богенон, Даяна Росс і *The Temptations*. Вернон любив бути запрошеним: виняткове звучання, комфортні крісла й віскі, завдяки якому можна було мандрувати, по черзі вони то були гангстерами, то детективами, то англійськими денді.

Вернон переглядав фотографію, де вони були вчотирьох. Він і троє померлих. Йому тридцять п'ять, друзі поруч. Гарний знімок, зроблений на плівковий фотоапарат, роздрукований у кількох екземплярах для знайомих. Четверо хлопців хоч і напідпитку, але стрункі, з красивими шевелюрами, палаючими очима та усмішками, в яких ні сліду гіркоти. У той вечір вони піднімали келихи, а Вернон був пригнічений: псувало настрій те, що йому виповнюється тридцять п'ять. Четверо запальних бовдурів, щасливих бути кретинами, не свідомі нічого, і насамперед того, що життя для них приготувало. Більшу частину ночі вони слухали Смокі Робінсона.

Після смерті Педро Вернон перестав виходити у світ і передзвонюватися зі знайомими. Він гадав, що це тимчасовий стан, що це мине. Здавалося цілком до речним замкнутися в собі після ряду поховань.

У той час повелося туго з бабулесиками, і це вкрай загостило усамітнення Вернона. Вечеряти в гостях,

не маючи за що купити пляшку випивки, відраджувало приймати запрошення. Паритися, що хтось захоче скинутися на грам порошку. Паритися, що проїзд у метро стане недоступним. Паритися, бо в його кедів відклеїлася підошва. Паритися через дрібниці, на які Вернон ніколи не звертав уваги, і дуріти через них.

Він залишався вдома. Благословляв це століття. Вернон поглинав музику, серіали, фільми. З часом перестав слухати радіо. Протягом двадцяти років щоранку він рефлекторно вмикав його. Але зараз новини були тривожними й нецікавими. Вернон позбувся звички їх слухати. З телевізором усе відбулося саме собою. Було і так багато занять в інтернеті. У мережі він усе ще переглядав заголовки видань. Та зазвичай Вернон сидів на порносайтах. І більше не хотів чути про кризу, іслам, екологічні злочини, сланцевий газ, недоглянутих орангутанів чи ромів, яким не дозволяють їздити автобусом.

Кубельце його було комфортним. Вернон виживав, затримуючи подих. Мінімізуючи кожну дію. Він менше їв. Розпочав із того, що скоротив меню на вечерю. Китайська локшина швидкого приготування. М'яса він більше не купує, білок — то для спортсменів. В основному Вернон їсть рис. Оптом по п'ять кілограм скуповується в *Tang Frères*¹. Зменшує кількість цигарок: відмовляється від першої, чекаючи, коли можна викурити другу, і після ранкової кави замислюється, чи дійсно так хочеться третьої. Бички зберігає. Інколи Вернон прогулюється поблизу сусідніх офісів і там, де працівники виходять на перекур, підбирає найдовші недопалки. Він сам почувається ніби згасле полум'я,

¹ Мережа азіатських супермаркетів у китайському кварталі Парижа.

чий іскри час від часу роздумує вітер, проте їх недостатньо, аби розгорітися. Вмираючий вогонь.

Часом у нього бувають напади бадьорості. Тоді Вернон заходить на *LinkedIn* і складає список очевидно працевлаштованих знайомих, обіцяючи собі з ними зв'язатися. Він вигадує, як розповідатиме пов'язану з дівчатами історію. Репутація секс-бомби прихильно налаштовує чоловіків-співрозмовників. Вернон розпочав би так: «Мене не було в Парижі, я трахав одну уторку, яка затягла мене до Будапешта (чи то гарну американку, що весь час подорожувала, насправді національність не має значення, головне — скласти потрібне враження), класно повеселився, тепер повернувся й шукаю якесь дільце, в тебе часом не знайдеться чогось для мене?» Він би розіграв спокійного бродягу без кіпішу. Вернон не став би багато пояснювати з приводу бабла: очевидно, що в нього ні гроша. Він і так в принципі ніколи не купався в золоті. Колись це навіть сприяло кредиту довіри. Колись, до початку нульових, коли публіка на концертах почала як ні в чому не бувало вдягати нові й дорогі черевики престижного бренду, добротні трендові наручні годинники та джинси новомодного фасону, які класно сидять. З появою модної мережі *Zadig&Voltaire* безгрошів'я втратило свій поетичний ореол, хоча раніше протягом цілих десятиліть воно було атрибутом справжнього артиста, який не продав душу. Сьогодні — смерть переможеним навіть у рок-н-ролі.

Однак Вернон ніколи нікому не телефонує просити допомоги. Складно визначити, що саме його стримує. Він думав над цим. Абсолютна загадка. В інтернеті він читав детальні поради патологічним прокрастинаторам. Так, Вернон склав список речей, які міг втратити,

якими ризикував, і перерахував те, що міг виграти. Нічого не змінилося. Він нікого не кликав.

Загинув Александр Бліч. Часто зустрічаючи це прізвище на Фейсбуці, Вернон спочатку не в'їхав, про що мова. Мертве тіло знайшли в готельному номері.

Хто тепер сплачуватиме оренду? Питання, яке перше спало на думку. Вернону ніхто не відповів на останні мейли та повідомлення. Його вигуки про допомогу. Він звик, що з Алексом складно зв'язатися. Проте розраховував на нього. Як і кожного разу, коли ситуація ставала критичною. Завжди закінчувалося тим, що Алекс виручав.

Коли Вернон сидить перед екраном, суміш дивних і суперечливих почуттів охоплює його, так ніби на серці шкребуть коти, закинуті спритним і безжальним дре-сировальником. В інтернеті все поширюється, як проказа. Уже довгий час Александр належав світові. Вернон думав, що звик. Коли Александр випускав новий альбом чи їхав у турне, це було неможливо ігнорувати. Не минуло й дня, щоб він десь не засвітився, дригаючи ногами чи ляпаючи якісь нісенітниці своїм красивим глибоким голосом, як у шансон'є-наркомана. Успіх наздогнав Александра так, ніби в нього врізалася вантажівка. Ні, він не пиндючився, але відчайдушна безнадійність, яка його з'їдала, втомлювала всіх близьких. Складно втішати того, хто отримав усе, що тільки можна побажати.

Фотографій небіжчика в готельному номері поки немає. З'являться. Алекс утопився. У власній ванні. Мікс шампанського та препаратів, він заснув. Візьми здогадайся, якого дідька в ясний день він опинився сам-самісінький у готельній ванній. Візьми здогадайся, якого нечистого цей тип був безпорадно нещасним.

Алекс партачив аж до самої смерті. Готель — заїжджена для натхнення тема, але достатньо екзотична для чогось зловісного. Він часто винаймав кімнату в місті на кілька днів, і йому достатньо було захотіти побачитися з фотографом, який мешкав поверхом нижче, аби зостатися в того на ночівлю. Алекс любив жити в готелі. Йому було сорок шість. Хто чекає початку андропаузи, аби померти від передозування? Майкл Джексон, Вітні Г'юстон... мабуть, це фішка чорних.

Бліч також любив бачитися зі старими друзями. Таке бажання виникало в нього, як бажання сходити в туалет. Він міг рік, навіть два нічого не давати знати про себе, а потім, мов скажений, брався всім надзвонювати чи закидувати листами, навіть раптово завалитися до когось додому. З Алексом було неможливо пропустити посклянці в барі. Будь-яка розмова переривалася після п'яти хвилин через якогось фаната, можливо й агресивного. Або взагалі неадекватного. Зазвичай фанати, які влазять у розмову, — важкодуми. Коли Александр хотів побачитися з Верноном, то телефонував і набивався в гості. Вони випивали по пиву, роблячи вигляд, що нічого не змінилося. От анекдот. Однією піснею Александр заробляв стільки, скільки назбиралося в касі крамниці Вернона за двадцять років. Чи могла ця малесенька деталь не вплинути на їхні стосунки?

Алекс завів чимало друзів із *VIP*-середовища. Але був переконаний: «справжнє життя» зникло, коли прийшов успіх. Вернон часто втовкмачував, що це особливість періоду, бо в районі тридцяти років усе з тріском розвалюється, неважливо, чи ти мегазірка, чи голоштанець, — ніщо не клеїться купи. Різниця така: для тих, хто не встиг застрибнути до поїзда успішності, немає

жодної компенсації. Змога подорожувати світом, сидячи в першому класі, трахати найгарніших дівчат, спілкуватися з крутими дилерами чи інвестувати в Гарлі Девідсон з'явилася не завдяки наближенню старості. Але Алекс не хотів нічого чути. Переконати його у власній фартості було вкрай складно, настільки кепським був стан.

Александр був іще хлоп'ям, коли вперше зайшов до крамниці. Великі очі та довгі загнуті вії надавали його обличчю дитячого виразу. Він приходив із пляшкою пива *Jenlain*, займав своє місце на табуреті й просив послухати диски. Для Алекса Вернон був людиною, завдяки якій розпочиналася магія: саме Вернон уперше дав прослухати запис концерту наживо *Stiff Little Fingers*, *The Redskins*, перший міні-альбом *Bad Brains*, виступ *Sham 69* для радіопрограми Джона Піла чи пісню «Fight or Die» групи *Code of Honor*. Алекс був неповнолітнім, мав товсті щокі і не вдавав із себе крутого. Безсумнівно, його фантастичний злет завдячував, зокрема, усмішці Бліча: вона впливала на людей так само, як перегляд відео з котиками на ютьюбі. Треба бути нечутливим, як маніяк-убивця, аби залишатися байдужим. Як і решта, Алекс бренькав і цяпотів то в одній, то в іншій групі. Як часто це трапляється, знаменитість прийшла раптово. У той час були герої сцени, на яких робили ставки. З них майже всі безслідно зникли. Алексове захоплення наркотиками проявилось пізно, забравши в нього все. Але цей хлопець завжди йшов уперед із невидимим кинжалом у серці. Хоч він і реготав з найменшого приводу, щось у його погляді виказувало внутрішню надломленість, якій нічим зарадити.

Непристойно прагматичне питання мучить Вернона: хто сплачуватиме його оренду? Історія розпочалася

незабаром після смерті Жана-Но. З випадкової зустрічі поблизу станції «Бонсержан». Тоді Александр кинувся йому на плече. Довгий час із концерту Трікі в «Елізе-Монмартр» вони не бачилися. Незважаючи на перші хвилини прикрого зніяковіння, коли доводилося вдавати старих приятелів, які мають багато що розповісти одне одному (ніби історія продажів на *eBay* була рівнозначною пригодам на яхті в компанії наркотиків та Іггі Попа), тусуватися з Александром було кльово.

У той день Алекс був нереально вгашений. Він радісно-очманіло щось белькотав, і було схоже, що йому вже певний час мріється нарешті побувати вдома. Алекса треба було підтримувати за лікоть, аби він не гракнув на засніжений тротуар. Як завжди з ентузіазмом, Бліч наполягав на тому, щоб разом зайти до знайомого дилера, який жив неподалік. То був улесливий тип з претензією на найрозумнішого, який писав музику в програмі *GarageBand*. Від нідерландської травки, яку він курив, одразу ж боліла голова. Будь-якою ціною він прагнув поділитися своїми «нещодавніми звуками». Довелося слухати пілікання синтезатора, склеєне з незамислуватим ритмом. Оскільки Алекс був уже вгашений, то зацікавився цим лайном, розповідаючи дилеру, як працювати з герцами, звуковими коливаннями, і як, комбінуючи їх певним чином, можна вплинути на мозкову діяльність. Бліча просто перло від теми синхронізації церебральних хвиль, так що дилер розвісив вуха. Проте правду знали всі: роками Алекс не міг написати якусь композицію. Він застряг на «альфа-хвилях», бо був неспроможний скласти докупити три акорди чи придумати мелодійний приспів.

Уже геть стемніло, коли вони вийшли на вулицю. Машин було зовсім трохи, і все довкола чарувало тишею

та білосніжністю. Вернон презирливо відгукнувся про афішу чотири на три метри, на якій одягнена в чорне актриса крутила дупою на мотоциклі. Він сказав щось дошкульне типу: «Вона виглядає настільки дубоголовою, що я б краще трахав гумову жінку», — на що Алекс якось неприродно засміявся. Очевидно, він її знав. Вернону стало цікаво, чи це Алекс підчепив дівчину. Бліч користувався популярністю серед жінок, і для цього йому не потрібно було продавати диски. Він мав багато VIP-друзів, тобто людей, чиє ім'я та пику всі достеменно знали, навіть ні разу не зустрівшись із ними. Алекс записував їх до телефонної книги під кодовими назвами на випадок, якби його мобільний вкрали чи він його загубив. Він божеволів від думки, що його список контактів міг потрапити до чужих рук. Часто, коли дзвонив телефон, Бліч спантеличено вдивлявся в ім'я абонента, намагаючись його розшифрувати. Наприклад, скорочення «ВК» вганяло в ступор: це могли бути Венсан Кассель, Вільям Корін, Венсан Коломб або навіть складніше — В'їдлива Курва чи Видовбень Кремезний... Лише коли Алекс прослуховував повідомлення, то згадував: «ВК» означало «ванна кімната», тому що там він кілька годин щось обговорював із Жюльеном Доре. Тоді ця ідея здалася геніальною. Як і будь-що тьмаве, що спадає на думку після третьої ночі.

Вернон спитав: «Ти пам'ятаєш Жана-Но?» Звичайно, Алекс пам'ятав. На початку дев'яностих вони разом грали в «Нацистських повій». А після того понад десять років не бачилися. Жан-Но ненавидів Бліча й усе, що той уособлював: поетичний рок-н-рол, хіпстерство і передусім — блискавичний успіх, досягнутий без допомоги родинних зв'язків (що особливо дратувало Жана-Но). Адже

вони синхронно працювали в тій же галузі, але один здобув усі лаври, а другий — ухопив на шило патоки. Жан-Но терпіти не міг, коли їх порівнювали, тому весь час глузував із Бліча. «Жан-Но помер, знаєш?» — у відповідь на це Алекс страшенно зблід. Через таку кількість невдаваних емоцій Вернон відчув себе не в своїй тарілці, але йому забракло сміливості: «Ей, перестань, чесно кажучи, він тебе на дух не переносив». Алекс наполіг на тому, щоб узяти таксі й поїхати до Вернона додому. Досить швидко вони схопили одну хвилю: двійко істеричних хом'яків, які щосили крутять одне й те ж колесо. Скрутившись калачиком на дивані, Алекс думав, що він ніби в яйці. Він обожнював компактність Вернонового помешкання, де почувався в безпеці. Вони слухали *Dogs*, чого ні один, ні другий не робив уже протягом двадцяти років. Алекс залишився на три дні. Він був одержимий своїм «дослідженням» бінауральних ритмів і змушував Вернона слухати різні види хвиль, які нібито повинні були мати глибокий вплив на несвідоме, але по факту лише викликали мігрень. Бліч мав із собою п'ять грамів. Вони прийняли їх без поспіху, як і годиться старійшинам. Вернон почав кловати носом: кокс розслабляв його і допомагав заснути; Алекс же надумав влаштувати самому собі інтерв'ю. Маючи стару камеру, він записав відео на трьох касетах, а коли Вернон прокинувся, влаштував ціле шоу: «Чувак, це мій заповіт, викупаєш? Залишаю тобі. Настільки довіряю». Він був несповна розуму. Знову почав розказувати про дельта- і гамма-хвилі, творчий процес та ідею написати музику, яка б мала наркотичний ефект і модифікувала б нейронну систему. Вернон був у розпачі, бо Алекс змусив його слухати ці недолугі звуки в навушниках.

Субутекс вийшов по колу, цигарки, чипси та віскі з кредиткою свого друга-музиканта. «У тебе реально нічого їсти? А з чого ти зараз живеш? Хочеш, я підкину тобі трохи грошенят?» Вернон не сплачував оренди два місяці й відчайдушно боровся, щоб проплатити третій, бо, кажуть, виселяти мають право починаючи з трьох місяців заборгованості. Саме так це й почалося. Александр перерахував на його картку кошти для оплати квартальної оренди: «Клянуся, мені ще приємніше, ніж тобі». Ідучи, Бліч наполіг: «Звертайся, коли знадобляться гроші, у мене вони є, ти в курсі... Обіцяєш, що потелефонуєш?»

І Вернон потелефонував. Спочатку, правда, думав упоратися якимось інакше, але на четвертому місяці заборгованості таки звернувся по допомогу. Алекс його виручив. Не роздумуючи. Через декілька місяців Вернон знову потелефонував. Було соромно, але водночас він ніби повернувся в дитинство. Тоді, коли батьки були живими і можна було розраховувати на них в екстремальних випадках. Тепер його друг опікувався ним. Алекс витяг Вернона з болота. Вписав банківський рахунок Субутекса до списку власних витрат і в три кліки вирішив усі проблеми. Вернон опирався й усіляко відтягував цей момент. Він то почувався винним і злився, то дякував і полегшено зітхав. Грошове питання стало настільки легким для Алекса і настільки складним для інших. Субутекс надсилав чек власникові, а потім поповнював запаси цигарок, їжі та пива на кожен день і ревниво зберігав їх. Так і виживав.

Дзвінок у двері. Вернон не відповідає. Мабуть, поштар приніс листа. Субутекс ні за що не розписується. Йому

байдуже до адміністративних документів. Потроху таке ставлення, подібне до ментального паралічу, виробилося саме: Вернон не міг упоратися з дедалі більшою кількістю відносно простих завдань. Він стишує музику й чекає. У двері починають ломитися. Стукають. Склавши руки на колінах, Вернон сидить на ліжку і за звичкою чекає, доки відвідувачі підуть. Але незвичний звук у замковій щілині є тривожним сигналом, що двері намагаються відімкнути ззовні. Він одразу ж розуміє, що відбувається. Бігом мовчки натягує джинси та чистий светр. Береться зашнуровувати стару пару низьких мартинсів, коли двері відчиняються. Вернона лихоманить, як під дозою низькоякісних наркотиків. Четверо чоловіків заходять і витріщаються на нього. Той, що попереду, починає говорити: «Мсьє, ви могли нам відчинити». Пильно вдивляється, оцінює. На ньому — елегантна хустинка кольору морської блакиті, зав'язана довкола шиї, та окуляри в червоній оправі. Його сірий костюм закороткий. Нейтральним тоном він читає з планшета: «Бла-бла-бла, що проживає в... бла-бла. Ви, мсьє, ла-ла-ла... винаймаєте житло...»

Десять років він сплачує цю гробану оренду. Десять років. Понад 90 000 євро. Прямо до кишені якомусь кретину, який і в носі не колупнув. Мабуть, це якийсь спадкоємець, який скиглить через податки. За десять років — ніякого ремонту; треба було його довбати, аби полагодити бойлер. 90 000. І власник нічого не зробив, нічого не інвестував і навіть не переставив меблі. А Вернона виганяють.

Погляд зупиняється на штанях судового виконавця, в місці, де тканина міцно облягає стегна. Вернон чекає, коли групка чоловіків складе список майна і піде, давши

час на збори. Якби не багаторічна банкова заборона, Субутекс виписав би чек, щоб уладнати формальності. Так чи інакше, можливо знайти рішення: скажімо, той, кого він ідентифікував як слюсаря, має навіть дуже люб'язний вигляд. Через свої великі сиві старомодні вуса він ніби активіст профспілки. Лишається сподіватися, що під час злому замок не пошкоджено, адже грошей на ремонт у Вернона немає. Адже через п'ять хвилин може-таки знадобитися вийти з квартири. Хоча красти нічого: навіть біженець із Косово погребував би тим, що Субутекс називає комп'ютером. Мопед важить тонну і, здається, зроблений ще в античності. Судовий виконавець просить зібрати речі, які можуть знадобитися в найближчі дні, і покинути приміщення. Ніхто з них не каже: «Та ну його, повернімося через десять днів, дамо йому час розібратись, а там побачимо». Двоє мовчазних здоровил мов укопані стоять посеред квартири і без тіні ворожості радять пришвидшитися.

Вернон оглядає кімнату: можливо, запропонувати їм якусь річ в обмін на додатковий час? Він відчуває, як зростає напруження: чоловіки бояться агресивної реакції. Вони звикли до пафосу та криків. Субутекс просить дати йому п'ятнадцять хвилин, судовиконавець зітхає, але з полегшенням: клієнт виявився не сказаним.

Вернон стає на стілець і дістає з-над шафи найбільшу свою сумку. Пил із неї сиплеться хмарами. Він чхає. Деякі події настільки незвичайні, що відмовляється визнавати їхню реальність. Він складає сумку. Навушники, *iPod*, джинси, листування Буковскі, два светри, всі труси, фото Лідії Ланч, паспорт. Переляк не дає думати. Нещодавно дізнавшись про смерть Алекса, Субутекс дістає глибоко схований за ідеально складеними

журналами «Maximum Rock'n'roll», «Mad Movies», «Cinéphage», «Best» і «Rock&Folk» маленький пакет із касетами, які Александр записав у нього вдома під час свого останнього візиту. Можна спробувати їх продати... Вернон знімає мартинси й взуває свої улюблені чоботи. Вкладає жовтий пластиковий годинник, який купив на китайському базарчику десять років тому і який ще працює. Сумка важка. Він виходить із квартири, не промовляючи ні слова. На сходовому майданчику його затримує судовиконавець: ні, жодних особливих побажань щодо консьєржа; так, місяць на те, щоб забрати речі; підписати отут, без питань. Спускається сходами, переконаний, що це не всерйоз, що він ще повернеться.

На сходах перетинається з консьєржкою. Вернон завжди їй подобався. Ідеальний квартирант, неодружений, завжди готовий вислухати її коментарі щодо шумного ремонту на вулиці, роздуми над тим, що буде, чи якісь жарти — світська люб'язність, яка нічого серйозного не означає, але яка все ж зачарувала шістдесятирічну жіночку. Вона питає, чи все гаразд, бо не розуміє, що за люди приходили до нього. Вернону бракує слів і сміливості про все розповісти. Її не дивує величезна сумка, адже раніше десятки разів вона бачила, як він ходив із клумаками на пошту. І тут Субутекс відчуває всю прилизливість ситуації. Колись його так само вигнали з ліцею. Тоді він із другом П'єро прийшли на заняття під кайфом (пізніше кент повісився під мостом в неділю на світанку), через що директор їх і виключив. Одразу згадується кухня в батьківському домі. Його мама й тато померли молодими. Навряд чи зараз вони стали б йому допомагати. Вони були важкі на підйом. Переймалися «правильним шляхом», були проти рок-н-рольної епопеї.

Хотіли, щоб він пройшов адміністративний конкурс. А про намір стати комерсантом завжди казали, що це погано скінчиться. Нарешті вони мають рацію.

Ідучи вулицею і думаючи про речі, які треба було б узяти з собою, але які він залишив, Вернон відчуває, як усередині все перевертається. Кінчиками пальців торкається складеного вчетверо документа в задній кишені. Руки тремтять і не слухаються. Потрібно зупинитися, спокійно все обдумати, знайти рішення. Тисяча євро. Чимало, але можливо дістати. Речі не загубилися; до того ж є те, що він приберіг якраз на подібний випадок. Годинник, подарований Жаном-Ноелем. Тестовий випуск вінілу з першим альбомом групи *Les Thugs*, який він випадково забрав у лейбл-менеджера компанії *Gougnaf Mouvement*, коли той деякий час жив у Субутекса. Фляга *Mötorhead*, яку Єва привезла з Лондона. Фото Джелло Біафрі, яке Керол зробила в Нью-Йорку. І автограф Марка Селбі.

Загроза вигнання виникала так часто, що Вернон перестав боятися війни, яку він завжди вигравав. Якби Александр був із ним, сумнівів, що робити, не залишилося б: він би перерив небо й землю, аби відшукати Бліча. І в жодному разі не соромився б: дружбан був би щасливий виручити його. Зрештою, саме для цього Вернон був йому потрібний: аби надати грошам реальної вартості.

Якби ж Субутекс узяв собі за мету бути з Алексом, а не час від часу відправляти ввічливі листи, очікуючи, коли Бліч озветься. Якби Вернон сів йому на шию, все було б по-іншому. Вони б спокійно ширялися вдома, і Алекс не пішов би приймати ванну в якомусь сраному готелі. Натомість вони б слухали виступи з японського турне *Led Zeppelin* наживо.

Вернон уже трохи в курсі, як вижити в місті без грошей. Кінозали, магазини одягу, пивнички, музеї — місць, де можна безкоштовно побути в теплі, не так і багато. Ще вокзали, метро, бібліотеки, церкви та деякі лавочки (решту лавочок прибрали, щоб жебраки на кшталт Субутекса довго на них не засиджувалися). Вокзали та церкви не опалюються, а ідея контрабандно кататися з валізою в метро геть деморалізує. Він іде по авеню Гоблен у напрямку Італійської площі. Щастить, вулиці залиті сонячним світлом, хоч останні дні дощило. Ще місяць — і зима офіційно розпочнеться.

Щоб не занепадати духом, Вернон роздивляється дівчат на вулиці. Колись, аби відсвяткувати сонячне тепло, жінки одягали все якомога коротше. Сьогодні — менше спідниць, більше кросівок; макіяж став ледь помітним.

Багато мадам за сорок, які викручуються завдяки речам, купленим за знижкою, або недорогою, але пристойним підробкам от-кутюр. Проте такий одяг лише підкреслює їхній вік. А юнки, юнки прекрасні завжди, але вони кепсько виглядають. Треба сказати, що мода на вісімдесяті їм шкодить.

По четвергах бібліотека відчиняється лише з 14-ї. Вернон уже задовбався стирчати на вулиці. Він іде на авеню Шуазі й сідає на автобусній зупинці. Хотів був пройтися до парку, але сумка заважка. Біля нього — сорокарічна жінка, трохи схожа на Жан-Жака Гольдмана. У ногах вона поставила велику господарчу ганчір'яну сумку, повну вегетаріанської їжі. Усе в її вигляді свідчить про освіченість, невимушеність, серйозність та претензійність. Вона підкреслено уникає погляду Вернона, але перший автобус, який приходить — не її.

З кишені куртки жінка виймає цигарку, Субутекс намагається зав'язати розмову, хоч і не в лад, але йому необхідно перекинутися з кимось парою слів.

— Хіба це не парадоксально? Маю на увазі, їсти біо-продукти і палити?

— Так, але я роблю, що захочу, правда ж?

— А ви б зі мною не поділилися цигаркою?

Зітхаючи, вона повертає голову так, ніби він уже три години до неї пристає. Без перебільшень, думає Вернон, не те щоб ця баришня була такою бомбезною, вона не дуже молода, на шопінгу до неї не чіпляються чоловіки через кожні сто метрів. Субутекс наполягає, демонструючи свою сумку:

— Сьогодні зранку мене вигнали з дому. На те, щоб зібрати речі й піти, в мене було п'ять хвилин. Я забув цигарки.

Жінка вагається і, зрештою, дивлячись, як прибуває її автобус, вона дістає з сумки пачку цигарок і простягає Вернону. Погляд прямо в очі; Субутекс помічає, що мадам розчулена. Мабуть, вона сентиментальна: ось-ось розплачеться.

— Я не можу багато для вас зробити, але...

— Ви віддаєте мені цілу пачку? Круто. Я викурю купу цигарок. Дякую.

Зі свого місця в автобусі вона робить жест рукою, який означає щось на кшталт «усе владнається». Жалість і відсутність зневаги пригнічують Вернона більше, ніж коли б вона вилаяла його на чому світ стоїть.

За годину Субутекс викупив останні п'ять цигарок із пачки. Час тягнеться нестерпно повільно. Хотілося бдесь залишити цю важку сумку. Якби ж вокзальні камери схову ще існували.

Нарешті відчиняється бібліотека. Знайомий дизайн. Колись він тут брав багато коміксів та *DVD*. І до того як усі газети можна було знайти в інтернеті, він приходив сюди гортати щоденну пресу. Вернон улаштовується біля обігрівача, бере газету *Le Monde*, яку не має жодного наміру читати. Просто, якби він був жінкою, то однозначно захотів би поспілкуватися з чоловіком, який читає *Le Monde* зі стурбованим виразом обличчя — виразом, коли прагнеш знати правду, не даєш годувати себе казочками.

Подумки Вернон гортає уявну телефонну книгу, складаючи список усіх, хто міг би його виручити, від А до Я. Обов'язково має знайтися хтось, до кого можна завалитися, у кого знайдеться вільний диван чи кімната. Вернону має воздатися.

За сусіднім столиком сидить брюнетка. Волосся зібране на потилиці, у неї старомодні сережки — позолочені висюльки з маленькими блискучими камінчиками. Хоч дівчина доглянута, але її допотопність створює дисгармонію. Її ніби звідусіль оточує самотність. На столі — книжки з медицини. Можливо, в неї якась серйозна хвороба. У них би вийшло знайти спільну мову. Вернон уявляє, як вона живе сама в просторій квартирі, в неї, мабуть, дорослі діти, які навчаються за кордоном і приїжджають у гості лише на Різдво; вона обожнює секс і незрілих чоловіків; вона достатньо настраждалася, аби зрозуміти, що хорошого чоловіка потрібно вміти втримати, але недостатньо, аби це її зруйнувало. І вона самотня, скажімо, через зайнятість на роботі або тому, що нещодавно її кинув чоловік, ще багатший від неї (який знайшов молоду коханку), відваливши їй купу бабла. Жадаючи чоловічої присутності вдома, вона б

звільнила у квартирі кімнату для Вернона, де він би влаштував музичний салон, мебльований чим уже прийдеться, але з якісною музичною апаратурою; інколи вони б разом проводили там вечори, вона по-доброму глузувала б із піратської колекції дисків, але насправді була б у захопленні від його шляхетного хобі. Жінки люблять хлопців, які люблять рок, це в міру вульгарно, аби зводити з розуму, й не суперечить буржуазному комфорту.

Такі думки спочатку захоплюють, викликаючи ейфорію, а тоді зникають. Вернон згадав ті рази в метро, коли з вагона він помічав людей, які теж нібито кудись їхали, хоча насправді весь час проводили на пероні. На станції «Арз-е-Метъе» на 11 лінії в напрямку «Отель-де-Віль» постійно на одній і тій самій лавці спав чорний з величезною кістою на щоці. Він був там понад два роки. На станції «Республік» — румунка, яка спочатку годувала дитя груддю, потім малючка навчилася ходити і пізніше пила кока-колу, сидючи в ногах матері.

Вернон ще не знає, хто йому дасть притулок, але він точно не розкаже правди. Занадто гнітюче. Вигадає веселішу історію. Зрештою, народ любить, коли його обманюють. Така людська природа. «Живу зараз у Канаді, тут маю владнати справи з документами; шукаю, де б перебути три ночі: можна попросити скористатися вашою вітальнею?» Три ночі. Якщо більше, то перебір. З Канадою — влучно, бо це місце, яке нікого не цікавить, ніхто не захоче ставити питання, на які Субутекс не знатиме, що відповісти. «П'ю кленовий сироп, байкери з *Hells Angels* так само злі, кокс у хорошу ціну, дівчата запальні, але треба звикнути до акценту».

Емілі! Як це він одразу не подумав про неї; дорогу до її дому Вернон віднайде з заплющеними очима. До тої

двокімнатної квартири на шостому поверсі в будинку без ліфта поблизу Північного вокзалу, яку батьки купили їй на двадцятиріччя. Там відбулися пам'ятні гулянки. І десятки вечірок у невеличкій компанії; там він танцював, пив, блював, часто трахався у ванній кімнаті, вечеряв, кутив траву, слухав *The Coasters*, альбоми груп *Siouxsie* та *Radio Birdman*. Емілі грала на бас-гітарі. Їй подобалися *L7*, *Hole*, *7 Year Bitch* та інші жахливі речі, які лише дівчата можуть слухати. На сцені вона була по-ню-йоркськи манірною та зневажливою. У житті — люб'язною. Можливо, навіть занадто. Не завжди щасливою в коханні. Вона легко могла зашарітися, що Вернон вважав сексуальним. Емілі носила високі чоботи, як у серіалі «Месники»¹; на сцені вона млосно й водночас конвульсивно рухала стегнами, бас-гітара звисала на рівні колін, вона перебирала струни, крутячи головою назад, щоб зустрітися поглядом з барабанщиком, і це нагадувало позу «по-собачому». Емілі добре грала. Ніхто не знає, чому вона перестала займатися музикою, коли група розпалася. Вернону стало боляче за неї, коли Емілі подзвонила і, ридаючи, повідомила про смерть Жана-Ноеля. Чи вона ще спить із одруженими чоловіками? Після поховання Емілі весь час налягала на їхній зустрічі, а Субутекс не був налаштований і тому нічого не відповідав. Вона заспаміла його сторінку у Фейсбуці потоком гнівних коментарів. На які він так само не відповів. Жодних образ, Вернон знає, як це, коли зриває дах.

¹ Англійський телесеріал 1960-х років про пару спецагентів.

Вернон зачиняє двері ванної кімнати. Емілі, прямо сидячи на стільці, з розгубленим поглядом смикає себе за нижню губу великим і вказівним пальцями. Коли вона усвідомлює цей жест, то поправляє свій затісний светр. Вона часто бачила маму з таким самим жестом і поглядом, втупленим у нікуди.

Чекаючи на Вернона з душою, Емілі випиває другий келих білого вина. Зараз вони швидко повечеряють, і вона ретирується до кімнати з айпадом та пляшкою, чим скоріше, тим краще. Коли Субутекс з'явився на її порозі, від злості Емілі аж заскреготіла зубами, але, незважаючи на два роки консультацій у психолога, так і не змогла сказати, що насправді думає. Усі докори застрягли в горлі. Вона сердита на Вернона; десятки разів Емілі уявляла, як хтось із старої компанії приходить просити допомоги, на що у відповідь отримує плювок у морду. У реальності вона лише стиснула кутики губ, коли Субутекс попросив перекантуватися деякий час, і спохмурніла, коли Вернон спробував заговорити про Алекса, аби розрядити атмосферу. Їй не хочеться згадувати ні Алекса, ні минуле. Тому вона різкими жестами діставала келихи, підставки під них, смажений мигдаль, щоб не виглядати люб'язною та гостинною. Емілі стежила, аби Вернон не поставив плям на шведському журнальному столику фірми *Sentou*, купленому по знижці за шістсот євро. Вона почала полювати на майно. Хоча раніше їй було до того

по-королівськи байдуже. Тепер через крихти під столом чи розводи вапна на крані Емілі готова була вчепитися в горлянку. З іншого боку, коли все чисте й лежить на місцях — це невимовне задоволення.

Вернон вирішив удавати, що не помічає напруження, тому спитав:

— Ти б не хотіла мене постригти? Пам'ятаєш, як колись ти всім робила зачіски?

І замість того, аби послати його на хрін, вона відповіла:

— Сьогодні, ти впевнений?

Другий келих вина покращив настрій. Коли Емілі почула, що він розпродав усі диски, то згадала квартиру поруч магазину, в якій Субутекс мешкав. Це викликало хвилю приязні. Гнів стих. У неї так часто буває завдяки вину. Потужні емоції перегорають, перетворюючись на протилежні.

Вернон дуже змінився. Тепер усе в ньому виказувало вразливість. Однак він був у непоганій фізичній формі. Хлопці з красивими очима завжди у виграві. Волосся посивіло, але випало лише по краях лоба. Щастить, він залишився струнким. Гірше з зубами. Трохи бридко дивитися на його жовту посмішку.

Та байдуже. Вона не ризикне його поцілувати. Не лише Вернон змінився. Емілі погладшала на... скільки точно? — двадцять кіло за десять років. З точного підрахунку вона збилася, бо часто брехала щодо ваги (ніби названа цифра дійсно могла вплинути на фігуру). Спочатку вона боролася: дієти, вправи, таласотерапія, масажі, креми й шалено дорогі антицелюлітні процедури, які відчуттями нагадували каменедробильню. Ефект був помітний, тому Емілі продовжувала. А тоді

дала слабіну. Очевидно, що її метаболізм не піддавався жодному контролю. Вона перестала впізнавати себе в дзеркалі. Усе в обтяжку, якась жирова складка завжди випирає. Зміни найбільш відчутні, якщо приходити кудись, де немає жодного знайомого. Маючи вибір, люди звертаються не до неї, а до того, хто поруч, щоб якомога менше контактувати з товстункою.

Квартира також змінилася. Емілі помітила, як здивувався Вернон, коли зайшов. Здивувався і розчарувався. Жодної концертної афіші. Раніше стіни вітальні та спальні були ними обклеєні; на кухні висіли фото красунчиків-чоловіків. Гурти *Fugazi*, *Joy Division*, *Die Trottell*, *Dezserter*... поступилися місцем портрету Фріди Кало в рамочці й репродукції Караваджо. Стіни пофарбовані в біле. Як і у всіх дорослих людей із її оточення. Емілі стала саме такою, як хотіли батьки. Вона пройшла конкурс, займається спорядженням, замість ірокеза носить скромне каре. Купує одяг у Зарі, якщо знаходить там свій розмір. Фанатіє від оливкової олії та зеленого чаю, передплачує «Телераму» й на роботі з колегами обговорює кулінарні рецепти. Вона зробила все так, як хотіли батьки. Але не народила дитини, а окрім цього, ніщо не має значення. На сімейних обідах Емілі наче біла ворона. Зусилля залишилися марними.

У душі все ще плескотить вода. Емілі заглядає до сумки Вернона. Набору для гігієни немає. Лише бритва; коли Субутекс пішов митися, то заявив, що справжні чоловіки не подорожують із набором для гігієни. Емілі впевнена, що історія про Канаду — байка. Невже він бомж? Але це не схоже на Вернона. Він — спокійний

хлопець, який оминає проблеми; не оскаженілий божевільний, якого можуть вигнати на вулицю. Може, паршивий кінець стосунків? Та Субутекс занадто популярний, аби опинитися вдома в людини, з якою аж так довго не бачився. Щось явно не так, і очевидно, що він не хоче про це говорити.

Субутекс завжди був доброзичливим хлопцем, який усміхається з-за стійки в магазині дисків. Багато базикав, але міру знав; умів за словом у кишеню не лізти. Талановито присмачував розмову гумором, вдало каламбував. Серед сцикунів, які міряються «в кого довший», Вернон був тим крутим чуваком, якому не треба нічого нікому доводити. Його роботою було продавати диски. Це не так престижно, як грати на гітарі, але краще, ніж бути олухом звичайним. Дівчата страждали через нього. При зустрічах він співав їм осанну й розтоплював серця, та потім відволікався на інше, залишаючи юнок самих на п'єдесталі заввишки сімсот метрів без красивих слів та закоханих поглядів.

Емілі була своїм кентом у групі. Вона сама носила гітарний підсилювач. Пишалася, що вміє пити; мала почуття гумору й хорошу колекцію дисків; не боялася шаленіти на сцені. Одного поля ягода. Згодом група розпалася. Магазин дисків закрився. Кожен пішов власним шляхом. І друзі забували їй дзвонити. Походи на пиво перед концертом, домашні кіновечірки, спільні вечери чи святкування — все відбувалося без неї. Потім друзі ніяковіли, коли Емілі намагалася зловити їх за кулісами після концерту. Вона знала цей вираз обличчя, але ніколи раніше не була його причиною. Вираз, коли не знаєш, як спекатися нав'язливої товстунки. Якщо їй таки вдавалося влізти до їхньої компанії за

столиком у ресторані, здавалося, ніби в неї сів голос. Ніхто не чув Емілі. І в цьому навіть не було ворожості. Аби злитися, потрібно бути небайдужим. Коли вона ділилася цим із Жаном-Но, він називав її пришепелюватою, що намагається монополізувати увагу і ніяк не може перетравити розпад групи. Частково він був правий. Коли один тип із *Virgin Group*¹ заговорив про контракт, Себастьєн, лідер гурту, поклав усьому край. Заради чистоти мистецтва. Хоча Себастьєн єдиний з усіх працював на велику компанію. Він мав власну логіку: групу створено не для того, аби вона стала роботою. Творити безкомпромісно, без жодного кар'єрного плану. Лише рок та стерильне мистецтво. Себастьєну хотілося мати хобі, яке б його реанімувало після годин гарування в офісі. Тому жодних медіа чи гастролей, жодних професійних кроків. Це мало залишитися на рівні халтур, квартирників у друзів, автобуса без сидінь та плова на гарнір. «Стерильність» була для нього тою революцією, яку може собі дозволити маленький слухняний багатій. Себастьєн мав чепурненьку квартиру по вулиці Галанд, придбану батьками. Більшість зусиль він поклав на те, аби ретельно аналізувати оточення і довести: довкола самі лише продажні шкури, псевдодрузі, гниди й самозванці. Його завжди турбувала присутність жінки в гурті. Вона псувала атмосферу. Треба, щоб панк-рок залишався чоловічим спортом. Через двадцять років Емілі перетнулася з Себастьєном, обметаним і загартованим у професії типом. Він став головним редактором на

¹ Група компаній, створена 1970 року і найбільш відома своєю діяльністю в галузі звукозапису, кабельного телебачення та радіо.

одному з каналів культури, директори такого обожнюють: у міру зухвалий, але не блазень.

Коли «Верхи на Дракони» розпалися, жоден інший гурт так і не запропонував перейти до них. Емілі нічого не очікувала. Вона добре грала й не сумнівалася у своїх здібностях. Емілі сховала бас-гітару у футляр, перенесла все до підвалу й почала займатися іншими справами. Вона ніколи не віддалялася від старих друзів. Просто відійшла вбік. Це різні речі. Лише з Жаном-Но спілкування продовжилося. Зазвичай він спав із нею, коли йому хотілося. Спочатку історія здавалася нескінченною через глибоку пристрасть. Потім це ще стало й залежністю. Коли речовина вживається не для задоволення, а для полегшення ломки. У нього народилася перша дитина. Від іншої жінки. Емілі дружила з нею і була однією з перших, хто дізнався про вагітність; треба було закусити губу й усміхатися. Про народження другої вона, навпаки, дізналася через кілька місяців після пологів. Дізналася, бо знайшла дитячу цяцьку в його сумці. Емілі перетворилася на дівчину, яка не може представити знайомим свого бойфренда; яка самотньо підпирає стінку на корпоративах; яка не розглядається як суперниця і тому має багато подруг. Зараз минулого вже не змінити, молодість вона провела, чекаючи на дзвінок від того придурка, що брехав дружині, робив із неї таємну коханку; провела, не знаючи, як розрубати гордіїв вузол і зажити по-іншому, — ці думки навіюють біль, від якого нікуди дітися. Чому хтось доходить до саморуйнації, а комусь легко вдається пускати все своїм плином? Правда в тому, що якщо не Жан-Но, то хтось інший змусив би Емілі так само страждати.

Вона шукала, з ким би поговорити про його смерть. Байдуже до статусу коханки: так чи інакше з цим чоловіком вона кохалася понад десять років. Емілі намагалася, зокрема, звернутися до Вернона. Та Субутекс так і не відповів. Ніби вони були ледь знайомі й вона дратувала надокучливими дзвінками. Тепер Вернон міг хоч здохнути, надриваючи горлянку, її це ніяк не стосувалося, Емілі нічого не хотіла чути про померлого Жана-Но. Ролі змінилися.

Вернон виходить із душі, вона дістає стілець, розстилає ганчірку для зістриженого волосся і, раз провівши гребінцем, кусає губу, щоб не розплакатись. Озлобленість раптово змінюється на неочікувано дику меланхолію. У дитинстві Емілі щонеділі, коли йшов випуск «Le Petit Rapporteur»¹, стригла дідуся, а мама заковувала очі до неба, вигукуючи: «Вона що хоче, те з ним і робить». Стоячи позаду крісла, Емілі намагалася дотягтися до потилиці, щоб прибрати три нерівні волосини. Шкіра зрілого чоловіка, тонке з пасмами сивини волосся, специфічний запах. Кінчиками пальців вона торкається маківки Вернона, аби він нахилив голову вперед. Філірує пасма, підрізає кінчики, намагається створити об'єм, стригти особливо нема чого, лише позрізати задовгі волосини, які стирчать, ніби мишачі хвостики. Емілі сповнена ніжності, яка не має нічого спільного ні з сексуальним бажанням, ні з любов'ю до дитини. Ніжність дорослої жінки, викликана усвідомленням вразливості іншого. Вона стримується, щоб не розплакатися. Емілі швидко опановує

¹ Сатирична французька телепередача, яка йшла в 1975—1976 рр. щонеділі о 13 годині.

себе. Перші два роки депресії вона розливалася без причини; зникла воля, яка стримувала сльози: як у людей не слухаються ноги, так у неї — нетримання сліз. Усе прийшло в норму після літа. Коли одного ранку Емілі прокинулась і не розплакалася. За великим рахунком, це нічого не змінило, зате на роботі зникла необхідність перефарбовуватися в ліфті через рюмсання без причини по дорозі в метро. Постійні нюні зіпсували шкіру під очима. І ніяк не зарадиш. ¹

У Вернона шкіра старого чоловіка. Як і годиться в його віці. Така ж була в Жана-Но. Кажуть, що чоловіки старіють красивіше, ніж жінки, але це брехня. Шкіра чоловіків швидше втрачає еластичність, особливо якщо вони курять і п'ють. Вона холодна і, здається, може посипатися, коли до неї торкнутися. Емілі ніколи не розуміла, як молоді дівчата можуть спати зі старшими чоловіками. Ніжна й пружна шкіра молодиків набагато більш приємна. Бо чоловіки її віку викликають відразу, їхні яйця звисають, мов зашкарублі черепащачі голови.

Якби довелося таких торкнутися, Емілі б знудило. Вона ненавидить, коли чоловікам не вистачає дихалки під час трахання, коли через п'ять хвилин вони перевертаються на спину, бо більше не можуть, і лишають партнерку кінчати саму. Вона ненавидить їхні здуті животи й маленькі сірі стегна.

Жінки з віком еволюціонують. Вони намагаються зрозуміти, що з ними відбувається. Чоловіки героїчно завмирають, а тоді різко регресують. З віком кохання і секс для них дедалі більше стають схожими на дитинство. Їм хочеться спілкуватися дитячою мовою з дитинними жінками, дуркувати, як під час перерви

в школі. Занадто соромно чути про сексуальні бажання стариганя, ніхто цього не захоче.

Чим більше Емілі п'є, тим краще помічає, як Вернон постарів. Субутекс завжди був легкий на підйом. Достатньо було відкрити пляшку віскі, і щось однозначно траплялося. Зазвичай, напиваючись, вона не контролює себе, тож наскільки він мав стати несексуальним... Але якщо сама ідея сексу могла ще її звабити, то практичний бік вселяв зневіру. Уже кілька років як зникло її лібідо, і, правду кажучи, Емілі чудово обходилася. Вони слухають *Trans-Europe Express*. Емілі не знала, який диск вибрати. Шукаючи, що поставити, вона з прикрістю зауважила, що вже роками не слухала нічого нового чи цікавого. Втратила інтерес.

— Пам'ятаєш, як ти весь час слухала *Edith Nylon*?

— Не знаю, куди вони поділися. Так і не знайшла їхньої музики в інтернеті.

— Чула про програму *Snapz Pro*¹? Встановлю на твій комп'ютер, коли дострижеш мене.

— Твої вініли залишилися в Квебеці?

— Я все розпродав на *eBay*. Після закриття магазину з того й жив. Усе тепер є в інтернеті.

— У мене залишилась каштанова фарба для волосся, зафарбувати тобі сивину?

— Зафарбуй. Я кайфую, коли ти торкаєшся мого волосся.

Сидячи поруч, вони вечеряють біля телевізора. Завдяки стрижці й фарбуванню Вернон виглядає краще. От срандель, у Субутекса все ті ж сірі привабливі очі.

¹ Програма *MacOS*, яка записує на відео все, що відбувається на екрані комп'ютера.

Не чекаючи, доки він доїсть, Емілі наливає собі келих, виправдовуючись тим, що задовбалася вдень, розстеляє йому диван і зачиняється в кімнаті. У двадцять років її б почала мучити совість, що Вернон на вулиці, а вона — у своїй теплій нірці. Вона б почувалася зобов'язаною запропонувати йому лишитися на кілька днів. Її дім був готелем для друзів, які не соромилися повертатися спиною одразу ж, коли Емілі переставала бути потрібною. Дістали її гробані поети. Бевзні, занадто тендітні для праці. Ніхто ніколи не переймався її вразливістю. Емілі вдячна терапії, яка навчила її іноді зачиняти двері, саме завдяки цьому вона ще тримається. Вона не може впустити Вернона пожити, виправдовуватися не потрібно, і докори сумління тут — взагалі зайві.

Біля станції «Барбес» штовханина вже з самого ранку, з сумкою на плечі Вернон торує шлях. Тіла рухаються в пошуках наживи. Продавці цигарок, парфумів, підроблених сумок хапають його за руку, щоб звернути увагу на свій товар, а він вдає, що поспішає, аби уникнути поглядів тих, хто намагається його зупинити. Субутекс рухається швидко, він знає, що на площі Пігаль має бути спокійніше. Туристичні автобуси з японцями, китайцями, німцями ще не заїхали. Мулен-Руж схожий на декорацію з пап'є-маше. «Елізе-Монмартр» так само обгорілий. Вулиці Парижа напаковані спогадами. Субутекс завжди ненавидів площу Кліші: забагато гуркотні та машин.

Сонце сховалося, стало холодно й захотілося їсти. Знайоме відчуття пустого шлунка. Коли Вернон міг сидіти вдома, голод його не турбував. Емілі снідала цими пластівцями для жінок, які сприяють випорожненню і смакують як сіно, він покійно з'їв кілька ложок, але злякався, що нестерпно захочеться какати. Раніше він сходив до вбиральні в «Макдональдзі». Але більшість їхніх туалетів мають код на вході, щоб життя не здавалося медом для таких, як Вернон.

Скорботний настрій Емілі став для нього ножем у серце. До останнього моменту Субутекс гадав, що вона залишить йому ключі. Хоча б на день. Вона здогадалася, що Вернон у злиднях. Уже на вулиці Емілі всунула йому дві купюри по двадцять євро, уникаючи

погляду, і ледь не бігом помчала до метро. Сумно було від того, якою вона стала. Навіть повітря довкола неї має гіркий присмак, ніби колишні невдачі блокують енергію. Проте вік додав їй звабливості. Менше свіжості, але більше округлих, привабливих форм. Раніше Емілі була більш незграбною, зараз упевненість додає їй шарму.

Вернон наполегливо просив позичити йому макбук. Соромно випрошувати, але вибору не було. Субутексу потрібно вийти на зв'язок. Довелося благати. За сніданком він витяг із сумки касети з інтерв'ю Алекса і почав ними розмахувати, ніби Мойсей скрижалями:

— Емілі, це його заповіт. Розумієш? Не хотів тобі говорити, але саме через це я знову в Парижі. Лишаю касети під заставу, а ти мені позичаєш комп'ютер на вісім днів максимум; я віддаю макбук і отримую касети назад. Я їх бережу мов зіницю ока.

Той комп'ютер Емілі не потрібний: у неї є айпад, айфон і величезна хріновина, як телевізор. Вона вагалася, він наполягав. Зрештою Емілі погодилася, бо її почало нудити від його приниження. Вернон знав цей погляд: колись до його магазину так само приходили морочити голову знайомі наркомани, випрошуючи грошей: «Завтра обов'язково поверну», — на що Субутекс погоджувався, аби тільки вони скоріше йшли геть.

Коли вона діставала ті двадцятки, Вернон хотів був вигукнути: «Та що ти робиш?» — але натомість узяв гроші, відвертаючи погляд.

Через те що Субутекс не зателефонував їй після смерті Жана-Но, Емілі незлюбила його. Хоча насправді Вернон не підозрював, що для неї це настільки важливо. Жан-Но ніколи не говорив про Емілі. Ніколи.

Проходячи повз «Старбакс», він ще раз задумався, що такого особливого в цих закладах, чому їх стільки повідкривалося в Парижі. Усередині так само, як і в «Маку», але більш затишно і замість запаху картоплі фрі — аромат тістечок. Усе його дивує, від форми персоналу до системи замовлень. Місце, схоже на рай для курців коноплі: солодощі, великі крісла, приємна музика, приглушене світло — якби закон дозволяв, вони могли б без вагань перетворитися на кофешоп мрії. У черзі нікого, Вернон звертається до дівчини за стійкою, симпатичної чорної з високими вилицями, тонко вищипаними бровами та лагідним голосом. Розпитує про всю каву з меню. Вона відповідає статечно, без жодного натяку на флірт. Для неї він збочений дідуган, який утік із сусідньої богадільні і починає вивчати, що нового в третьому тисячолітті. Вернон хотів би сподобатися цій дівчині, вибити її з рівноваги, поселитися в неї вдома й провести зиму в її ліжку. Але ніщо в поведінці офіціантки не сигналізує йому зеленим світлом. Він повертається за столик із півлітровою чашкою чорної кави за два євро шістдесят центів.

Падає на диванчик, вмикає ноутбук, вдивляється в своє відображення у вікні. Принаймні Емілі його добре підстригла. Вернон роздивляється кав'ярню. Основна різниця між баром і цим місцем — наявність стійки. У барі завжди є стійка. Інакше то не бар, а чайний салон. Завдяки стійці до бару можна прийти самому, знаючи, що місце знайдеться. У крамниці Субутекса була стійка. Спершись об неї, можна було годинами говорити. Не слідкуючи за часом зі співрозмовником навпроти, бути таким собі психіатром навпаки. Бог зна, що за ідіотизми він почув більше ніж за двадцять років у магазині.

Вернон заходить на свою сторінку у Фейсбуці, постить уривок із виступу наживо *The Cramps* у психіатричній лікарні, неперевершене архівне відео, яке потенційно може зібрати чимало вподобань. За ніч з'явилося безліч дописів щодо загибелі Алекса. «Хай спочиває з миром», «хай валить на фіг зі своїми хіпстерськими пісеньками», «хай летить по той бік веселки», — і кожен викладає якесь фото, ділиться своєю історією; «перетнулися з ним у барі, Бліч там читав Новаліса», «переспали», «завдяки мені він надихнувся на таку-то пісню», «Алекс поділився жуйкою», «у магазині мені треба був туалетний папір, йому — шинка», «одного вечора бачили його бухим», «пригостив рок-зірку пивом», «бачили, як він спить на землі в якомусь лайні, так шкода стало», «він був великим поетом, моє серце обливається кров'ю».

Складно когось обрати серед списку друзів. Їх у нього чимало. Коли продаєш диски, маєш багато контактів. На сторінці промайнуло першокласне фото Гарлі Фленагана Молодшого, обговорення не стихають уже три місяці: Фленаган ударив ножем учасника гурту *Cro-Mags*, який мав його замінити. Вернон, ніби одержимий, все лайкає. Місце непогане, а пів літра кави якраз приглушують відчуття голоду.

Через п'ять хвилин у магазині *Monoprix* Ксав'є хоче все розбомбити. Крамницею керують якісь ідіоти. Саме коли покупців повно, робітники починають розкладати товари на полицях. Вони ніби навмисно роблять усе для того, щоб візки не могли проїхати. Можна ж зробити це зранку, коли зачинено, чи в години, коли кількість покупців мінімальна. Але ні, це робиться в годину пік: перегороджується весь відділ, щоб жоден тупак-відвідувач не зміг нормально скупитися.

Ксав'є дратує кляте пакування товару. Уявити тільки: по офісах сидять люди, які цілими тижнями сперечаються про те, якого кольору має бути банка огірків... таке марнування освіти. Марі-Анж доїла його до живих печінок, щоб він пішов на закупи, мовляв, він їй ніколи не допомагає, вона єдина гарує в сім'ї, чому так і т. ін. Знову одне й те ж, дідько! Надісланий йому на телефон список настільки детальний, що, мабуть, вона витратила більше часу на його написання, ніж коли б просто сама пішла отоварюватися. Господи, хіба можливо так зациклюватися на марці тостового хліба... Тепер ось Ксав'є, як придурок, шукає нежирний йогурт без цукрозамінника, бо мадам слідкує за фігурою, але від цукрозамінника пердить, ніби газовий завод.

Ксав'є хоче добряче пнути під зад товсту арабку в паранджі, яка павою йде попереду. Заради всього святого, чи можливо проїхати двісті метрів без того, щоб у дзеркалі заднього огляду не мелькали паранджа, долоня Фатіми

чи агресивні арабські діти? Брудний народ, не дивно, що їх ненавидять! А він замість того, щоб гарувати на роботі, скуповується тут, бо його жінка не хоче, щоб її сприймали за прислугу; в цей час брудні арабські ледащиці швендяють довкола, а безробітні лінюхи, що живуть на кошти з оренди, проводять дні за кавуванням, тоді як їхні жінки мозоляться. Ніколи не скаржачись, жінки неохоче господарюють удома, ходять на роботу і при цьому всьому прикриваються хустиною, виказуючи покірність. Це ніби психологічна війна: все робиться для того, щоб французькі чоловіки почувалися знеціненими.

Ще більше пригнічує той факт, що в арабок є вибір. У 80-ті та 90-ті роки вони успішно обіймали будь-які посади (хоча й здебільшого претендували на посади дружин багатіїв), тобто вони не божевільні. Вони вміють ефективно трудитися. Проте поступилися. Проміняли ринок праці на паранджу, щоб не соромити своїх братів. Але дружина Ксав'є не кинула роботу, щоб ствердити його чоловіче его... Чорт. Треба зазначити, їхній шлюб не покотився б до дідька, якби вона так вчинила...

Ксав'є знесилений. Геть розбитий після вчорашнього. Протягом ночі неприємності, ніби бактерії, почали бродити в тілі. Ксав'є вечеряв із Сержем Вергманом, який запропонував йому взятися за сценарій серіалу. Обое в курсі, що діло гниле: текст пишеться вже роками, а канал ніяк не наважиться розпочати зйомки, та цього ніколи й не буде. Сюжет ідіотський з самого початку: жінка-хірург закохується в шахрая, якому нещодавно зробила операцію на відкритому серці. Вергман — людина слова, яка точно заплатить. Ксав'є погодився. Доведеться підкрутити кілька гайок і переписати два діалоги, а далі його робота полягатиме в тому, щоб ходити

на часті, нескінченні, безглузді, нестерпні наради з цими ідіотами з каналу... Де абсолютно безграмотні татусеві синочки, яким по двадцять чотири роки, своїми великими, з погризеними нігтями пальцями будуть тиснути в сценарій: «Бачите, ось це не підходить». Так, ніби вони, бідолашні, мають хоч якесь уявлення про те, що захопить глядачів. Ця дітвора займає керівні посади лише тому, що їхні батьки потелефонували, куди треба.

Але це хоч якесь діло. Тому Ксав'є задоволений. Він був радий, коли Серж запросив його до хорошого італійського ресторану поблизу каналу Сен-Мартен. Вони говорили про щойно підписану колективну угоду і про те, що профспілки зрештою знищать авторське кіно... Знаючи, що Серж також знімав любовні та соціальні драми, Ксав'є вирішив не висловлювати своєї думки про авторське кіно. То був непоганий вечір. До приходу Ельзи. Під руку з Джеффом. Ксав'є не знав, що вони зустрічаються. Він не подав виду, але одразу ж відчув, як запекло в шлунку, бо це неможливо було перетравити.

Джефф також сценарист. Але два роки тому зайнявся режисурою. Сто двадцять хвилин тракторів на фоні сірого неба і заводів, де працюють мовчазні робітники з жирною шкірою та низькими лобами. Без музики, щоб зекономити, і без сценарію, неоковирний фільм, від якого критики в захваті, оскільки зображуване відразливе до блювоти, значить, воно доладно інформує про світ пролетарів. Після виходу фільму на широкі екрани Ксав'є в кожній газеті натрапляв на купу ідіотських коментарів, через що пекуча язва пропала йому нутрощі. Він ніяк не очікував, що лузер Джефф заткне його за пояс. За п'ятнадцять років жоден з оригінальних сценаріїв, написаних Ксав'є, не отримав фінансування.

Джефф знімає свій другий фільм. Він запропонував роль Ельзі. Вони прийшли разом з іще якоюсь брюнеткою з жирним волоссям, яка представилася асистенткою режисера. Усі весело гукали, як радісно випадково зустрітися, хоч не зносили одне одного. Лише Джеффу було по-справжньому радісно. Неймовірно, він міг розчавити своїм маленьким брудним успіхом чувака, з яким колись часто працював. Це був тріумф. Якого Джефф не цурався... Його переповнювала свиняча радість.

Ксав'є ніколи не спав із Ельзою. Він не зраджує дружині. Він не з тих, хто на всю горлянку кричить: «Я чесний християнин, мсьє», — а потім іде й запихає члена до вагіни іншої жінки. Ксав'є все продумав. У молодості користувався свободою. Одружився, став батьком, виставив обмеження. Але з Ельзою було складніше, ніж із рештою. Ельза не просто чарувала, вона перевертала його світ із ніг на голову. Хотілося захищати її, щоб вона спала, згорнувшись калачиком, біля нього, питати, як пройшов день, розцілювати всю її спину, щоб вона цитувала «*Sympathy for the Devil*»¹, слухати блюз, сісти разом на поїзд, опинитися десь у кімнаті, вікна якої виходять на море, зранку вдихати аромат її шкіри, ходити з нею по кастингах, утішати, якщо їй відмовлять, міцно обіймати, коли новини гарні. Хочеться робити все разом із нею. Це бажання не минає. Буває, шалено кимось захоплюєшся, але потім це минає, ви знову бачитеся, і ти нічого не відчуваєш. Більше того, звертаєш увагу на неприємний запах з рота, не зовсім чисту шкіру, різкий голос чи осоружну манеру поведінки. Але цього не відбувається, коли Ельза і Ксав'є в силу обставин знову

¹ Пісня *The Rolling Stones*, написана 1968 р.

бачаться. Він знає, що почуття взаємні. І вона тільки чекає на сигнал від нього. Вона відчуває те саме і розуміє, чому Ксав'є стримується. І поважає це. Бо до всього Ельза — дівчина пристойна, а не звичайна курва, яка зловживає свободою і сере кожній сім'ї в борщ. Ельза — класне дівча, занадто круте, аби бути актрисулькою; хоч їй і не вдалося стати відомою, вона набагато більш люб'язна й щира, ніж більшість анорексичних членосок, які пруть на сцену. Саме через Ельзу, коли ця свинота Джефф запропонував: «Ходімо до мене, я щойно придбав квартиру, тут мало місця, ходімо до мене, замовимо щось», — Ксав'є погодився. У Джеффа препаскудне житло. Тут щось не те, він чогось недоговорює; і сліпому видно, що квартира дісталася в спадщину, але Джефф продовжує вдавати, що нічим не завдячує своїй сім'ї, хоча все вказує на те, що житло переписали на нього в заповіті, бо навіть такий стецько, як Джефф, не міг придбати подібну абищицю. Однак він повторював, що квартира обійшлася в 400 000 євро, натякаючи, що може закадрити кого завгодно. Той вечір був жахливим. Вони глузували з Делярю¹, ніби той нікчемний тип, довкола якого збираються лише запопадливі кретини, готові вбити батька й матір заради новини на перших шпальтах. Ксав'є заткнувся, бо інакше почав би гарячкувати; не хотів, щоб Серж бачив його психи. Щоб не показувати Ельзі, наскільки його нудить від усього. Ксав'є хотів відвести її вбік і сказати все, що в нього на думці: наскільки вона йому подобається, що він згадував її всі півроку, поки вони не бачилися... Але зізнатися в почуттях рівно-

¹ Жан-Люк Деларю (1964—2012) — скандальний французький журналіст, телеведучий.

сильне прохання поцілуватися. Єдиний спосіб уникнути подружньої зради — це тримати фізичну дистанцію. Коли тримаєшся на відстані трьох метрів від бажаного тіла, можливість того, що зірве дах, суттєво зменшується.

Цілий вечір, зберігаючи люб'язний вираз обличчя, Джефф кепкував з нього. Ксав'є мужньо тримався. Він був свідком того, як гурмани французького кінематографа вітали одне одного з чудовими прем'єрами, щасливі опинитися в Каннах. Для Ксав'є Канни були фестивалем сосисок, де багато повій на лабутенах. Де після нагородження румунського кіно всі обнюхуються кокаїном та блокують чорною ікрою. Ліві інтелектуали обожують ромів, адже ті завжди страждають мовчки. Найкращі жертви. Але в той день, коли хтось із них заговорить, ліві інтелектуали почнуть шукати нових мовчазних знедолених. Ксав'є вважав їх збіговиськом байстрюків, які возвеличували Годара — зацикленого на грошах чувака, який постійно каламбував. Відтоді у збіговиська все полетіло шкереберть. Що й мало статися.

Додому Ксав'є повернувся настільки п'яним, що вже не відчував, наскільки йому погано. Думаючи про Ельзу, він, похитуючись, зайшов до вбиральні, вимив руки, почалапав до спальні і впав на ліжко біля дружини. Він ненавидить подібні вечірки, але, не пішовши, не зміг би заснути. Лише зранку до Ксав'є дійшло, наскільки нестерпним усе було. Незважаючи на його чималий досвід принижень на мерзенних вечірках. Цілий ранок він не міг зосередитися на роботі, постійно повторюючи аргументи, які б переконали його, що ні, очевидно ж, ні, до Джеффа він не ревнує. Кому б хотілося опинитися на місці цього блазня? Ксав'є знову й знову уявляв, як пояснює Ельзі, що зняти довгометражку, яка отримує

три хвалебні відгуки, не варте виїденого яйця. Ксав'є страждав від того, що в очах Ельзи будь-яке порівняння зіграє не на його користь. Вигадував безліч варіантів, як сказати їй про нікчемність Джеффа і тим донести: його не пригнічує той факт, що готується другий фільм. Правда, Ксав'є до цього абсолютно байдуже.

Зараз у магазині йому хотілося б мати з собою ручний гранатомет. Огрядній блондинці з огидними стегнами в шортах, яка вдягнулася, ніби вона гарнюща, хоча насправді корова коровою, — постріл у голову. Парі, яка зійшла з вітрин крамниці для набожних ультраправих (вона з зібраним волоссям і в ретроокулярах, він із гарненькою пичкою та телефоном, який постійно дзвонить) та обирає лише найдорожчі продукти, обоє в бежевих плащах, щоб усім було видно, що вони ультраправі, — постріл у рот. Жирному обшарпанцю, що витріщається на дівочі зади та халяльне м'ясо, — постріл у скроні. Жидівці в перуці зі смішними цицями, які звисають ледь не до пупка (Ксав'є ненавидить жінок із грудьми на животі), — постріл у коліно. Стріляти в натовп, дивитися, як уцілілі, ніби щури, розбігаються й ховаються по стелажах, в цю мерзенну сволоту, яка прийшла скупитися, аби потім нажертися, яка так і прагне брехати, зайцювати, шахраювати, дертися вперед, випендрюватися. Підірвати їх усіх. Але Ксав'є — батько сімейства, одружений чоловік, доросла людина, тому він затикає рота, складає продукти до візка, ковтаючи піну від люті, вдома треба буде ще все розкласти, інакше Марі-Анж розвищиться і ще один день не вдасться зайнятися сценарієм. Від того, як він стискає зуби, починають боліти щелепи.

На касі — черга, бо *Monoprix* недостатньо заробляє на відвідувачах, тому економить на касирах. Ксав'є прямує

до знайомої індуски, яка швидко розраховує покупців. Ну хоч хтось у цьому місці працює як треба... ця касирка не марнує часу на милу давайте-я-всім-відсмокчу усмішку; не гальмує і не роздивляється по п'ять хвилин товар, перед тим як його пробити. Вона моторна. Ксав'є так і хочеться врізати по морді низькорослому кретину попереду в черзі, з козлиною борідкою та в жилетці діарейного кольору, з брудним волоссям та маленьким обличчям, як у куниці; Ксав'є ненавидить бородатих молодиків. Кілька років тому ці самі молодики носили перуанські шапочки та дреди. Вони вважають себе найкрутішими і дивляться згорда на весь світ. Якщо наблизитися до цього шматка лайна з арійською борідкою, одразу ж відчується сморід: не можна не помітити, наскільки він брудний. Його недолугі волосини, де заплуталися решти їжі, стовідсотково тхнуть; лише глянеш на них, і хочеться бловонити — постріл тобі в потилицю, придурку, щоб ти навчився голитися й митися зранку. Ксав'є викурює пачку сигарет за день, і останнього разу, коли намагався кинути, ледь не збожеволів від запаху людей. Тоді, навіть не обертаючись, можна було відчути сморід від того, що хтось поряд підняв руку. Тому Ксав'є був змушений знову почати курити.

Він дістає телефон, щоб перевірити свій Фейсбук. З одного боку, хотілося б, щоб Ельза йому написала, а з іншого — ні. Що б він їй тоді відповів? Що приємно було її бачити? Приблизно такими повідомленнями вони обмінюються. Які, на перший погляд, нічого не означають, хоча насправді сповнені пікантного підтексту. Ельза нічого не написала, натомість йому приємно, що Вернон щось надіслав. Субутекс. Класний чувак. Якими вони були молодими... Вернон поїхав до якоїсь панни

в Канаду, а тепер повернувся до Парижа й шукає, де б переночувати. Ксав'є одразу ж відписує: «Ти звернувся якраз за адресою, стара ти потолоч, у нас є королівський розкладний диван, який ми придбали втридорога і який стоїть без діла, і ми якраз шукаємо, хто б міг вигулювати з позавтра пса. У тебе ж немає алергії на шерсть?»

Ксав'є незручно обіцяти щось, не порадившись перед тим із Марі-Анж. Вона не любить, коли у квартирі є хтось чужий за їхньої відсутності. Але ж Вернон — старий приятель, майже член сім'ї, з ним інакше. І потім, їм дійсно необхідно знайти когось, щоб вигулювати пса. Інакше вікенд у Римі піде до бісової матері й Марі-Анж знову верещатиме, що вони ніяк не проводять весело час разом. Ксав'є пише їй натхненне повідомлення, мовляв, знайшов рішення, що ти на це скажеш. Марі-Анж не відповідає, на що він полегшено зітхає: потім пояснить їй, що поспішав, тому повністю взяв ініціативу на себе.

Тішить думка знову побачитися з Верноном. Вернон — фанатик музики. Такі, як Ксав'є, йому багато чим завдячують: саме Субутекс познайомив їх із безліччю речей. У його товаристві настроїй кращає, а не гіршає — це рідкість. Поступово вони стають єдиними зі старої компанії, кому належать безцінні спогади. Про свята, концерти, фестивалі, а також труднощі, пережиті разом. Про весь той час, коли можна було не заморочуватися, коли всі проблеми вирішувалися за допомогою кулаків. Вернон був частиною того життя й ніби засвідчував: у молодості Ксав'є був хлопцем простецьким, вибивав два зуби будь-кому, хто дивився на нього скоса. А тоді за пивом рахунок із противником зводився по нулях, і всі були задоволені. То був інший час, інше оточення. Тепер усе позаду.

Ксав'є, мужній та емоційний, міцно обіймає Вернона. Потім відпускає, дає пройти і плескає себе по животу:

— Бачиш, як я погладшав?

— Ти високий, тобі личить, ти схожий на велетня.

У вітальні дівчинка з хвостиками навіжено гасає довкола стола на триколісному велосипеді. У неї незугарна, але кумедна мармиза. Складно уявити, що, можливо, одного дня ніс у неї буде точно як у батька. Вернон усміхається й підморгує дівчинці. Йому байдуже до чужих дітей, але зараз потрібно вдати зацікавленість. Потім він нахиляється до пса, щоб привітатися й дати понюхати свою руку. Йому також байдуже і до чужих собак, але ж Вернон завдячує цьому собаці тим, що зможе залишитися в Ксав'є на вихідні. Усе у вітальні так і сповнене розкішшю, спокоєм та солодкою млістю. Субтекст звернувся якраз за адресою, що й казати.

— Тату, можна я пограюся на приставці?

Ксав'є присідає, щоб показати, де має бути велика стрілка, коли вона повинна буде вимкнути свою машину й готуватися приймати ванну. Дівча серйозно киває, зосереджено слухаючи історію про годинник, потім біжить до кімнати, щоб не втратити ні секунди гри.

— Вона вже грає у відеоігри?

— Так, бо настільні — вже пройдений етап. Однак ми не дозволяємо, щоб вона сама заходила в інтернет...

— Через порно?

— Ні. Через ігри. Знаєш, для дівчат понавигадували таких штукерій, які шкодять психіці. Я навіть не боюся віддавати її до школи, де їм конкретно промиватимуть мізки... Інтернет краде в батьків дітей до того, як ті навчаться читати. А в тебе немає дітей?

— Поки — ні. У мене ще є час...

— Це найкраще, що зі мною трапилось.

— Я ще не зустрів свою жінку.

Ті, хто має дітей, постійно дістають тих, у кого їх нема. І терпіти не можуть правди: «Коли дивлюся на тебе, то хочу чого завгодно, але тільки не дітей». Річ навіть не в дітях. А в тому, з чим доводиться по ходу возитися. Подарунки на Різдво, дитсадок, перегляд одного й того ж по десять разів на *DVD*, іграшки, полу-денки, кір, овочі, сімейний відпочинок... батьківство. Усі знайомі Вернона звалювали на себе ці дорослі тягарі з певним ентузіазмом. Він уже збився з ліку, скількох чоловіків бачив із букетами памперсів замість квітів на плечі, з підігрівачем для молока в одній руці та колискою за тисячу євро — в другій; чоловіків, які з ранку до ночі намагалися йому пояснити, що врешті навіть бандит обирає поні. Ні, брехня. Коли стаєш татом — пиши пропало. Якби ж можна було виховувати дітей без матерів, то це б іще дало якісь шанси залишатись чоловіком, стаючи татом. Діти б виростили, живучи в хижках десь у глибокому лісі, навчаючись розводити вогонь і споглядаючи міграції птахів. Їх би кидали до льодяних річок, наказуючи ловити рибу руками. З ними б ніхто не панькався. Достатньо було б погляду: «Наступного разу ти будеш обачнішим, сину».

Та поки єдиним раціональним рішенням є втеча. Або ти помилився, коли слухав *Slayer* у двадцять років.

Або ти помиляєшся, живучи так зараз. Не потрібно пояснювати подібну поведінку статтю, адже всі, чоловіки й жінки, суперечливі. Потрібно вміти обирати. Треба також зауважити, що тепер діти стали б Вернону в нагоді. Особливо дорослі, з власним житлом та роботою, які б зверталися до нього «любий татусю», стелячи йому в гостьовій кімнаті.

Вони виходять покурити на балкон: цей абориген асфальтових джунглів не палить у квартирі і, Вернон побився б об заклад, ходить, коли немає гостей, у капцях, щоб не бруднити підлогу.

Клацають вхідні двері, Марі-Анж кидає сумку на диван, пестить собаку, що радісно її зустрічає; потім коротко здалека киває Вернонові, досить прохолодно, щоб він відчув себе не у своїй тарілці, і зникає в кімнаті доньки. Марі-Анж неприязна. Вона сувора, з тяжким поглядом і затонкими губами. Погано вдягнена. Вона погано вдягнена. Має дурнувятий і відчайдушний вигляд, ніби старі розтягнуті светри дістала зі смітника якоїсь бабусі, натягнувши під низ куці по щиколотку брюки зі стрілкою. Хоча насправді Вернон знає, що це модно серед багатіїв. Колись у нього була така ж подруга, щуплява, але симпатична. Вона носила сукні кольору хакі, які ніби канцелярським ножем викроїли з сумки, чи довгі розстебнуті коричневі жилетки. Оскільки Субутекс часто бачив її голою, то знав, що насправді в неї класна фігура. Але через одяг про це ніяк було здогадатися. Та дівчина була з хорошої сім'ї, танцювала класику, нервувалася, мала рельєфну мускулатуру і жахливо деформовані ступні.

Одного дня в розмові з нею до Вернона дійшло, що вона витрачала цілі статки на те шмаття. Субутекс уже

був уявив, що вона в депресії чи вирішила прикривати власне тіло, бо стала жертвою сексуального насильства, але ні, зовсім ні, вона не вирізала речей зі штор, щоб навмисне виглядати непривабливо. Навпаки, то було дороге манаття, ретельно дібране, дівчина пишалася, що, вдягаючись так, відстоює істинне мистецтво життя. Проблема ось у чому: спілкуючись лише між собою, жінки доходять до висновків, які суперечать здоровому глузду, і не вдаваймо, що в глибині не лежить відверта ворожість до чоловічого лібідо.

Ксав'є вмикає канал новин і починає звертатися до Елізабет Леві¹, ніби вона дійсно сидить у вітальні; не слухаючи, що вона каже, він заводиться:

— Не любиш Францію — пакуй валізи і вертайся додому, ідіотко. Як мене нудить від бовкотнечі цих сіоністів. Ми ж християнська країна, хіба ні? Я ніколи не був антисемітом, але, на мою думку, отой край треба підірвати, у тому числі Палестину, Ліван, Ізраїль, Іран, Ірак, підірвати все. А натомість створити поля для гольфу і траси для «Формули-1». Я б швидко по-вирішував ці проблеми... Але поки до болю в сідницях доводиться слухати цю наполовину єврейку, наполовину африканку, яка говорить про Францію так, ніби тут її дім.

Ксав'є завжди був гробаним правим. Він не змінився, просто світ довкола зрівнявся з його страхами. Субтекст вирішує промовчати. Особисто йому Елізабет Леві подобається. Очевидно, що ця жінка любить секс.

¹ Французька журналістка, головна редакторка полемічного журналу *Causeur*.

І кокаїн, одне іншому не заважає. Тому Вернон змінює тему:

— Чув про Алекса? Так по-дурному, він же був молодий...

— Ага. Але він завжди був придурком, таке полегшення знати, що він більше не дертиме горлянку для тих мулів у кінській упряжі... хіба ні? Ви з ним спілкувалися?

— Час від часу.

— За ним я не шкодуватиму... добре принаймні, що Білч не займався хіп-хоп-музикою.

З'являється Марі-Анж, уже більш розслаблена, з келихом міцного алкоголю. Ксав'є розпочав тираду про реп — антимузику, що поширюється зусиллями лобістів-євреїв, які прагнуть зробити лоботомію всьому корінному населенню Африки. Марі-Анж слухає з посмішкою, ніби думаючи: «Мені подобаються дурниці, які ти верзеш, хоч повеселитися можна», — і Вернону стає помітним, чим вона приваблива. Смарагдовий колір очей з невизначеним відтінком надає всьому її вигляду виразу могутнього спокою — ознаки заможності. Елегантні порухи зап'ясть і голови, в них — тендітна сила. Такі, як Вернон і Ксав'є, не можуть не хотіти вдути таким жінкам, як Марі-Анж.

З Верноном вона ввічлива: «Отож це ви, мсьє Револьвер?», ніби він дитя, яке в сорок років грається електричним поїздином. Потім наливає собі другу склянку віскі й показує чоловікам фотографію безхатка з цуцням на своєму перламутровому телефоні. Марі-Анж переймається, що трапляється з такими цуцнями, коли вони виростають. Невже хтось їх їсть?

«Хтось» — це роми, відомі своєю неперебірливістю. Чоловік на фото перебуває у кварталі Маре, сидячи, спершись об стіну магазину модного одягу, під гігантським рекламним плакатом з красивою відфотошопленою брюнеткою. Хтось приклеїв їй на око фіолетову зірку Давида. Не так легко було це зробити на висоті трьох метрів. Мабуть, цей хтось прогулювався з драбиною або другом, на чий плечі можна було залізти, аби втілити придуркуватий задум.

Неможливо визначити вік безхатка, який сидить на землі і, здається, заснув на холоді. Між тридцятьма і сімдесятьма. Марі-Анж він не цікавить, вона зосереджена на цуценяті, зображення якого збільшує на екрані. Через довгі вуха воно схоже на лисеня, дійсно, дуже миле. Вернон думає, що б доречно сказати про песика, який настільки її розчулює.

Марі-Анж перевіряє, котра година: Кларі час купатися, тому вона перериває розмову, кладе руку на плече Ксав'є:

— Ви часом не хочете піти хильнути по скляночці? Я можу сама вкласти спати Клару, а потім у мене дзвінок по скайпу з Лос-Анджелесом, тому довго не зможу з вами залишатися... Може, вам краще буде в суто чоловічій компанії?

Двічі повторювати не треба, Ксав'є ніби хлопча, якого випускають на волю, він швидко бере ключі й кредитку. У ліфті, застібуючи свою шалено дорогу куртку, не перестає говорити:

— Як тільки ми переїхали, цей заклад навпроти був старим запліснявілим баром з купою постійних відвідувачів, де можна було повеселитися. Коли Марі-Анж бісилася, що мене довго немає, то насамперед шукала

там, бо там я зависав щодня. Зараз власники бару — якісь педики, тепер це бістро для псевдоінтелектуалів, але ж треба вміти при звичаюватись, хіба ні?

— На вас із Марі-Анж приємно дивитися, здається, що вам дуже добре разом.

— Бути в парі довгий час — нелегка щоденна праця. Потрібно постійно докладати зусиль. Я хочу стосунків із Марі-Анж. І взаємності. Доньку ми завели не для того, щоб потім розлучитися. Дитина — це відповідальність. Важливо вміти пристосовуватися; скажімо, жінка змінюється, коли стає матір'ю. Під час вагітності трапляється гормональний вибух, після якого усвідомлюєш, що перед тобою — вже інша, незнайома людина. Я збагнув, чому багато чоловіків після народження першої дитини потрібні як діра в мості: жінки жорстокі, спочатку вони тільки тим і переймаються, як сподобатися чоловікам, а коли з'являється немовля, ти їм вже ні на що не здався. Ти отримуєш другорядну роль. Не вмієш, це не твоє, тому зникни. Але зникни не зовсім через грошове питання, і жінки вдають, ніби так треба: весь час діймають до живих печінок своїм фемінізмом, але як тільки карапуз у колисці, не сумніваються, що отримають і допомогу, й аліменти. Які тобі, сволоті, доведеться виплачувати. Коли Марі-Анж захотіла була почати битву за територію, обмежуючи доступ до кімнати малечі, я їй цього не дозволив. Натомість навчився міняти памперси та готувати суміші. Це війна між чоловіками і жінками, ігри, коли, втративши пильність, дозволиш загнати себе в глухий кут. А діти — головна ставка цієї гри. З першої секунди її народження я знав, що буду хорошим татом для Клари. Коли вперше береш отой згорток на руки, вразливість

крихітки змушує тебе повністю в ній розчинитись і ти стаєш зовсім іншим чоловіком. Я взяв на себе обов'язок. Щодня чекаю на Клару біля шкільних воріт, і коли вона буде у випускному класі, все одно так само чекатиму. Марі-Анж хоче другу дитину. Хлопчика. Та нам нікуди поспішати. Млять, я людина, а не басейн зі спермою. Знаєш, спочатку наш із нею секс, не хочу вдаватися в деталі, але... це було дійсно щось. Я був якийсь ошалілий, вважав, що, якщо доводжу її до оргазму, значить, між нами кохання. Був на сьомому небі від того, що пані з баронським родоводом смоче мій член. Бачив би ти сім'ю Марі-Анж: усі до найменшого мене недолюбливали, але тепер, коли всі, окрім нас, розлучаються, я набираю поваги в їхніх очах. Вода камінь точить. Ці старі ніколи не працювали. Можеш у таке повірити? Ще існує професія рантьє. Коли не працюєш. Коли тато керує сімейними статками, а мама йому допомагає. Багатії — жадібні, рахують кожен сантим. Послухав би ти, що вони кажуть про людей із мінімальним заробітком... Знаєш, я хоч і ліберал, і прагматик, та для мене абсолютно далекі фантазії більшовиків. Але треба їх чути. Що найманим працівникам щастить! Бо на них менша відповідальність. Мій тесть і пальцем об палець не вдарив за все життя, але неробами все одно вважає безробітний люд, який не хоче і за холодну воду братися. Вони цілком щирі, бо переконані, що кожному дається по заслугах. На їхню думку, логічно: хто заслуговує меншого, той і має менше. Вони думають, що, якщо завтра позбудуться всього, все одно одразу ж знайдуть роботу завдяки охайному вигляду та хорошим намірам і, оскільки старатимуться, матимуть більше заслуг і піднімуться по

кар'єрних сходах. Багатії все ще вважають, що всім дається по заслугах. Надзвичайно. Між нами кажучи, буду відвертим: часом доводиться скрутно, бо як сценарист я заробляю не зовсім стільки, скільки думав... якщо підбивати підсумки в кінці року, то заледве виходить мінімальна зарплата. Саме тому нам перепала найубогіша квартира парку нерухомості її старих: батьки Марі-Анж докоряють, що вона могла б успішніше вийти заміж. Часто її тато повторює: «Нема нічого гіршого, ніж жінка, яка спить із тим, хто їй нерівня», — і дивується, коли я дратуюся на ці слова. Знаєш, складно бути сценаристом. Спочатку мені пощастило, і, оскільки то був початок, я подумав, що й далі все так просуватиметься. Я подумати не міг, що у двадцять п'ять моя година слави вже завершилася... Тримаюся заради доньки, завдяки їй борюся, не зупиняюся.

Ксав'є відчиняє двері бару, всідається за стійку. Ні з ким не вітається, продовжує говорити. На пам'яті Вернона — десятки покупців із подібною словесною діареєю, які почуваються зобов'язаними безупину заповнювати ефір зі страху зупинитися і дати час співрозмовнику висловити настільки дратівливу ідею, заперечуючи яку, можна втратити контроль над собою. Колишній хуліган перетворився на балакучого дорослого, який трясє повітря, ніби вимахує шаблею, аби відігнати невтішні думки. Тяжко на серці, він моторно белькотить. А Вернон не заперечує проти ролі пасивного слухача.

Місяцями Субутекс не зависав у барі. Уже й забув, наскільки приємно сидіти за стійкою. Коли клюкаєш сам удома, то не можеш назвати себе гурманом, який

випиває зі святкового приводу: доводиться визнавати всю невтішність подібної ситуації. Та зараз вони пропускають чарку за чаркою, і Вернон зрештою почувається затишно. Йому до вподоби шум, тіла, що рухаються між столиками, вибухи реготу, музика фламенко, якої б він ніколи не слухав вдома наодинці, запах алкоголю, парфумів та мийних засобів; з кінця зали за ним спостерігає мініатюрна брюнетка, флірт із нею схожий на танець: лише кінчиками вії, мимоходом, зацікавленість проявляється хвилями, але постійно. У неї красиві ясні очі, високі вилиці та біла шкіра. На шії татуювання — розквітла гілка, що додає дівчині витонченості. Вернон спостерігає за крихіткою, сподіваючись, що вона ось-ось вийде на перекур... Ксав'є замовкає лише тоді, коли ковтає.

— Мені педики до сраки. Бачиш отих двох за стійкою? Високого жінкоподібного чорного та маленького араба-педераста, якщо вони вдвох прогулюються паризькими трущобами — мій їм респект. Інакше й не скажу. Часом зустрічаєш такі ось парочки, які ходять за ручку. Вони як росіянки, як «Фемен», що завжди голі — зверни увагу, якщо росіянки не займаються проституцією, то знімаються в порно, але я не протестую, хай показують свої груди. Посеред кондитерської вони горланять, що жінки в паранджі мають оголитись. О'кей, жінко, у тебе залізні яйця. Поважаю. Я би врізав тим гомикам із *Canal Plus* чи з Канн, що вдають із себе чоловіків, прикидаючись брутальними. Хулігани домашнього посолу. Коли підставляєш зад продюсеру, не прикидайся небезпечним. Якби ти тільки знав, чим я маю платити за те, що відмовляюся бути на побігеньках... У Франції бути

сценаристом — хибне рішення. Усі режисери сподіваються, що їхнє творіннячко показуватимуть по телевізору, вони ніяк не хочуть ділитись авторським правом... авторське кіно, моя дупонька, кіно п'явок, ага. І рядка не можуть написати, після закінчення навчання вони книг не торкалися, але коли мова про гонорар за сценарій, вони про нього не забувають. Треба бачити, як дістаються 100 000 на фільм, як усе з затримками робиться, як дістаються ще 100 000 євро, бо відзняте показується на малих екранах, і як ніхто не збирається розподіляти гонорари. Звичайно, вони всі — ліві... та це мине. Усі прямують туди, куди світить прожектор, це не складно. Зараз, коли очевидно, що праворадикали даватимуть фінансування, б'юся об заклад на що завгодно: вони змінять платівку, віроломно, але делікатно... ті, хто без краю дме у свою дудку про бідних мігрантів, за чотири-п'ять років почнуть плодити шедеври про єврея-банкіра, злодія-циганчука чи корисливу росіянку... Вони пристосуються, за це я спокійний... Марі-Анж ненавидить, коли я приходжу п'яним. П'яним, мерзенним, таким я сам себе втомлюю. Після певного віку бійки в барі стали нормою... Я ніколи не зраджував Марі-Анж. Ніколи. Ми самі визначаємо цінність речей: я не зраджую матері моєї доньки, жінці, з якою одружився. Вона хороша матір. Прихильниця правих, постійна, відповідальна. Завтра я можу відкинути копита — моя крихітка залишиться в надійних руках. Запам'ятай мої слова: найважливіша завжди матір. Не треба робити з жінкою дітей лише тому, що в тебе на неї стоїть. Мама з красивими цицями — опора для дитини ненадійна. Яка вона, твоя дівчина з Канади? Хоче малюків? Якщо вона правоцентристка,

не вагайся, бери ноги в руки. Найкраще, що зі мною трапилося, — це донечка, яка засинає в мене на плечі. Нам уже не по двадцять років, час залишати щось по собі. Як каже Те-Люк¹: «Моє майбутнє вже позаду». Якщо вже згадали їхній гурт, ти казав, що бачився з Алексом? Цей чувак був недолугим до самої смерті.

— Це шок для мене. Так, ми з ним бачилися.

— У Квебеці?

— Так, кілька разів він приїжджав із концертами. У Канаді Бліч популярний.

— Незважаючи на твою повагу, скажу, що в канадців — гівняний смак... Правду кажучи, як так — з усіх нас саме Алексу вдалося прославитися своїм «мистецтвом»... Він же був найубогішим, найлицемірнішим...

— Але красенем.

— Ага, то був знатний чорний. Кожна біла жінка мріяла б влаштувати оргію з непокірливими камерунськими левами.

— Хіба Алекс був із Камеруну?

— Він був чорним. І придурком. Ще й яким придурком...

— До речі, я якраз збирався спитати, може, в тебе є знайомі режисери, які захотіли б зняти документальний фільм про Бліча... у мене є запис чотирьох годин його інтерв'ю самому собі... Не знаю, що з ним робити. От і подумав, можливо, вдасться щось заробити...

— Документальний фільм про цю співаючу дірку від бублика... не думаю, що маю потрібні контакти... Ти хотів би продати запис?

— Якщо когось це зацікавить...

¹ Французько-в'єтнамський музикант, гітарист гурту *La Souris Déglinguée*.

— Щоб він здихав у пеклі, той покидьок...

Сказавши це, Ксав'є, п'яніший, ніж здавалося, вгризається зубами в склянку. Випльовує білі уламки, на яких видніються цівки крові, і злісно вдивляється в порожнечу, не спроможний сфокусувати погляд. Потім відбувається справжній цирк, коли йому потрібно допомогти знайти кредитну картку, на що бармени скептично реагують: вочевидь, вони не вперше бачать Ксав'є в подібному стані й знають, що нічого не вийде. Вернон вагається, хотілося б побути в барі ще, познайомитися з крихіткою, яка не зводила з нього очей; поговорити з хлопцем у флуоресцентній помаранчевій шапочці, що теж сидів за стійкою; хотілося б іще насолоджуватися вечором. Та Ксав'є, не звертаючи жодної уваги на інших, спричиняв усім клопіт. Цього товстуна треба за руку переводити через дорогу. Він завжди був таким. Чутливим і вразливим. Неконтрольованим, коли виходить у люди. Ксав'є важить щонайменше сто кіло, і Вернон надривається, запихаючи його до ліфта.

Сімейство вирушає на світанку: в них ранковий рейс. Субутекс теж мусить устати, старатися виглядати пристойно в трусах і затертій футболці, вдаючи, що череп не розривається апокаліптичними дзвонами від похмілья, і вислухати слово в слово детальну й безкінечну інструкцію від Марі-Анж, яку вона написала охайним дрібним почерком для Вернона, щоб той знав, як поводитися з собакою. На ділі все складніше, ніж могло здатися: тваринка їсть чітко за розкладом суміш зі свіжих овочів, сухого корму, білого м'яса та натурального паштету; вигулювати її потрібно чотири рази на день, при тому ранковий маршрут відрізняється від вечірнього

і т. ін. Суку звати Колетта. Вернон ледь стримується, щоб не розсміятися. Сидячи біля валіз, вона тужливо спостерігає за зборами. Ксав'є тримає на руках сплячу доньку, він героїчно мовчки терпить похмілля. Нарешті за ними клацають двері, Субутекс чекає кілька хвилин (раптом вони щось забули), а тоді біжить на кухню. Від голоду живіт присох до спини. Він спокушається апельсиновим соком і одразу ж шкодує: через таке необдумане рішення шлунок запротестував. Хапається за сир, відрізає великий шматок конте, який одразу заковтує, продовжуючи оглядати їстівні припаси. Тушка курчати, вирощеного на свіжому повітрі та натуральному кормі, яку Марі-Анж рекомендувала приготувати, щоб м'ясо не пропало, але в жодному разі не давати Колетті кістки, лише шкірку та філе, які собака обожнює. Звичайно, так, Вернон згодує псятині це маленьке курча за 19 євро. Так написано на упаковці. 19 євро. Содоміти. Ще є йогурти «Стрункість» із шоколадним смаком, від яких неможливо погладшати. І плавлені сирки (на них нема цінника), каштановий мед та скляна пляшка соку з журавлини за 12 євро 80 центів. Вернон доїдає конте.

Спокійна та уважна, Колетта сидить у його ногах.
— Ти приставуча, як реп'ях.

Собака нахиляє голову, слухаючи. Нарешті до Субутекса доходить, що вона просить сиру. Він віддає їй усю скоринку, сподіваючись, що від того їй не стане зле. Задоволений, що допетрав, Вернон уперше гладить собаку. Тоді йде знову спати; собака вилазить на диван і, схропуючи, засинає за дві секунди.

Вернон звик ретельно контролювати свій потік думок. Душа — ніби велетенське судно, яким потрібно керувати

розсудливо. Субутексу це вдається, він не з тих, хто може зненацька зачепити підводні камені. Але наразі є ризик пробойни в зоні чи то спокою, чи то комфорту. Необхідно докласти зусиль, аби протистояти мазохістському бажанню шкодувати себе. Вернон повторює, що в цій катастрофі йому пощастило. Бо в нього багато друзів. Пропозиція няньчитися з собакою — неочікувана. Квартира велика й затишна, всі вихідні можна напихати черево й дивитися фільми. Та Субутекс виразно відчуває, як насувається щось серйозне, від чого аж нутроші стискаються. Якби він був удома, то почав би прибирати. Він завжди був королем складання. Будь-якою ціною треба збутися думок «якби я був удома...», але слова виникають швидше, ніж він устигає їх усвідомити. Відчуття, ніби в груди влучила блискавка, пропаливши діру, потім — їдкий присмак попелу в роті, що не має нічого спільного з похміллям.

Вернон відкриває пиво і йде оглядати хороми. Це домівка батьків з безліччю непотрібних речей, які особисто він і не подумав би придбати. Ксав'є швидко збагнув життя: потрібно мати дружину при грошах. Молодими вони шукали войовниць, сексуальних демонів, жінок із бездоганною комплекцією; молодими вони хотіли рок-н-ролу та шльондр, які б лише про те і думали, гарячих дівах, досвідчених грішниць та амазонок, яких би можна було підкорювати в ліжку. Потім вони постарішали, й до всього цього стало байдуже. Потрібен час, щоб усвідомити: найважливіше — це заможна жінка з такою ось квартирою, вихідні на природі та повний холодильник.

Вернон дрімає перед телевізором. Мелькають фільми «Париж», «Техас» французькою, комедії про футбол,

кримінальні розслідування, жирдяї на дієтах, обивательські пари, де він — покидьок, вона — мазохістка. Собака скрутилася в нього на животі й посапує. Вернон гадав, що зачинить її в кімнаті, аби не задовбувала, але по факту вона тільки спить. Він знову починає її пестити, обіцяючи вигуляти, хоча насправді не впевнений у цьому.

Намагаючись збагнути, як під'єднати *iPod* до колонок, Субутекс вмикає радіо. Чути голос Алекса. «...засинаю в твоїх обіймах, бо ніхто, крім тебе, мене не схотів». Бліч залюбки співав садистську дурню, а-ля Генсбург для наївних. Вітальнею лунають звуки бас-гітари: м'які, хвилеподібні ноти вдаряються одна об одну й зливаються в одне, це схоже на фанк, але з нальотом гітарного рифу. Голос Алекса в цьому першому альбомі — зневажливий, насмішливий, агресивний. І сексуальний навіть для чоловіків. Тоді Алекс не знав, що звертається до мільйона слухачів, тоді він співав на кухні для друзів, щоб ті могли кайфонути. Його перший альбом був блискучим. Скрегіт, від якого дівчата мокріли, а хлопці хотіли бути схожими на Бліча. На хитрого, безпосереднього, вразливого джентльмена. Пісні, ні на що не схожі, просякнуті невимушеною злобою. По ходу Алекс це втратив, з часом стаючи все більш товстошкірим у житті й більш сльозливим у піснях. Його оточення так і не збагнуло, як можна бути нещасним від такої кількості уваги, від подорожей, класних сюрпризів та можливостей. Зрештою, Бліч був не першою рок-зіркою, яка педантично руйнувала стіни власного палацу. За два роки він так і не зміг написати жодної мелодії. У Вернона не було особливого бажання збагнути глибину такого падіння. Чи був він

хорошим другом — вочевидь, ні. Йому здавалося абсолютно неможливим допомогти чимось співаку з мільйонним статком. Згадується одержимість Алекса синхронізацією церебральних хвиль. Як Бліч довго й нудно бубонів про гамма-, альфа-, бетажерци, космогонію якоїсь маячні, бінауральні ритми та нейродинаміку... Не змігши випустити новий альбом, Алекс надумав запрограмувати людство. Спочатку Вернон у нього поцікавився, чому б не писати музику для хіпі, яка мала стосунок до Бліча, але коли співак почав розказувати, що гранітні блоки єгипетських пірамід підіймалися силою звуку... Субутекс стривожився. Але й нічого не зробив, щоб якось зарадити.

Не стало. Ще одного. Тіло Вернона напружилось, звідкільсь почувся рик, через що він запанікував. Собака поклала морду йому на руку, настільки ніжно, що на якусь мить Субутекс знітився, боячись поворухнутися. Кожен спогад — пастка. Зник захисний покрив, який захищав його від тривоги — Вернон став тонкошкірим. Колись у його бульку ніщо не могло проникнути, там було все необхідне, там було безпечно. Він жив у формаліні, належачи до світу, який зник, з людьми, яких не стало. Зараз можна перейти всю планету, скурити найрідкісніші трави, слухати шаманів, розв'язувати головоломки, вивчати зірки — але мертвих це не поверне. Як і всього того, що пройшло.

Вернон зітхає. І сам дивується цьому звуку. Собака стає на задні лапи й починає навіжено-тривожно облизувати йому обличчя. Субутекс намагається її відіпхнути, але марно. Єдина жива істота, що переймається його бідою, — собака; він намагається через це ще посумувати, але смішна морда Колетти мимоволі

викликає усмішку. Вона схожа на клоуна. Зістрибує з ліжка й біжить до дверей, вовтузиться біля повідка, дивлячись на Вернона, ніби пропонуючи божевільний план: «Давай, ну, вигуляй мене, ми будемо казитися».

На вулиці Колетта тягне поводок, ведучи Субутекса за собою. Вона знає дорогу.

На вході до парку Бютт-Шомон сидить чоловік на першій же лавці, їсть йогурт і говорить сам до себе. Сміється; його розклеєне взуття прив'язане мотузками до щиколоток. Колетта обнюхує весь цей закуток алеї перед тим, як сісти какати. Вернон не збирається нічого прибирати. Удає, що ні при чому, що насправді це не його пес. Узагалі-то він вважає ударом для своєї репутації мачо вигулювати таку от малесеньку собачку. Хотілося б поводитися так, щоб було видно — він не господар Колетти, хоч яка вона симпатяжка.

На вході непорушно стоїть чоловік років тридцяти, здається, розлючений. До нього підходить жінка з двома дівчатками. У старшої — взуття на роликах, молодша стискає плюшевого мультяшку. Вони швидко крокують, спізнюються. Жінка простягує чоловіку зелену полотняну сумку, кажучи, що там їхні речі. Чоловік бере дівчаток за руку і йде, не промовивши ні слова. Діти — за ним, швидко кивають головою на знак прощання.

Вернон простує далі. Він і не здогадувався, що жіночій статі настільки подобаються собаки. Усі дівчата: які біжать, чи балабонять, чи ніжаться в траві, чи курять на лавці, — усі без винятку налаштовані вигукувати в замилюванні: «яка вона манюня», «о, та це ж французький бульдог», «обожнюю таких песиків», «гляньте, яка

красуня». Вернон усміхається, аж сяє, сповільнює ходу, підтакує, щасливий, чимчикує вперед. Похмурі думки розчиняються. Колетта — ніби афродизіак. Ясно, чому Ксав'є береже її мов зіницю ока. Вернону ніколи не вдавалося мислити послідовно, щоб насправді почати хандрити. Це його завжди рятувало. Серйозність ситуації більше не в змозі зацікавити Субутекса.

Красиві ніжки. Він упізнає цю брюнетку в шортах. По зачісці й татуюванню. Це та ж дівчина, яка роздивлялася його в барі, з якою він так і не поговорив, бо Ксав'є був п'яний як ніч і треба було йти. Вона вища й молодша, ніж здалося вчора. Дівчина говорить по телефону, вони зустрічаються поглядами, вона ніяк не реагує, він сповільнює ходу. Псіна удружила, обрала правильний момент, щоб забігти в траву й почати качатися з боку на бік. Дівчина це бачить і сміється. Вернон нахиляється, щоб почухати Колетту за вухом, вдаючи, що й так насолоджується, ні на що особливе не сподіваючись. Юнка ніби приклеєна до слухавки, складно заговорити з нею, щоб не здатися нав'язливим. Треба було б зупинитися й мовчки на неї дивитися, чекаючи, коли вона договорить, але через такий підхід дівчина могла б утратити інтерес. Вагаючись, Вернон таки проходить повз. І так гаразд, це вже не випадковість: спочатку бар, на наступний день — парк, так що не побачитися ще раз не вдасться. Але, все ще розмовляючи по телефону, вона його наздоганяє, усміхається й нахиляється до Колетти. Вигинаючись, її стегна збільшуються, у неї апетитна шкіра, що змушує думати про пиріг. Слухаючи співбесідника на тому кінці лінії, дівчина зводить погляд угору, мовляв, ще трохи, чи зможе Вернон почекати дві

хвилини, їй потрібно дещо сказати. Без питань, хай не поспішає. Приклавши два пальці до рота, Субутекс жестом питає: в неї не буде цигарки? Вона розводить руками, на жаль, чи то не курить, чи то не має з собою. Він роздивляється дерева вдалечині. Час затягується. Вернон витріщається на дерева так уважно, ніби це частина його професійної діяльності.

Зрештою дівчина каже:

— Слухай, можна я пізніше тебе наберу? Якраз маю спускатися в метро, скоро тобі перетелефоную, гаразд?

З інтонації очевидно, що говорить вона з хлопцем, при тому з хлопцем вони близькі. Хороший знак, вона вже йому бреше.

— Ми вчора бачилися?

— Дійсно, я вас упізнала. Обожаю цих песиків, мрію одного дня завести такого ж. Дівчинка? Скільки їй?

— Три роки. Але вона не моя. Друг попросив наглянути. Звати Колеттою. Ви впевнені, що ми знайомилися раніше?

— Так, ви тримали магазин дисків поблизу площі Республіки...

Маленька невдача, розчарування. Вона роздивлялася його не тому, що була приголомшена харизмою мачо-мисливця. І водночас проблиск надії: дівчина пам'ятає про магазин, для неї він — не пристаркуватий лузер, а чувак, осяяний ореолом могутності рок-н-ролу. Далі вона ніби частково його каструє, простодушно, але звабливо, явно маючи щось на думці:

— Я була там безліч разів із батьком. По суботах, коли він мене забирав, усе було розписано як по нотах: блошиний ринок Кліньянкур, огляд вінілів, картопля фрі з мідіями та похід у «Револьвер». Мій тато вас

обожнював. Звичайно, ви мене не пам'ятаєте, я була ось така.

Вона показує, якого зросту була. Вернон береться за перенісся великим та вказівним пальцями — характерний для Субутекса жест, коли ситуація здається складною, але не критичною. Він користується нагодою, щоб не ховаючись її роздивлятися, так ніби намагається пригадати. Дівчина схиляє голову набік, їй кумедно бачити його спантеличеним. Вернону здається, що вона не проти пофліртувати.

— А хто ваш тато?

— Бартолемі Жагар. Поліцейський. Фанат метал-року.

Нескладно. Її батько був вусатим життєрадісним саєнтологом. Вкрай дивакуватим. Для нього потрібно було замовляти платівки фінського метал-року, він знав справу як свої п'ять пальців. Ще один базікало. Зрештою ставало складно його слухати, постійні історії про розграбування могил, некрофільську романтику та жертвні вбивства, про які розповідалося з нахненням та широкою усмішкою. Бартолемі заходив до магазину, ніби до секс-шопу, ніби йому хотілося б цікавитися іншим, витрачати гроші на книги про геополітичні проблеми світу. Хотілося, але не вдавалося. Він часто приходив із донькою, яка наспівувала пісеньки з «Короля Лева», граючись навприсядки під ящиками. Головою вона ледь діставала до стійки, за якою її татусь детально описував, як радісно вікінги різали тварин на сцені. Вернон утуплюється в її очі:

— Так, тепер я вас згадав. Як справи в батька? Все ще слухає метал?

— Ні. Його нова жінка недолюблює гітари. Вона вдає, що в захваті від середньовічних театру та літера-

тури, але насправді своє життя проводить, поглинаючи реаліті-шоу та чипси.

Закохатися нескладно. Те, як вона дивилася на нього напередодні в барі, її молодість, легка, невульгарна зухвалість — цього достатньо, щоб зацікавити. Її манера прямо триматися викликає бажання доторкнутися до спини, розцілувати стегна; в неї приємний тембр, насмішкуваті вогники в очах, трохи зашвидке мовлення, але без писку. Вона по-молодечому легка, адже життя ще не завдало ударів. Після сорока люди схожі на розбомблені міста. Вернон остаточно закохується, коли дівчина вибухає реготом: до його бажання додається впевненість у щасті, в утопії, коли вдається зловити спокій; їй достатньо повернути голову й дозволити себе поцілувати, щоб він відчув себе, ніби в іншому світі. Субутекс знає різницю: коли збуджений — пульсує низ живота; коли закоханий — тремтять коліна. Частинку ества ніби взяли в полон, стан підвішеності і приємний, і турбує: якщо при падінні тіло, якого він так прагне, відмовиться зловити його, біль від приземлення буде ще більшим, тому що Вернон уже не хлопець. З часом страждання збільшуються, якщо вважати, що емоційний покрив стає тонким і крихким, не спроможним витримати найменший шок.

Її звати Селеста. Вернон напружує звивини. Вона вживає сленгові слова, не звертаючи уваги, наскільки це кумедно. «Атвічаю», «зашибісь», «звіздец», Субутекс помічає певний ідіотський ентузіазм, спрямований на те, щоб до однієї фрази впихнути всі ті самі вирази. Дівчина хоче пройтися до «Макдональдза», щоб він пригостив її кльовим шоколадним десертом. Вернону не вдається розібрати: вона просить, як маленька

дівчинка в татуся тоді, у магазині дисків: ти заплатиш за моє морозиво? Чи як молода жінка, яка любить, коли з нею панькаються? Субутекс зізнається, що в нього ні гроша, нема навіть на морозиво, а якби й було, то не для того, щоб зводити її до «Мака». Як так, невже в нього нема чим заплатити й за чашку кави? Вернон відчуває, як втрачає її. Наполягає: бути без копійки не означає бути менш крутим, якщо ж вона вибудовує стосунки за купівельною спроможністю, то оминає найважливіше. Селеста вагається: вибач, але мене бентежить, що чоловік у твоєму віці не має чим розплатитися за каву. Маленька заразна повія. Вона йому дуже подобається. Дівчина так нав'язливо говорить про гроші, що здається, ніби хоче його спровокувати. Але в її словах вчувається моторошна щирість. Вернон застряг у минулому столітті, коли всі ще змушені були прикидатися, ніби «бути» важливіше, ніж «мати». І річ не в лицемірстві. Усе життя Субутекс провів із дівчатами, яким було начхати на його неплатоспроможність. Поки вони сперечалися, до Колетти пристав волохатий гремезний собацюра вагою приблизно двадцять чотири кілограми й почав наполегливо обнюхувати її зад; Вернон завмер, уявляючи, як цей монстр пожирає сердешного песика, і не знаючи, як цьому зарадити. Десять секунд Колетта стоїть нерухомо, потім шкірить зуби й гавкотом відганяє ротвейлера метрів на три, ніби шолудивого пуделя. Велетенський пес тримається на безпечній відстані, тоді знову з ентузіазмом береться за своє. Колетта, задерши пащеку, проганяє його. Селеста торжествує, тримає руки в кишенях, сюсюкає до собаки: «Вона таки домінує». Субутекс удає, що розслаблений і що йому смішно.

Неясно, як звірятко, схоже на плюшеву іграшку, може над ким-небудь домінувати, але, треба думати, в собак теж усе залежить від подачі себе.

Селеста каже, що мусить іти на роботу. Вона просить його номер телефону, Вернон здогадується, що вона це робить, скоріше, щоб спекатися його, а не щоб надсилати інтимні повідомлення. «У мене немає французького номера, я тут не живу. Але знайди мене на Фейсбуці, так будемо на зв'язку». — «А, я не дуже люблю Фейсбук». — «Ти там є? Мене звати Вернон Субутекс». — «Що це за вбогий псевдонім? З “Гаррі Поттера”»? — «Яка ти зелена, правда, ще нічого не знаєш. А як тебе звати?» — «Селеста. Додамся до тебе в друзі, запам'ятаєш мене?»

Вернон їй підморгує й розвертається, думаючи, який має вигляд — мужній і рішучий чи жалюгідний.

Субутекс виходить із парку, яскраво й живо уявляючи, як кохатиметься з нею на обідньому столі у вітальні Ксав'є; як зриватиме з неї труси точним і різким жестом і, не церемонячись, трахатиме в зад; як стягне з неї светр, і її пласкі груди врізатимуться в стіл; як вона мило ахкатиме; як він грозитиметься, що припинить, і як вона буде благодіти його про ще.

Важко дихати через якесь постійне, неприємне, точне відчуття. Через крик, який застряг у грудях. Лоран віддає пальто хостес, питає, за яким столиком не дме, і звертає увагу на своє відображення у великому дзеркалі, що висить у глибині зали. Він худий. За шість місяців утратив десять кіло. Відображення дивує, Лоран виглядає досить активним, що тішить і дає підставу пишатись. Він поки не ідентифікує себе з цим силуетом: коли думає про себе, то ще уявляє тіло, яке мав десять років тому. Треба підкачатися. Лоран завжди мав жіночний вигляд. Коли з'являється живіт, це стає менш помітним: його повнота хоч і гротескна, але маскулінна. Але коли Лоран стрункішає, плечі вужчають, сідниці округлюються і вся його фігура стає жіночною. Думається про Денієла Крейга, якого він нещодавно бачив у «Джеймсі Бонді». Лоран продав би душу дияволу, щоб виглядати так само в смокінгу.

Елегантним жестом він указує Одрі на столик. Вона могла б постаратися. Хоча б нафарбуватися. Широкий светр із вирізом, кросівки на низькій підшві, три сантиметри сивих коренів волосся — схоже, Одрі місяцями не ходила до перукаря. Ще й не усміхається. Вона — коханка Бертрана Дюро, тому ніхто в Парижі не волів би спалювати цей міст із *France Télévisions*¹. Було б неввічливо, якби Лоран відмовив у зустрічі. Але він не

¹ Французька громадська телерадіокомпанія.

буде продюсувати її фільм. Він віщує самі лажі. Нащо встрявати в рахубу? У тридцять разів більшу касу картина не збере. У режисерок з'явилася нова забаганка: історії про хороших жінок після менопаузи, які курять цигарки й сперечаються з нікчемами. Хотілося б щиро відповісти Одрі: знаєш, я займаюся цією справою не для того, щоб опинитися на знімальному майданчику, де повно гарячлих істеричок, від яких у мене не стоїть. І як доказ — думка глядачів, які всі до одного прагнуть мріяти.

Одрі саме дискутує на тему явної дискримінації жінок-режисерок у Франції. І ще більшої — за кордоном. Каторга. Лоран мовчить про безліч плюсів бути жінкою, які допомагають пробитись і проти яких ніхто не виступає. Одрі ще не відкрила меню — Лоран хотів би швидше зробити замовлення, щоб якомога скоріше з цим покінчити. Можна було б замовити замість неї: Одрі вибере найдорожче.

Проте Лорану кепсько не від компанії режисерки. Необхідно прокрутити події дня й вечора напередодні, щоб точно відслідкувати момент, коли це почалося. Знайоме відчуття, але потрібно сконцентруватися, щоб згадати коли, хто і що сказав, від чого тепер так незатишно. За один день — безліч людей і подій. Психотерапевт навчив його певної техніки: за перших ознак задухи — абстрагуватися від реальності й знову сконцентруватися. Щоб відшукати вразливе місце. Вечірка в молодшого Подалідеса¹. Псевдосценарист, чиє ім'я Лоран забув, щось талдичив, ухопивши келих шампанського — Фред

¹ Дені Подалідес — французький театральний і кіноактор, режисер, сценарист, письменник.

із «Дикої банди»¹ говорив про смерть Алекса Бліча, і хтось сказав: «У мене якраз є друг, який має ексклюзивний матеріал останнього інтерв'ю музиканта, це буде бомба. Він хотів би щось із ним зробити, але не знайшов продюсера». Вуаля. Ось звідки це почалося. Лоран підійшов до сценариста, спитав, чи той знав Алекса, розповів, що вони мали спільний проект, який не зреалізувався, винятковий музикант, яка втрата, який біль, випадкова смерть, надокучливі журналісти, красиві прощання від справжніх фанів. Лоран діяв з осторогою. Цей сценарист був огрядною скотиною з вибритим черепом та брудною пелькою. Сказав, що на власні очі не бачив цього матеріалу, але добре знав Алекса, і, відчуваючи зацікавленість Лорана, вжив слово «сповідь»: «Приятель сказав, що важко було з цим інтерв'ю, Алекс був під кайфом, але мав багато що розповісти, можливо, він сумнівався, що дотягне, це його заповіт...» Лоран, відчуваючи на собі дію алкоголю, подумав, що забагато інтересу з його боку може зіграти не на користь, тому намагався розговорити сценариста, але нічого не обіцяти: «Передайте другові, хай зв'яжеться зі мною, коли зможе». Лоран знав, що, якщо дасть візитівку, то цей волоцюга потім не відчепиться. Знає він таких. Які мають на жорсткому диску по п'ятнадцять проектів. Які переконані, що то — шедеври кмітливості та оригінальності. Які в нестямі від власної сміливості й ще більше — від свого почуття гумору. Які вважають, що погано відзняті фільми за їхніми сценаріями — провина хворої уяви недоброзичливих шахраїв. Їм по п'ятдесят разів

¹ Фільм Сема Пекінпа 1969 року, вважається одним із найвагоміших фільмів Нового Голлівуду.

можна казати одне й те ж, а вони продовжуватимуть роздувати власне его й плодитимуть ту саму ересь. Зазвичай у таких хлопців відсутність таланту компенсується страшенною алергією на старання. Якби Лоран дав свій номер, щоб потім передати тому другові, цей тип без сум'яття почав би дзвонити по двадцять разів на день, аби пропхнути свій проект. Небезпека полягає в щирості цього волоцюги: він не бачить різниці між власними ідіотськими каракулями і новинками в кіно-театрах. Щосереді він, напевно, відвідує сеанс об одинадцятій, щоб також влаштувати сеанс самобичування, обирає фільм, який викликає дискусії, і впевнюється, що десять років тому написав те саме, навіть краще, і що його сплагіатили. Проте Лоран ще ніколи не чув про жодного сорокарічного сценариста, чийого таланту б не помітили. Є неконтрольовані, наркомани, норовливі, але невизнані таланти — рідкість. Вони ж розсилають своїх самородків усім знайомим продюсерам, усім режисерам. Якщо є щось вартісне, на що не шкода витратити гроші, про це стає відомо. Лоран із ним провозився значну частину вечора, намагався сфокусувати розмову на цьому другові та інтерв'ю Алекса Бліча, але чувак уперто вирулював на тему своїх письменницьких проектів, нав'язуючи лекцію про особливе кіно, от і маєш подаруночок, цей старигань розвинув власну теорію сучасного французького кіно, на сеанси якого він ходив, бозна, коли в нього був на те час. Лоран поблажливо слухав, говорячи про себе: «Дурбело, задумайся, якби між твоїм лайном і моїм золотом не було різниці, то й не було б цього твого півгодинного танцю живота». Мабуть, ти є в моїх контактах, ми знайомі, вже працювали разом.

Лоран не мав коли обдумувати цю історію про інтерв'ю-заповіт. У таксі Амелі влаштувала сцену. «Я не кажу, що ви з нею спите, я лише питаю, чому ти так поводишся. Ніколи не бачила тебе в подібному стані». Мова йшла про пустопорожню актрису, яка всю вечірку вивідувала в нього про новий проект, пхаючи свої велетенські груди Лорану під носа, і змогла спровокувати його лише на безкінечні позіхання, але Амелі зробила свої висновки. Завжди вона помиляється, до кого ревнувати. Аби її заспокоїти, Лоран так розкритикував актрису, що наступного ранку, вставши о сьомій, зателефонував режисеру, щоб повідомити: актриса — ще та задрипанка, і більше ні слова про роль для неї.

Відчуття того, що в горлі застрягла довга іржава голка, не минуло. У нього бувають напади тривожності. Часом настільки сильні, що доводиться усамітнюватися. Зі здоров'ям усе гаразд. Це тиск. Лоран навчився дихати глибоко, животом. Часом його терапевт влаштовує термінові сеанси гіпнозу по скайпу. Лоран зачиняється в кабінеті, відкидається в кріслі, бере навушники; не завжди виходить розслабитись, але часто все одно це працює, серцевий ритм повертається в норму.

Режисерка каже, що відмовиться їхати знімати в Люксембург, що не хоче так співпрацювати, на її думку, це зашкодило її попередньому фільму. Її творчість постраждала від нав'язаних абсурдних обмежень. Мабуть, вона вважає, що 90-ті досі тривають. Творчість. Тоді про неї ще говорили, дійсно. Коли Лоран вивчив професію, треба було слухати, як режисери вигадують плани, і всі довкола вважали нормальним, що їм ціни не скласти. Було допустимо заради престижу протринькувати цілі статки на фільм, який не збирав каси. Сьогодні ж цікав-

ляться, хто перший номер у прокаті, і там, де нема цифри, нема й престижу. Та навіть хороші фільми провалюються. Глядачам подобається одна бридня. Але Одрі не помітила, як часи змінилися. Якщо вона гадає, що, зловживаючи вигадливими формулами, зможе його здивувати, то сама собі очі замилює.

Лоран багато працював над собою. Він знає, чому цим займається. Йому п'ятдесят. Він із собою відвертий. Лоран любить владу. Минув час, коли він розповідав собі байки. У нього є інтуїція, вміння ставити на виграшні проекти і заробляти на них; зв'язки, впертість і непохитність у перемовинах. Він шукає лише успіх. Любить хвилювання, яке виникає по ходу. Й атмосферу ейфорії та стресу команди, коли телефони розриваються, коли цифри злітають; це нечуване напруження, думка, що все може статись, і все стається, навіть неймовірно. Лоран любить, коли люди сперечаються за привілей підійти до нього. Коли посміхається у відповідь на лицемірні компліменти колег, зневажаючи підлабузників. Любить пізно повертатися, бути єдиним удома, хто не спить, випивати склянку віскі і дивитись у вікно на Париж, повторюючи «вийшло», намагаючись відчутти ритм успіху у власному тілі та в артеріях міста. Хотілося б відчувати успіх так само сильно, як поразку. Але Лоран також любить програвати й відчувати, як люті підбурює до дій, як виникає незламна рішучість узяти реванш.

Неможливо зрозуміти, що таке влада, коли її не маєш. Її асоціюють із сидінням у кабінеті й віддаванням наказів, яких ніхто не заперечує. Вважається, що влада полегшує життя. Але навпаки: чим ближчий до верхівки, тим боротьба жорстокіша. Чим вище піднімаєшся, тим дорожче платиш за компроміси. І більше доводиться йти на

поступки. Маючи владу, повинен посміхатися, навіть коли хтось могутніший переламав тобі ребра. Знущання стають жорстокими, ніхто не збирається вислуховувати твої нарікання. Це дорослі ігри, а не пісочниця для малюків. Лише дрібні начальники насолоджуються своєю владою, а чим вище, тим страшніше отримати удар в спину, бути зрадженим чи отруєним фальшивими обіцянками.

Найгірше для Лорана — це успіх інших. Вихід фільмів «1+1» та «Артист» зруйнував його рік. А все, що йому вдалось у власному хліві, здалося смішним. Він захопився спортом: по годині п'ять разів на тиждень із домашнім тренером, мовчазним чорним, який посміхався, лише коли бачив страждання Лорана. Найголовніше — пам'ятати, що для всіх правила однакові: вони королі світу лише до наступного оберту колеса Фортуни.

Лоран усвідомлює, що не мав би бути настільки спантеличеним тому, що напередодні хтось розповів йому про інтерв'ю з Алексом. Це магічна ідея, він довіряє інтуїції, що виникає нізвідки. Об'єктивних причин перейматися немає. Потрібно знайти точку опори всередині себе, щоб відпустити все. Чекаючи на устриці, Лоран продовжує спустошувати корзину з хлібом. Але як же з нею нудно...

Алекс Бліч був зарозумілим і чутливим придурком, утіленням прищелепуватого поета; гівнюком, який думав лише про гроші, але вдавав благодійника на обкладинках альбомів. Артист у всій своїй блискучості: вважав, що йому все дозволено, і зневажав тих, хто по-справжньому гарував. Часто проблема публіки в тому, що вона обирає найбільш пафосних лідерів. Люди люблять, коли їх дурять. Алекс гарно засвоїв цей принцип. На інтерв'ю він брехав, і народ його обожнював. Лоран багато разів намагався мати з ним справу. Бліч, невдоволений з того, що

робив із себе посміховисько, публічно розносячи Лорана, дістав його номер і в стані повної вгашеності зателефонував продюсеру серед ночі, щоб ображати. Чувак був не в собі, нічого не тямив. Дізнавшись про смерть музиканта, Лоран відчув, як відлягло від серця. Ніколи не знаєш, як далеко можуть зайти ці одержимі, й геть не цікаво було завести подібного ворога. Заслабкого як для його вагової категорії. Але треба було в цьому розібратися.

— Ви мене слухаєте?

— Так, так, перепрошую... Я зараз розгублений через смерть Алекса Бліча...

— Ви дружили?

— Так, колись. Довгий час не бачилися, тепер жахливо дізнатися про цю втрату... Та я вас слухаю. Продовжуйте, прошу.

Лоран злегка помахує кінчиками пальців. Режисерка навіть не старається вдати стурбований вигляд. Вона пре, як бульдозер, оглушена власним шумом, засліплена своєю ціллю. Спочатку він подумав, що молоді режисери погано виховані: невже оцю ніхто не навчив симулювати співпереживання, коли співбесідник симулює емоцію? Потім до Лорана дійшло, що річ не у вихованні. У його часи передбачалося, що діти мають соціалізуватися та навчатися виказувати співчуття. Наприклад, емоційно реагувати, коли співбесідник говорить про свій смуток. І, якщо вистачає клепки, розуміти, що небайдужі реакції стануть бонусом до скарбнички, особливо коли чогось від когось чекаєш. Але Фейсбук доклав своєї руки: це покоління тридцятирічних складається з егоїстичних психопатів на межі здорового глузду. Із сирими амбіціями, позбавленими будь-якого підґрунтя. Режисерка продовжує на чому зупинилися. Вона хоче зняти фільм про

п'ятдесятирічну парфумерку. Яка втратила любу матір і ненавидить батька за те, що він влаштував заново своє життя менш ніж за три місяці після поховання. Старий бідолаха знаходить свою половинку, і жінка оголошує війну мачусі. Аж подих спирає. Одрі впевнена, що написала комедію. Вважає, що для зйомок потрібно мінімум три мільйони. Погляньмо! П'ятдесятирічна п'яничка, яка протестує проти одруження свого батька. Крутий сюжет для комедії. Купуючи квитки в касах, люди довго вагатимуться між оголеною Скарлетт Йохансон і старою п'яною гнидою.

Лоран присмачує устриці цибульним оцтом. Йому подобається цей ресторан, це ніби його їдальня, продюсера тут знають, офіціанти запобігливі. Що допомагає зняти напруження. Він не меркантильний. Гроші як такі його не цікавлять. Лоран спокійно б обійшовся вечерею в піцерії та відпусткою в кемпінгу. Ходити сюди — практично, бо поблизу роботи.

Навряд чи Алекс Бліч був настільки одержимий Лораном, щоб псувати його репутацію в кожному інтерв'ю. Треба мислити тверезо. У них були суперечності, але те все мало канути у воду навіть для психа такого ґтибу. У будь-якому разі, хто б повірив параноїдальним брідням цього імбецила?

Одрі вивчає меню десертів, Лоран підганяє:

— На жаль, не маю часу. Ви будете каву?

Вона замовляє еспreso з тістечками й навіть не намагається приховати розчарування. Який удар. Мружачи очі, він пильно на неї дивиться, ніби зацікавився історією про парфумерку, яка не може бачити свого батька щасливим, виправдовуючись тим, що все зашвидко — невже вона досі не розуміє, що чоловіки не вміють жити самі,

як можна їм дорікати цим? Лоран нагадує, наскільки зараз у нього складні часи. Він плескає по сценарію, ніби йому не терпиться повернутися до офісу та проковтнути цю історію про п'ятдесятирічну загубу. «Стало настільки складно продюсувати якісне кіно, я зобов'язаний бути вкрай критичним. І найбільше ненавиджу давати марну надію. Якщо скажу “вперед”, то зроблю це. Але якщо в мене виникне сумнів, чи мені це вдасться, відверто дам вам знати. Мабуть, моя організація не найкраще підходить для розкрутки недорогих фільмів — знаєте, як воно, техніки нічого не тямлять, вони не готові витрачати на мене зусилля так само, як і на виробників більш... звиклих до авторського кіно. Дам вам відповідь якомога швидше».

Він дивиться на годинник, робить стурбований вигляд, швидко встає, дає десять євро на чай дівчині з гардеробу і з полегшенням виходить на холод. В офісі згадує, що має зустріч із Кастафйоре. Це явно не його день, на кожну справу впливає Меркурій у десценденті. Тисне спітнілу, апатичну руку молодого дистриб'ютора. Не кожен педик красивий. Цей, хоч і вбраний з голови до ніг у *Prada*, все одно виглядає, ніби виліз із контейнера для сміття. Який же він бридкий. Не дивно, що злий. Лоран цікавиться, чи ясно, що дубляж теж має рахуватися. Обіцяє дистрибуцію Кане¹ в обмін на Байону², з яким вони співпродюсери, хоч він уже звів Кане зі студією *Mars Films* (так працюється не краще, це для того лише, щоб обісрати Кастафйоре). Лоран радий посприяти тому, щоб молодик прогорів чимшвидше. Лоран бачив, як минав

¹ Гійом Кане — кіноактор, режисер, сценарист.

² Хуан Антоніо Байона — кінорежисер.

час інших. Заводить його в кабінет, питає, чи той не хоче кави, і передоручає його Жюстині, яку тут для цього й тримають. І перепрошує. Необхідно терміново дещо владнати, він зараз же повернеться.

Стукає до кабінету Анаїс. Вона якраз переглядає фільм — брудне, погано скадроване відео, здається, молодь таке обожнює. Він попросив її зробити огляд, бо хоче знати, чи варто братися за ці зняті в чотири руки фільми, які коштують менш ніж сто тисяч євро і вдалі екземпляри яких юнацтво розкупує в інтернеті. Завжди треба бути на крок попереду. Лоран не може дозволити собі відпочивати, випускаючи сімейні фільми. Потрібні новинки, необхідно бути раніше за всіх там, де ніхто не чекає. Анаїс у цьому геніальна. Вона відчуває і розуміє, що потрібно молоді. Через десять днів вона подасть звіт про трьох-чотирьох найкращих молодих режисерів нового покоління; Лоран знає, що може розраховувати на неї, вона зробить хорошу добірку. Лоран Допале вирішив найняти дівчину її віку, коли його власна донька захопилася ідеєю стати «блогеркою про красу». Він зацікавився, бо злякався, що, на зразок дітей декого з колег, вона публікуватиме в інтернеті домашні порновідео з собою та неповнолітніми хлопцями. Яке ж було здивування, коли Лоран відкрив новий всесвіт — маленьких дівчат, які вміють режисувати, обирати кадр і монтувати картинку; вони публікують «туторіали з мейкапу», які збирають по 56 мільйонів переглядів. Тоді Лоран сказав собі, що щось проходить повз нього і потрібна людина в офісі, яка б сканувала мережу й була в курсі сучасних тенденцій. 56 мільйонів дівчаток не можуть усі одразу помилятися.

Лоран сідає на ручку крісла Анаїс. Між ними нічого нема, але він любить їхню зближеність. Йому подо-

баються умиротвореність дівчини, посмішка, те, як вона його заспокоює. Анаїс — осяйна. Вона не настільки миловидна, як решта, але промениста. Лоран зітхає:

— Щойно обідав із королевою довбодятлів... ще й Кастафйоре чекає в моєму кабінеті, аби ти тільки знала, чого мені це коштує. Мабуть, поріжу вени, щоб не довелося доживати цей день до кінця...

— Зайти за тобою через двадцять хвилин?

— Тридцять. Усе ж треба разом із ним дещо переглянути через випуск Байони.

— Нічого не вдасться. Той фільм занадто тяжкий. Зараз люди такого не хочуть.

— Слухай... Учора на вечірці зустрів молодого сценариста... ну, ні, не молодого... чимось він мене заінтригував... хотів би, щоб ти довідалася щось трохи про нього... Можеш мені його знайти? Звати Ксав'є. Прізвище забув.

— Не кажи мені, що хочеш, щоб я знайшла якогось сценариста на ім'я Ксав'є, який був на вчорашньому святі?

— Слухай, саме про це й прошу. Джефф каже, що років десять тому він написав сценарій, і фільм був успішним, але я забув назву...

— Ок. Це може допомогти.

— Тільки щоб я точно знав, хто це, а може, просто знайди той його проект, щоб я мав хоч приблизне уявлення... я хотів би знати, де він живе, з ким бачиться, чи має роботу... щось на кшталт невеликої довідки.

— Учора на святі було мінімум триста гостей...

— Так. Нелегко. Але в тебе вийде. Саме тому я обожнюю тебе.

— Але чому конкретно ти хочеш його бачити?

— Не знаю, чи хочу його бачити. Хочу тільки... розвідати.

Влаштувавшись у дальній залі, Гієна машинально дістає телефон і перевіряє пошту. Як зазвичай, в обідню пору в «Глобусі» пусто. Удень тут можна зустріти бородатих молодиків у джеджах та яскравих кросівках, старих алконавтів, які травлять анекдоти, та дрібку тутешніх продавців. У час аперитиву, ближче до щасливих годин, бар стає місцем навали п'яної молоді, яка тусується до закриття, дбаючи, щоб ніхто з сусідів не спав, поки вони курять на вході.

Гієна вдивляється в екранний циферблат, дратується, що він спізнюється. Лоран Допале любить признати зустрічі в екзотичних, як йому здається, барах, далеко від свого округу. Продюсер на скутері доїжджає до вулиці Сент-Март, вважаючи, що, якщо здибав дорогою трьох перебенд, то він уже ніби в Бронксі. Привід зустрічатися в незвичних місцях виникає часто. Допале не бажає, щоб їх бачили разом.

Гієна почала займатися соцмережами. Певний час вона з цього живе. Але це не її вибір. Дівчина перетнулася зі старим другом Тареком у піцерії поблизу станції «Аббес», він сидів сам, вона підсіла випити кави. На початку 90-х Тарек працював журналістом у щомісячному порножурналі, коли ця індустрія була модною. Його запрошували до Канн, на грандіозні вечірки *Canal Plus*, він був в оточенні друзів-акторів. Усім хотілося з ним приятелювати, це було ознакою шику. Потім інтернет спричинив кардинальні зміни в секторі, де

журналіст більш не міг знайти свого місця, тому скористався знайомствами, щоб мов сніг на голову стати прес-агентом традиційного кінематографа, на який би ніхто й копійки не поставив, але то було десятиріччя, коли андерграундній культурі до рук ішов успіх. Таким Гієна його зустріла, затребуваним. Тарек продовжував їздити до Канн, але з меншим задоволенням, ніж коли він писав довгі рецензії на фільми Джона Б. Рута¹.

Розуміючи, що Гієна не має прибуткових справ (лише пару підзаробітків), Тарек запропонував виручити її: у команду фільму, яким він займався, потрібна була людина для роботи в мережі. Зарплатня на руки. Потрібно поширювати інтернетом позитивні відгуки від імені вражених глядачів. Це потребувало часу, але колись можна було реєструватися на одному сервері дванадцять разів, щоб завести фіктивні електронні адреси. Гієна схалтурила, але Тарек заявив, що в захваті від її роботи. Вона не обвела його навколо пальця: фільм викликав позитивні реакції, «справжні люди» по-чесному публікували ентузіастські пости; Тареку подобалося мати справи з дівчиною, і тому він вирішив вірити, що саме вона відповідальна за цю позитивну хвилю. Вони продовжили співпрацювати над іншим фільмом. Гієна швидко збагнула, що пахне грошима, але позитивні відгуки — не найприбутковіший у цьому бік.

Вона придбала галерею фальшивих акаунтів у колишнього колеги, який уже наситився по горло, пишучи дебільні коментарі на дебільні теми. Гієна отримала близько п'ятдесяти псевдонімів: для правдоподібності

¹ John B. Root (справжнє ім'я Жан Гійоре) — режисер та продюсер порнофільмів. Б. Рут співзвучне зі сленговим французьким словом «biroute» — «пеніс».

відгук має залишати користувач, тривалий час зареєстрований на сервері, в якого є сторінка й у Фейсбуці, й у Твіттері. Який би здавався реальним, якби хтось надумав загулити. Решта справи — не боятися змінювати IP-адресу та дотримуватися лінії поведінки користувача: хто що яким тоном каже в кожному коментарі. Гієна не підробляла стиль підлітків, вона не ліпила скрізь літеру «k» та постійно узгоджувала прикметники. Це єдина примха, усе решту вона робила так, як казали. Згодом її почали просити розмножувати жовчні коментарі, потайки простягаючи купюри у дві чи три сотні, ніби в кокаїнові часи, але тепер поліція після обшуку з голови до ніг нічого б не знайшла — пред'явити нічого. На замовлення Гієна обливала брудом такого-то артиста, чи проект, чи фільм, чи гурт електромусики. Вона одна за чотири дні виконувала роботу за цілу армію. Галерея фальшивих особистостей значно розширилась, і, без тіні марнославства, мудрування Гієни заразні. За сорок вісім годин вона інфікує мережу, в Парижі більше ніхто настільки не ефективний. Далі все відбувається саме: журналісти вивчають несосвітенні коментарі у Твіттері й почуваються зобов'язаними їх урахувати. Усе, що транслює Гієна, викарбовується, ніби в мармурі. Для нечастих запитів на позитивні відгуки вона використовує програми, які штучно збільшують кількість переглядів; у сучасній культурі «скільки лайків» її послуги неабияк оплачуються: це золота жила, ніхто нічого до ладу не розуміє, але кожен хоче допомоги Гієни. Найдебільніша робота, яка коли-небудь їй траплялася. Разом із тим — вигідна, бо вимагає небагато зусиль. Клієнти Гієни залежать від неї: для тих, хто

користується подібними політичними інструментами, шкодити конкуренту — безцінно.

Розповсюджувати наклепи набагато легше, ніж похвалу — Гієна вдає, що вміє робити те й інше, але сучасність схильна до брутальності. Слухають того, хто завдає удару, — хулити когось потрібно під чоловічим псевдонімом. Єдине, чим можна втихомирити юродивих завсідників мережі, — це звук того, як тюремник розгризає кістки ув'язнених. Три хвалебні коментарі на пілотну серію якоїсь програми — користувачі не довіряють і вчувають маніпуляцію; тридцять ворожих постів із повною маячнею — ніхто нічого під сумнів не ставить. Роззяви можуть плескати себе по череву: «На мене ніяк не вплинути», — але з самого початку за своїли саме те, що їм навіяли. Зневага поширюється так само легко, як і короста.

У великому селі Париж швидко провідали, що ця дівчина може виручити. Її стали таємно запрошувати на каву в бари, куди зазвичай не ходять і де можна не боятися бути впізнаними. Її стали просити вивести з ладу конкурента, друга, супротивника. За двісті євро Гієна ламає віртуальну ногу, за чотириста — псує веб-репутацію, а якщо є ще бюджет — вона може буквально згноїти когось. Інтернет — це інструмент для анонімних наклепів, це дим без вогню, це шум, джерело якого неможливо віднайти. Йолоп Лоран Допале, який з учорашнього вечора не перестає їй дзвонити, розтринькує величезні статки, щоб Гієна шпетила то актрису, яка чемно дала йому відкоша, то колег, які можуть досягти успіху, то колишніх союзників, які відвернулися від Лорана... Допале вносить багато прізвищ до чорного списку, і Гієна — його чаклунка вуду.

Вона стала необхідною. Продюсер бачиться з нею щомісяця.

Допале повністю поглинений власною персоною. Він буває їдким, проникливим, інколи кумедним, недоладним чи в маячному стані — Лоран говорить лише про себе. Однак його єго крихке: найменша критика ранить, подряпина на репутації — і лють розчавлює. Коли він чує по радіо, як хвалять когось із колег, одразу ж здається, що це такий підступний спосіб заявити, що він сам — лайно. Допале читає пресу, дивиться телевізор, серфить інтернетом і страждає. Акторам краще платять. Режисерів більше поважають. Дистриб'ютори доводять до краху. Публіка прагне його плоті. Усі, крім нього, отримують фінансування з бюджету. Усі гуляють, веселяться на повну, крім нього, нещасного чоловічка, що гарує мов проклятий і на знак вдячності отримує копняки ногами. Дія відбувається на двохстах квадратних метрах з краєвидом на Сену, бо Лоран одружився з феноменально багатого жінкою, але це все одно його не втішає. Він страждає. Він — блискучий клієнт. Гієна стала незамінною, аби Допале тримав рівновагу, в яку він інвестує божевільні суми... Тренер у залі, психолог, гіпнотерапевт, спеціаліст із медитації, масажистка, голкотерапевт, гіпнотизер, остеопат конкурують між собою за пристойну місячну зарплатню, і залишається відкритим питання, коли між вікендами та коханками Допале знаходить час на роботу. Гієна виставляє чеки з непомірними рахунками. Роки дилерства навчили: токсикоман бажає, аби продавець був незговірливим. Саме це перетворює його на деміурга.

Гієна спеціалізується на кіно. Вона не вошкається з політичними контрактами, які оплачуються не краще,

але вимагають набагато більше зусиль. У 2014 фільми цікавлять лише професіоналів. Решта готові витратити десять хвилин максимум на те, щоб обговорити якийсь тревелінг, посперечатися про трилер чи рознести дощенту психологічну драму. Часто Гієна працює на актрис. Не всі вони вбогі та меркантильні. Вони живуть у непевності й викладають багато грошей. Вдала комбінація. Актриса готова платити за зізнання в коханні, фото, захоплені відгуки, розповіді про те, наскільки вони люб'язні й круті, коли перетинаєшся з ними в кав'ярні на розі. Однак більшу частину часу завдання Гієни — попускати конкуренток, які теж претендують на омріяну роль. Чи завадити якійсь новині поширюватися дуже швидко. Заради задоволення. Швидко настає конфлікт інтересів: чи можна брати клієнтку, репутацію якої псуєш якраз тепер на замовлення іншої клієнтки? Звичайно, можна. Третє тисячоліття, дозволено все.

Гієна веде реєстр. У маленькому чорному записнику, який вона обрала за розмір та м'яку обкладинку зі шкірзаму, такий предмет не можна не любити тримати в руках. Гієна робить записи шифром, щоб не довелося виправдовуватися в разі обшуку. Аби розібратися в них, потрібно докласти зусилля, неспівмірні з результатом. Навпроти псевдонімів — умовні номери, 06 означає, що можна коментувати зі свого комп'ютера, 01 — з інтернет-клубу на першому поверсі, 04 — з іншого округу. Якщо номер закінчується на 3 — треба надсилати звичні, буденні коментарі, якщо на 7 — відгуки про кіно. Друга цифра в номері відповідає року створення акаунта, і так далі. Комбінації різняться — розшифровані фальшиві номери містять необхідні дані.

Кодування недостатньо вигадливе для серйозного розслідування, але якщо дивитися неуважно — легко заплутатися.

Допале, як заведено, спізнюється на півгодини, йому принципово бути неvwічливим. Одягнутий так, ніби зібрався в неділю по обіді грати у футбол на пустирі зі своїми дітьми. Поношена куртка, штани не його розміру, але, як завжди, бездоганний манікюр. Зазвичай Лоран приходить сам. Він притьмом заявляє: «Цього разу — дещо особливе», — бере слухавку і робить жест рукою, щоб на нього дві хвилини зачекали. Найцікавіше в цій зустрічі — жінка, яка його супроводжує. Вона ніби шлягер, який крутять по радіо, якого ти ніколи раніше не чув, але одразу ж упізнаєш, бо він завжди існував; мотив засідає в думках на цілий день і єдине, чого хочеться, — слухати його на повторі. Гаразд, заради такого варто було вдягнути шапку й рукавиці і, насолоджуючись сірим небом, тягнути свій зад аж сюди. Фугаска представляється: «Анаїс». Гієна вдає, що не схвильована.

Допале повертається з нахмуреним виглядом. У нього запалі очі, але не настільки, щоб надати йому звіриного вигляду; дуже кирпатий ніс виставляє напоказ широкі й волохаті ніздрі, губи — тонкі, усе разом виглядає драглистим. Лоран — товстунчик. Навіть схуднувши, він ходить, ніби куля, руки стирчать. Анаїс починає говорити. Слухаючи її, Допале водить щелепою вправо-вліво, погляд у порожнечу. Час від часу він кричить обличчя, показуючи, що слухає й погоджується.

Судячи зі слів помічниці, продюсер хоче знайти в Парижі «типа», не знаючи ні прізвища, ні адреси. Але цей «тип» сказав іншому — Ксав'є, якого вони називають

«сценаристом», — що в нього можливо забрати відеозаписи. Записи, які шеф хоче переглянути. Потрібно знайти того чувака. Він важить близько 100 кг і має поголений череп. Тому й звернулися до Гієни. Вона пильно на них дивиться, питаючи себе, чи це жарт.

— Але як я маю за це взятися?

— Я сказала те саме, — відповідає диво-помічниця, розводячи руками на знак безсилля.

Допале починає нервуватися й соватися на місці. Гієна потирає повіки, не приховуючи розгубленості.

— Що то за відеозаписи?

Вона очікує, що питання заспокоїть Допале, він почне підбирати слова, аби пояснити: часом продюсер дискутує про геополітику з дуже молодими хлопцями і хоче уникнути розголосу. З простолюдинами все ясно: вони ні за що не погоджуються на химерні забаганки дирекції. Але відповідає помічниця:

— Це інтерв'ю. Не знаю, чи чули ви про цього співака, Алекса Бліча, можливо, мова йде про запис, зроблений у результаті маніпуляції...

Гієна перебиває Анаїс і звертається до боса, змушуючи його підвести на неї погляд.

— Не розумію, як це пов'язане з тим, що я зазвичай для Вас роблю.

— Усі знають, що раніше ти таким займалася.

— Я змінила профіль... та якби це досі було моєю роботою, я б мусила заявити, що цей твій задум — мегаодурілий. Я не шукатиму по всьому Парижу чувака, якого звати Ксав'є...

— Він сценарист.

— Якби він дійсно був сценаристом, з яким ти перетнувся на вечірці, не кажи, що довелося б платити

комусь, аби тільки дізнатися його прізвище... Ніхто не знає, хто цей чувак?

Анаїс починає говорити, вона, як школярка, тримає спину рівно й долоні на столі.

— Я вже подзвонила кільком людям, які були на вечірці... але без результату. Думаю, цей чувак не крутиться в наших колах.

— У цьому бізнесі вас п'ятнадцятеро. Що значить: цей чувак сценарист так само, як я — ткаля. Висновок: зараз ви кажете мені знайти типа на ім'я Ксав'є, який живе в Парижі, він огрядний і лисий. Супер. Одразу ж виникла ідея, як його знайти.

Анаїс здвигує бровами, стурбована, що з Допале говорять таким тоном. Але її жест також виказує розуміння: цього замало для відправної точки. Допале ховає айфон до кишені піджака — на його думку, зустріч майже завершилася.

— Можливо, ти не знаєш, із чого почати, але можу сказати, чому ти вкрай зацікавлена: твоя винагорода дорівнюватиме моїй. До того ж ти шукатимеш по місту не «якогось Ксав'є», а типа, який бачився з Алексом Блічем.

— Про це ти не згадував.

— Про винагороду чи Алекса Бліча?

— Те й інше.

— Вони були знайомі. Чувак, у якого зберігаються відеозаписи, бачився зі співаком якраз перед його смертю.

— Алекс Бліч...

— Мене ненавидів. Це була одержимість. Смішна одержимість. Не знаю чому. Мабуть, я занадто часто його виручав... хочу бути на крок попереду, дізнатися

зміст того інтерв'ю раніше, ніж воно буде в загальному доступі... маю беззаперечні причини вважати, що ти — найкраща кандидатура, аби мені допомогти.

Допале не знає, чому Бліч його ненавидів... Гієна уважно роздивляється продюсера: скільки разів він наймав її в справі Бліча? Якщо ворожість Алекса була ідеєю фікс, то, можна сказати, цілком взаємною. Гієна достатньо в курсі і знає репутацію типа: жорстокий порушник, антисеміт, звинувачений у зв'язках з ісламістами та розкраданні громадських коштів. Вона все це спричинила, і не в одне замовлення. Якби співак був живим, залишалося б тільки звинуватити його в педофілії. Вона знає його справу, знає дуже добре. Якби Бліч здогадався, хто спровокував хвилі ворожості, мішенню яких він став, то мав би переконливі мотиви бажати зруйнувати вщент маленьку імперію Допале.

Алекс був ідеальною мішенню — достатньо відомий, аби найнезначніша дурниця про нього викликала пересуди, але недостатньо захищений, щоб довелося ризикувати чим-небудь заради його знищення. У журналістів аж серце співало. На їхню думку, співак уособлював усе, що треба було лишити в попередньому столітті: так звану «єдину точку зору», яка намагалася протистояти брутальності, використовуючи правила етики чи потуги щедрості... цю єдину точку зору ніхто в шоу-бізнесі більше не хоче відстоювати, окрім трьохчотирьох екзальтованих бітників на кшталт Алекса Бліча. Їх можна порахувати на пальцях однієї руки, вони випускають один альбом на п'ять років, це називають диктатурою. Медіа накидалися на все, що могло б зашкодити його іміджу. Їх дратувало, що цей

чорний жив приспівуючи. Треба сказати, що з його янгольською пикою та голосом шансоньє він, мабуть, трахнув більше жінок, ніж усі головні редактори з Паризької площі. І дівчат не відлякували звинувачення в зґвалтуваннях чи насильстві, відомо, що гетеросексуалки таке обожають. Як тільки він помер, усі одностайно почали вихваляти талант Алекса, але в кожному некролозі так і читалося полегшення. Менше на одного. Алекс Бліч належав до крихітної спільноти артистів, які не мали покровительства батьків у професії.

Допале вирішує брехати, дивлячись в очі і при свідкові, ніби вони ніколи раніше не говорили про Бліча.

— Бліч часто телефонував мені, ображав, надсилав лайливі повідомлення... я вагався, чи подавати до поліції скаргу, через його популярність це було б доволі складно... уявляєш, як преса відреагувала б, дізнавшись, що він був таким?

— Однак можна сказати, що ви ніколи не давали йому впасти.

Навіть крихітна порція нахабства викликає в Допале огиду. Гієна читає в його погляді «ти нічого не втрачаєш», вмить продюсер усвідомлює, що потребує її допомоги. Лоран піднімається і, не дивлячись на неї, каже:

— Хочу, щоб справа просувалася швидко.

Він виходить із бару, не заплативши за рахунком і не попрощавшись, із телефоном, ніби приклеєним до маленького вуха. От придурок. Гієна б залюбки обговорила це з помічницею, але в очах тої читається лише захоплення начальником, настільки впевненим у собі.

У костюмі, сидячи в кріслі за письмовим столом, Сильвія читає гороскоп від Роба Брежні¹, часописів *The Village Voice*, *Huffington Post*, *Figaro Madame*, потім від Сьюзен Міллер. Роками Сильвія робить одне й те ж. Життя розмірене, як годинник. Тепер треба буде все змінювати. Вона прокидалась о шостій, заварювала чорний чай і вмикала комп'ютер, слухаючи дуже тихо радіо. Відкривала свої сторінки на Фейсбуці — в неї їх три. Дві фейкові для того, щоб залишати коментарі, які не хотілося робити з реального профілю, щоб перевіряти коханців на вірність чи щоб копати ями знайомим. Першу фальшиву сторінку Сильвія зробила, аби помститися хлопцям із ліцею, які знущалися з її сина. А тоді їй сподобалося змінювати особистості. О пів на восьму Сильвія готувала каву *Ricoré* для Ланселота і підсмажувала бейгл із сиром філадельфія, потім заходила до кімнати будити сина. Широко розсувала фіранки, і починався справжній день.

Коли Ланселот ішов до універу, вона сідала грати в комп'ютерні ігри. *Candy Crush*, *Ruzzle*, *Criminal Case* — за ними проходила решта ранку. Удень Сильвія мала справи — пілатес, манікюр, аквааеробіка, перукар... Вона справлялася до того часу, коли повертався Ланселот, бо не любила, щоб син приходив до безлюдного дому.

¹ Американський астролог, автор, музикант.

П'ятнадцять днів тому він поїхав. Спакував речі з ентузіазмом. Ланселот, якого по десять разів треба було просити про одне й те ж, щоб він, зітхаючи, виконав якийсь дрібне завдання. Ланселот перебрав речі, склав книжки, повикидав папірці, які роками валялися в кімнаті. Йому навіть не потрібна була допомога, і така завзятість розбила Сильвії серце. Його радість — ось що було найгірше. Законна, зрозуміла, передбачувана. І майже нестерпна.

Коли Ланселот був маленьким, ніщо не втішало її так швидко, як поцілунки сина. Спогади про його дитинство настільки яскраві, що вона не буде здивована, якщо відчинить двері на кухню й побачить сина навстоячки на табуретці, який риється в шафах у пошуках шоколаду. Треба було ховати солодощі зверху, інакше він об'їдався ними до блювоти. Тепер це скінчилося. Крихітне тільце, яке вона огортала ніжністю. Маленькі ніжки, підковдра з персонажами аніме *Dragon Ball Z*. Стало складніше, коли йому виповнилося шістнадцять. Сильвія ніколи не переставала любити сина, але часом ладна була його вбити через футбол, мужицькі дурощі та коментарі. Її ніби поранили й зрадили, адже раніше вони так гарно розуміли одне одного. Три напружені роки, потім це минуло. Її син — прибічник правих. Спочатку Сильвія подумала, що це лише для того, аби дошкулити їй, але зрештою дійшло: уже більше не вся інтелігентна молодь — ліва.

Ланселот закохався. В якусь охلامонку, що вдає з себе даму, хоча не вміє навіть вийняти піцу з духовки. Вона набожна християнка. Аби тільки не нав'язала йому дитя одразу ж... Вони знайшли двокімнатну квартиру в дев'ятнадцятому окрузі. Страшенно гнітючий

квартал, де ніхто б не захотів жити. Але двоє голубків достатньо чутливі щодо питань ісламу та юдаїзму, тому краще житимуть поблизу станції «Крим»¹. З радістю імбецила, яка не покидає його весь період закоханості, Ланселот показав мамі квартиру. Вона знає, що син має віддалитися. Маму не вбивають, маму покидають. Сильвія ніколи не була такою щедрою з будь-яким іншим чоловіком, бо будь-який інший чоловік не робив її такою щасливою. І такою самотньою.

Вернон з'явився якраз вчасно. Відтоді, як він у неї, зринає стільки спогадів. Коли вона заходила до магазину, він відчиняв підсобку, щоб Сильвія крадькома могла скрутити косяк. За зачиненими дверима вона робила героїнові доріжки, тоді дівчина ще не кололася. Вона не говорила про те, що вживає, у світі рок-н-ролу можна дозволити собі все, окрім найкращих наркотиків. Під час вагітності Сильвія перестала, але в період лактації знову продовжила, і в швейцарській клініці теж; перестала, лише коли Ланселот почав учитися читати. Складно бути хорошою наркоманкою, мало кому це вдається. Хороші наркомани, як і хороші алкоголіки, вміють себе контролювати. Цю точку рівноваги складно знайти — дозувати субстанцію, яку любиш за те, що вона змушує втрачати голову. Сильвія належала до такої еліти. Але в тридцять років збагнула, що вміння керувати залежністю недостатньо: вона старішала швидше, ніж інші. І перестала вживати. Через п'ятнадцять років їй сняться маленькі ложечки, дилери, які спізнюються, і гроші готівкою. Буде видно,

¹ Квартал у північно-східній частині Парижа, що вважається одним із найбільш небезпечних.

коли настане менопауза. Якщо це так важко, як кажуть, вона повернеться до тяжких наркотиків: тепер, коли Ланселот поїхав і її краса в'яне так чи інакше, чому б не провести класно час. Сильвія завжди мріяла про будинок для літніх людей, де можна самотійно обирати — екстазі, кокаїн, гашиш, морфін чи крек... раз усе й так пропало, чому б не повеселитися?

Епоха Вернона, напис «Револьвер» червоними літерами на чорному фасаді. То було інше життя. Вона ще не стала матір'ю. Якби тоді їй сказали, що вона по вуха закохається у Вернона, Сильвія тільки б знизала плечима... вона була чарівною, вона була дотепною, всі хлопці були біля її ніг. Їй подобався продавець платівок, але в пріоритеті були інші. Сильвія надавала перевагу музикантам. У фанаток погана репутація, але лише тому, що вони можуть робити те, про що хлопці мріють, не наважуючись собі дозволити: відсмоктати у всієї групи в вагончику.

Якби Алекс не помер кілька днів тому, у Вернона, ймовірно, не було б жодного шансу. Тепер його прізвище мало що значило для неї. Але вона побачила на його сторінці посилання на фільм «La Brune et moi»¹, лайкнула, він написав їй у приват, що було мило. Коли Сильвія дізналася, що він шукає, де б перебути кілька ночей, то спершу почала морозитися — мій син щойно переїхав, починаю ремонт... Але Вернон бачився з Алексом, можливо, він би допоміг їй зрозуміти, що трапилося.

Алекс Бліч був визначною подією. Після нього вона вже стала інакшою. З часом почала менше про нього думати.

¹ «Брюнетка і я», фільм 1981 року режисера Філіппа Пюїкуюла.

Проте була переконана, що одного дня вони знову побачаться, він попросить вибачення, вони зможуть одне одному все пояснити. Нереально, як можна залишатися ображеними після подібної близькості. Але Алекс помер, і щасливої розв'язки не буде. Вона ніколи не зможе сказати в обличчя: «Знаєш, я так тебе любила, більше не злюся на тебе, але наше кохання було вбивчим, це жахливо». Він не зможе відповісти: «Я завжди шкодував, що все так некрасиво закінчилося. Я ніколи не був таким щасливим з іншою, не так, як із тобою». Вона не дізнається. Він почав їй брехати. Сильвія переконана, що Бліч покинув її не заради іншої. Він покинув її заради героїнової доріжки чи трубки креку. Він пішов, бо вона б не дозволила йому зруйнувати себе. У його коханки не було ні тіла, ні телефонного номера, ні лібідо, його коханка була субстанцією. Сильвія знала про цю пристрасть. Ніщо не звільняє від тривоги так, як наркотик, жодна жінка не така безвідмовна та ніжна, як порошок.

Алекс належав до тих людей, які, дізнавшись про сотисячну кількість проданих синглів, впадали в глибоку депресію. Він був істинним сином пролетаріату й до смерті боявся успіху. У нього було відчуття сорому. Він називав це чесністю. Його ображало все вигадливе. Запрошувати Бліча до бару в розкішний готель могло бути небезпечним — він плакав від люті. Усе його ображало. Сильвія навчила Алекса всього, що сама знала про те, як поводитися на людях. Скрізь бути як удома, не давати нічому тебе здивувати, ніколи не показувати свою сором'язливість.

Сильвія нестримно любила Алекса. Вона віддалася, не допускаючи й думки про зраду. Однак бути дівчиною

Алекса несло не одну лише вигоду. Були кумедні моменти — йти попереду всіх у черзі; бачити, як змінюються вирази на обличчях будь-де, де вони б не з'явилися; отримувати найкращі номери, тільки вимовляючи його прізвище... але момент найбільшої слави був, коли Бліч сховався зі сцени й шукав її погляду. Це було добре? Це було ідеально. І поки вона не вказувала свою думку, оцінка інших — аплодисменти всього «Зеніту»¹ — нічого не означала. Бути потрібною стало для неї тяжким наркотиком. Вона обожнювала фотоспалахи, ревності красивих дівчат, крики журналістів, атмосферу винятковості та небезпеки. Сильвія ніколи не скаржилася на своє становище — вдавала, що не чує глузливих коментарів про фаворитку героя дня. Вона б ніколи не подумала, що статус «офіційної» накликає стільки ворожості — оточення знаменитості лається через усе, але погоджується в одному: дівчина Алекса — його найбільша помилка. Зціпивши зуби, Сильвія посміхалася, пропускаючи мимо вух плітки та докори. Вона була поруч, щоб підтримувати його. Прокладаючись, Алекс плакав із самого ранку, вона спрямовувала всю свою енергію, щоб його підбадьорити, ніби тренер із боксу, який крутиться довкола борця. Ніколи ще не існувало настільки тендітного монстра. Ніхто б не подумав, що ця зарозуміла скотина, яка запалює сцени по всій Франції, перетворюється на скімливих цуценя, коли гаснуть прожектори.

В одну ніч Бліч зник. Перемкнув її на автовідповідь. Його нову дівчину Сильвія побачила на фото в жовтій пресі. Більше вони не бачилися. Вона так

¹ Концертна зала в XIX окрузі Парижа.

ніколи й не збагнула, що трапилося. Сильвія мала сама вигадати правдоподібну історію, яка б дозволила їй жити далі. Добре чи погано — коли молодий, віриш, що рани загоюються: вона засвоїла, що потрібна ампутація, аби вижити.

Сильвія стала менше про це думати. Аж до смерті Алекса. І появи Вернона Субутекса. Це трапилося саме. Вона зрозуміла, що має статися, як тільки відчинила йому двері. Але вона б і не подумала, що все між ними станеться настільки швидко. У перший же вечір, п'ятнадцять днів тому, він зайшов до її спальні. Відтоді вони разом.

Сильвія вечеряє з подругами, зустріч давно спланована, Вернон відморозився, як тільки вона про це заговорила. Він не хоче засиджуватися. Узяв валізу, має побачитися з другом, повернеться не раніше ніж завтра. Розреготався, коли Сильвія наполягла, аби він повертався ночувати до неї, спитав, до котрої години йому дозволено гуляти. Перед тим як піти, довго її цілував. Від його доторку вона потекла. Запах шкіри та святотатства, дикого та небезпечного хлопця. Вернон ніжний, Вернон трахає її божественно добре, Вернон трохи лякає. У Вернона є все, аби подобатися.

Вона спускається і бере таксі до метро «Ієна». Посольство Сомалі беруть штурмом, як завжди, черга тягнеться тротуаром. Ейфелева вежа здається такою близькою, простягни руку — і торкнешся її. Сильвія сідає в машину, напад нудоти, пахне немитим чоловіком. Вона набирає на своєму *Samsung* милі повідомлення Вернону. Він відповідає не одразу. Вона хвилюється. Сильвія забула, до якої міри стаєш ідіоткою, коли закохуєшся. Зимове сонце, пізнього ранку в кварталі

Мадлен безплодно, вулиці величезні, і Сильвії не набридає милуватися столицею. Вона ніколи не жила тривалий час деінде — кілька місяців у Нью-Йорку, кілька тижнів у Лос-Анджелесі у 80-х, вона любить Штати, як і всі. Але більше не повернеться туди з тим же запалом — 11 вересня поклало цьому край. Сильвія обожнює Рим, любить Лондон, їй подобається в Андалузії. Але ніщо не зрівняється з Парижем. З вікна авто Сильвія бачить трьох дівчаток. Трьох маленьких циганок. Одна з них запускає руку до рюкзака японської туристки, але це відбувається занадто далеко, аби Сильвія могла втрутитися. Вона проїжджає шоколадне ательє *Pierre Marcolini*, група росіян фотографує цукерки. Біля бутіку *Printemps* висаджуються десанти китайців. Сильвія більше не гуляє гламурними районами великих магазинів.

В універмазі *Lafayette Gourmet* вона купує велетенську коробку солодощів у кондитерській *Sadaharu Aoki*: Сильвія вже знає, що ввечері вони обмінюватимуться напівнасмішливими, напівобуреними поглядами, коли Лаура не зможе втриматися і зжере всі тістечка. Ніби в неї й так недостатньо великий зад... Коли Лаура приходить у гості, Сильвія непомітно намагається посадити її на диван, бо переймається, що її гігантська дупа проломить чепурне крісло. Коли заходить мова про чоловіків, Лаура бере участь у дискусії так, ніби це її стосується. З її неймовірною мордякою та манерами водія вантажівки єдина можливість інколи хильнути існує завдяки світському алкоголізму. Мабуть, жахливо мати тіло, яке ні дієти, ні програми тренувань, ні пластична хірургія не зроблять красивим.

Марі-Сюзанн, імовірно, монополізує більшу частину вечора, читаючи всі повідомлення від Бернара. Зі старим

жиголо вона чинить адюльтер уже дуже тривалий час, зберігає на телефоні кожен лист і повідомлення від нього, щоб подружки могли змагатись у винахідливості, пояснюючи його слова. Вони уникають казати те, що й так усі знають: тебе правда використовують, сердешна, очевидно ж, Бернар трахає все, що рухається.

Коли Сильвія описувала Вернону подруг, він перебив її жестом руки, співаючи: «*Stop! In the name of love*»¹. А потім спитав: «Але є хтось серед них, кого ти цінуєш?» Сильвія — стерва. Вона парижанка. Найбільше в подругах вона цінує можливість їх знищити, як тільки ті повернуться спиною. Якщо тема розмови не їдка — значить, нецікава. З іншого боку, її влаштовує, що Вернон не лишається. Сильвії хочеться розповісти про нового коханця, який фактично оселився в неї, бо наразі мешкає у Квебеку; подругам вона подасть це як правду, хоча розуміє, що Субутекс бреше. Він нічого не знає про Канаду. Сильвія підозрює, що колишня подружка його вигнала і він вигдав цілу історію, аби отримати прихисток... Вернон скаже правду, коли відчуватиме достатній рівень довіри. Не страшно, всі чоловіки брешуть.

Вона готова битися об заклад, що, коли приїде, почує від подруг: «У тебе фантастичний вигляд!» Помітний результат, постійно задерті ноги — ефективніше за таласотерапію, і для кольору обличчя теж, завдяки п'ятнадцятьом дням божевільного траху вона ніби скинула десять років. Прямо-таки прочистила чакри. Сильвія скаже, що з Субутексом вони майже одного віку — колись їй люб'язно переповіли, що ці мандрьохи

¹ «Стоп! Заради кохання» — пісня 1965 року гурту *The Supremes*.

заявляють: вона мочить пісюни молодим хлопцям, бо боїться зрілих чоловіків... не мудрагельно: якби вона перепихалася з Бредом Піттом, решта б скривилася, мовляв, Бред Пітт уже не той. Але в дійсності вони затанцюють від ревностів, мов на розпеченому вугіллі, через її коханця-рокера, норовливого та чуттєвого.

Сильвія почекає, доки всі зберуться, поставить смажений мигдаль прямо перед Лаурою і, коли дівчат почне брати нетерплячка — ну кажи, що відбувається, чому ти аж сяєш? — розповість, що Вернон, закоханий у неї з двадцяти років, весь цей час чекав, щоб наважитися зізнатись. Він по-свинськи вдало постарішав, і, чорт, так хотілося насолодитися свободою тепер, коли Ланселот поїхав, але, дівчата, що вам сказати, мене ніколи так класно не трахали, як тут пристрасно не закохатися?

Це не зовсім брехня. У ліжку Субутекс класний. Він досвідчений, хоч і має недолік чоловіків, які перепихаються безперестанку і втрачають емоційність. Плюс у техніці, мінус у наповненості. Сильвія змовчить про кілька його паліативів. Натомість розповість теорію про біологічний годинник: у певний момент тіло розуміє, що розкошувати лишилося тільки кілька років, і влаштовує наостанок феєрверк — такого задоволення вона ще не отримувала. У будь-якому разі Сильвія про це скаже.

Вона рада, що він не захотів лишитися, принаймні тому, що за кілька годин устигне скучити. Сильвії буде зручніше, якщо матиме час відправити Вернона до стоматолога відбілити зуби перед тим, як показувати його кому-небудь. У нього дуже презентабельна зовнішність і достатньо харизми, щоб підтримувати розмову. Сильвії буде приємно презентувати свою тваринку наступного разу, коли організовуватиме вечерю з подругами.

Вона буде пильною. Сильвія вже переспала з більшістю чоловіків своїх товаришок. Потрібно, щоб у хлопця була бридка зовнішність чи серйозні проблеми з гігієною, аби вона не захотіла спробувати. Що може збуджувати більше, ніж бойфренд дівчини, з якою ти в гарних стосунках? Особливо коли пара виглядає щасливою разом. Мінет у ліфті — і ревності до чужого щастя виліковано.

Сильвія зупиняється біля вітрини *Eres*, роздивляється жовтий шовковий комплект із вишивкою. Вона не збиралась, але зараз, замислившись, вирішує, що доречно буде придбати спідню білизну, яку раніше вона носила лише для себе. Безперестанку думати про когось. Рухи, які він робить під час сексу. Від згадки про це Сильвія божеволіє навіть більше, ніж від самої дії. Постійний жар, украй непристойні картинки, які ще більше збуджують, якщо уявляти їх, ідучи вулицею. Як давно в неї не було роману з настільки привабливим і доступним чоловіком? Як давно вона не планувала відпустку з кимось, окрім сина? Сильвія запропонує Вернону провести тиждень у готелі *Chateau Marmont*, принаймні Субутекс знатиме, про що мова. Вони орендують авто, з'їздять до *Атоєба*¹. Чоловіки заявляють, що неприємно, коли ними опікуються, але досвід Сильвії свідчить про протилежне. Навпаки, вони високо цінують, коли їх леліє коханка. Мабуть, то вигадки сутенерів, у будь-якому разі чоловіки люблять, коли з ними панькаються.

Сильвія набирає декілька комплектів і зачиняється в кабінці. Місяць тому вона якомога швидше робила

¹ Відомий магазин платівок у Лос-Анджелесі.

примірки, але бажання Вернона примирило її зі своєю зовнішністю. Зараз, роздивляючись на собі шовкову комбінацію, вона бачить дуже миловидну дівчину. Зусилля воздалися. Завдяки підкачаним трицепсам і грудним м'язам груди підтягнулися. Бездоганний прес, округлі сідниці шикарно виглядають, рельєфні литки підкреслюють шиколотки. Сильвія обертається, дивиться — красива сука. Вона поки не готова довго зупинятися на обличчі. Перші ін'єкції ботоксу пройшли на ура, але ефект був нетривалий. Нарощене волосся допомагає сховати обвислий овал. Вона ще не робила серйозних операцій. Чекає, коли постарішає на десять років.

Коли молодий, як слід не розумієш фатальності й жорстокості прийдешнього. Хоча знаєш. Але не усвідомлюєш. Як і всі юні дівчата, Сильвія гадала, що її краса їй належить: старіючи, жінка залишатиметься красивою. Бути ув'язненою у власній шкірі стало трагедією, жахливою несправедливістю, на яку нікому було поскаржитися. Тривалий час Сильвія гадала, що все буде гаразд, якщо займатися собою.

Це трапилося якось улітку. Вона приймала душ, щоб охолодити шкіру, обпечену сонцем, і змити сіль. Витираючись, Сильвія здивувалася, що під грудьми залишилося трохи піску. Потім очевидність ошелешила жінку. Вона приголомшено стояла, ніби пронизана невидимою блискавкою. У самісіньке серце. До Сильвії дійшло: коли вони звисають, їх потрібно піднімати, щоб помити. На думку спав тест із олівцем — коли вона була маленькою, жінки говорили про це: якщо засунутий під груди олівець не падає, пиши пропало. Сильвія звела погляд на своє відображення в запітні-

лому дзеркалі — певний час вона не роздивлялася себе голяка. Завжди тільки в білизні чи купальнику. Ось так це і почалось. І трапилося це не минулого літа.

Але сьогодні вона насолоджуватиметься власним тілом: вони кохатимуться з крайньою несамовитістю й запалом, як і в молодості, коли Сильвія не підозрювала про нагальну потребу ловити від цього кайф.

Весь час їй хочеться бути з ним. Зрештою вона починає шкодувати, що не скасувала вечерю з подружками — коли неодружений, заявляєш, що більше ніколи ні з ким не проводитимеш час 24/7, що бути єдиним цілим — ніщо, яке варто зневажати; але по факту зневажаєш, коли це відбувається з кимось іншим. Сильвія фотографує себе в багатьох вбраннях з вигідного ракурсу, коли-не-коли хороше освітлення. Перед тим як піти на касу, вона надсилає в приватні повідомлення на Фейсбуці найкращі знімки. Потім набирає: «Насправді я дійсно б хотіла, щоб цього вечора ти був у моєму ліжку, треба було лишити тобі ключі. Ти справді не хочеш повернутися?» Сильвія хоче його члена, його рук, жартів, дивитися разом телевизор, вдихати його парфуми, знати його думки... Вона й не підозрювала, що готова до такої історії.

Хай залишить його в спокої, змилується, хай відчепиться! Вернон слухає в навушниках Джонні Кеша і п'є пиво. Зітхає. Десять днів безперестанку вона ніби реп'ях. Ця жінка починає говорити, щойно він пролуплює очі. Вона поглинає повітря. Перший вечір видався милим, але швидко Субутекс помітив, що, спершись на його плече і слідкуючи за кожним порухом, Сильвія уподібнюється до сороки. І нема способу ігнорувати її тріщання, думаючи про своє. Сильвія терпіти не може, коли хтось літає в хмарах. Вона терпіти не може безліч речей. Як він багато курить, як погано їсть, його застарілі жарти, те, що він гладшає, те, що він недостатньо читає... скільки пива ти випив, от ти так багато палиш не хочеш відчинити вікно, давай швидше, тепер зачини, дуже холодно, ти шумиш я не можу спати, скажи ти не міг би скласти посуд до раковини коли поїв... Ти що, слухаєш це лайно? Тобі подобається *Stromae*? Треба познайомити тебе з сином, будете слухати лайномузику разом. Допоможи мені, я готую їсти, тому бігом на кухню почисть оце, винеси сміття, вмієш лагодити шафи? Ні? Глузлива посмішка, ах чоловіки, всі однакові: нічого не вмієте. І гримаси маленької дівчинки, які вона кривить, коли він збирається її цілувати — змилуйся, жінко, тобі сто сім років, перестань удавати дитину, коли цілуєшся, і перестань цілувати мене весь час, ніби свою м'яку іграшку...

Спочатку Вернон ставився до всього добродушно. Йому дуже хотілося вірити в успіх справи. Приїхавши

до неї, Субутекс навіть трохи запанікував: Сильвія була чарівною, геть у стилі героїнь Гічкока, у чорній класичній сукні нижче колін, на високих підборах і з підібраним волоссям. Він зрозумів, що сексу не уникнути, і боявся, що буде не на висоті. Сильвія була однією з його юнацьких фантазій. Її квартира справила напрочуд гнітюче враження: пухнасті килимки, старомодна позолота, пейзажі на стінах — ніби в буржуазної тітоньки в середині 80-х. Але диван був зручним, а екран телевізора — гігантським. Гроші люблять жінок, і те, що час трохи скапостив Сильвію, робило її більш звабливою, додаючи штрих вразливості. Вона схрещувала й розпрямляла ноги, дивлячись на нього з-під низу, сміялася з кожної фрази, слухаючи, нахилялася вперед із захопленим виразом. Вернон і забув, наскільки живим почуваєшся в подібні моменти: коли щось назріває і кожен порух — тому підтвердження. Від відчув, як роздуваються вени від дивної ейфорії, що означало лише одне — смакотливе сп'яніння перед першим сексом.

У Сильвії гарна пам'ять. Вернону полестило, що вона згадала свята й концерти, де вони перетиналися. Сильвія втихомирювала біль, потужність якого Субутекс ігнорував. Він не усвідомлював, наскільки самотнім був останнім часом. Вони слухали Джона Лі Гукера та Кассандру Вілсон. Говорили про Алекса, її вразила смерть співака, Вернон збагнув, що для Сильвії це все ще болюча тема, й дипломатично змовчав про те, що Бліч рідко її згадував, що вона не була в списку дівчат, які багато значили для музиканта. Потім вона сказала: «Пізно, ти, мабуть, зголоднів, подивлюся, що є на кухні». Вернон встав, щоб пошукати *Thee Oh See* на айподі — вони опинилися одне навпроти одного, вона ступила

крок назустріч, він нахилився до неї, і повечеряли вони лише о четвертій ранку.

У першу ніч це був екстаз. Не поспішаючи, між обіймами, він роздягав її. Повільні чуттєві рухи. У неї між пупком і лобком — тату чорної пантери. Тіла синхронізувалися, у темряві голос Сильвії став більш сиплим. Роками Вернон не трахався — коли він устав, шукаючи цигарки, то наткнувся на своє відображення в дзеркалі на вході: не помічаючи, Субутекс усміхався, наче ідіот. Найвеселіше те, що він не міг перестати усміхатися. Відчув, як у ньому прокидаються приспані сили.

Вони гарно ладнали. У цьому будинку знайшлося місце для Вернона. Їй подобалося готувати для нього, він обожнював її гігантське ліжко, металеву червону коробку у формі серця, Сильвії подобалося, що Субутекс обирає музику, бере пульт і вирішує, що дивитися по телевізору, їм подобалися одні й ті ж серіали, кілька днів за спущеними завісами вони провели обійнявшись. Здавалося, вона зализує його рани, а він може вилікувати її. Він був водночас і грубим, і ніжним, тіло Сильвії було його маріонеткою, здавалося, вона все менше симулює і все більше отримує задоволення. Однак із досвіду Вернон знав, що не варто довіряти жінкам, які по десять разів на день зізнаються в коханні. Зазвичай за цим ховається щось мерзенне.

Дуже швидко її безупинна критика скосила його. Негативне ставлення, яке спочатку смішило Вернона, зрештою перемогло його хороший настрій. Лише дуже старі речі — фільми Біллі Вайлдера, музика Джона Колтрейна чи романи Флобера — не викликали в Сильвії ворожості. Ну й деякі люксові бренди. Решту часу, не змовкаючи, вона перелічувала брехунів, лицемірів,

імбецилів, аферистів, справжніх придурків і фальшивих талантів... Вернон почав зачинятись у ванній. Кожні півгодини, шукаючи хоч трохи спокою — але вона стояла біля дверей і продовжувала його діставати. Він боявся повурухнутися — страх, що вона почне кричати, зв'язував руки. Субутекс прокидався о шостій, щоб мати час спокійно випити каву до її появи.

Сильвія не лише дошкуляє, ніби холодний проливний дощ, вона може бути погрозливою, коли їй суперечити. Одного дня вона плакала після відвідин сина в новій домівці, їй здавалося жорстким, що він ставиться до неї, мов до чужої, і Вернон захотів розрядити атмосферу: «Однак згадай, як нам хотілося бачитися з батьками, будучи в його віці». Сильвія повернулася зі скривленим від люті обличчям і почала по-чорному його ображати — що він знає про материнство, хто йому дозволив займатися повчаннями? — і кілька разів сильно копнула його ногою, щоб Субутекс вийшов із кімнати. Він лишив її заспокоїтись і пішов до ванної вивчати вміст аптечки, де знайшов заспокійливе. Яке почав приймати з того дня, зранку, коли чув, що Сильвія прокидається. Він нагадував собі ту молоду дівчину, чий блог читав: вона випивала половину «Бромазепаму» кожного разу перед анальним сексом. Більше Вернон не виказував своєї думки ні про що. Сильвія виробила власний ритм: фази закоханої ейфорії змінювалися неадекватними агресивними нападами, після яких жінка вимагала ніжності й сексу, ніби нічого не трапилося. Субутекс пристосувався до цих вимог, бажання десь сховатися зростало дедалі більше, він був поблажливим, аби лиш уникнути скандалів. Вернон рахував порухи тазом, думаючи, як захистити

поперек — він відбував секс, ніби панщину, але принаймні так Сильвія замовкала на п'ять хвилин.

Зараз, сховавшись у готельному номері, 40 євро за ніч, Вернон дихає. Почувається як удома. Вивчає сайти видань і помічає альбоми, потім слухає їх, цмулячи пиво. Ніхто не питає, скільки пива ти випив сьогодні, не клади брудні шкарпетки на ліжко.

Залишається обмаль часу, щоб забрати речі. З Сильвією не вдалося поговорити. Спочатку Вернон чекав вдалого моменту, потім збагнув: якщо вона витрачає на нього подібну суму, це схоже на купівлю цуцика, і вона не схоче знімати нашійника. Субтексту цікаво, судивкованці склали його речі в ящики чи викинули в мішки для сміття... Усе його матеріальне життя, дециця речей, якими Вернон володів: ножі фірми *Laguirole*, які дісталися від мами, каструлі, куплені в *Ikea* і завезені машиною, тридцятирічна перина зі справжнього гусячого пір'я. Ці речі він чистив, беріг, використовував. І папери, які постійно розбирав. Деякі фото. Картка виборця. Яка так і не знадобилася. Листи, якими Вернон дорожив. Усе це — в чужих руках ні ворогів, ні добродіїв, у робочих руках, які влаштовують розпродаж із життя боржників. Бути живим мерцем, минуле конфісковано. Субтекст настільки вразливий, здається, він зв'язаний із речами невидимою мотузкою, і коли вони будуть розкидані, він розчиниться в просторі.

Якби він відверто поговорив із Сильвією про свою ситуацію, вона б дала тисячу євро з тою ж легкістю, як він розраховується за каву з вершками. Тисяча євро в її світі — це пара взуття. Сумочка коштує дорожче. Вона часто каже: «Мені наплювати на гроші», — ніби то якась виняткова риса. Але вона завжди була в достатку — після

розлучення квартира залишилася їй, плюс аліменти, які дорівнюють двом мінімальним зарплатам, при цьому всьому вона витрачає гроші батьків, які ті отримують від оренди. Хто б не наплював на гроші за таких обставин? Вернон теж був би непохитним поетом, якби ніколи не довелося шукати гроші на оплату житла.

Він міг би відповісти на її повідомлення у Фейсбуці: «Золотце, думаю про тебе, не дочекаюся зустрічі», — потім змусити її чекати, заявитися на наступний день із двома круасанами і з присоромленим виглядом зізнатися: «Я тобі збрехав, більше не маю де жити, не наважувався про це заговорити». Потім достатньо було б пустити все на самоплив. Вона про все подбала б. Вернону треба було б тільки непомітно повернути на місце книжки Плеяди, які він позичив, і золотий годинник, який, мабуть, належав синові Сильвії. Перед тим як піти, Субутекс узяв, що міг, поки вона була у ванній. Він переконує себе, обіцяє, що все викупить, як тільки зможе. Виправдовується: він так не планував. Але вона заговорила про вечерю, Вернон знав, що тікатиме, уявив себе на вулиці без сантима в кишені і прихопив дві-три дрібнички. Така дрібна помста. Зате прагматична: Субутекс продав п'ять томів у книгарні *Gibert Jeune*, два Стендалі й три Карли Маркси: 100 євро. Готівка. Нищість учинку не позбавила задоволення, яке він відчув, ідучи бульваром Сен-Мішель і шукаючи готельчик, де провести спокійно ніч. Справляється.

Найдешевша кімната з *wi-fi* — поблизу Бастилії. Ця вулиця йому знайома. Селін там жила. То було літо «Groove Is in the Heart»¹. Божевільна Селін, щодня

¹ Хіт 1990 року гурту *Deee-Lite*.

напідпитку. Але перед тим як виставити його за двері з образами — на її думку, і цілком справедливо, хоч він того й не визнав, Вернон підчепив якусь діваху прямо в неї на очах — вони разом провели доволі кльове літо. Квартал ще не був відбудований. Щодня вони ходили в кіно. Селін працювала кіномеханіком і могла безкоштовно відвідувати будь-який кінозал з будь-ким. Було дуже спекотно, вони шукали зали з кондиціонером. Любили великий екран на Італійській площі, але найкращі фільми бачили не там. Вона любила Каракса та Тешіне, він — Скорсезе та Де Пальму. Відтоді Вернон ніколи не згадував Селін. У неї були неймовірні груди.

У месенджері — три повідомлення від журналістки Лідії Базуки, яка вирішила не чекати сорок днів, аби взятися за біографію Алекса. Стерв'ятники кружляють над ще теплим трупом, обираючи найкращі місця, на які накинутися. Ця жінка знаходить в інтернеті всіх, хто знав Бліча, і Вернон здивований, що до нього вже дібралися. Субтекста ніколи не було на офіційних знімках. Як і на багатьох людей його віку, на Алекса вплинула комета Кобейна. Він часто повторював, що індустрії продажу альбомів ідеально працювати з мертвими співаками. Тому їх так завзято заганняють до могили. Лідія Базука пригадує, що Алекс інколи згадував «Револьвер» у своїх інтерв'ю. Коли магазин ще існував, це було цінною рекламою, хоч ефект був нетривалим. Дивно після всього усвідомити, що Алекс намагався його підтримати, Вернон ніколи не сприймав це як доброзичливість, скоріше, як спосіб ствердити власну могутність. Журналістка наполеглива. Виникає бажання послати її куди подалі. Смерть пробуджує в ньому ніжність, якої давно не було. Вернон вирішує

не відповідати, міняє думку й пише: «Б'юсь об заклад: ти отримуєш копійки за те, що сциш на його могилі». Вона цим займається, аби побачити своє вбоге ім'я на обкладинці книжки, вважаючи абсолютно чесним використувати все, що трапить під руку.

Вернон чекає, що вона обуриться чи почне виправдовуватися. Лідія одразу ж відповідає: «Я звикла, що мені платять як кіт наплакав, не переймайся. Але зустріньмося, поговоримо, пригощу тебе кавою в компенсацію». І, оскільки він не одразу відповідає, дописує: «Обожнюю твої очі на фото, дуже хотілося б побачити їх наживо». Вона кумедна. Субутекс шукає через гугл фото Лідії Базуки, знаходить лише два. У неї коротенькі ноги, круглий і завеликий ніс, тонке волосся й біла шкіра. Це надолужено доглянутістю — глибоке декольте, довгі нігті, дуже коротка спідниця. Сумлінно, чим може, робить із себе кралю. Ідеально. В її випадку вигідно бути непривабливою, бо так розчулюють докладені зусилля. Вернон запитує, де вона живе.

В інтернеті знаходить багато статей про Алекса, написаних Базукою. Її вчинок поспішний, але вмотивованіший, ніж він гадав. Лідія — істинна фанатка. У пошуках Субутекс натрапив на багацько текстів, присвячених загиблому співакові. Тепер у соцмережах говорять про інше. Але в перші три дні після смерті Бліча кожен склав власну тираду. І відправив на поїдання зубастій дрібноті, яка хапає щелепами порожнечу і породжує слова, яких ніхто не читає.

Потім Вернона зацікавлюють повідомлення від Луї, колишнього покупця, Субутекс не звертав уваги, наскільки в них дружні стосунки. Луї пише з підозрілою завзятістю — Вернон пригадує життєрадісного

і водночас озлобленого хлопця, одне іншому не заважає. Хвилює, що цей обиватель постить на сторінці кліпи й фото *GBH*, *Exploited* і *Kortatu*... Скільки тепер йому років? Сорок? Коли Субутекс дізнається, що той наразі живе в Понтуазі, продовжує розмову в приязному тоні, але не каже, що не має де переночувати. Луї став продавцем книг, йому подобаються пискаті детективи та власна думка щодо світових подій. Сирія його захоплює, він переконаний, що Башар аль-Асад — жертва мерзенної контрпропаганди Заходу, яку влаштував славнозвісний об'єднаний юдейсько-франко-масонський фронт із Ізраїлю та Вашингтона. Луї належить до небезпечних ультралівих, які на межі переходу на темний бік сили. І Ксав'є, і Сильвія, і Луї, в яких, по суті, мало спільного, дивують Вернона тим, що ні в чому не сумніваються. Усі бачать: згоди не досягнуто, але ніхто не замислюється й не питає, що робити з таким вибухом взаємовиключних істин. Навпаки, здається, ворожість тільки більше переконує їх у власній правоті.

На Фейсбуці дивитися нічого, це не той радісний бордель, у якому Вернон брав участь десятком років тому. Раніше то був чи гігантський траходром, чи нічний клуб, чи виставка спогадів. Інтернет творить паралельний часопростір, де історія пишеться гіпнотичним способом — зі швидкозмінною оболонкою, аби можна було ностальгувати. Нема часу усвідомлювати, що пейзаж змінився. Вернон гортає Фейсбук, ніби ходить кладовищем, де останні мешканці — розлючені зомбі, які ревуть, ніби морські свинки, закриті в клітках. Наче з них живцем здерли шкіру і рясно посипали рани сіллю.

Єдиний кумедний персонаж у цій галереї жахів — це Лідія Базука. Вернон відкриває пачку чипсів, пиво і шукає, що б глянути по телевізору. Він знає, що має варити її на малому вогні. Якщо відповість одразу ж, приємна еротична напруга, яка виникла між ними, ослабне, як зношена гумка. Він блокує Сильвію, яка бомбардує його повідомленнями дедалі більш істеричного характеру. Жуючи, розкидає крихти, думає про Сильвію та її крики, якби вона це побачила, то закидала б його образами й погрозами перед тим, як пригорнутися, мов маленька дівчинка, вимагаючи слів «я тебе люблю». Вернону добре самому. У нього є чим заплатити за другу ніч, і це не враховуючи ще не проданого годинника, Субутекс на кілька днів поки в сховку. Маленькій Лідії Базуці доведеться зачекати.

«I fink u freaky and I like you a lot» — музика *Die Antwoord*¹ пливко лунає на фоні. У барі людно. На телефоні з побитим одразу ж після ремонту екраном Лідія одночасно перевіряє свої публікації в Інстаграмі, Фейсбуці та Твіттері. Це компульсія. Перенасичення інформацією. Вечір особливий тим, що вона чекає на повідомлення від Вернона Субутекса. Потрібно для роботи. Він майже погодився з нею зустрітися. Але Лідія настільки розгарячена не через роботу. Вона його хоче вона його хоче вона його хоче і це не просто фантазії: Вернон із нею фліртує. Сорок вісім годин Базука скролила його сторінку — кожен лайк був ніби рух стегнами, коментар дорівнював еякуляції, а кожне приватне повідомлення збуджувало. Ні про що в їхній переписці не було сказано прямо, проте Лідія могла б поклястися, що вони були на одній хвилі: секс, секс, секс. Проте з учорашньої суботи Вернон недовго був онлайн і швидко поставив один лайк. Базука вивчає його сторінку, питаючись, чим він займається. Тільки б Субутекс не передумав. Окрім сексуального потягу, є ще потреба побачитися з ним через книжку. Тому що в професії вона ще не геть знетямлена.

За столиком обговорюють сервіс техпідтримки мобільних операторів, кожен має що розповісти про свій казус, додаючи нафталінові жарти про акценти

¹ Хіп-хоповий гурт із Кейптауна.

операторів. Зібралася явно не ідеальна компанія. Лідія вірить у невимушені стосунки не більше, ніж у перевагу найків над туфлями. Кросівки зручніші їй не втомлюють спину, але завжди виглядаєш стильніше на підборах. Так само з оточенням: якщо при одному погляді тобі не заздять, значить, сидиш не за тим столиком. Наприклад, зараз вона мадам ніхто в товаристві погано вдягнених анонімів. Пишатися нічим.

Повідомлення від Кассандри — вони в барі *Mécano*. Та знає, що цього замало, аби Лідія підняла п'яту точку й приєдналась — а Кассандра хоче, щоб Базука приїхала, бо має як не кокаїн, то принаймні номер дилера — тому пише ще: «Поль щойно з'явився. Сам».

Гаразд. Лідія вимикає телефон, ховає до своєї сумочки *Balenciaga*, яку постійно тримає на колінах, у дівчини це єдина фірмова річ вартістю в одну нирку, якщо на ній поставлять пляму чи вкрадуть, Базука накладе на себе руки.

У Лідії немає кокаїну. Її дилер ще у відпустці. Коли він не в Нормандії на весіллі, то на півдні в мамі чи в Амстердамі на шопінгу, у Берліні з друзями чи в Тулузі на весіллі. Це не враховуючи вихідних на Різдво та Великдень і шести тижнів улітку. Останнього разу він попросив 110 євро за грам. Не дивно, що дилери не маніфестують за легалізацію. Тоді складніше буде тричі за півроку піднімати тарифи. 110 євро за грам — Лідія гадала, що друзі, для яких вона затарилася, виженуть її з вечірки. Правда в тому, що грам коштує сто євро, але Базука після того, як з'їздила до Сент-Уана й розгулювала з десятьма грамами вулицею, вирішила за потрібне, щоб інші скинулися їй на грам. Але в кожного засіпалося око від вартості 110 євро. Та ще й кокаїн

той не був відпадним. І взагалі, кокаїном те називали, щоб полестити собі, насправді субстанція була звичайним феном. О третій ночі довелося шукати пачки серветок, у всіх повально почало крутити в носі. Дізнавайся тепер, що там було намішано. Точно одне: з того вечора в Лідії більше нема постійного дилера.

Базука виходить із бару буцімто на перекур, ні з ким не прощається. Завтра ніхто й не згадає, що вона втекла, мов злодійка. Якщо вона скаже, що йде, доведеться їх терпіти аж до *Mécano*.

Потрібно бути достатньо самовпевненою, аби після одинадцятої вечора без компанії пройтися від станції «Бастилія» до «Оберкампфу» на високих підборах і в спідничці вище колін. Усі придурки на своїх постах. Ополченці відчують покладену на них місію: зіпсувати життя самотнім дівчатам. Уникати зорового контакту. Швидко йти вперед. Триматися прямо, уявляючи, що в сумці *Balenciaga* лежить шабля, як у Беатрікс Кіддо¹. Заткнутися, простувати далі. Вигуки, щоб привернути її увагу. Образи — шльондра, дурепа, жирна сука, мішок для сперми ходи сюди, куди ти йдеш, сюди, расистко, срана буржуйко, ми тебе затрахаємо, який великий зад, стережися, лапонько, твій ротик класно мені відсмокче. Не сповільнюватися. Лідії подобаються хлопці, вона ставиться до них прагматично, пристрасно, вона їх любить кожним сантиметром шкіри, всім нутром. Але вона також залюбки вбила б кількох із них. Якби ж існувала ліцензія на законний самозахист. Вас ціла банда, ви йдете назирці, ображаючи мене — я дістану шаблю й знесу вам голови. Базука

¹ Головна героїня фільму «Вбити Білла» режисера Квентіна Тарантіно.

звикла. Ще той характер потрібно мати, коли ти — гаряча штучка. На білому світі тебе ніхто не підтримає. Ні хлопці, з якими гуляєш, ні подруги, ні чоловіки, яким ти смокчеш. Колись на Севастопольському бульварі Лідію схопив за зап'ястя якийсь громило, змушуючи йти за ним, вона вивільнила руку: «Та відчепися», — на що цей башибузук розчервонівся, Лідія побачила, що він от-от почне лютувати й вмаже їй. Він змусив її вибачитися. Базука так і зробила й швидко попростувала далі. Весь час, поки чоловік тримав її, погрожуючи, ніхто не сповільнився, не поглянув. Якби він ногами забивав її до смерті на тротуарі — всі перехожі дивилися б в інший бік.

Лідія заходить до бару. В навушниках — Тай Сігал. Базука знаходить столик Кассандри, Поль, побачивши її, усміхається. Вільних стільців немає, тому він втискається на диванчик, звільняючи місце. Лідія не виказує задоволення. Поль не дуже вродливий. Але сексуальний. Ніколи не вгадаєш, від чого залежить бажання переспати з хлопцем. Їй подобається, як зухвало Поль фліртує. Він не агресивний, не грубий. Але йде до кінця. Він ніяк не взаємодіє з верхньою частиною тіла Лідії, розвернувшись до Кассандри, Поль розповідає, як сходив на концерт гурту *Chacals*, звук — лайно, кумедні підлітки не танцювали, а дригалися, пафосно, але зворушливо, всі треки схожі, перша композиція тебе ошелешує, бо хоч якось звучить, група запалює лише на шостій, проте якось незугарно, і ти йдеш пити пиво. Під столом, де ніхто не бачить, Лідія ставить ногу біля ноги Поля. Їхні стегна притискаються, але обличчя не виказують жодних емоцій. Вона незворушна, озирається, усміхається. Всередині все перевертається,

хочеться схопити його губами, пристрасно-вдячно — якщо він хоче того ж, це чудесно. Усе-таки Лідія перевіряє пошту, від Вернона все ще жодної звістки. Драгується. Поль це помічає:

— Чекаєш на когось?

— Ні. Проглядаю. Знаєш, я зараз пишу біографію Александра Бліча, чекаю на відповідь від його друга, ми маємо зустрітися для інтерв'ю, і якраз зараз він мене морозить...

Їхні ноги переплелися, руки на столі не рухаються. Їй подобаються його очі, те, як він сміється поглядом. Уже місяцями вони перетинаються, але нагоди ніяк не випадає. Лідія відчуває, що мокріє, це збуджує ще більше. Вона уявити не могла, що він буде настільки прямим. Базука цілком справляється з сором'язливими хлопцями, має власні техніки, щоб допомогти їм зробити перший крок, але коли чоловіки знають, чого хочуть, це потрясно. Кассандра слідкує, але ніщо в їхній поведінці не видає того, що поза кадром. Вона вважає мерзенним, що Лідія зраджує своєму хлопцю, Олів'є, так часто. Але насамперед тому, що Кассандра занадто красива, щоб спати аби з ким. Через свою зовнішність вона перебірлива. Та зрештою, здається, її використовують. Насолоди немає. Вона має рацію. Які переваги, коли доводиться вечорами дрочитися самій у ліжку з обов'язку бути недоторканною іконою і залишатися шляхетною, поки твій начальник-супер-бойфренд постійно закордоном у відрядженнях — над тим, щоб бути посередньою жінкою, яка може веселитися й спати з усіма трахоспроможними і доступними хлопцями. Вічно молодими вони не будуть, і є лише один вік, коли вдається бути гарячою штучкою без зайвої пиндючності.

Поль шепоче їй на вухо нейтральним тоном:

— Вибач, я не міг відповідати тобі на Фейсбуці, бо моя жінка слідкує, щоб я не спілкувався з дівчатами.

— Вона ревнива?

— Справжнє пекло.

— Має право. Мій хлопець теж ревнивий.

Під столом їхні ноги повільно труться одна об одну, доторк до кожного міліметра шкіри підтверджує, що попереду — несамовитий секс. Але відлік до старту виснажує. Лідія ще ніколи так не концентрувалася на тому, як її коліно прагне доторкнутися до іншого. Зверху, за столом, Кассандра нахиляється і тихо питає:

— А в тебе... немає *фарлопи*?

Після того як вона провела шість днів відпустки в Барселоні, Кассандра більше не може казати енергетик, кокс чи просто кокаїн — лише фарлопа. Лідія теж нахиляється, жестами показує, що ні:

— Нічого. Ти б хотіла? Можливо, у цьому кварталі в мене є знайомий, він буває в барі на сусідній вулиці. Мені сходити?

Так, Кассандра хотіла б. Важко провести вечір та обійтися без кількох доріжок. Хоч вона розповідає, що вживає тільки час від часу при нагоді. Але коли нічого немає, дівчина готова перерити все, аби дістати дозу. Привід геніальний, Поль бере свою куртку:

— Якщо ти можеш дістати, я б теж не проти. Скласти тобі компанію?

Кассандра так сильно прагне нюхнути, що не вчуває підступу. Зазвичай вона більш здогадлива. І вульгарна. Але їй занадто хочеться розгрібати доріжки, щоб збагнути, що відбувається.

Вони трохи проходять вулицею, продовжуючи обговорювати останній концерт *The Gossip*, завертають за ріг, Поль бачить пару, яка заходить до будинку, притримує після них двері, не перестаючи говорити, ніби хтось із них вертається додому і закінчує розмову перед тим, як викликати ліфт. Пара не звертає на те уваги, не обертаючись, піднімається сходами. Поль заводить Лідію до закутку позаду ліфта. Вони вперше цілуються, обоє достатньо випили, щоб стати невимушеними, але не стільки, щоб бути неадекватними. Завтра дівчина пам'ятатиме кожну мілісекунду цього епізоду. Життя цікавить її саме цим, і цікавить понад усе: перший поцілунок; як уперше він задирає її светр і кладе руку на бюстгальтер, кінчиками пальців розстібує й знімає його; як вона вперше поклала долоню йому на ширінку, відчула ерегтований член і ледь не втратила голову; як він уперше засунув руку до вагіни, торкаючись повністю долонею, запхнув два пальці прямо в неї і дрович так, як ніхто ніколи їй не дрович; навіссячки, з розвернутим на Поля тазом, Лідія оргазмувала, дивлячись йому прямо в очі, щоб він бачив її реакції. Хотіла відсмоктати йому тут же, у вестибюлі, але він прошепотів: «У тебе цього не можна зробити?» — і вона погодилася, можеш приходити, мого хлопця нема. Вони вийшли ловити таксі. Божевільня й тривіальність почали знову змішуватися. Дорогою Поль хвалив її стиль письма. Вона гадала, він тямовитіший. Не з тих, хто каже люб'язні речі, коли ти впускаєш його до свого ліжка. Поль чарівливий. Це підтверджується, як тільки вони заходять до Базуки й можуть роздягатись і починати трахатися. Він ніжний, терплячий та уважний. Лідія розчарована. Забагато прелюдій. Це не глобальна

катастрофа, їй подобаються його рухи та запах, їхні тіла приємно труться. Але якби йшлося лише про люб'язні речі, то краще було б швидко полизатися на виході з бару і роз'їхатися по домівках. Секс із чужими бойфрендами приваблює відчуттям небезпеки, враженням, що щось, у рази потужніше, тебе полонить. Лідія завжди ввічлива з хлопцями під час сексу, вона не шльондра, що зітхає, показуючи невдоволеність. Базука терпляче симулює, інколи схоже, що вона переконує саму себе, інколи — ні.

На щастя, Поль іде доволі рано. Мабуть, йому теж стало нудно. Вона гадала, що з ним буде цікавіше. Лідія знімає кусючу нічну сорочку і вдягає стару футболку з *Ramones* та товсті шкарпетки. Сідає за комп'ютер. Жодних звісток від Субутекса. Від нічого робити Лідія лазить у неті.

Жерар Депардьє — громадянин Росії. Отакої, цього тільки не вистачало. Ідеально. Можливо, Франція і йохана країна, але міняти свій паспорт на російський... тим паче під час інтерв'ю в Жерара не такий уже й знервований вигляд, він вважає себе французом, росіянином так само, як трохи згодом — бельгійцем. Як справи, чувак, усе в порядку? Мабуть, він вважає, що спільноту недостатньо плющило, коли він пропихнув до кіноіндустрії всю свою сім'ю. Маєш рацію, мій мудачино, про твого сина-наркомана ліпше подбає диктатура. Неординарний статус французького апаратника видається йому недостатньо неординарним. Лідії, однак, хотілося б бути донькою когось із того середовища. Скрізь тільки й видно — династії Бедосів, Іжленів, Сарду, Одіарів, Леннонів, Коппола — і тепер батьки скаржаться, що доклали недостатньо зусиль.

Потрібно перемкнути на щось інше, інакше Лідія почне плакати. Гаразд. Путін сексуальний. Путін ще більше сексуальний від того, що він — можновладний сучий син, але навіть без цього він усе одно був би сексуальним. Вражає, напівоголений верхи на коні. Стегна стискають кінську спину. Це навіює безліч думок. Лідія, як і всі жінки, чутлива до доказів непорядності. Вона ніколи не спала з росіянином. Стільки речей ще залишається зробити.

Схилившись над екраном, Лідія за звичкою говорить упівголоса сама до себе. Поль уже надіслав три повідомлення. Вона б ніколи не подумала, що він такий. Набридливий.

Підіймається, йде на кухню. Молочний шоколад, чипси, смажений солоний арахіс, пиріг марки *Dia* на б людей, підробна *Nutella*. На це йде половина її зарплатні. Потрібні жири. Навіть у солодкому потрібно, щоб були жири. Вона починає з шоколаду. Плитка перед екраном. Лідія їсть, не кваплячись, але й не зупиняючись. Дешевше було б сидіти на крек-кокаїні, ніж переживати всі ці булімічні кризи. Ще місяць тому вона вважала подібні сеанси хворобливими нападами ненажерства. Викликати блювоту декілька разів за ніч здавалося єдиним способом їсти все, але залишатися стрункою. Лідія сухоребра. Вибору нема: вона не вирізняється красою. Потрібно як мінімум презентабельно виглядати.

Уперше слово «булімія» вимовила Софі, її ровесниця, яка пише для журналу *Grazia*. Вони були разом у відрядженні в Сіетлі, зупинилися в класному готелі: зустрілися на сніданку за швейцарським столом.

Побачивши, як Базука наповнює свою тарілку декілька разів, Софі поблажливо всміхнулася: «Ти блюєш? Я теж». Питання здивувало Лідію настільки, що вона не встигла заперечити. Софі жартувала: «Дві булімічки на самообслуговуванні, от весело буде нам із тобою». І вони зробили все за правилами, круасани, мафіни, сир і нарізка. Доводилося ледь не за вуха їх відтягувати й виводити з їдальні — між стравами вони бігли до сральника й блювали. Булімія. Ніколи б Лідія не подумала пов'язати те, що з нею відбувалося, з цим словом. Булімічка. Лайно. Цього тільки не вистачало...

Через кожні півхвилини вона оновлює вкладку *Rosaliethatslife*, проглядає Фейсбук. Єдине, що цікавить Лідію, це коли Вернон Субутекс повернеться в онлайн і залайкає її, навіть доведе до сквірту, залишаючи кілька коментарів на сторінці. Останні чотири дні вона тільки тим і займається, що шукає в інтернеті речі, на які б він відреагував. Але на проводі глухо. Вона лютує.

Зрештою з досади відкриває *Word*. Треба б уже розпочати книжку. Лідія перевіряє свій банківський рахунок, одну за одною заборгованості, потім відволікається, щоб знайти диск «God Is My Co-Pilot»¹, після цього читає словесну перепалку в Твіттері, в якій нічого не розуміє, розкидає карти таро на tarot.com, далі згадує, що має надіслати чек за житло, Базука його заповнює і вкладає до конверта, який залишає відкритим, бо їй ліньки шукати адресу свого агентства. Її концентрація схожа на стрибучі боби. Лідія повертається до порожнього документа *Word*.

¹ «Господь — мій другий пілот», американський фільм 1945 року.

Відтоді, як розпочалася робота над книгою, більшість часу було присвячено розробці плану. Видавець, який із нею зв'язався, поняття зеленого не мав, ким був Алекс. Вона так і не збагнула, як у нього з'явилася ця ідея. Напередодні зустрічі Лідія загуглила це видавництво, у Казбі не дуже качово¹. Є одна дівчинка п'ятнадцяти років, яка нагомонила повні вуха про це. Виникло бажання опублікувати книжку, щоб вона прочитала для різноманіття.

В обід Вернон їй привидівся. У мегастаромодному костюмі, лише краватки не вистачало, з манерами, як в епоху перед Першою світовою. Перед тим, як зв'язатися з Лідією, він навів довідку про неї, тобто знайшов у мережі фотографії. Вона йому сподобалась. У Базуки не стало волосся дибки, але вона спитала себе, чи Субутекс так жартує, і зрозуміла, що він її зваблює у свій хитромудрий спосіб. З такими, як він, займаються сексом? Лідія боїться навіть думати, які в цього чоловіка мають бути шкарпетки.

Видавець смішний. Не дивиться телевізор, не сидить в інтернеті. Щодо авторських прав він запитав: «Ви не бажаєте підписати електронні права на тих же умовах, що й паперові? Під приводом, що немає ні сховищ, ні транспортування до книгарень, ні самих книгарень, автори гадають, що вдасться отримати більше... Але Ви знаєте, скільки коштує розробка цифрових технологій? Ми ж долучаємося до досліджень». Лідію втішило те, що *Apple* та *Amazon* можуть

¹ Казба — фортифікована центральна частина мусульманських міст. Мова йде про пісню британського гурту *The Clash* «Rock the Casbah», яка лунала по радіо американських солдатів в Ірані в той час, як рок-н-рол у країні був заборонений. Вислів став синонімом непослуху та бунтарства.

розраховувати на солідарність видавців та авторів. Думка про те, що маленькі компанії були б змушені справлятися без жодної підтримки, напружує. Чудово. Чувак, мабуть, ніколи не чув про музичну індустрію. Інакше він би, можливо, заявив, що дійсно хоче взяти участь у бійні.

Отже, цей тип не слухає ні поп, ні рок, ні фанк, але хоче книжку про Алекса Бліча. Поки суд та діло, Базука отримала три тисячі євро завдатку на підпис. Контракт надіслали мейлом на наступний день. Вона підписала його з блискавичною швидкістю. І на цей раз конверт не лежав п'ятнадцять днів на столі. Залишиться покласти до кишені ще три тисячі, коли вона віддасть рукопис. Потрібно негайно писати.

Кемар став її коучем. Без нього вона б не насмілилася загадувати подібні суми. Напередодні зустрічі він давав настанови. Хоч спеціаліст Кемар не в цьому, працює техніком у компанії телекомунікацій. Лідія його обожаює. В особистому списку топ-10 коханців він упевнено посідає третє місце. Рідкість, що вона дорожить довготривалими зустрічами з одним і тим же не своїм хлопцем. Або ви в парі, або тільки здибуєтеся тричотири рази, щось середнє — варіант складно керований. І неприємний. Окрім випадку з Кемаром. У нього гострий розум, в одну секунду він встигає пожартувати кілька разів, та ще так, що можна вмерти зі сміху. У нього масивна статура, пісюнчик не більший за налисник, він злий, як старий гном, але таких — один на мільйон. Він настільки класно трахається, що забуваєш, що ти до того робила з іншими. І Лідія не одна так вважає. Хлопці питають, що він робить із дівчатами.

Вони мають рацію. Дівчата те саме питають. Після зустрічей із Кемаром Базука почувається краще, ніж після двогодинної бікрам-йоги¹: енергії повністю плинні. У них вона купається весь наступний день. Він приходить нечасто, але ніколи не забуває про неї. Окрім своїх здібностей у сексі, він може дати гарну пораду. Наприклад, якраз напередодні співбесіди Кемар улаштував тренінг: десять тисяч євро. Базука — фахівець із творчості Алекса Бліча, володіє інфою, якої немає ні в кого іншого, цей тип — священний звір, фанати зацікавлені, вони придбають книгу. Десять тисяч євро мінімум. Лідія має попросити п'ятнадцять. Лежачи голою на ковдрі животом донизу, зі складеним на руках підборіддям, вона скептично й спантеличено слухала. Кемар ходив довкола ліжка й заохочував просити п'ятнадцять, щоб точно отримати не менше десяти. Вона попросила десять. Отримала шість. Без його цінної поради Лідія задовольнилася б тисячею.

Лідія сидить на робочому столі П'єра. На спільних тридцяти квадратних метрах їм вдалося розмістити два робочі простори. Усе решта відбувається на ліжку. На край якого вони сідають, щоб вечеряти перед телевізором. Потім пересуваються на два метри ближче до стінки і під ковдрою продовжують перегляд. Коли приходять гості, вони розвертають обидва «офісні» стільці до журнального столика, який стоїть перед ліжком, а самі вмощуються на постійні місця. Рідко гостей буває більш ніж двоє, але коли це трапляється, усі падають куди прийдеться між робочими столами.

¹ Йога в розігрітому до 38—40°C приміщенні.

Вона обоожнює письмовий стіл П'єра. Його безлад надихає. Дивакуватий коренастий шалапут у червоній шапці. Блакитний годинник марки *Ice* із порваним ремінцем. Запальничка *AC/DC*.

П'єр поїхав на п'ятнадцять днів. Танцювальний фестиваль у Діжоні. Він — звукорежисер. Це його робота. Часто Лідія залишається сама. Точніше, без нього. Вона не розповідає, чим займається за його відсутності. Лідія гадає, що він щось підозрює, але якщо ні — не має значення. Усе й так дуже добре складається. Раніше, коли вона була з хлопцями, це створювало купу проблем, завжди бували вечори, коли вона без попередження не поверталася ночувати. П'єр часто їздить на три місяці в турне, Лідія має нагоду не ночувати вдома. Коли він на місці, їй настільки необхідно його бачити, що Базука не ризикує йти гуляти на стороні.

Вона пише на замовлення. Друкована преса в агонії, музична індустрія теж. Ставить підпис «Лідія Базука». Коли її першу статтю опублікували, ейфорія вгатила дівчину на місяці. Потім пройшло. Жінка в рок-н-ролі. Що б вона не зробила чи не написала, до журналістики ставилися як до дурепи чи дилетантки.

Лідія ніколи не наклепувала на Алекса Бліча. Його смерть стала ударом. Його голос. Його акорди. Боже-ство. Вона ніколи не думала про те, щоб переспати з Алексом Блічем. Це було б кощунством. Він викликає в неї безмежну вдячність. До того як Лідія почала слухати його альбоми, вона не підозрювала, що здатна відчувати подібну глибину емоцій, Алекс розкрив її. Він апелював до іншої неї, Базуці подобалося відчувати присутність незнаних духовних сил, зв'язок із ними, хай навіть це ставало болісно. Двері, прочинені

в неймовірне. Вони зустрічалися багато разів, інтерв'ю для різних газет. Співак приязно ставився до Лідії. Аж до того дня, коли вона опублікувала на музичному сайті вкрай нісенітну статтю — у відповідь на загальне обурення дівчина визнала, що це була вигадка, але в такий спосіб вона хотіла висловити захоплення ним. Алекс Бліч те прочитав — і вирішив обірвати з нею зв'язок.

Роки відданої та чесної праці, безсонні ночі заради того, аби статті були бездоганними, години очікувань у готельних барах, рейси і до іншої сторони світу, і до Кемпера¹, щоб побачити його концерти.

Заради того, аби одного дня журнал *Match* довірив їй репортаж про запис нового альбому співака. Лідія взялася за це, приспівуючи: в друкованій пресі *Match* — це ельдорадо. Стався смертельний удар: шеф рубрики зателефонував їй напередодні зустрічі. Менеджер сказав: «Більше ніякої Лідії Базуки». Розмова відбулася, коли дівчина чекала своєї черги в салоні краси. Світ похитнувся. Ніхто не в змозі збагнути розгубленість музичного критика, який потрапив у немилість свого кумира.

Це тривало два роки. Доводилося вдовольнятися читанням інтерв'ю з іншими, платити за квиток на концерт і старатися не тинятися, мов неприкаяна душа, поблизу лож артиста. Два затьмарені роки, і одного погожого дня прес-агент запропонував її кандидатуру для офіційного онлайн-інтерв'ю — для сайту музиканта, і хоч вона була поза кадром, усе-таки це було добре, її голос ставив питання і так усі стали свідками того, як Лідія повернулася в коло своїх. Зрештою вони продовжили діалог.

¹ Місто в регіоні Бретань.

То був його останній альбом. Про що Лідія не знала.

В оточенні Базуки складно гоноритися й робити оголошення про те, що вона пише біографію Александра Бліча. Занадто яскравий обивательсько-буржуазний персонаж для покоління дітей-ультранационалістів. Алекс неактуальний. Їй це до дідька. Вона все бере на себе.

За два роки до смерті він казав в інтерв'ю для *Vogue*: «Мені не приносить задоволення уявляти повні човни маленьких білих, які намагаються дістатися до Єгипту бурхливим морем, тому що кажуть, що ближче в напрямку Еміратів можна знайти роботу, в мене не стоїть на видовище, як вони прибувають і штабелями вивалюються на пісок, чи як їх закидують камінням мусульмани, які вважають, що блондини смердять, а блондинки курви — це не приносить мені жодного задоволення. Але буде саме так. Європі кінець, завтра емігрантами станете ви. Я б хотів думати, що ми спробуємо по-іншому. У що я також не вірю. Це єдина вигода з забрудненої води — пухлині наплювати на те, чи ти молишся навколішки, стоячи, чи маєш солідний рахунок у банку. Пухлина поглинає твій мозок, і край».

На сайті *Français de souche*¹ це мало неабиякий успіх.

Лідія детально розбирає його інтерв'ю. Не спроможна писати, вона занурюється в тему. У навушниках слухає голос Алекса. Їй подобається проводити з ним час. Щодня Базука робить правки в списку людей, з якими має зустрітися. Ті, з ким дівчина зв'язалася, відмовилися говорити. Казали, зарано. Передусім це так, бо вона недостатньо відома як журналістка. Але

¹ Дослівно назва сайту означає «Корінний француз».

добре розбирається, знає, що Вернон багато значив для Алекса, і хоч між ними лише три роки різниці, саме в «Револьвері» Алекс відкрив для себе рок, про що ніколи не забував.

Хотілося б знайти того дебіла, який вирішив, що заголовки статей на домашній сторінці *Yahoo!* мають звучати загадками: «неймовірна знахідка в аеропорті Чикаго» — психопат, який вигадав найдратівливіший спосіб, який тільки можна уявити, щоб користувачі клікали посилання і не здогадувалися про зміст тексту.

Ще раз Лідія відкриває свій Фейсбук. Так. Вернон надіслав їй повідомлення в приват. Якщо їй це правда потрібно, він міг би зайти на чашку кави, і Лідія пояснила б, чого хоче. О так, їй потрібно. Навіть дуже.

По хліб, який так подобається Даніелю, Памела сходила на вулицю Марсель. Різко стало холодно, вона вмикає обігрівачі на максимум, квартира — ніби теплий шлунок. Це ритуал: він готує зелений чай перед тим, як відкрити пляшку «Єгермейстера» і скрутити перші косяки — востаннє, з обіду я почну слідкувати за собою. Памела Кант розповідає про свою нещодавню геніальну ідею: написати книжку для дітей, підручник з порно. Оскільки в мережі вони натрапляють на це ще до того, як навчатися читати, вона вважає резонним пояснити дітям, що це.

— А що, дійсно, жоден серіал онлайн ти не можеш проглянути, не побачивши жінку, яка смоче чийсь член, по-хорошому треба з ними про таке говорити, хіба не слушно? Придумати щось миле для ілюстрацій...

— Але що саме ти збираєшся їм пояснювати?

— Спочатку, думаю, коротку історію, 70-ті, цензура уряду, 80-ті, відеомагнітофон, 90-ті, мінікамери... аж до інтернету. Так, наприклад, ми розкажемо про класику, і вони зможуть розпочати з більш лайтових фільмів... потім я хотіла б пояснити, як знімаються сцени, наносять макіяж, скільки людей на майданчику... Зрештою, деромантизувати.

Даніель ретельно прибирає залишки зеленого чаю перед тим, як промити фільтр. Вона знає: коли він таким чином робить паузу, значить, уникає щирої відповіді.

Памела роками думає, за яку книжку їй узятися. Усі зірки фільмів із полуничкою повидавали щонайменше по одній книзі. Вона не хоче залишитися єдиною хвранцузькою порнозіркою, яка не ходить до книгарень роздавати автографи. Довгий час Памела виношувала ідею написати біографію Джипсі Роуз Лі¹, але потім закинула, знеможена відсутністю ентузіазму, якого вимагав цей проект. Даніель зазначає:

— Це вдала думка. Але я не впевнений, що люди готові. Щоб якась матильда, яка знімалася в порно, зверталася до їхніх дітей — це поставить їх у незручне становище... сама знаєш.

— Так. Ото ж бо. Не батьки прийдуть дітям на допомогу. У людей усе елементарно, як тільки мова йде про порно, а світло вимикається — розум затьмарюється, глузд, так би мовити, їде в тривалу відпустку. Ти часом заходиш на *Youporn*?

— Ніколи.

— Я не здивована. Тобі цікаво одне — заявляти, що ніколи порно не займався.

Памелі хочеться злитися, бо навіть із Даніелем це непросто обговорювати. Вона часто буває на *Youporn*. Почувається ніби мачуха з «Білосніжки»: на порносайтах переглядає, чи фільми, в яких вона знімалася, ще фігурують у списках найбільш рейтингових. Любий гуглику, скажи, ти мій сумнів розв'яжи, на кого у всіх встає... Памела перестала зніматися десять років тому, і з-поміж усіх про неї пам'ятали найдовше. Але вона здає позиції. І вже звикла до цієї думки. Скінчилася

¹ Американська актриса середини ХХ століття; стриптиз позиціонувала як мистецтво.

епоха справжніх знаменитостей порно. Сьогодні дівчатка у Фейсбуці називають себе порнозірками, хоч і в трьох аматорських фільмах не знялися... Останнього разу, коли скролила в інтернеті, Памела натрапила на цей фільм. Дівчина, мабуть, була уторкою. Прив'язана до ліжка. Її змушували пити якийсь білий алкоголь. Вона протестувала. Благала — аби зрозуміти слова, субтитри не потрібні були. Це було групове зґвалтування, у чоловіків на головах були паперові мішки, щоб зберегти анонімність. Дівчина плакала. І не вдавала, щоб викликати більше збудження. Це почалося з того, що вона більше не володіла ситуацією. З самого початку сцени дівчина не хотіла. Памела хотіла б обговорити те з Даніелем — якщо хтось і може, не намагаючись принизити заради відплати, зрозуміти, що вона відчула, то це він. Але після перегляду вона відчула себе такою брудною. І неспроможною говорити. Це чистоплотність сорому. Яка позбавляє слів.

На думку спадають ідіотки феміністки, які потирають руки: ну ось, ми ж вам казали, секс — це завжди погано для жінок. Претензійним дамам та порядним матусям це приносить несамовите задоволення, самі вони дізнаються про свої вагіни, лише коли народжують, і завжди відмовляються розрізняти бажання бути порнозіркою і бути зґвалтованою. Однак Памела знає, що це не одне й те ж. Вона вперше бачить щось подібне, і це не схоже ні на що з того, що вона робила.

Памела зайнялася порно на початку 2000-х. Їй пощастило. Застала останні години процвітання професії. Вона гарно заробляла — краще, ніж можна було мріяти. Були придурки, їх скрізь вистачає — але середовище було хорошим. Про порнозірок говорили. Навіть

маючи приязні стосунки, дівчата змагалися між собою, хотіли бути найкращими. Пам хотіла зробити собі ім'я. Воно не давалось абикому, але їй не занадто складно було його отримати. Усунути конкуренток, захопити більшу частину ринку, цінувати свої конкурентні переваги — у ліцеї вчитель з економіки відмічав дівчину, тож вона мала чітке уявлення, на що ставити, щоб бути найкращою. І це непогано спрацювало.

Піти для неї було набагато складніше, ніж для інших дівчат. Люди продовжували впізнавати Памелу на вулиці, але їй шалено не вистачало атмосфери майданчика, фотосесій, п'яного відчуття того, що ти — центр уваги і можеш дати те, чого від тебе очікують. Вона обожнювала, коли до неї ставилися як до витвору. Як до кінозірки.

Потім найжахливіше — усвідомлення того, що піти зовсім неможливо. Хоч ти й відрізаний від середовища, втрачаєш друзів, втрачаєш легкі гроші — але мітка залишається на ціле життя. Коли Памела займалася порно, то бачилася лише з людьми, які робили ту ж роботу, про осуд інших ще було дуже зарано говорити. Але день за днем носити порновідзнаку серед звичайних людей — геть інша справа. Вона краще б здохла, ніж визнала те вголос, але порядні люди зрештою завжди виграють: вони роблять твоє життя настільки складним, що навіть така дівчина, як вона, раніше чи пізніше визнає — краще було б не рипатися. Навіть через десять років Памела не може сходити до магазину без того, щоб якась придуркувата не впізнала й не зміряла її тяжким поглядом — жінки завжди найсуворіші судді. Ті, хто вдовольняється бути об'єктом, ненавидять амазонок. Якби вони могли, то спалили б

кумирів своїх чоловіків. Жінки знають, що від Памели Кант у них усіх встає, і їм погано від цього. Порно перетворилося на відразливу індустрію, яка задовольняє хворобливі забаганки.

Два місяці тому вона погодилася побути візажисткою-перукаркою для одного фільму. Думала скористатися нагодою і пофотографувати дівчат. Зйомки розпочиналися о восьмій ранку, актрис потрібно було готувати з шостої. О третій ночі вони ще були на майданчику. З п'яти актрис двоє годували себе проносним, аби залишатися стрункими, їм цілий день боліли животи, і в них була погана шкіра. Була одна, чий хлопець закидав її повідомленнями, аби вона надсилала зі зйомок свої фото голяка. І вона це робила. Інший хлопець по телефону влаштовував істерики, бо ревнував, що в акторів набагато більші члени, потім з'ясувалося, що це він привів її в порно й знайшов перші ролі... і він був старшим рівно на тридцять років. У п'ятої все було гаразд, але вона знімалася вже п'ять років, порно закінчилося для неї, вона працювала з усіма режисерами, усіма продюсерами, пора завершувати... У цій галузі потрібно красиво піти. Памела вивчила це на прикладах Коралії, Овідії, Ніни Робертс і різних Елодій... Потрібно знати, коли зупинитися, перед тим як погоджуватися на ролі, на які не варто погоджуватися. Найбільше Памелу шокувало те, що всі п'ятеро боялися анального сексу. Не можна бути в цій індустрії й не навидіти таке. Це все одно що заявити: в мене алергія на борошно, але я хочу працювати в пекарні. Альо, клаво, змилуйся, зміни спеціальність.

Даніель накидається на коробку з каштанами. Він їсть, як свиня, і ні на грам не гладшає. Памела не може

обійтися без нього, вони весь час тусуються разом, але він приводить її у відчай. І Даніель у курсі. Він транс. Ж на Ч. Памелі було байдуже до цих позначень аж до того дня, коли її найкраща подруга Дебора вирішила стати Даніелем. Нічого, крім зміни імені — плутанина ще та. Це прийшло до неї, як бажання попісяти. Дебора розпочала й покінчила з порно в той же час, що й Памела. Вони були хорошими приятельками. Пережили разом чимало всього, кумедного й непростого. І одного дня — бум. «Я приймаю тестостерон». Млять, спочатку Памела не збагнула, про що йдеться. Подумала, що це такий засіб проти менструального болю чи зайвої ваги — колись Дебора була схильна до повноти. Ніщо не віщувало й не пояснювало подібне рішення. Мова йшла — просто — про перетворення на чоловіка. Памела почала дізнаватися: зазвичай, коли люди так чинять, це турбує їх уже певний час — типу «я завжди відчувала себе хлопцем, ув'язненим у жіночому тілі». У такому випадку гаразд, причина зрозуміла. Але Дебора... щиро кажучи, це для того, аби насолити. «Чому ти це робиш?» — «Хочу спробувати. У мене є тату. Я займалася порно. Вживала крек. Чому б не стати хлопцем?» Тому що це не одне й те саме, нетяма ти... Щоденні ін'єкції тестостерону не приймають просто заради досвіду. Памела тут же стала віщувати їй справжнє пекло — хвороби, депресія, шкодування, відчуженість... не забуваймо про етичний аспект — та жінко, ти знаєш, які чоловіки придурки? І справді хочеш, щоб тебе вважали одним із них?

Але найбільше дратує те, наскільки Даніелю подобається бути Даніелем. Хвороби, депресія, шкодування й тому подібне прийде, мабуть, згодом, зараз це

в першу чергу... маленький метелик, короткі джинси, шкарпетки напоказ, рельєфна мускулатура, тонкі хіп-стерські вусики... Даніель так правдоподібно симулює благоденство, що складно не засумніватися. Він без зайвих питань прооперував собі груди, керуючись тією ж абсурдною логікою, щоб пояснити свій вчинок, «я собі вже збільшував груди, чому б тепер їх не видалити?» Якщо почати робити все, що тільки можливо, то ще не кінець, але гаразд... Сьогодні на ньому теніска від Фреда Перрі й чорна куртка *Dior* для чоловіків. Татуювання, витончені риси, великі зелені очі, чорне напomadжене волосся — він таки презентабельний. І гроші. Він найнявся в один із перших магазинів електронних сигарет у Парижі. Тоді Памела б і сантиметра не поставила на бізнес із фейковими цигарками, кому б хотілося курити свою перову ручку? Незрозуміло як, справа мала шалений успіх. А Даніель, замість того щоб залишатися продавцем і отримувати мінімальну зарплатню, став відповідальним за розвиток точок продажу по всьому Парижу. Золота жила, насправді. Через це Памела частково збожеволіла: ніколи б такого не сталося, якби не зміна статі. Дебора як колишня порноактриса навіть продавчиною не стала б. Або її вигнали б, як тільки про це дізнались, і йди подавай скаргу до трудового суду на роботодавця, який тебе дискримінує, бо в інтернеті можна побачити, як тобі дають у рот підряд троє придурків! Треба визнати, якби Дебора змінила зовнішність, переробила ніс, змінила зачіску, набрала двадцять кіло і її було б не впізнати... все одно, проект розвитку точок продажу успішного бізнесу не довіряють жінкам. Даніель у найменших деталях розповів їй про це тріумфальне підвищення,

вражений тим, що відкривав для себе, все почалося з поплескувань по спині, чоловічих жартів, задоволення бути серед чоловіків і проводити вечори за сигарою...

Прагматизм Даніеля доводить її до відчаю. Але він залишився найкращим другом. Памела не може без нього обійтись. І вишенька на торті — Даніелю подобаються дівчата. Тиць-пердиць. Дебора була велелюбною, кохала одного за одним усіх чоловіків і могла навіть сохнути за напарниками... але Даніель пристосувався: треба знати, що в дівчат він має божевільний успіх. Коли одна мила маленька брюнетка запропонувала прасувати йому сорочки і ходити на закупки, він сказав собі — гаразд, мене чпокали, мов суку, найневтомніші жеребці епохи, у мене хороша база, я знаю, що робити, аби дівчина, яка любить це, була щасливою. Упевнений у собі, ніби дебільний мачо. Памела відчуває, як вражена її гордість першокласної куртизанки: вона ніколи не користувалася страпоном, він не належав до її колекції секс-іграшок. А тепер здається, що Даніель знає про секс речі, невідомі Памелі. Ця думка нестерпна.

З ним — це країна навпаки. Даніель красується в метро, на терасах кав'ярень, танцює на вечірках — ніхто ніде не може згадати, чому його обличчя видається знайомим. Дійсно, колишня порноактриса, навіть відома, позбувшись цицьок і відростивши борідку... замітає сліди. Мсьє бомба в місті в той час, коли Памела ходить на пошту з самого рання, поки нікого нема, робить покупки через інтернет і дивиться фільми онлайн удома...

Його успіху в усіх починаннях останні кілька місяців Памела заздрить не потайки, а дуже відкрито. Це дуже

смішить Даніеля, який терпить її навіть тоді, коли злоба виходить із-під контролю. Бо є річ, на яку зміна статі не вплинула: вони потрібні одне одному. Памела вмощується на дивані, коли він іде в наступ на брудний посуд. У неї ніколи не було хисту до домогосподарства, а от він заледве терпить срач у квартирі.

— Насправді в мене є новини. Угадай, хто зв'язався зі мною на Фейсбуці.

— То ти тепер читаєш повідомлення на Фейсбуці?

— Я їх не читаю, але, трапляється, часом відкриваю — уяви, якби Буба хотів вийти на зв'язок, а я про це не знала б.

— Буба тобі написав?

— Я сказала, є новини, а не «моє життя зміниться, виходжу заміж».

— Тоді хто?

— Це неймовірно. Гортаю повідомлення і бачу фото дівчинки в хіджабі, яка написала мені сорок п'ять разів... спочатку подумала, що маленька придуркувата арабка хоче зайнятися халяльним порно і просить у мене контакти... хотіла відморозитись, але вона роздратувала мене, закидувала цими повідомленнями, тож я захотіла на неї визвірится. Угадай, хто це?

— Пам... як я маю здогадатися?

— Донька Сатани. Аїша.

— У Сатани була донька? Скільки їй?

— Нещодавно виповнилося вісімнадцять. Сатана дуже часто говорила про свою малу... вона не жила з нею, дівчинка залишилася в батька.

— Маєш рацію. Пригадую.

У розквіті своїх кар'єр Водка Сатана і Памела Кант були ніби *Oasis* і *Blur*, *Beatles* і *Stones*: дві гігантські

зірки, які боролися за першість. Одна в понеділок давала інтерв'ю Себастьяну Кое, показуючи груди й шельмуючи конкурентку, — інша на наступний день з ультраглибоким вирізом кепкувала із сусідки в програмі *Grand Journal*. Вони ніколи не знімалися разом — якщо Сатана дізнавалася, що у фільмі буде Памела, вона подвоювала гонорар, і так діяла, доки не передумували. Вони щиро ненавиділи одна одну. А потім якось одного літа зустрілися на халтурі в Лос-Анджелесі, змушені жити в одній квартирі... дуже швидко вони стали нерозлийвода. У Сатани була вкрай коротка кар'єра. Вона славилася своїми ногами, метр двадцять, нескінченні, ідеальні. Вона казала, що родом із Лівану, у той час як чоловіки з її сім'ї служили в Орані. На пам'яті Памели це була єдина актриса, гонористіша за неї саму на майданчику. Актори не любили зніматися з Сатаною, яка була настільки противною, що навіть найбільш витривалим було складно зберігати ерекцію. Вона то викликала комплекс кастрації, то була хоч до рани прикладай. У неї були свої фаворити.

У Сатани був роман зі співаком Алексом Блічем. Актриса потрапила на перші шпальти *Voici*. Памела гадала, що вона більше не буде зніматися. Так завершилося змагання — Сатана потрапила в інше коло раю. У той час Бліч був дивовижно красивим. Він заходив до кімнати, й усі дівчата відчували одне — склали зброю. Високий лоб, кількаденна щетина на щоках, вибрита по боках, доглянута. На сцені від швидко оголяв торс, кубики пресу, рельєфна спина, таке тіло, що пропасти можна. Памела рідко коли ніяковіє, в її присутності чоловіки перебувають у принизливій ситуації. Але Бліч був по-жіночому вродливий — занадто

добре знав, яке справляє враження, щоб дозволити зваблювати себе.

Сатана припинила зніматися, казали, вона зайнялася приватними салонами. Тобто скористалася власною популярністю, щоб стати жрицею кохання за супердорогим тарифом. Повія, що б там не думали аматори, дуже відрізняється від порноактриси. Коли ти знімаєшся, то мусиш думати про камеру, світло та позицію, а партнер не має жодного значення. Коли тебе знімають, ти стаєш приборкувачкою. Якій потрібно знати звіра, передбачати його реакції і вміти завести його, куди той прагне. Якщо перестаєш домінувати, найменша помилка — він відриває тобі руку. Сатані подобалися бестії, вона їх не боялася. Памелі, навпаки, ніяк не вдавалося зацікавитися чоловіками. Бо вони дуже легко упосліджуються. Вона не знає жодного незрадливого. Зневажає їх не через порочність, а тому, що вони ведуть себе, мов телята. Ніколи не розуміла, як Сатана з такою зовнішністю продовжувала захоплюватися чоловіками. Але вона зробила хибний крок — наклала на себе руки надзвичайно молодою.

Даніель вичищає кавоварку так, щоб усі подумали, що вона нова, — Памела кривиться, але мовчить: кава пахнутиме мийним засобом. Він питає:

— А чому її донька хотіла з тобою поговорити?

— Каже, що до батька приходила якась дівчина. Аїша почула розмову. Вона була в своїй кімнаті, робила уроки, вона не мала чути того, що відбувалось у вітальні... Та дівчина все розпитувала, хотіла поговорити про Алекса Бліча, і, не знаю чому, звучало моє ім'я...

— Можливо, тому, що ви з нею дружили?

— Коротше, вона загуглила моє ім'я, побачила, ким я була... і написала мені — я хотіла б знати, який стосунок Ви мали до моєї мами. Уявляєш мою реакцію?

— Що ти відповіла?

— Ти розумієш, що я тобі кажу? Дівчинка навіть не знає, ким була її матір... Батько ніколи з нею про це не говорив.

— Відверто? На його місці я вчинив би так само.

— Я обурилась. Аїша — доросла кобіта. Млять, вона має право знати. Все ж її мама була не у «Ваффен-СС».

— Бачиш, повертаємося до твого підручника з порно для малечі... якби ти його написала, батько міг би «ненароком» залишити екземпляр на кухонному столі, і, коли б дівчинка спитала: «Тату, генг-бенг¹ — це як?», відповісти: «Це те, що у твоєї мами краще за все виходило».

— Ти сьогодні противний.

— Я серйозний. Мабуть, непросто пояснити власній доньці, що мама займалася порно. Уже й так важко сказати: твоя мама наклала на себе руки... але подробиці... Розумію, чому батько не бачив у тому терміновості.

— Відомо сорок порноактрис, які мають дітей, і все в них чудово виходить.

— Так, але вони живі... Ти написала, що в її мами був псевдонім?

— Ні. Я проглянула фото дівчинки й усвідомила свій біль... Голова в неї забита тим, щоб вечорами робити уроки, вона прикриває тіло і весь час сердиться... не мені з нею говорити.

¹ Різновид групового сексу.

— Вона носить хіджаб? Сатана б оцінила. Визнай, у неї було почуття гумору.

— Усе змінилося. У наш час, коли хотіли викликати нападки, то йшли в порноіндустрію, а сьогодні достатньо вдягнути покривало.

— Усе-таки гонорари різні... То ти не розповіла правди?

— Ага, я сказала, що знала її маму, бо вона, як і я, обожнювала танцювати, і ми бачилися на вечірках... дівчинка засмутилася, довідавшись, що мама ходила на танці. Бачиш, вона не готова. Це якесь дебільне покоління. Скоріше б воно вмерло через посуху.

Молоді жінки, які виглядають, наче мормонки, чи в ідіотських покривалах, часто її ненавидять. Коли справа не в релігії, то в сім'ї чи в тому, як зберегти цноту до шлюбу... романтики — нуль. Життя вони збираються присвятити рагу чи шарлоткам.

Даніель ніколи не звикне до срачу в квартирі Пам. Кожного разу, коли проводить у неї вечір, прибирається, але коли повертається наступного разу — скрізь знову хаос.

Пам говорить до нього, дивлячись телевізор, у руці — приставка, вона грає онлайн у тетріс із корейцями. Скільки він її знає, вона грає, і то з разючою швидкістю.

Вони поводяться так, ніби їхні стосунки ні на йоту не змінилися останнім часом. Ураховуючи кардинальну трансформацію, вони могли б почати зустрічатися. Тепер, коли Даніель спить із дівчатами, його погляд на Памелу змінився. Він ретельно уникає казати їй, що більше не ставиться до неї так, як раніше. Вона сприйме це як зраду. Він не може сказати їй, що з ним робить тестостерон, постійно хочеться трахатися. Половину вечорів вони проводять разом. І врешті будуть разом. Неважливо, чи хлопець він, чи жінка, чи двоголове кенгуру — Даніель єдина людина, яку Пам може витримати більше, ніж три дні. Просто їй треба дати час усвідомити, що вона вже роками холостячка і що Даніель не дозволить нікому зайняти його місце. Пам потрібен час, аби перетравити його вибір.

Приголомшливе передчуття. То був вечір у «104»¹ на концерті Лідії Ланч. Звук був ніякий, холодно, і Деб

¹ Арт-платформа в XIX окрузі Парижа.

вийшла на перекур у двір. Вони стояли поблизу джакузі з гарячою водою, яке парувало в темряві. На стінах — проекції фільмів. Вона помітила компанію, де по черзі затягувалися косяком, підійшла ніби поговорити і стала якраз біля того, хто курив. Заговорила з сусідом справа, милим невисоким красунчиком. Дебора чула раніше, що дівчат, які стали хлопцями, називають трансами, але не розрізняла травесті і трансів, було наплювати на те, тому й вважала їх дівчатами, перевдягненими в чоловіків. Її це взагалі не турбувало. Пізніше в той же вечір, після п'яти косяків і трьох келихів пива, вона все ще з ним спілкувалася, зваблена, але зі зв'язаними руками, бо подружка того хлопця не зводила з неї очей. Потім, коли вони пішли додивлятися фінал концерту, одна спитала Дебору: «Ти не була знайома з нею раніше? Я знала її, коли вона ще носила хвостики й звалася Коріною».

Одразу ж Дебора зрозуміла: вона це зробить. У той же вечір почала про все дізнаватися в інтернеті. Деб мало виповнитися двадцять сім. Вона не раз змінювала тіло. До десяти років була пересічною дівчинкою, жодних особливих спогадів. Потім замкнулася в кокон. Почала повнішати, але коли ходила до басейну, ще ніхто нічого не помічав. Вона почувалася гладкою так, як буває в декого з дівчаток: поки що єдина з жахом звертала увагу на власну огрядність. Згодом роздулася, у підлітковому віці стала велетенською. Це тривало чотири роки, і кожен день було складно. З товстунами можна дозволити собі все. Читати лекції в їдальні; ображати, якщо вони щось жують на ходу; давати жахливі прізвиська; глузувати, коли вони їдуть на велосипеді; триматися на відстані; радити дієти;

затикати рота; брати на кпини, якщо вони зізнаються, що хотіли б сподобатися комусь; кривитися при їхній появі. Товстунів можна штовхати, щипати за пузо чи давати їм копняка: ніхто не заступиться. Мабуть, саме в той час Дебора навчилася ігнорувати свою стать: хлопчики чи дівчатка, всі жирдяї — ізгої. Існує право їх зневажати. А якщо вони скаржаться на дієти, всі довкола думають одне й те ж: менше жери, лантух ти, і зможеш влитися в компанію. Тоді Деб сиділа на цукрі, як на кокаїні кілька років згодом: глибоко залежна. Думала лише про це. Солодкі продукти кликали її вночі. Вона переказувала це з гумором, але правда була саме такою: кухонні шафи підіймалися й пошаманськи наспівували, вона мусила вставати і йти напихатися. Це було не самотійним рішенням, а королівським наказом. Дебора швидко поверталася додому, поки нікого не було, батьки працювали, вона, видержись на диван і гризучи щось, уявляла себе дуже милою великою пандою. Дивилася телевізор безперестанку, ніби дарувала собі пакунки з серіалами, в яких ховалася. «Еллі Макбіл», «Секс і місто», «Баффі» стали реальнішими за коледж. Усівшись перед екраном, вона перетворювалася на елегантну струнку американку.

У сімнадцять дієтолог кардинально, по-диктаторськи штовхнув її на рельси драконівської дієти. Ніби вона п'ять років зволікала на пероні, і хтосьна-чому цього разу все спрацювало: вдалося сісти на поїзд, і через шість місяців Дебора стала іншою. У такому віці худнеш так само, як гладшаєш — за один сезон. Чергова зміна тіла. Ще маленькою дівчинкою вона була в категорії понаднормової ваги, тепер із жирової завіси винирнула досить миловидна молода жінка, яка

дивилася на фото в журналах і, порівнюючи себе з колишньою Деб, розуміла, що розквітла. Красиві плечі, пружні округлі груди, осина талія, довгі ноги, витончені щиколотки. Чотири роки вона уникала дивитися в дзеркало, перед яким тепер могла проводити години, вивчаючи себе. Але разом із тим не визнаючи: дівчина по той бік не мала нічого спільного з Деб. Насправді протягом усього життя відображення ніколи не показувало її як слід. Навпроти в дзеркалі було тіло — чи то гладке, чи то з вусами, чи класне, — але воно було чужим.

За півроку вона схудла на вісімнадцять кілограмів. Дебору розізлило, що люди настільки змінили до неї ставлення залежно від кілограмів, які вона накопичувала чи ні довкола свого скелета. Як товстунці, їй довелося бути бідною дівчинкою, цапом-відбувайлом, тією, кого принижують заради сміху, на кого падають погляди в метро, коли, на лихо, вчувається неприємний запах. Ок, вона була тією товстункою. Погодилася грати роль когось, хто повинен мати почуття гумору й цікавитися розповідями інших. Вона звикла. Але те, що це повністю могло змінитися за такий короткий час, змусило Деб вибухнути з люті. Тож до неї могли ставитися як до милої дівчини. Збіговисько придурків. Раніше купівля одягу була тортурою, адже доводилося ледь не вибачатися перед продавчиною, щоб насмілитися спитати, чи є її розмір, а тепер достатньо було підняти руки — і все чудово на ній сиділо. Так само і з людьми. Деб настільки звикла бути найсердечнішою з усіх, щоб уникнути клинів і показування пальцем, що була люб'язнішою навіть за продавчиню парфумів. Усе змінилося. Достатньо було кудись прийти, і їй

починали лизати зад. Бо на ній — красива сукня. Бо вона здалася перед загалом.

Деб запрошували на свята; посувалися, щоб звільнити місце в кафе; хлопці просили її номер, аби не сміло відправляти повідомлення. Її гнів був ніби пухлиною, яка роз'їдала нутро, спочатку завбільшки з горіх, потім — як стиснутий кулак, отруєний, який душив і погрожував рознести все вщент. Вона зустріла Сіріла. Стриманого хлопця, який рідко посміхався і радів при її появі. Озираючись у минуле, Даніель бачить селяка, дурнуватога через власний егоцентризм, але коли вони тільки познайомилися, все було ніби в казці. Він був красивим, його поважали, й ним захоплювалися. Сірілу подобалося, коли Деб одягала дуже прості чорні сукні та дуже високі підбори вартістю в цілий статок. Він сідав верхи на неї й масажував спину, розповідаючи про детективи, які найбільше його вразили. Він красиво говорив, відвішував компліменти трохи пихатим тоном, від чого в дівчини паморочилася голова. Гнів перетворився на пристрасть. Сонячна погода, віражі за кермом, вікенди за містом, ночі, коли він діджеїв, і дівчата, які терлися довкола, але Сіріл на них не вівся, він був із Деб. Той період був блискучим, ніби золотий самородок, протилежність усьому, що траплялося з нею раніше. Деб ігнорувала картинку, яка спадала на думку: у казках пташка, спираючись на шип, проштрикує собі горло. Дівчина знала, що подібна сонцесейна невагомість не може бути правдою. Сіріл улаштовував їй життя принцеси. Розтринькував удесятеро більше, ніж заробляв. Готелі, поїзди першого класу, ресторани, морепродукти, поїздки на таксі, шампанське на сніданок. Деб зрозуміла, що хлопець бреше

час від часу, він заборгував багато кому. Усе не клеїлося. На романтику в нього не було коштів. Вона старалася про це не думати.

Вона швидко здалася, коли він заговорив про зйомки. Щоб його виручити. Бідолашний зав'яз по вуха в лайні. У момент, коли Сіріл умовляв її допомогти, він був щирим, вірив у те, що каже: лише раз, крихітко, мені прикро, але я маю план, я змінюся. Лише раз. Дебора не відчувала тісної спорідненості з цим жада-ним тілом, яке стало її власним, тому не мала заперечень проти того, щоб віддати його як платіж. Лише раз. Заради Сіріла. Вони мали разом знятися в сцені, тим більше це не здавалося занадто складним. Він поклявся, що жоден інший до неї не доторкнеться. Сіріл знав типа, який винаймав будинок у Сен-Жермен-ан-Ле¹ для зйомок. Вони разом грали в покер. Саме так у Сіріла й з'явився цей план. Але о дев'ятій ранку, коли потрібно було знімати сцену, в Сіріла не було ерекції. Вердикт професіоналів був безапеляційним: «Він не встає», — здавалося, це типова ситуація для трупи, і зарадити нічим. Деб усе ще ігнорувала, що в порно є хлопці, в яких встає, і хлопці, в яких довго стоїть; і ті, й інші не готові залишитися без роботи. Потрібно було зняти сцену з кимось іншим. Режисер був задоволений результатом. Сказав, що на неї красиво падає світло. Сіріл більше не був пригнічений, його дівчина була на висоті, він пишався.

Уже більш розслабленою Деб знялася в другій сцені, її похвалили, вона не одразу усвідомила, що одягла тіло цілком нового персонажа, якого потім ще роками

¹ Місто за 20 км від Парижа.

грала. Змінитися — завжди означає втратити частинку себе. Відчуваєш, як щось зникло, лише через деякий час. Це траур і полегшення водночас. Це її подорож до себе, яка триває.

Дорогою назад у машині Сіріл був уважним. Фоном увімкнув музику, якесь потрясне техно. Тримав руку на її стегні. Він її любив. Нічого не сказав із того, що потрібно. Деб роздивлялася, як за вікном змінюється пейзаж. Через вісім днів у нього з'явився інший план щодо зйомок, Сіріл був глибоко в лайні, якісь чуваки хотіли розквасити йому носа за борги, а він обожнював її, чи вона могла б йому допомогти. Деб чекала на це. І правда, він її обожнював. Починаючи з того моменту, вони помінялися ролями в стосунках — тепер вона була зіркою.

У порноіндустрії саме ворожість інших актрис дала їй оцінити свій успіх. Усі хотіли працювати з Деб. Сіріл домовився про суперціну для її першої операції на грудях. Нова трансформація. Більше неможливо було глянути на неї й не подумати про секс. Погляди — лише на її бюст. Деборі не вдавалося скинути два кіло, які, на її думку, стояли на заваді абсолютній досконалості.

На зйомках вона бачила людей із кокаїном, на який вона накинулася не одразу. Ті люди заходили-виходили з туалету, простягаючи маленькі пакетики зі складеного білого паперу. Коли вона таки накинулася на нього, все трапилося стрімко. Деб стала настільки худю, що раніше в те й повірити не могла б. Вона милувалася собою в дзеркалі. Ніяк не вірилося, що пощастило жити в тілі такої дівчини.

Як тільки вона почала нюхати, то позбулася Сіріла через п'ятнадцять днів, поклавши край мазохістському роману: вона не стала терпіти, що він винюхує її грам, залишений про запас, коли вона йде спати. Він доводив її до відчаю. Казав, що працює її агентом, хоча нічим не займався. Не домовлявся про зйомки, не обговорював гонорарів, а, приїхавши на зйомки, цмулив пиво, сиплячи анекдотами направо й наліво, інколи допомагав і йшов щось докупити, але ніколи так і не здогадався сказати слово на захист Деб, коли якийсь режисер в останній момент розповідав, як збирається зняти сцену, — ні, я прийшла не для генг-бенгу, і ти це знаєш, мені сказали, це буде класична сцена, і не думай, що я дам чотирьом хлопцям підряд відтрахати мене в зад, ні, я сказала, ні, ти що, думаєш, я новенька чи що? Зі своїх чотирьох субчиків обирай одного, в тебе один мінет, один анал і одна еякуляція, і розбирайся якимось так. Я тобі кажу, це не одне й те ж. Ага, отже, ти збираєшся утробити мою кар'єру — такого зі мною ніколи не робили. З Сіріла — як із козла молока. Маючи грам кокаїну в сумці, Деб перестала потребувати будь-кого. Неабияке полегшення.

Потім вона зустріла Пам в одному еротичному салоні в провінції. Якраз після самогубства Сатани. Вони нюхали й говорили всю ніч. Коли настав день, Пам оголосила:

— Я зав'язую з коксом.

— Я теж.

— Серйозно?

— По руках.

Разом вони сіли на зворотний поїзд, а через два дні Пам зателефонувала: «Я протрималась. А ти?» —

«Я теж». Спочатку вони поставили себе в рамки, не ставлячи питань — переконані одна й друга, що це просто перерва. Потім розпочалося химерне змагання: «Ти протрималась? Я теж». Вони бачилися, щоб це обговорити, спочатку вихваляючись, як це круто й легко. І дуже швидко — щоб зізнатися, як уже надозолило. Але ні одна, ні інша не хотіла бути першою, яка здасться. То це було для підтримки сил, то через солідарність. Однак нічого обманюватися: життя було набагато цікавішим із кокаїном, ніж без нього. Цей подарунок вони зробили собі інтуїтивно — знялися з гачка. Проте вони починали здалеку, як одна, так і інша.

Памела гарно витримувала шок — зайнялася спортом, купувала *DVD* з тренуваннями й перед телевізором рахувала віджимання, прес, присідання, кардіовправи... Вона аж сяяла. Для Деб усе було складніше. Вона погано переносила одночасний кінець кар'єри і кінець залежності. Знову почала гладшати, ні про що інше не думала. Не довіряла чоловікам, яких зустрічала. На таксі грошей не було, а їздити в метро на самоті вона не могла. Часто хотілося плакати.

А потім — отой концерт. Лідія Ланч. Цей транссексуалік. Такий милий. Деб одразу збагнула, що це — світло в тунелі. Вона розуміла, що в спільноті трансів погано сприймається той факт, що вона починає колоти тестостерон, аби лише позбутися старого тіла. Вона збрехала ендокринологу, визубрила все, що прочитала в інтернеті, і обминула перешкоду, коли потрібно було пояснити, чому вона збільшувала груди, якщо завжди почувалася чоловіком. Це була не консультація, а ціла інквізиція. На щастя, тип, який її оглядав, не дивився порно. Вона його обдурила. Гель, ін'єкції. Деб не

передбачила, що і внутрішньо настільки зміниться. Характер її не змінився. Але емоції трансформувались сильно. Набагато туманніше, ніж після наркотиків, відновлення рівноваги було радикальним. Те, що спочатку вона сприйняла як втечу, відчайдушний вчинок, щоб сховатися від ситуації, якої вона більше не контролювала, зрештою виявилось найбільш натхненним рішенням усього її життя. В інтернеті вона брехала іншим трансам — копіювала-вставляла їхні слова у свої. Даніель був настільки крутим транспортним засобом, що вона питала себе: чому мені так щастить? Побути Деббі, зіркою порно, вже достатньо кумедно, але бути Даніелем, милим приємним чоловічком, якого всі обожають, — це ніби кататися на «роллс-ройсі». Яке задоволення заходити до магазинів і бути сприйнятим усерйоз, говорити з іншими чоловіками й відчувати, що вони тебе люблять. Вона не усвідомлювала, як чоловіки можуть любити один одного, аж до тепер.

Також Даніель закоханий у Пам. Можливо, Деб також була закохана. Починаючи з першої ночі, яку вони провели разом. Але Даніель наважується в цьому собі зізнатися. Наступним кроком буде про це з нею поговорити. А зараз вони дивляться «Гру престолів», і йому складно розібратися в інтригах. Каже:

— Це що, мегазаплутано?

Пам, не дивлячись на екран і продовжуючи грати в тетріс, одразу ж відказує:

— Ні, це ти тугодум. А в сюжеті все ясно.

Даніель відкриває повідомлення, яке приходить йому на телефон. Питає:

— Скажи, як звали ту допитувачку, яка приходила до доньки Сатани?

— Вона не представилася. Хотіла тільки поговорити про Алекса Бліча.

— Бо мені пише жінка, каже, що її звати Гієна і що вона хотіла б знати, чи можемо ми зустрітися й поговорити про Сатану.

— Та ну? Покажи. Це неможливо — ти змінив ім'я, змінив стать, міняв номер телефону сімсот п'ятдесят разів, як же вона на тебе вийшла? Гадаєш, це якось пов'язане з Алексом Блічем?

— Усе-таки вони не будуть звинувачувати Сатану — вона померла вже дуже давно.

— Це було б дуже несправедливо. І що ти відповіси?

— Жінці, яка назвалася Гієною? Нічого. Я їй взагалі не відповім.

Тримаючись за поручень, блондинка в пуховику з сумочкою ядучого рожевого кольору під пахвою читає останнього Стівена Кінга. Брюнетка в окулярах жує гумку, верхні гудзики її чорної в білу крапинку блузки розстебнуті. За часів Валері Жискара¹ це виглядало б зухвало. Чорношкірий підліток з вибритою головою, в червоній куртці марки *Teddy* та окулярах у товстій чорній оправі набирає повідомлення на телефоні, здається, він чимось невдоволений. Сорокарічний чоловік із рюкзаком на плечах та яскраво-жовтими навушниками сидить, ноги нарізно, і виглядає як людина, незнайома з містом. Вернон їде по всій 5-й лінії. У міру наближення до центру Парижа люди в метро змінюються. Вагон битком набитий починаючи зі Східного вокзалу. Субутекс крадькома розглядає пасажирів, стараючись не витріщатися. Серед натовпу пробирається жінка, одягнена в довгу вовняну коричневу жилетку, вона тягне за собою візок із невеликим підсилювачем звуку на червоній натяжці й співає фламенко красивим хрипкуватим голосом.

У Лідії Базуки все кепсько завершилося. Вернон до сих пір під враженням. А думав спокійно пожити в неї кілька тижнів, її хлопець — звукач — супроводжує в турне Матьє Шедіда, і в нього не було заплановано вихідних найближчим часом. Територія була вільною, і Субутекс одразу ж почав почуватися як удома. Лідія Базука виявилася

¹ Президент Франції в 1974—1981 рр.

набагато приємнішою, ніж він очікував. Він прийшов до неї, як було домовлено, щоб поговорити про Алекса Бліча, дівчина слухала на всю гучність на повторі пісню Кіда Локо¹ «Here Come the Munchies»² у своїй квартирі, заваленій м'якими іграшками. Часом жінки вигадують щось дивакувате: як ось цій спало на думку колекціонувати цяцьки? Зайшовши, Вернон помітив, що диван не розкладається, ще й на ньому купа шмаття. Якщо він хотів ночувати в неї, довелося б це робити на одному ліжку. У Лідії було маленьке привабливе тіло, її шкіра, не займана татуюваннями, настільки білосніжна, що здавалася несправжньою. На честь його приходу вона остудила пиво. Переписуючись, Базука кадрила його, мов сукуб, але тет-а-тет дівчина виявилася зворушливо сором'язливою, легко шарілася, що робило її привабливою. П'ять хвилин Вернон був насторожі, а потім розслабився. Для нього вона була розкритою книгою, була своєю. Любила гурти *Jane's Addiction*, *Pixies*, *Hüsker Dü*, *Smiths* та *Oasis* — різножанрову старомодщину, ніщо з того особливо не приваблювало Вернона, але й не викликало відрази. Лідія була одержима роком, він знав таких — чумна, яка сховалася у свої диски. Зверху над робочим столом вона понавішувала багато фото Алекса. Справжня фанатка. Вернон нічого не засуджував, рок існує також і для цього. Кажуть, фанати мають не той статус, щоб обговорювати артистів, але Субутекс думав навпаки — що вони єдині спроможні вистояти по дві ночі підряд, аби впевнитися, що не помилилися в жодній даті гастролей.

¹ Справжнє ім'я Жан-Ів Прієр — французький музикант, ді-джей, продюсер.

² «Я стаю ненаситним».

Захотілося їсти, Вернон приготував яєшню, на кухні було повно тарганів, яким Лідія давала прізвиська. Вона була допитливою, ставила багато запитань і вміла вдавати, що слухає. Для неї було цілком природним, що він перекантується в неї.

Субутекс слухав про її проект книги. З подібним захватом людям не вдається запустити проект. Він стількох знав, хто, спершись ліктями на стійку в його магазині, говорив про бажання написати книгу, — і він міг упізнати цю нестримну логорею, яка заміняє реалізацію. Базука мала амбіцію написати щось хороше. І саме це — проблема. Щось вдається не тоді, коли кажеш: «Я малюватиму з натури галоп породистого коня». Найімовірніше, все закінчується шкрябанням якогось чортика, заледве схожого на розчавленого пацюка. Дівчина хотіла таку книгу, як собор до неба, тому наврог чи в неї вийде й халупа з фанери.

Він розповідав їй про Алекса. Сам здивувався, що облишив цинізм і розпочав з такої преамбули:

— Останні рази, коли ми бачилися, аж очі виїдало, як він кликав на допомогу і як я вдавав, що не чув. Як і всі його знайомі, гадаю. Алекс був мені не чужим, але на думку ніколи не спадало спробувати щось зробити. Бліч був занадто не в собі. Я так і не збагнув, чому йому так погано велося. У кінці в нього поїхав дах. Він був там, але внутрішній добряк зламався — тіло поцупили. Алекс перестав бути собою. А я його слухав, удаючи, що вважаю це все абсолютно нормальним.

Лідія казала: «Це також спосіб бути другом — не задовбувати». Вона хотіла, щоб він розповів про ті часи, коли Алекс грав у невідомих гуртах. Вернон намагався зібратися з думками:

— Він завжди був вродливим. Подобався дівчатам. Це все, що відрізняло його від інших. Він був дуже скромним, пробуджувався лише на сцені. Коли *Nirvana* класно стартонула і всі з завмиранням слідкували за *Tad* і *Mudhoney* — на фінішній прямій ми бачили не Бліча. Правда, *Nirvana* всіх примирила. Бліч — ні. Вважали, що він не найбільш обдарований і несправедливо, що Алекс зірвав джекпот. Те, що він подобався всім, його й знецінило, формат для естради. Через це хотілося слухати когось іншого. Але успіх, як і краса, не обговорюється: він просто є. І припадає на того, на кого припадає. Чи для людей, які знали його раніше, той факт, що Бліч чорношкірий, зіграв проти нього? Ні. Зіграло проти нього, коли Алекс почав забагато про це говорити в інтерв'ю. Дехто сказав, що він перебільшує — мати подібний успіх і молоти про те, як складно бути чорним... але спочатку це було не важливіше, ніж його зачіска. Думаю, ні для нього, ні для нас.

Вернон згадав про записи, зроблені Алексом у нього вдома. Йому хотілося, щоб вона сказала, що її видавець заплатить за них. Субутекс навіть розповів правду, що його вигнали з квартири і що потрібна тисяча євро, аби він міг забрати свої речі. Лідії не вдалося приховати, ніби їй чхати на те, що Вернон бездомний, але вона аж тремтіла від думки про невидане інтерв'ю Бліча самому собі. Базука ніяк не могла повірити, що Субутекс того навіть не слухав. Але щодо грошей вона була непохитна:

— Вони нічого не коштують. Якщо тільки він не зізнався, що був коханцем депутата Європарламенту, тоді, певно, ми могли б за них щось отримати... Але можеш поставити на цьому хрест, видавець не доплатить зверху ні сантимата. Та для моєї книги це може бути

неймовірним бонусом — уривки інтерв'ю, якого ще ніхто не публікував...

Вернон спробував угамувати Лідію, пояснюючи, що буде непристойно телефонувати Емілі й вимагати касети, не віддаючи комп'ютера натовість. Базука була розчарована, але переконана, що вони знайдуть рішення. Вона зателефонувала приятелю, який прийшов і продав грам кокаїну. Вернон і Лідія цілу ніч проговорили про Алекса й про минуле. Він думав про секс, обоє знали, що думають про це. Але його пригнічувало відчуття обов'язку трахнути її, аби було де переночувати. Пізно вранці вони попадали одягнені на одне ліжко. Через кілька хвилин вона присунулася до нього, але Вернон удав, що вже заснув.

Наступний день вони провели, не виходячи з квартири, в спокійній посткокаїновій ейфорії. Лідія дійсно була кумедною жінкою. Не задовбувала його тим, що він із нею не переспав. Розповідала, як їй до рук через подругу старшої сестри потрапили альбоми Алекса Бліча і як вона стала одержимою настільки, що ні з ким не ділилася. Можна подумати, що вона говорить про зустріч із Дівою Марією, описуючи перше своє інтерв'ю зі співаком.

Потім Лідія зробила паузу й застрибнула на Вернона. Буквально — вона злегка пригнула, обхопивши, його спину, достатньо незграбно і тому несексуально. Спочатку йому не сподобалося, як вона цілується — нервово, цокаючи зубами об його зуби. Менш ніж через десять хвилин Базука сиділа верхи на Вернонові й поспішно розстібала йому пряжку на ремені, і це більше гнітило, ніж заохочувало. Крихітка належала до покоління, вихованого на порно, вона симулювала так завзято, що аж

незручно, і була не проти, щоб її брали в будь-якій позі. Зрештою це почало збуджувати Субутекса. Її маленьке тіло гімнастки згиналося, як він тільки того бажав. Виняткова обдарованість до мінету, хтозна, що саме вона робила язиком та губами, інші так не могли — мабуть, річ у вродженому відчутті ритму. Але коли настав момент еякуляції, нічого особливого він не відчув.

З нею було приємно жити. У неї був сміх маленької дівчинки, який лунав крізь час. Йому було добре з нею. Вернон зайшов на свою сторінку у Фейсбуці, щоб почитати їй усілякі дурниці — ще він складав план дій, бо хлопець Лідії зрештою мав повернутися. Сильвія зірвалася з ланцюга. Підривала його авторитет. Її лють межувала з неадекватністю. Вона заспамила сторінку Вернона та його друзів: брехун, крадій, узурпатор, психопат, терорист, гвалтівник дітей, трахальник курей. Її вивели з себе не так його крадіжки, як раптове зникнення. На щастя, він міг розраховувати на непохитну мізогінію більшості своїх знайомих і приписати їй нападки черговому істеричному зриву. Однак Вернон був шокований, наскільки Сильвію понесло, і схвилюваний понад усе тим, що вона не збиралася втихомирюватися. Субутекс заблокував її повідомлення та доступ до своїх друзів і шукав якесь розрадливе повідомлення, аби згладити враження від тролінгу. Йому написала Гаель. «То скажи, подейкують, ти завів дівчину?» Він спробував пояснити: «Ми тільки переспали з нею, думаю, вона втюрилася», Гаель відповіла: «Не переймайся, не можу її звинувачувати, вона завжди всіх задовбує. Як твої справи, старий?» Дізнавшись, що він шукає, де б перекантуватися в Парижі, вона дала йому свій номер — там, де дівчина мешкала, була вільна кімната. Лідія, якій Субутекс

читав ці повідомлення, здивувалася, чому його завжди приймають пожити дівчата. Вернон обхопив її, вона дозволила себе поцілувати.

— Не ревнуй. З Гаель нема ризику переспати — вона заявляє, що бісексуалка, але я ніколи не бачив її з хлопцем.

— Ревнувати — це не мій недолік. Усіх мати неможливо. Але чому саме дівчата пускають тебе пожити?

— Одруженим чоловікам не дозволено приводити друзів додому. Ті ж, у кого нема сім'ї, дитини, роботи... дуже нагадують мене. Надаю перевагу тому, щоб жити в дівчат.

Одного дня Лідія опублікувала фото Вернона у своєму Інстаграмі. Жодного компромату. Як Субутекс схилився над комп'ютером, шукаючи кавер Іггі Попа на пісню Іва Монтана, на вилицях лежить тінь, це красивий портрет, насправді він рідко бачив себе таким красивим. На фоні можна було розрізнити дзеркало в білих плямах, соломинку з «Мака», що надавала всьому святкового вигляду.

Невідомо, як Сильвія натрапила на це фото. І як знайшла адресу Лідії. Мабуть, шукала в інтернеті цілу ніч. І вдалося.

Наступного ранку, коли Вернон і Лідія лежали одне навпроти одного, занадто вгашені, аби трахатись, але й занадто під кайфом, щоб спати, входні двері затряслися від ударів по них. І тверезого це шокувало б, а в їхньому стані це прямо-таки перетворилося на фільм Скорсезе з гелікоптерами, десантами копів та ріками крові. Те, що Лідія відчинила двері, нічого не вирішило.

Здуріти можна від того, як одна маленька людина здатна завдати стільки шкоди і в звуковому полі, і в плані матеріальної деструкції. Уперше з часу свого прибуття

Вернон поцінував жахливу колекцію м'яких іграшок: вони не ламаються, якщо кидати ними об стіну, і не спричиняють шуму. Але можна сказати, що це лише підживило деструктивні бажання Сильвії.

Вона розстрошила обидва комп'ютери, розгромила ліжку, зламала диван, перебила посуд і потопталася по дисках; очевидно, що вона збиралася взятися за вікна, а тоді накинутися на фундамент будинку; жінка верещала, мов причинна, кляла Вернона й не тільки його. За два десятки років Сильвія пройшла і мідні труби, і чортові зуби. Субутекс уособлював усіх чоловіків, які її принижували.

Вернону довелося побороти страх і наблизитися до неї, щось шепочучи, ніби намагаючись утихомирити буйного звіра, і, як тільки він підійшов, м'яко звертаючись до неї, Сильвія вгамувалася. Вернон казав:

— Ходімо, обговоримо все за кавою, ця жінка лише пустила мене пожити до неї, не розумію, чому вона має стати свідком наших розбірок, ходімо зі мною.

Сильвія продовжувала обурюватись:

— А що ти вкрав у неї? І її ти також добряче трахнув, ага? Мадемуазель, ви знаєте, кого пустили пожити? Ні, Ви навіть не уявляєте, хто цей тип. Ані гадки про те, хто такий Вернон Субутекс!

Але вона погодилася піти за ним.

Вернона лякала думка опинитися з нею в одному барі. Сильвія без утаву повторювала, що піде до копів писати заяву про зловживання довірою, крадіжку та зберігання награваного. І він не знав, чи вона блефує. Це все було так надмірно, він би й не здивувався, якби Сильвія дістала гвинтівку та пустила йому кулю в лоба. Вона була одержимою. Швидко Субутекс збагнув: єдине, чого вона

хотіла, — аби він повернувся до неї. Після отакої сцени. Він удав, що вагається, і запропонував почекати на нього. Вернон ще мав зайти до Лідії, вибачитися й забрати свої речі. Сильвія повірила, але вважала за потрібне сходити з ним, шкодувала, що таке накоїла, і збиралася компенсувати збитки Базуці. Вернон підняв руку, мовляв ні, краще сходжу сам. Сильвія зрозуміла, що він бреше, і з нею знову стався напад гніву. Вони кинулася лупцювати його, та оскільки він захищався, не завдаючи ударів у відповідь, вона щосили вкусила його за плече. Він відштовхнув її та кинувся тікати. Через високі підбори Сильвія не могла побігти за Верноном, вона кричала: «Зупиніть його!», але ніхто не звернув уваги. Вернон біг, аж доки впав десь поблизу станції «Ош».

Довелося присісти на тротуар і кілька хвилин чекати, доки відновиться дихання. Ноги ще тремтіли. Він вийшов без нічого, адреси Лідії не було. Лише її *iPod* у задній кишені, два євро та номер Гаель, записаний на обгортці. Вернон звернув у напрямку району Пантен і не міг знайти будівлю, звідки прибіг. І хоч думка перетнутися з Сильвією жахала неабияк, Субутекс пройшовся вулицями в усіх напрямках. Він пам'ятав, що під будинком Лідії був прокат велосипедів. Зранку, дивлячись у вікно, вона оцінювала масштаби катастрофи. Казала: «Чорні ненавидять велосипеди, не розумію чому», — бо щоразу, коли бачила, як хтось кидався нівечити велосипед, це був чорношкірий хлопець. «Тобі спадало на думку підпалювати велосипеди? Однак, мабуть, у цьому є якийсь сенс...»

Він не впізнав вулиці, яку шукав. Врешті Вернон зателефонував Гаель, віддавши два євро тінейджерці, в якій позичив мобільний: дівчина простягнула йому телефон

і притисла Субутекса до стінки, аби впевнитися, що той не втече. Вернона здивувало, що Гаель одразу ж відповіла й сказала: без проблем, зустрінемося, чекатиму в барі біля каналу Сен-Мартен, підемо разом до квартири.

Вернон переходить площу Республіки. Спершись на лавку, пара молодих, здається, закоханих ромів розкла-ла біля стіни матрац, вони чимось стурбовані, не випрошують милостиню, а, схилившись одне над одним, обговорюють щось важливе.

Гаель не змінилася. Лише татуювання обліпили її шию та зап'ястя, обличчя майже те саме. Її фішка — мотоцикл, «Янголи Пекла» і все решта, що відбувається, коли брудниш руки мастилом. Ще дівчиськом вона прийшла до «Револьвера», Вернон ніколи не чув слова «буч»¹. У кінці 80-х так називали дівчат, які виглядали, як далекобійники. Але Гаель була занадто тендітною блондинкою, аби можна було здогадатися так її називати. Вона слухала *Crazy Cavan*, *The Easybeats* та Девіда Бові. Крала диски пакетами, ховаючи їх під светр, як Крістіан Ф², але не була талановитою злодійкою, хоча й вистачало нахабства спробувати красти. Вернон відчитував її, але не міг заборонити заходити до магазину. Гаель була схожа на супернеспокійне кошеня.

Гаель називає його старим другом, бере рукою за плече та, задерши носа, представляє бармену: «Бачиш цього добродія? Ми разом пройшли В'єтнам». Вона не ставить незручних питань. Гаель добре знала Алекса.

¹ Маскулінна лесбійка.

² Німецька актриса та музикантка, яка в 1978-му році написала автобіографію про споживання наркотиків у підлітковому віці, за якою було знято фільм.

Говорить про нього, ретельно рвучи паперову підставку келиха і складаючи шматочки на рівні купки:

— Ясно, що з дня на день відбудеться ця телефонна розмова — Алекс помер. Та в день, коли це трапиться, менш боляче не буде. Він був хлопцем, яким я мріяла стати. Зухвалим, вродливим, талановитим, шаленим... думаю про його тіло, останні роки він перестав робити сальто мортале на концертах, більше не був у формі... але пам'ятаєш, як раніше? Мабуть, він один із найвродливіших хлопців, яких я будь-коли бачила на сцені. Але останні концерти... Алекс залишав своїх музикантів самих на сцені, йому потрібно було заходити за лаштунки та щось приймати. Сумно. Ти теж із ним бачився? Мерці поводяться неоднаково. Хтось одразу ж кане в небуття, можна сказати, вони тільки на те й чекали. Інші крутяться довкола тебе, приходять у сні, чогось хочуть... Алекс будить мене посеред ночі — дорікає. Каже, що я навіть не спробувала йому допомогти. Я виправдовуюся — та я сама вже на межі й заледве можу врятувати кого-небудь. Але це гризе мене. Гризе.

— Він розповідав тобі про альфа-хвилі?

— І тобі теж?

— Алекс змусив мене їх слухати цілу ніч. Через що у вухах зашуміло.

— Надокучав він ними.

Вернон пояснює, що має халепу з валізами, бо захлопнув двері квартири, залишивши ключі всередині, а подруга повернеться тільки на наступний день... Гаяель неймовірно крута, каже «на цей вечір ми розберемося, побачиш, знайдемо в нас якусь футболку, щоб перевдягнутися, і чим побритися». Субутекс каже, що буде в Парижі, доки не зробить паспорт і не розбереться

з соцстрахуванням, на що Гаель висловлює співчуття. Соцстрахування? Воно триватиме тиждень, він божевільний, якщо сподівається швидко все владнати.

— Знаєш, що вони роблять, коли навалюється багато роботи? Викидають заяви. Клянуся, це правда, мій друг-лікар так розповів. Ти застряг тут... Видно, що тривалий час ти не бував у Франції, сталися неабиякі зміни... ні, в мене немає своєї квартири. Уже давно її в мене нема. До того ж у мене також немає соцстрахування, але я ніколи не хворію, тому байдуже... Побачиш, хата хороша. Величезна, у восьмому окрузі. Знаєш, я рада тобі допомогти... враховуючи все те, що я вкрала в «Револьвері», маю ніби борг. Але давай без неприємностей: якщо влаштуєш якусь маленьку мерзоту там, куди я тебе приведу, я тебе знайду й повибиваю всі зуби. Ми зрозуміли одне одного? Не змушуй мене жалкувати про власну поблажливість... А так — мені приємно тебе виручити. Можливо нам нарешті вдасться зайнятися коханням, моя дівчина якраз у від'їзді. Жартую, це тобі не фільм «Життя Адель». Вона на двадцять років молодша за мене. Постійно хоче влаштовувати свято, вона мене втомлює, уявляєш, скільки енергії в її віці... все-таки, коли я була молодою, бути лесбійкою було тяжко. Але як сьогодні живе молодь, у них вечірки щовечора... там їх дві тисячі, і кожна випендрюється, як може... уяви, як ці шльондри трахаються: завалюються, без прелюдій дістають пристібки та ділдо, їм це здається нормальним. Речі, яких я вчилася роками, вони з них починають, ці дівчиська...

І вона почала розгарячувати його, вдаючи, що не бачить його реакції на те, як вона детально описує м'яку текстуру та практичність нового покоління страпонів...

Вернон ніколи не розумів, чим саме займається Гаель, у неї нема постійного житла, нема дітей, за двадцять років вона не змінила способу життя. Виглядає на п'ятнадцять років молодше за свій реальний вік, пояснює це тим, що ніколи не користувалася тональною. Вона онука багатіїв. Здається, в Гаель небагато грошей — ціна пива хвилює її так само, як Вернона. Але мислить вона, як принцеса. У її реальності не існує лузерства. Такі люди — це богема, артисти, в них надзвичайно насичене життя. Вони — не злидарі. Навіть коли отримують виплати з безробіття, навіть коли сидять у в'язниці, виняток — коли випускаєш їм кишки, щоб змусити страждати, як будь-кого іншого; Гаель витає над умовністю матеріального. Факт, що в неї нічого немає, допомагає лишатися легковажною.

Гаель веде його до триповерхової квартири, загальна площа якої десь триста квадратних метрів, складається враження, що потрапляєш до гіпермаркету, бо втомлюєшся, поки обійдеш усе. Довга тераса вздовж верхнього поверху. Паризькі дахи простираються сірими камелями, небо до горизонту не дістає, з квартири сонце видно лише кілька годин на день. Над містом ніби якась покрішка. З висоти тераси неможливо добре розгледіти перехожих, погляд привертає облямоване небо, де безперестанку зустрічаються літаки. Вернон здригається від холоду. Гаель відкриває бляшанку пива, звук того, як відтягується вушко та шиплять газові бульки, одразу ж його заспокоює. Навіть коли вона робить прості речі, Гаель рухається, як байкер. Навдивовижу чуттєво.

— Та хто міг би собі уявити настільки велику квартиру?

— Численна сім'я. Наш поверх — для обслуги, весь нижній займають четверо дітей, а верхній — для приємів...

— За скільки винаймається подібне житло?

— Воно купується. У нашому випадку — не думаючи. Залежно, який це квартал, рахуй не менш ніж три мільйони... у нього вони були готівкою, мабуть, ще й зміг домовитися про невелику знижку... Може собі дозволити. Він — трейдер, його жінка навчається. Обоє гарують, от побачиш, тут спокійно. Але обережно: не спустошуй холодильник. Вони цього терпіти не можуть. Хочеш їсти чи пити — спускайся і купуй, що тобі треба.

— Ти давно тут живеш?

— Уже деякий час маю кімнату... де стараюся не проводити забагато часу. Неабияк утомлює. Перші дні буде весело, а потім побачиш — будеш спускатися випити каву зранку і зустрінеш десятох розтелеп на кухні, які навіть не розуміють того, що говорять, і постійно повторюють про істинне послання Христа... Кінець кінцем це набридає. Але днів десять ти будеш тут як король.

— Так виручаєш, навіть не уявляєш наскільки.

— Тобі лише треба побути на звуці сьогодні ввечері. Хазяїн квартири влаштовує невеличке свято. Скажемо, що ти ді-джей.

— Маю свій *iPod*. У тебе є макбук, щоб мені позичити? Якщо треба підготувати плейлист, так буде простіше... і мені треба буде інтернет, щоб написати по друзі, в чийй квартирі застрягли мої валізи.

Коли Вернон думає про те, щоб написати Лідії та пояснити, що він не знайшов її квартири, спогад про сцену вдень викликає спазм у горлі, а кров льодяніє.

Звук неймовірний, цей чувак геній. Завжди довіряти Гаель. Уперше глянувши на нього, всі почали питати, хто цей недолугий старигань, тоді він приєднав *iPod*, мужик просто бог, у вухах ніби свята вода. У колонках *Klipsch* гупає Род Стюарт, та він божевільний, що на таке наважується, але влучає прямо в ціль. Ніби Надя Коменечі¹, тільки ді-джей. Від цього вечора він тут житиме. *Red Bull* і доріжки з коксу, дівчата прибувають ешелонами. Вони п'яні, незаморочливі та вульгарні, саме такими їх любиш уночі. Якийсь бур'ян серед зелені. Кіко хапає його за плече й шипить на вухо «зникни з мого дому забирайся зараз же забирайся», тип белькоче щось у відповідь, але Кіко, не слухаючи, виштовхує його за двері. Ненавидить нікчем, які не вміють пити. Якась блондинка аж просвічується, кістки стирчать, вона спотикається на своїх екстравагантних підборах. Можна подумати, що ходить на нитці. У неї випирають ключиці, Кіко хочеться переламати їй кістки. Нейрони горять. У нього виникає думка перелізти через балюстраду тераси й стрибнути. Тільки щоб розбавити мед дьогтем. Прокинувшись зранку, Кіко сказав собі: вечір буде спокійним. Треба відпочити, приготувати суші, подивитися кініло, поспати, щоб відновитися. Але він забув, що влаштував вечірку — міг би

¹ Румунська гімнастка, 5-разова олімпійська чемпіонка, перша в історії отримала оцінку 10.0 на олімпійських змаганнях.

скасувати, але це забрало б більше зусиль, ніж пустити все самопливом. Прийшла Клавдія. Вона в Парижі для зйомок обкладинки *Vogue*. Кіко подобається оточення людей, які досягають успіху в тому, за що беруться. Вони випромінюють позитивну енергію. Вона прийшла з іншими дівчатами з фотозйомки, сьогодні моделі — це світські левиці минулого десятиріччя. Б/в. Їх забагато. Хоч викидай. Навіть лузери можуть затягнути в ліжко дівчат із подіуму. Фраза смішить його, він постить її у Твіттері. У нього — батл із Же з Шанхая — котра там зараз година, неможливо, щоб зараз він публікував: «вивчаю зелень своєї блювоти», і на підтвердження — фото. Фу. Можна здогадуватися, чим він там займається. Окрім того, що з'їжджає з глузду. З часів останнього «Джеймса Бонда» Кіко пообіцяв собі з'їздити в Шанхай. Не по роботі — приїхати й мати час вийти з готелю. Відчути місто. Але в нього мало відпустки. У цьому сіль. Проводиш час, заробляючи максимум бабла, але щоб його тринькати, потрібно зменшувати робочі години. А в його професії так не прийнято. Його робота — це швидкість. Хто не в грі, той не розуміє. Люди гадають, що він вивчає компанії. Кіко — спринтер. Реагує за одну соту секунди, крокує в одному ритмі з машинами. Чорні діри. Крах на біржі відбувається за півтори секунди. Прибутки рахуються в мільярдах. Чи збитки. А відповідальний — ти. Це інфранестабільність. Ніколи торкнутися землі, він кружляє в діапазоні логарифмів. Відчуває підземну пульсацію, якої середньостатистична людина не сприймає. І вже в курсі справ, реагує на швидкість звуку. Яка рахується в мільярдах, рахується в секундах. Кіко — насторожі, він — винятковий солдат. Брітні Спірс «Work Bitch».

Субутекс — його людина, бо читає думки, знає, що крутити, аби народ танцював. Музику для спортзалів.

Джеремі споює Марсію, аби вона зараз же його підстригла. Кіко терпіти його не може. Колись він був дотепним та звабливим. Найкращим другом. Потім став пафосним. Вони знайомі з дитинства. Але Джеремі не хоче розуміти, що більше не бажаний гість. І нав'язується. У нього нема ні гроша з тих пір, як почав забагато нюхати й батько перестав його забезпечувати. Він умудрився бути звільненим з адміністративної ради, так треба вміти. Стільцем розтрощив кабінет головного. Тоді їх це розсмішило. Але через певний час... та ну. Це вчинок справжнього лоха. Потрібно розрізняти речі. Вечірки й дебош — у нічний час. Удень треба вміти витирати носа й не влаштовувати тарарам. Він йому поперек горла. З того часу, як нав'язався минулого літа на «Calvi on the Rocks»¹. Джеремі не мав ні копійки. Жмикрут. Соромно. Кіко доступно пояснив, що на хаті їх десятеро і басейн теж не олімпійський. Але Джеремі все-таки прийшов. Замало поваги. Кіко цим нажаханий. Наркотики стають залежністю — піди полікуйся. Тривалий час вони були нерозлийвода, погоджувались у всьому. Але більше вже не так. Джеремі зійшов з дистанції. І належить до тої маси, яку Кіко залишає обабіч шляху — він не викликатиме в нього почуття провини, обзиваючи вбивцею. Кіко розуміє, що не кожен спроможний. Завжди бути на арені, завжди в підвішеному стані. Більшість тих, кого він знає, зійшли з дистанції. Забіг довгий, забіг складний. Коней заганяють, Кіко залишиться останнім на доріжці. Для

¹ Щорічний фестиваль електронної музики на Корсиці.

Джеремі все скінчено. Його батько не дасть йому остаточно впасти, але він розбитий. Мабуть, мозок його схожий на китайський пиріжок. Смажений та холодний. Він не підніметься на ринг. Кіко противно бачити, як він схилився над Марсією — Марсія все ще його збуджує. Як у нього на неї встає! Хоч вона й не першої свіжості, й не зовсім його типаж. І знає це. Усе через те, як вона рухається, ніби трахає з кожним подихом. Вона смердить сексом. Справжні жінки — це чоловіки. Кіко записує й публікує у Твіттері. Він схилився на мосту над автотрасою. Оберти набираються. *Boule2Kriss* відривається з Барбі, жінкою, яка прооперувала собі все, щоб бути схожою на ляльку. Він говорить суцільні порноречі. Звучить *Depeche Mode* — цей тип геній. Неможливо розпізнати, що саме — але підходить бездоганно. У мізках Субутекса — вбудована програма керування. Стає гарячіше ще на градус, це відчувається і захоплює, захоплює, захоплює. Джанет Джексон «All Nite». По кутках відбувається трах трахом, космічно й противно, як він і любить. Дівчата сухі, коли вони під наркотою, їм тоді боляче трахатися, хлопці, бережіть свою крайню плоть. Це він теж публікує у Твіттері. Тим гірше для обрізаних і для їхніх піснюнів, які нічого не відчують. Він може засунути свого між стегна будь-якої дівчини на цій вечірці. Для цього вони й прийшли, бачать габарити квартири і збуджуються; чуваку, який може оплатити таке, ці лярви хочуть закласти лисого за щоку. Кіко все бачить. Він — чутлива й пильна субстанція. Це через наркотики, але не тільки — його мозок ніби гігантський передавач даних. Як у центрі Токіо. Інформація проходить крізь нього, він її організовує. Цілий день він стежить за вісьма екранами

одночасно, паралельно даючи вказівки по телефону. Множинний інтелект. Завдяки тренуванням його мозок працює в сто разів ефективніше, ніж мозок середньостатистичного гендиректора. Начальник банку схожий на того, хто сходить на гору верхи на віслюку, в той час як Кіко пересувається на ракеті — щодня тричі довкола світу, але не тільки гігантськими кроками з ринка на ринок довкола глобуса, але той же маршрут упоперек — синтезувати дані, захопити ті, що поєднуються, пов'язати. Адресант, адресат. Центр міжгалактичного сортування. Керується світовим часом. І в сицилійському селі, і в індійському мегаполісі, від тундри й до амазонського лісу — всюди година Ринку. Наша цінність — швидкість, а дар — всюдисущість. Перегоновий автомобіль рухається зашвидко для того, щоб абихто міг упоратися з керуванням, справа у відчуттях. Кіко відчуває час, він ніби велика стрілка на годиннику. Годиннику світового часу. Він найшвидший і наймогутніший. Це ніяк не пов'язане з наркотиками. Він керує. Зранку — стрілка так, він крутиться, нічого не приймаючи, до чотирнадцятої години — перша позначка. Протягом дня керує, приймаючи те, що потрібно, аби залишатися на вершині. Ніколи не дати хвилі накрити. Кіко — талановитий серфер. Він заслуговує на цю квартиру, заслуговує на цих дівчат, які трясуть сідницями у вітальні, заслуговує на важкі наркотики. Заслуговує на своє взуття *Berluti*. Він вагомий. Усе насичено, ставки високі — всі віддали б що завгодно, аби бути на його місці. Блін, ремікс Трентмьоллера на Елвіса Преслі, саме в цю мить те, що треба було ввімкнути. Шалено, дівчата в захваті несамовито зарушають стегнами. Чувак просто геній. Він його обожнює.

Він, як і Кіко, шарить у своїй справі. Кіко віртуозно керує швидкісним транспортом — власним тілом. Відчуває, як пульсують скроні, як шумить кров, б'ючи по жилах, — класно. Потужно. Навіть ті, хто вдає цнотливих, роблять це на зло, бо не можуть бути таким, як він. Бо не можуть їсти хороший суп, тому й намагаються в нього плюнути, а якби їм таки дали миску, то ставлення б змінилося. Ніхто не любить бідних. Цього старого придурка, Вернона, він ледь не виштовхав за двері — Кіко не любить, коли так чинять, приводять до його дому когось, хто не мав би й порога переступити. Він ледь не рознервувався, коли побачив цю пику злидаря і почув, що в нього немає з собою валіз — треба було позичати сорочку. Кіко скоса глянув на Гаель, вона скорчила його улюблений вираз старого ковбоя, впевненого в пострілі. Бо знала, що робила. Чувак себе покаже. Як при світлі дня він був ні на що не схожий, так і о цій порі, схилившись над плеєлистом, він недоладно-підходящий. Ледь-ледь рухається — справжні чоловіки не танцюють — але він у музиці. Гівнюк робить крутий поворот на сто вісімдесят градусів, запальна кітчева музика минає. Кіко зиркає на свій *iTunes* — Канді Стетон «*I'd rather be an old man's sweetheart*», та гробаний срандель, як цей сучий син наважується таке зараз грати. Саме те, що треба, аби крихітки почали збуджуватися, незважаючи на кокаїн. Кайфова ніч, ніколи не зустрічав подібного сучого сина. Чого ж ти бідний, чого ж залишився бідним нечупарою. Мабуть, чувак виріс на арахісі в паперових тарілках, життя напихався розмороженими млинцями та роздутим антибіотиками м'ясом. Від побуту бідняків аж хочеться стругонути. Мабуть, він був змушений

їсти пересолену їжу, користуватися громадським транспортом, гарувати за менш ніж п'ять тисяч євро на місяць, купувати одяг у торгових центрах. Сідати на літак і бути змушеним очікувати в аеропортах на жорстких сидіннях без напоїв чи газет, терпіти ставлення, як до лайна, і подорожувати в другому класі, бути дебілом у другому класі, підгинаючи коліна та штурхаючись ліктями об лікті сусідів. Трахати старе целюлітне м'ясо. Закінчувати робочий тиждень, прибиратися вдома й ходити на закупи. Перевіряти цінники, щоб знати, чи вистачить грошей на купівлю. Кіко таким би не займався, він би грабував банки, застрелився б, але знайшов би вихід. Він би такого не терпів. А якщо хтось може, значить, заслуговує на подібне. Мужики, як він, не витримали б. Чому багаті мають більше, ніж бідні? Вони не задовольняються тим, що дають. Мужики, як він, ніколи не поводитимуться, як раби. Він вистоїть, що б не трапилося — ліпше здохнути, ніж стати на коліна. Хто ж дозволяє собою керувати, той такого й вартий. Це війна. Кіко — найманий воїн. Коли потрапляють на фронт, нюні не розпускають. А б'ються. Три дні тому по телевізору, коли Жерома Керв'еля, чувак, який не тямить у цій роботі, спитав: «але Ви даєте собі звіт у тому, що робили, коли спекулювали на сировині» чи подібний ідіотизм — Кіко вибухнув зі сміху. Гадаєш, у нас є час вивчати дірку в своїй дупі й питати, чи це гаразд. Хто найсильніший. Найшвидший. Ось єдине питання. Поки ти відчуваєш відповідь, давай, шпар. Чуваки на ринках скаржаться, запрошують Керв'еля, бажаючи дорікнути, що він за все відповідальний. Але поставте правильне запитання: хто продає програми? От вам і господарі світу. Спитай себе,

що фабрикує Гутл, замість того щоб плакатися, що нічого більше не тямиш в індустрії. Дванадцять поїздів спізнюються, колего. Хто пише логарифми, ось єдине цінне запитання. Люди знизу бояться зростання ультраправих. На ринку це нічого не змінить. Ті чи інші, різниці ніколи не відчутно. Відбудеться повернення назад. Вони все ще в 30-х роках. Кіко під'єднаний до потоку, прямого каналу влади, гроші опираються, фиркають, стають дибки, але Кіко залишається в сідлі. Коли пілот бомбардує, його просять проаналізувати душевний стан. Вони все ще захищають школу та соціальний добробут. Вони відстали. Безробітним потрібно щось читати на дозвіллі? Він отримує гроші, коли їх не заробляє? Настав кінець старому світу. Навіщо вчити людей, на яких більше немає попиту на ринку праці? Якщо наступного разу народи Європи скликатимуть, то тільки на війну. Щоб воювати, людям не потрібно вчити літературу й математику. Ось що могло б перезапустити економіку. Війна. Але освічені безробітні — серйозно, що за дурня. Люди вірять лише в споживчий кошик, вони стежать за протестними рухами — справді вважають, що серце стискається від погляду на чотирьох малих, яким більше нема за що купити борошна? Завжди було так. Складно. Це війна. Коли Керв'ель упав, ніхто за нього не заступився. Коли прийде черга Кіко — він теж буде сам. Він найманець і знає, що ні на кого не в змозі розраховувати. Війни потрібно вигравати. Вживати. Мати хороші інструменти. Правильний логарифм. Решта — то поезія. Фальшиві обіцянки. Звичайно, є сп'яніння. Бай-стріюче, гадаєш, у мене не встає від бонусу з п'ятьма нулями? Якби він підійшов і сказав Субутексу, знаєш,

сьогодні я додав сотні тисяч євро до своїх статків, не-
вже він би не зрозумів, як це збуджує? Встає ледь не
вертикально. Кіко — бик на арені, він бореться. Бачить
тих, хто в сорок років пішов на пенсію. Палаци, повна
каса, вродливі повії, вони обживаються в країнах, де
ніхто не дійматиме правами людини, де можна про-
цвітати, пославши в дупу податки. І він не бачить ко-
гось зі сльозами на очах через те, що нігери погано
харчуються. Спробуй робити те, що я, і побачиш. Я ви-
раховую, здогадуюся, подвоюю, передбачаю, маніпу-
люю. Завжди насторожі. Погана новина для французів:
свято скінчилося. Рухайтесь, вже нема чого продава-
ти. Ми перетворили на готівку наші холодильники,
комп'ютери, зараз беремося за запаси й будемо кудись
продавати. І що? Крім того, щоб пересратися, що ви
збираєтеся робити? Повбиваєте одне одного? Хороша
ідея. У нас є зброя на продаж. Люди в країні — чван-
ливі невдячні імбіцили. Горланять на вулицях, вважа-
ючи себе важливими. Нічого. Там, де ми є, вас не чути.
Навіть шуму ніякого не долинає. Тему закрито. Партію
зіграно. Махайте вашими бюлетенчиками. Не чути ні
вас, ні навіть відлуння.

Треба, щоб цього вечора він вклався спати не занад-
то пізно. Ще доріжку, останній келих, і в люлю. Аль-
берт Кінг «Breaking Up Somebody's Home». Вернон
неперевершений. Кіко вигукує ДІ-ДЖЕЙ РЕВОЛЬ-
ВЕР ЗА ПУЛЬТОМ. Знає, що так робити старомодно,
але начхати, він у себе вдома, угорає, як вважає за по-
трібне. Неймовірно, у цього типа є шосте чуття. Він за
кермом космічного корабля, який злітає. Усе сходиться,
люди, їхні тіла, світло, звук — усе неабияк резонує.
Кіко підходить, торкає Субутекса за плече. Курва,

браво, твоя музика незбагнений кайф, твій звук суперчистий. *You're a bad bad bad ass motherfucker*¹. Найгірше поріддя. У твоїй конурі є все необхідне? Проси, якщо що, м-м? Хочеш, зніму для тебе дівулю? У мене було сімсот п'ятдесят тисяч хлопців, які крутили музику, але ти... противний дупотрах. Поглянь на цих сук, що ти з ними робиш, скоро у вітальні оргія розпочнеться. Насправді навіть морда його стала приємнішою на вигляд. Вернон не сором'язливий, а загадковий. Бо спочатку Кіко подумав, що він сором'язливий. Ненавидить таких. Цих озлоблених йоштвоюматів з величезними пиками. Жодного страху. Сором'язливість — це симптом самозванців. Середнього класу, буржуазної богеми. Менших-ніж-ніщо, які вважають себе кимось. Сором'язливість вказує на комплекси, комплекси вказують на зраду. Якщо хочеться зберегти цю атмосферу легкості, треба звертати увагу на тих, хто приходить. Треба фільтрувати. Керувати квартирою, ніби країною. Блокувати небажаних, бути нещадним, залишатися серед людей, які вміють веселитися. Я плачу за вечірку, але я влаштовую відбір. Цей Вернон похмурий, але трансформувався, коли став на звук. Артист. Справжній артист. Завжди треба когось із них. Наприклад, цього вечора бракує актрис. Вони завжди щось приносять. Медійні люди — ні. Вони важкі. Завжди пригнічують. Важкі, ніби свинець. Як і коміки. «So weit wie posh nie», старе техно. Усі танцюють, суцільний транс. Дійсно, це тип — геній. Неясно, як саме, але коли справа робиться з душею, всі це відчувають. Тільки коли Кіко зібрався йти спати, його дружок сигналізує,

¹ Ти противний дупотрах (англ.).

що хоче. Деякий час поблизу крутиться одна брюнетка, гадає, він її не бачить, тому старається ще і ще. Скоро голяка почне танцювати, щоб зустрітися з ним поглядом. У неї такий тонкий ніс, що Кіко цікаво, як він у неї не відвалюється, коли дівчина вдихає порошок. Можливо, це протез, можливо, перед тим, як йому відсмоктати, вона смикне за нього і покаже своє обличчя зомбі. Рухай тілом, бейбі, рухай. Я тобою займуся. Дуже втомився цього вечора, тому не трахатиму тебе, але на ліжку завалю. Ми заснемо одне навпроти одного. Б'янка танцює з заплющеними очима, до її спини ніби приклеїлася Марсія. Невеличке шоу лесбійок, давайте, дівчатка, запалуйте в цій вітальні. Тут — пекло. Племенне, первісне. Я обожнюю це. Кіко бере брюнетку за руку. Я засну, тримаючи два пальці у твоїй маленькій вибритій піхві, але я тебе не трахатиму, недостатньо енергії для цього, можливо, ти зробиш мені мінет, але не думаю, що зможу кінчити. Його ложе — місце для порно. Він — бог. Кімната досить далеко від вітальні, Кіко може залишити людей веселитися. Він — принц. Не прощається, жестом вказує, щоб дівчина йшла за ним, що вона й робить. Вони тут усі такі, а ті, хто багато випендрюється, коли свистиш їм і кличеш переспати, хай ідуть гуляти, завжди знайдеться інша, достатньо кмітлива, щоб його збуджувати. Тому що завтра, хтозна, можливо, я згадаю тебе і навіть зроблю подарунок. Залежить від того, як ти себе проявиш.

У цьому кокаїні немає кокаїну, втираючи його в ясна, нічого не відчуваєш. У неї болить голова, і вона вже відчуває початок ломки, хоча начебто має бути ще під кайфом. Тож завтрашній ранок обіцяє бути веселим. О третій дня в Марсії зйомки, тож у неї залишиться ще час перепочити. Вечірка була така собі, краще б вона пішла спати. Завжди ті самі пики. Розмови з пустого в порожнє. Вона тягнеться по цигарку, але вони закінчилися. Нікотин б'є по її здоров'ю більше, ніж алкоголь чи наркотики, — уранці їй видається, що вона не може дихати. Треба покинути. Те, що вона забагато палить, псує їй шкіру, тож вона перейшла на тютюн без домішок на покращення консистенції. Гаель казала, що вона відчує різницю, але ні, не відчуває. Цей біль у голові. Вона вже годину сидить на одному місці, біля Фрамбуази, яка без упину скручує косяки з трави. Вже годину вона обіцяє собі піти спати. Білий шум на яснах, як огидно, все це вона знає напам'ять. Завтра треба відпочити.

З перших же нот її свідомість розділяється навпіл. Іспанська версія де Вільеті, множина рухливих картинок зі звуками та запахами, які його тіло сприймало в той конкретний момент. Так, ніби, гортаючи книгу навмання, вона не може вирішити, що буде далі. «*Amó aquella vez como si fuese última*»¹. Її звали Лео, вона

¹ «Кохав того разу, як востаннє» (исп.).

носила зачіску, як в Ізабелли Росселіні. Белу-Оризонті. Місто рясніє деревами, могутня буйна зелень — так у південних країнах вона пробивається навіть крізь бетон, в один стрибок сягаючи неба. Квартал Флореста, низенький будиночок, електропрогравач у будинку батьків Сильвіо — ті поїхали, а вони слухають оцю мелодію по колу, неначе одержимі. Вони ходили в кіно на «Тридцять сім і два щоранку». Декілька разів в один день, а потім іще наступного. Вони пили пиво на вулицях, вдихали п'янкі парфуми *damas da noite*. У Лео була його улюблена пара кросівок *Radley*. Місто заповнили «фольксвагени», а в них не було машини. Завжди одна й та сама компанія, вони вп'ятьох. Вони носили блакитні, дуже світлі джинси. «*Besó a su mujer como si fuese única*»¹. Усі вони поїхали з того міста. Сходи сонця були такі яскраві, що сліпило очі, вони жадібно їли *pão de queijo*², смак маніоки, їхні дитячі, невтомні тіла. Її плейер, блакитний «Соні», як вона ним пишалася. Вона слухала Казузу, «*O tempo não pára*»³, СНІДу для них іще не існувало. Лула програв вибори, вона була замолода, щоб голосувати, ще й шістнадцяти не виповнилося. Перші справжні вибори в країні. І вже тоді, Європа, Європа. Не США, а Європа. Вона тоді була закохана у викладача літератури, який працював у найпрестижнішому ліцеї міста. «*Sus ojos embotados de cemento y lágrimas*»⁴. Вона нетямилася від цієї пісні. То був шик, слухати іспанське. Уся бригада тягнулася на Бродей, без «в», вони дивилися виступи хіп-хоперів, слухали

¹ «Поцілував дружину, як востаннє» (ісп.).

² Бразильський сирний хліб.

³ «Час ніколи не зупиняється» (назва телесеріалу, португ.).

⁴ «Її погляд затуманений цементом і сльозами» (ісп.).

Racionais MC, навколо не було білих, але був захват від того, що ти є, тіла хлопців, поганих хлопців. І цигарки *Free*, елегантна біла пачка, перекреслена двома хвилями, рожевою та блакитною. Усі ці речі, які робили їх ними, прикраси життя. У цій кімнаті на дев'ятому поверсі з терасою, в «золотому трикутнику Парижа», ні в кого не було таких п'ятнадцяти років, як у неї. Вона себе розщепила. Вона хотіла поїхати до Європи. Якби їй сказали, якби їй сказали, наскільки все буде чудово, чи стало б нетерпіння, яке її пожирало, хоч крапельку інакшим? «Por esa arpa que un día nos va a anular y escurir y por las moscas y besos que nos vendrán a cubrir»¹. Ця пісня її заворожувала своєю трагічною повторюваністю. Уся її країна, погойдуючись, впливає у трагедію.

З початку вечірки Кіко не вгавав: «Цей чувак крутий, скажи? Неймовірний», — маючи на увазі ді-джея. У Кіко свої примхи, йому подобається бути від когось у захваті. Часом він буває вірним другом. Марсії цей вечір був не дуже до смаку. Атмосфера видавалася їй нездоровою: люди, які вже одне одному остогидли, щосили контролюють свої обличчя, щоб удати надмірну радість. Ще не день, а той дивний момент, коли ніч розсіюється, але сонце ще не вийшло. За двадцять хвилин воно зійде — в цю годину запах міста найприємніший. Пісня закінчилася, по кістках розбіглися імпульси від цієї яскравої згадки — вона обертається навколо себе, здійнявши руки в повітря. «Окей, ді-джею Револьвере, ти щойно подарував мені перший за ніч оргазм». Вона звертає на нього увагу, вона на нього не дивилася.

¹ «Через цю відьму, яка колись нас знищить і зганьбить, і через ці мурашки й поцілунки, які нас накриють» (исп.).

Скромно всміхнувшись, він підморгує їй і ставить Принса — «Sexy Motherfucker». Вдалий вибір, ді-джею. У її уяві починають виринати інші картинки. Вона вже в Парижі — ніхто більше не кличе її Лео, вона носить мікрошорти, чорні лайкрові блискучі колготки, червоні шпильки, які купила в «Ернесті» на «Шато д'О» — і починає перукарювати. Її життя нагадує вінілову платівку, кілька смужок уже нанесено. Картинки виринають, вона повертається в минуле. Перші роки в Парижі, постійно дощить — саме так у Південній Америці уявляють це місто. Сірі будівлі пасують до сірого неба. Париж початку 90-х років схвилюваний Бразилією, французам би так хотілося навчитися танцювати, вони, як можуть, хитаються під музику, якої не розуміють. Ворують ногами, плечима, тільки не стегнами. Першим, кого вона побачила по телевізору в Парижі, був Джонні Голлідей — тоді вона прийняла, що певних речей ніколи не зрозуміє. Щоб їх відчутти, треба тут народитись. Але Парижу подобається бразильське, і такі дівчата, як вона, у моді. Тут хочуть чути їхній акцент, бачити, як вони вихляють стегнами, хочуть екзотики. Бідні бразильські трансвестити прямували одразу до *Nation*, це було майже обов'язково. На цей пункт призначення вказували чи не всі дороговкази. Дівчата, з якими знайомилася Марсія, дивилися на неї з жалістю, коли та казала: «Ні, я тут не для того, щоб заманювати клієнтів». Іти на вулицю — не варіант, то було її місце, так було записано.

ВІЛ-позитивні бразилійки приїздили до Франції, вони знали, що тут отримають краще лікування. Але Марсія була палкою прихильницею Скарлетт О'Гари, і вона сказала собі, що не піде на панель, якимось інакше

викрутиться. Щоправда, Скарлетт не була бідною, і це все змінювало, але Марсія намагалася не думати про це. Хоча грошей у неї не було, та вона народилася під щасливою зіркою. Одного вечора в *Gibus* вона познайомилася з однією дівчиною з Боготи, яка так само приймала естроген. Ця дівчина була перукаркою і за сумісництвом наркодилеркою, двері її салону не зачинялися: люди приходили підстригтися й купити кілька грамів. Так Марсія і навчилася. Стригти. Спочатку вона фарбувала волосся у ванній. То було просто. Вона перевинайняла кімнату у Фабриціо — божевільного настільки, щоб визнавати свій зв'язок із мафією, інших таких Марсія не зустрічала. І Фабриціо обожнював її, казав, що вона гарна, як Даліда, і саме він вивів її у світ. Вона навчилася стригти. Її запросили на першу фешн-зйомку. Усі поряд із нею сміялися — цього від неї й очікували. Хорошого настрою. Дівчата, з якими вона познайомилася невдовзі після переїзду, почали помирати, деякі вбивали себе самі, поки СНІД їх не спотворив. Епідемія перекинулася і на паризьких геїв. Принаймні в цьому всі були рівними. Вірус вражав усіх однаково. Це давало дивне відчуття, що вони належать до одної касты. Всі. Життя тривало — навколо них смерть невпинно збирала данину. А світові було начхати. СНІД-коаліція організувала акцію з імітацією смертей, але люди починали по-справжньому замислюватися про СНІД, лише коли він стосувався їх безпосередньо. Доки хвороба не торкнулася гетеросексуалів, її не існувало. Марсію поки що оминало. У неї була робота й досі не було СНІДу. Також, зрештою, були докори сумління, провина того, хто вижив, і водночас неймовірна вдячність. Яким добрим було до неї життя, так буде і надалі. Потім у неї почали

з'являтися коханці, які давали їй усе. Подорожі, палаци, еліта. У світі моди дев'яності роки були справжньою магією. Евангеліста, Кемпбелл, Кроуфорд, Шиффер, Каста, Алек Век, Герцигова, Бенкс... Вона звикла до шику, звикла бути пікселем світу, до якого ніколи не належатиме. Маленька русалонька: кожен крок дається із зусиллями, але вона несе себе з гідністю й завжди усміхається. Вона ніколи не думала про те, щоб повернутися до Бразилії, хоча й чула про економічне диво. Вона закохана в Європу. У заможність старого континенту, в огрядність нижчого класу, в безтурботність людей, яким вдалося забути приниження бідністю й диктатурами, людей, упевнених у тому, що вони захищені, тому що більше на це заслуговують, тому що вони працелюбніші, тому що розумніші. Їй подобається, що всі приміщення опалюються, що навіть у поштових відділеннях чисто, кожен хотів би народитися французом. І лише самі вони цього не розуміють. Та можливо, що і це, як і інші явища, котрі видавалися вічними, зміниться.

Це вперше за багато років вона думає про Белу-Оризонті з бажанням повернутись. Узяти чоловіка-жінку, яким вона була, і сказати йому на вухо: не переймайся ти ніколи не повіриш у те що з тобою станеться от побачиш одного дня розкіш і просте життя тобі настогиднуть ти так переситишся життям що нудитимеш світом. Як справжня принцеса.

Субутекс. Усю ніч Кіко вигукував його ім'я. Вона не звертала на Субутекса уваги, але тепер, дивлячись на нього, бачить, що в ньому щось є. У нього дуже гарні руки. Вернон спокійний. Зрілий. Зморшки на його обличчі — зморшки людини, яка багато сміється. Він уміє насолоджуватися життям. Вона підходить до нього.

«Що це за пісня?» — шепоче питання йому на вухо, пробігаючи пальцями по внутрішньому боку ліктя. Він зводить очі й дивиться на неї, не усміхаючись. Погляд у нього важкий. Марсія відчуває його десь у черевній порожнині. Він відповідає: «Фредді Кінг». У нього гарний глибокий голос, він шепоче назву пісні їй на вухо «Please send me someone to love», як на француза, у нього правильна англійська вимова, без перебору. Він упевнений у собі. Він їй подобається. Трішечки. Він повністю віддається музиці. Вмикає іншу пісню. Альбом «Tostaky» гурту *Noir Désir*. Небо сіріє, кімната наповнюється тьмяним світлом. Вона підіймає зап'ястки над головою, танцює під гітару, напівзаплющивши очі. Вона завжди отримувала від чоловіків усе, танцюючи для них. «Tostaky» — вона впізнає цей важкий французький ритм. Стегна танцюють із гітарою, спина — з ударними. «Tostaky». Вернон, певно, той іще покидьок. Вона відчуває це нутром: якщо вона когось хоче, то з ним щось не так. Драма у неї в крові, вона закохується лише в поганих хлопців. Чоловіки, які хочуть тебе вбити, завжди найніжніші коханці, інакше ти не дозволиш так до себе ставитися. Ніхто не пробачить першого ляпаса, якщо за ним не рине хвиля палких вибачень, обіцянок, істерик: «Я боюся тебе втратити, не уявляю, як житиму без тебе». Ті, що хочуть тебе вбити, завжди прив'язуються найміцніше. Вона дійсно хоче чоловіка, лише коли відчуває, що він може її вбити. Їй не треба бачити його очі, щоб знати — він дивиться на неї. Тепер вона танцює стримано — вже вийшла з того віку, коли влаштовують шоу, ні, зараз вона приборкує енергію. Її зап'ястки вигинаються, долоні хапають повітря, пальці напружуються від кожної ноти, потім вона закидає руки за голову, потім ніби кидає

щось на землю, потім руки за спиною, нижче талії. «Tostaky». Краса цього французького співака вражає — він найбільше схожий на латиноамериканця. Крещендо, її підбори стукають по підлозі — тихенько, в Парижі стримуються навіть танцюючи, не впадають у транс, не забувають усміхатися. Навіть коли танцюють під *Noir Désir* у вітальні одного з найкращих районів. Без шаленства, не включаючись усім тілом. У Парижі тіло заховане у футляр. Вернон вмикає Ріанну — навколо Марсії з'являються інші фігури. Вона забуває про інших. Вона танцює для нього, він ігнорує її, підохочує. Це збуджує. Їй подобаються чоловіки, будь-які. Будь-якого віку, будь-якої комплекції, будь-якої раси, будь-якого визнання, багаті і бідні, з будь-яким характером. Вона любить усіх, але найбільше — тих, на яких не діє те, як вона крутить стегнами. Він належатиме їй.

Вона виходить покурити на терасу. Морозне повітря хльоскає по шкірі, приємно бадьорить. Вона вдихає на повні легені — нарешті прихід. Ось тепер вона її відчуває — енергію раннього світанку. Джеремі та Б'янка обговорюють проблеми, які спіткали Союз за народний рух, відколи Саркозі вийшов з партії. Уривки аргументів повторюються десятки разів, Джеремі та Б'янка розмахують руками. Ранкові діалоги. Вона це ненавидить. Кокаїн припиняє діяти. Треба було прийняти екстазі. Тепер усі знову його полюбили. Вона замало випила й відчуває, що не витримає цього. Вона повертається. Вернон не зрушив зі свого місця, він увесь у музиці, він самодостатній. Він їй подобається. Вона зачіпає його, йдучи, і каже:

— До завтра, ді-джею. Знаєш, ніхто з них не піде спати, ти можеш повернутися до своєї кімнати, коли захочеш. Вони тебе не чують.

Він усміхнувся, нічого не відповівши. Він подобається їй дедалі більше. Для неї він — суть цього вечора. Тільки завдяки йому цю вечірку не можна назвати повним лайном.

Уранці, до зйомок, вона його не бачила. Гаель ще не лягала, вона так і крутила свої косяки, сама перед телевизором, п'ючи кухлями чай генмайча. Вона не питатиме в неї, о котрій Субутекс пішов спати. Пряме питання може викликати підозри, а Гаель не вміє тримати язика за зубами. Кіко не сподобається, якщо вона крутитиметься біля типа, якому він дозволив у себе пожити. Вони не фліртують уже багато років, але вона ніколи не приведе сюди коханця. Між ними мовчазна домовленість — у неї є житло в Парижі, але трахається вона деінде.

Дивно бачити, як Гаель підбирає відстань, щоб прочитати повідомлення. Жест літньої людини. Для таких паразитів, як вони, далекозорість — справжня біда. Ох і складне завдання — зберігати шарм, втрачаючи свіжість. Наскільки людям подобається почуватися корисними й великодушними, настільки ж вони бояться старих тіл, зіпсованих облич, нікчемності втраченої величі. Вони перетворюються на мотлох — те, що було надзвичайним, стане купкою каміння. Ніби прочитавши її думки, Гаель нарешті прицілюється, м'яко потягуючись, і усміхається Марсії бешкетною усмішкою, яка їй так личить. Вона запалює цигарку дуже повільно — весь світ почекає — з гідністю й невимушеністю, а потім дивиться Марсії у вічі.

— Ти вчора добре танцювала.

— Так, але мало... Я була розбита, краще б спати пішла.

— Тримаєш мене за невинну дурепу... Тільки не кажи нічого про Субутекса. Думаєш, ніхто не помітив, як ти розпусно вчора крутилася біля нього?

Марсія намагається не видати себе. Вона тріумфує. Вона закохана. Їй хочеться чути, як хтось промовляє його ім'я, їй хочеться дізнаватися про нього все-все, їй хочеться, щоб Гаель сказала, що всім помітно, як сильно вона йому подобається... Немає нічого збудливішого за ці дні — дні, коли нічого ще не відбулося.

Гаель заковчує очі, вдаючи розчарування:

— Ну скільки ми вже знайомі? Думаєш, я не бачу, що ти робиш?

— Не розумію, про що ти.

— Не найгірший вибір. Хороший чувак. Якби мені подобалися чоловіки, мені б теж хотілося з ним переспати. От тільки, мала, ти розіб'єш йому серце.

— У нього гарні руки, зупинімося на цьому.

— А його руки, вони де зупиняться?

— Я люблю любов... хіба це злочин?

— Любов, любов... Я б радше сказала, що тобі подобається, коли тебе грають, як хтиву сучку, що ховається в тобі. Але, зрештою, хто там ховається... Та повторюю тобі: ти розіб'єш йому серце.

Марсія його хоче. Двері відчинились, і їй цікаво зазирнути, що за ними. «It may be wrong but it feels right to be lost in paradise»¹. Вона не вважає його аж надто привабливим, їй хочеться, щоб він захотів її, взяв її та виграв. Вона його хоче. Це примха або необхідність.

¹ «Можливо, це й неправильно, а проте так приємно загубитися в раю» (з пісні Ріанни).

На будівництві, що розтяглося вздовж ринку Бокерія, величезний кран підіймає над перехожими бетономішалку. Гієна задовго сиділа за комп'ютером, і в попереку їй заболіло. Вона розходжує біль.

Двоє дівчат у шортах і на танкетках, наплічники з'їхали на живіт, перетинають площу Сант-Агюсті, звіряючись із мапою міста. Плечі в них татуйовані, і вони говорять такою дивною мовою, що Гієні видається, ніби вони самі просто зараз її винаходять. Бородань штовхає перед собою візочок із м'ясом. Проїжджають туристи на велосипедах, у яскравих шоломах. Кілька волоцюг сидить біля фонтана. Їм десь по п'ятдесят, і вони з ірокезами. Таксі фафакають у заторах. На фасадах майорять каталонські прапори й транспаранти з написами «Хочемо жити в гідному районі». На розі тротуару, під прикриттям перехожих, чайка дзьобає мертвого голуба.

Вона приїхала до Барселони напередодні. По телевізору розповідали історію шістдесятирічної жінки, яка викинулася з вікна, коли її приїхали виселяти.

Гаель телефонує їй з Парижа. Вона на межі.

— Як це ти не можеш приїхати просто зараз?

— Я не в Парижі, мала.

— Але чому ти мене не попередила? Що мені тепер робити?

— Відволікати його. Я повернуся за три дні.

— Повертайся сьогодні.

— Це неможливо.

— Ти що, жартуєш із мене? Я зроблю те, що обіцяла. Якщо завтра Вернон звалить, ти даси мені те, що обіцяла, домовились?

— І що я тобі обіцяла?

— Двісті євро.

— Ми ніколи не говорили про гроші, мала.

— Тебе що, альтигеймер побив? Ти пропонувала мені вдвічі більше, але я назвала тобі ціну для своїх.

Це справедливо. Гієна сперечається для проформи, дякує, обіцяє швидко повернутися. Завершивши розмову, вона тримає телефон у руці. Збирається зателефонувати Допале. Вона мала повідомити йому, коли знайде вихід на чувака, який його цікавить. Він сказав би: «Вже?», привітав би її, видихнув із полегшенням. Попросив би її повернутися якомога швидше. Вона запхає телефон у задню кишеню джинсів. Давно вона не виїздила з Парижа. І не усвідомлювала, наскільки необхідно було змінити картинку. Їй не хочеться бути покірною підлеглою. Допале занадто серйозно ставиться до цієї історії. Він щодня телефонує, щоб запитати, чи немає новин. Гієна видає їх маленькими порціями.

Вона не знайшла в інтернеті жодних вказівок на зв'язок між ними. Допале злий від природи, але зазвичай, якщо трохи пошукати, між ним і тим, кого він зненавидів, вдається знайти зв'язок. Тільки не в цьому разі. Коли вона дізналася, що знайти треба людину, яка знала Алекса Бліча в молодості, одразу подумала про Селіма.

Протягом чотирьох років вони були сусідами по під'їзду в кварталі де Ліла. Проте Селім так і не дізнався, що Гієна часто заходила до них тому, що їй подобалася його

подружка, а та полюбляла кокаїн, який у ті часи в Гієні завжди був при собі, тож вона залюбки пригощала малу смужкою, поки чоловік був на роботі. То було не дуже чесно — дівчині ще й двадцяти не виповнилося. Нікому не хотілося приставати до неї з лекціями з гігієни, всім хотілося робити їй приємне. Вона була дуже юна. Але річ не у віці — Селім і Гієна були на якихось сім років старшими за неї, — радше йшлося про недосвідченість. Вона приїхала зі свого села, нічого не знаючи про життя. Вона була поривчаста, але така легенька, що нагадувала горобця, який залетів на кухню й не може вилетіти. Увесь цей шарм, уся це енергетика. Важко було уявити хлопця, крутішого за Селіма, але він усе ж був іще хлопець: не досить мудрий. Він одружився з цією дівчиною, в яку був відчайдушно закоханий, і не розумів, чому вона нудилася тим життям, яке він для неї створив. Йому подобалися Ролан Барт, російські фільми та альбоми Барбари. А їй було двадцять років, їй хотілося гуляти, танцювати. Він подумав, що коли в них народиться дитина, все налагодиться. Вона впала в депресію. Одного дня вона втекла — закохалась у ватажка банди з сусідньої багатоповерхівки. Лише Селім не міг цього зрозуміти, а всім хотілося сказати йому: хіба ти не бачив, як нудно їй було на кухні. Селім узявся за маленьку Аїшу з турботою, вдсятеро примноженою втечею матері. Отоді, коли він залишився сам із донькою, вони з Гієною і зблизилися — коли йому треба було піти у справах, він заносив люльку до сусідки. Він добре почувався в цьому дівчачому всесвіті і на той момент був досить розслаблений і веселий, щоб його там теж приймали.

За кілька місяців після втечі його подружки в салоні відеопрокату Селім натрапив на коробочку від порно-

фільму. Гієна так і не наважилася запитати, що він забув на тій полиці. Маленька Фаїза тепер називалася Водка Сатана. Гієна більше ніколи не бачила Водку Сатану до цієї історії з Алексом Блічем, коли її фотографії замайоріли скрізь.

Після зустрічі з Допале вона одразу ж зателефонувала Селімові. Ідея випити кави з Гієною не викликала в нього особливого захвату. Та все ж крижаним тоном він запросив її до себе.

Він змінився. Іскристість, властива його темпераменту, вщухла, емоційність перетворилася на гіркоту. Він навіть не намагається цього приховати, навпаки. Налаштований усім показати, що справи в нього не дуже, настільки ж рішучо, наскільки в молодості — звабити кожную жінку, яка траплялася на його шляху. Адже Селім був настільки запаморочливим, що не можна було нікуди з ним прийти так, щоб він не став центром уваги, не визначив перебігу розмов, не надав вечірці особливого шалу. Він був гарний, вишуканий, стрункий. А тепер став лисим дядьком із пузом, який вбирається у безформний мотлох. З тих людей, з якими не хочеться говорити, злість яких перетворилася на плісняву.

Гієна сидить у вітальні, обставленій з *Ikea* і ніби навмисне позбавленій навіть натяку на затишок. Вона очікує, що він хоч якось покаже, що радий її бачити, адже у них багато приємних спогадів на двох, але потім уся зіщулюється, дійшовши висновку, що візит чемності можна скоротити до тридцяти хвилин, а потім тікати. Гієна не знає, що саме сподівалася тут знайти, не знає, що б могло підказати їй: братися за доручення Допале чи відмовитись, але, опинившись перед Селімом, вона точно знає, що прийшла даремне.

Селім став викладачем в Університеті Париж VIII, і вона вважала, що він цим пишається — професор університету, про це можна сміливо розповідати на бенкетах. Принаймні так вона думала. Однак сам Селім каже, що тепер люди зневажають університети. Інтелектуалів. Таких, як він.

Він, людина, яка так цікавилася ближніми, нічого в неї не запитав ані про те, чим вона займається, ані про те, чому вона прийшла. Вона спробувала була почати:

— Я думала про тебе, коли Алекс Бліч помер... Ми ніколи не говорили про це тоді, мабуть, жахливо було бачити її з ним...

— З усіх рішень, які вона прийняла, це було винести не найважче.

— Тобі неприємно про це говорити?

— Ні. Я багато чого переосмислив, коли Алекс помер. Вона закохалася. Коли це сталося, я, звісно, почувався приниженим, але видихнув з полегшенням... Я думав, що він допоможе їй змінитися. Думаю, він теж був закоханий.

— Але він нікому не міг допомогти змінитися... Нікчемний тип.

— Я не знав, що ти так цікавишся французькою естрадою.

— Він мені подобався.

— Якщо ти хотіла зустрітися, щоб поговорити зі мною про Алекса та Фаїзу, то ти помилилася адресою. Краще піди до її тодішніх подружок: Памели Кант, Деббі Дасье — я тобі нічим не допоможу.

— Памела Кант... я забула її прізвище, чекай... вони стали подружками?

Селім нахилився вперед, втупився мені у вічі й витримав паузу. Він поводився, неначе актор у старому нуарному кіно.

— Я тебе запитав: ти прийшла про це поговорити?

— Аж ніяк. Я не думала, що моя спроба дізнатися, як у тебе справи, так тебе роздратує... я не в курсі, що ми посварились. Але я хотіла запитати одну річ, оскільки ти добре знайомий з індустрією кіно...Я шукаю французького сценариста, Ксав'є...

Він підняв брову, щиро вражений недоладністю питання, але не встиг відповісти. У кімнату з похмурим виглядом зайшла Аїша і, не привітавшись, запитала: «Може, замовимо сьогодні піцу?».

Генетика на ній відпочила. Вона успадкувала батькову кремезність і неймовірний ніс — не такий, як у батька, і не такий, як у матері, — певно, чийсь із родини. Він надавав їй обличчю певної виразності, проте позбавляв будь-якої гармонії. Аїша була в паранджі, і не можна сказати, що це додавало їй шарму — адже так в очі впадав тільки ніс.

Селім заперечив проти замовлення піци: цього вечора без пшеничного борошна, — здається, це було чітке правило в їхній родині, адже дівчина не протестувала. Вона набурмосилася, щоб виказати обурення, але не наполягала. Селім представив їй Гієну:

— Ти цього не пам'ятаєш, але ця жінка жила над нами, коли ти була маленькою. Вона часто придивлялася за тобою.

І Гієна поглянула на неї, поглянула очима дорослого, який присипав вам дупу тальком, коли ви були немовлям. Вона стрималася й не сказала: «Я знала тебе, коли ти була отакою» або «Як час летить, ти так

виросла», — але все це читалось у виразі її обличчя, тому що для дорослих лишається загадкою, як створіння, яке повзає на чотирьох і смоче соску, може так швидко перетворюватися на напівчудовисько з сорок другим розміром ноги. Аїша ще кілька хвилин порозприскувала свій поганий настрій по вітальні, а потім знову зачинилась у своїй кімнаті: «Багато уроків».

— Вона вчиться?

— Податкове право.

— Старається?

— Так, не можу поскаржитися.

— Тобі пощастило. Молодь часто не знає, куди себе подіти.

— Тільки от Пророк.

— Що?

— Вона цілими днями товче мені про Пророка. Я від цього божеволію.

— Треба йти в ногу з часом.

— Одразу видно, що вона не твоя донька.

— Так, можу собі уявити... Що от, наприклад, народилася б у мене донька, і вона була б гетеро. Ото був би справжній кошмар, і як би я це пережила?

Він усміхнувся, вперше за розмову, на ці слова. Гієна ще хвильку послухала про те, як важко самому виховувати доньку, а потім попрощалася й пішла.

Селім зателефонував їй наступного дня.

— Учора нас перебили. Той сценарист, ти не перевіряла, це не Ксав'є Фарден?

— Не знаю.

— Пам'ятаєш той фільм, вийшов десь на початку дев'яностих — «Зоря моя єдина згасла», — зараз він уже застарів, але коли вийшов, усі були в захваті від цієї дурні.

Притиснувши телефон до вуха, вона вбиває в гугл Ксав'є Фардена та Алекса Бліча — зійшлося, вони знайомі. Гієна задоволено присвиснула:

— Хороша наводка.

— Якщо не знаєш, запитай у татуся. Скажи, будь ласка, ти знаєшся на жіночій фізіології?

— Я в цьому експерт.

— Припини жартувати. Я взагалі-то про свою доньку говорю. Ми можемо зустрітися?

— Ще раз? Учора ти навіть кави зі мною відмовився випити, а тепер задумав зі мною одружитися чи що?

Взагалі-то Селім хотів, щоб Гієна поїхала з його донькою на тиждень до Барселони. «Для оцінки». Гієна не могла повірити, що він звернувся до неї з таким дивним проханням. Але він не жартував. Він смоктав свою електронну цигарку, як вередливе немовля, не припиняючи.

— І за яким критерієм я маю її оцінювати?

— Тероризм. Збройна боротьба.

— Вона шукала квитки на літак до Ірану?

— Ні. Я не знаю, що вона робила. Я не маю жодного бажання шпигувати. І навіть якби мав — не знаю, як це робиться. Такі справи. Але в мене враження, ніби щось не так. Боюся, вона веде подвійне життя...

Важко було докоряти Селіму за параною. Час накладає свій відбиток. До того ж, якщо чоловік одружується з маленькою арабкою, дуже милою, ніжною та веселою, а наступного дня вона кидає його, бере собі російсько-сатанинський псевдонім і запруджує світ кадрами феєричних проникнень... то цей чоловік має право підозрювати, що жіноча порода здатна на все. Гієна залишила ці аргументи при собі та спробувала його заспокоїти:

— Я, звісно, всього п'ять хвилин за нею спостерігала, але вона не схожа на терористку-смертницю... ти хвилюєшся через хіджаб?

— Ні, вона одержима релігією.

— Ну, краще захоплюватися релігією, ніж кокаїном.

— Не знаю. Чесно. Я все питаю себе, куди це може завести? Ми про це не говоримо.

— Добре. Але ж ти розумієш, що це мине. Вона молода. Це просто етап... І як, на твою думку, я слідкуватиму за нею в Барселоні? Я цього навіть не вмію...

— А цього й не треба. Ти поїдеш із нею. Аїша сама це запропонувала. Я не хотів відпускати її саму. Учора, коли ти пішла, вона запропонувала, щоб ти за нею пригледіла. Вона сказала: «Тобі так буде спокійніше». І це правда... ти непогано виконуєш різні дивні завдання... і зрештою, багато знаєш про жінок, ну, по-своєму... і, провівши з нею кілька днів, ти могла б сказати, що думаєш про її стосунки з релігією... треба просто уважно спостерігати.

— Як тобі взагалі таке спало на думку?

— Їй бракує жіночої постаті поряд.

— Як модель жінки я не надто взірцева. Я лесбійка. Вона про це знає?

— Я не збираюся переповідати їй твоє життя в подробицях.

— При всій повазі, Селіме, але ти пропонуєш мені якусь дурню.

— Я допоміг тобі знайти Фардена. А ти, будь ласка, допоможи мені?

Гієна не змогла б точно пояснити, як усе владналося, але менше ніж за годину все було вирішено: вона поїде

з Аїшею до Барселони. Часто найекстравагантніші рішення з'являються нам у світлі холодної раціональності.

Слід сказати, що так, він дійсно допоміг їй знайти сценариста. Ксав'є Фарден. Вона знайшла його номер за два телефонні дзвінки — і він призначив їй зустріч у кафе навпроти його будинку того ж дня. Міщанин, гетеросексуал, закоханий у себе та свої ідеї, він уживав кліше за кліше, щоразу впевнений, що винайшов велосипед, задоволений собою невідомо з яких причин — вона бачила, як він безсоромно роздягав її тупим і хтивим поглядом. Йому лестило, що ним цікавляться. Вона сказала, що працює на продюсера, і він тієї ж миті надав їй своє резюме, намагався дати їй зрозуміти, що хотів би попрацювати над фільмом про Алекса Бліча. Проте він не міг сказати, де знайти Вернона Субутекса, у якого зберігалися записи — вона дивилася на Фейсбуці, але він, здавалося, переховувався через проблеми з навіженою колишньою. Вернон був приємний чувак, який багато років тримав магазин рок-платівок у Парижі.

Повернувшись додому, Гієна зателефонувала Гаель — так, Гаель знала Субутекса, це той тип з «Револьвера», до речі, непоганий досить, так, не питання, вона могла знайти, як на нього вийти.

Ця справа не просто рухалася, вона злітала, неначе кулька з гелієм. Гієна нічого не казала Допале, в телефонних розмовах, вона тягла час: «Це дуже складна справа, розумієте, але в мене є кілька зачіпок, я триматиму вас у курсі». Якщо сказати клієнтові, що все просто, потім ніяк не поясниш йому, чому ж це стільки коштує. І потім, їй подобалося відчувати, як він зникає — завжди приємно змусити трошки постраждати дрібного тирана.

Гієна перетинає площу Університету, підіймається вулицею Арібо, прямує до квартири. Барселона лишається милою шльондрою, яка усміхається, коли їй дають на чай. Здається, ніщо не може зіпсувати її краси: ні туристи, ні вивіски магазинів одягу, ні брили сучасних будівель. Урни для сміття вишикувалися на тротуарі, через рівні проміжки часу чоловіки відкривають їх та зазирають під кришку. Вони такі несхожі. Антиглобаліст знаходить джинси свого розміру, хлопець зі Сходу, який штовхає перед собою магазинний візочок, витягає моток електричного дроту, літній чоловік не знаходить для себе нічого путящого, а африканець видобуває звідти плетений кошик, який він наповнює книгами та газетами.

Вона зустрілася з Аїшею біля Аустерліцького вокзалу, в кафе, де о дев'ятій вечора було мало людей. До Барселони вони поїдуть нічним потягом. Гієна не літає літаками. Аїшу непокоїло те, що вона дістанеться до Барселони втомленою.

— Це означає, що виїхати доведеться на день раніше, і зрештою ми будемо розбиті. Я їду на семінар, мені не буде коли відпочивати.

— Ти знаєш, що всі ісламісти їздять цим потягом? Він цим і знаменитий.

Дівчина відвернулася вбік, знічена тим, куди зайшла розмова. Але дійсно, у цьому потязі справді завжди повно бороданів зі страшними гулями від палких молитов.

Валізи Аїші були такі важкі, що в неї запросто можна було поцікавитися, чи не перевозить вона зброю. Але то були записи та книжки. Вона, певно, подумала:

«Ну добре, я їду до Барселони на тиждень. Чому б не прихопити з собою всю свою бібліотеку».

В Аїші не було батькової нерозсудливості. То була рішуча дівчина з прямим поглядом, яка часто супила брови, від чого завжди здавалася сердитою — то більше, то менше. Але не сердитою в сенсі «зараз натовчу комусь пику», а настільки зосередженою, що це скидалося на суворість.

Аїша не схожа на батька. Вона успадкувала його схильність до навчання — він був пильним і обдарованим студентом. Це після вишу все стало складно. Він добре розумів університетські правила, тоді як пов'язаний з роботою хаос спершу спантеличував його, а потім демотивував.

Аїша підкреслено ввічлива, стримана — майже холодна, та Гієна відчула симпатію до неї, щойно побачила. У класичному розумінні, красою дівчина не пишається. Занадто кремезна, занадто насуплена. Розум у поєднанні з силою, без жіночої ніжності. Аїша, попри свій хіджаб, виглядає не дуже сучасно, у неї обличчя й вираз дівчини з минулого. Дівчини з сімдесятих. Можливо, це через ніс. До якого, взагалі-то, можна звикнути.

Вони майже не говорили, доки не зайшли в потяг. Платформа о такій порі була порожня, нечисленні пасажери скидалися на привидів. Гієна десятки разів їздила цим потягом. Їй подобалося відчуття старовини. Вагони були з іншого століття і ніскілечки не змінилися. Вона була щаслива проїхатися на ньому востаннє. Незабаром цей потяг скасують. Задорого.

— Як ти ставишся до того, що батько не відпускає тебе саму до Іспанії, хоча тобі майже двадцять?

— Це сумно, правда?

— Ти сердишся на нього?

— Ні, він мій батько. Я люблю його так, як жодного чоловіка ніколи не полюблю.

Вона сказала це так просто, здається, вона дуже ясно це розуміє. Тепер Гієна краще розуміла, що тривожило Селіма — вона мало стикалася з людьми, в яких усе так чітко продумано. Проте в словах Аїші відчувався глибокий сум — здається, вона вже зрозуміла, що любов, про яку йдеться, важка й невесела.

— Але ти протестуєш проти нагляду?

Здається, вперше за їхню розмову Аїша здивувалася, а потім відвела погляд і усміхнулася.

— Ні, я не маю бажання протестувати.

І тим, як вона повернула голову, все було сказано: бунт проти влади, можливо, так робилося раніше, давно, коли ти була молода. І от куди це привело. Мое покоління поводитьсь інакше.

Вони сиділи пліч-о-пліч у маленькому купе на двох. Потім прийшла провідниця й попросила їх зачекати в коридорі, поки вона розкладе полиці. Місця було мало, треба було вдумливо розпихати валізи. Аїша дістала теку з конспектами — семінари з корпоративного оподаткування; вона говорила про це, ніби про щось пересічне, курс англійської, скажімо. Аїша занурилася в читання. Гієна пробігла очима заголовки новин у телефоні, а потім завела розмову.

— Що ти вивчаєш?

— Я на другому курсі, спеціальність податкове право.

— Ти хотіла цим займатися?

— Мене ніхто не змушував.

Гієна скористалася тишею, щоб обміркувати, що вона взагалі тут робить. Водночас вона почувалася щасливою в цьому потязі — давно не подорожувала.

— А ви, виходить, знали мого батька, ще коли він був з моєю матір'ю?

— Я жила у квартирі над вами.

— І ви знали мою маму?

— Ми були сусідками, так. Я пила в неї каву, вона приходила попросити олії...

— До того як ви з'явилися, до останнього тижня, я не знала, що моя мати була жінкою легкої поведінки.

— Що, пробач?

— Ніхто ніколи мені не казав, що вона знімалася в порно. Я почула від вас ім'я Памели Кант, коли ви говорили з моїм батьком. Пошукала, хто це така. Це було огидно. Я написала Памелі Кант, щоб запитати в неї, чи знала вона мою матір, і вона у відповідь написала якусь нісенітницю. Я подивилася її фотографії. Я не одразу впізнала маму.

— Батько нічого тобі не казав?

— Це надто ніяково.

— Ти сподівалася поговорити зі мною?

— Так. Я дізналася про це через вас, тож сказала собі, що ви, певно, розповісте мені те, що я хочу знати.

Бабах. Бабах. Це огидний грюкіт реальності у двері. Бубух. Але то не буденна реальність, не така, як учора. Бамц. Не знайома. Це навіть не щось неймовірно жахливе, не новина про землетрус, яка вимагає реакції та швидких рішень. Бамц. Бумц. Це радше божевілья, щось таке легке, як тінь, але під палючим сонцем. Це перетравлене минуле, дещо таке, чого не можна змінити, виринає просто перед нею, і тепер уже ніколи не буде, як раніше.

Аїша в кімнаті, де весь уміст шаф вивалено на підлогу, викорчувано. Минуле минає. Воно вперте. Її мати була шльондрою. Усі знали. Ніхто їй не сказав. Жінка загального користування. Як туалет, тільки жінка. А її батько — чоловік шльондри. Батько розлючений, що вона дізналася. От лайно, тату. Лайно, лайно, лайно. Чого ж ти її не вбив?

Вона любить свого батька. Любити так сильно — аж боляче. Немов леза у венах. Вона любить його так, що готова за нього померти. Вона знає — це несправедливо, що два роки між ними щось стоїть. Коли вона вперше познайомилася з ісламом, вона сприйняла його як спосіб сказати своєму батькові, що любить його більше за все на світі. Удома її не навчали релігії. Її бабуся померла рано. У ліцеї, де вона навчалася, не було з ким про це поговорити. Одного дня їй випала можливість послухати імама, і все, що він говорив, було їй таким близьким. Нарешті все стало на свої місця. Ішлося про

те, щоб ставитися до життя інакше, не жертвуючи всього не вівтар споживацтва. Вона зрозуміла, що все, чого вчив її батько, оспівувалося в кожній букві ісламу. Коран вважав несправедливим все, що батько зневажав, все, з чим боровся. Коран вважав справедливим усе, що цінував батько: уважність до ближнього, зусилля на користь добра, які мають бути понад усе, милосердя, самоповагу.

Першого разу, коли вона встала з-за столу, одного червневого вечора, сказавши: «Я буду молитися», батько зблід і перепитав: «Що ти сказала, вибач?» Аїша не думала, що він буде проти. Вона думала, вони все обговорять, він прийме її віру і пишатиметься нею, бо зрозуміє, що це нелегкий і правильний вибір. Він не дав їй нічого пояснити. Зціпив зуби й повернувся до неї спиною. Спершись руками на мийку, він кивнув, відправивши її до своєї кімнати. «Іди, я більше не хочу тебе бачити».

То було несправедливо. Але вона не сердиться на нього. Їй шкода, що він страждає. Вона терпляча. Вона знає, що колись він зрозуміє: вона обрала віру як спосіб бути гідною його.

Після смерті бабусі вони склали речі у великі коробки, в яких Аїша знайшла фотографії, що їх ніколи не бачила. Її батько, дуже молодий, на кількох він заливається сміхом. Відкинувши голову назад, змруживши очі, сміється всім тілом. Вона ніколи не бачила, щоб він так сміявся. У тих коробках Аїша знайшла текст його магістерського диплома про фільми Бергмана, редакторські статті Клода Жюльєна, старанно вирізані з *Le Monde diplomatique*, план дисертації, присвяченої Віктору Сержу. Дівчата на його університетських

фотографіях — француженки. У них коротке волосся, як у Джин Сіберг, вони стрункі, їхній одяг мало прикриває тіло.

Куди подівся цей молодий чоловік? Вираз його обличчя інакший, погляд упевнений, вольовий. Він ще не зранений, у ньому немає тієї печалі, яка буває тоді, коли один програш знищує всі рештки радості.

Франція переконувала його в тому, що, якщо він пристане на її вселюдську культуру, вона прийме його з відкритими обіймами, як будь-якого зі своїх дітей. Красиві лицемірні обіцянки, однак дипломовані араби досі лишаються вигнанцями, яких гидливо тримають подалі від великих установ. Немає нічого нестерпнішого для доньки, ніж бачити, як обдурили її батька — окрім, можливо, усвідомлення того, що він повівся. Його заморочили. Його змусили повірити в те, що в Республіці важать лише чесноти, що видатні якості винагороджуються, його змусили повірити, що у світській державі всі люди рівні. І все це лише для того, щоб раз у раз грюкати дверима в нього перед носом, забороняючи скаржитися. Ні, це не комунітаризм. Але завжди настає момент, коли треба зазначити своє ім'я, і це працює як «сім-сім, відчинись», але навпаки — квартири раптом більше не здаються, вакансії раптом закриваються, у стоматолога раптом не знаходиться вікна. Вони радять інтегруватися, але тим, хто намагається це зробити, кажуть: ну ви ж самі бачите, ви зовсім не такі, як ми.

Вона дивиться на руки батька на тих світлинах. Це руки інтелектуала, бездоганні та доглянуті. Пальці граються мундштуком, на фото видно, що він жестикулює, ділиться ідеями. Лише віра здатна стримати злість,

яка пожирає дівчину зсередини. Вона відмовляється бути шматком ненависті, пораненим і лютим звіром. Так само, як відмовляється продавати своє тіло на вулицях. Вона відмовляється зраджувати своїй людяності. І тільки віра допомагає їй заспокоїтися, в усьому розібратися, зберегти гідність.

Стосунки з батьком погіршилися, і Аїша не могла цьому завадити. Він каже: «Ти робиш це, аби лиш мене помучити», — маючи на увазі віру. Він не йде на діалог. А він же її обожнював.

Вона не сердилася через те, що він не відпускав її до Барселони саму, хоч це й було пов'язане з навчанням. Вона знала, що він хвилюється. Буде тільки рада, якщо хтось його заспокоїть. Іслам, який вона сповідує, не має нічого спільного з тим, чим захоплюються газети, коли намагаються продати свою маячню.

Коли вона почула, як стара лесбійка говорить про Памелу Кант і її матір, вона не знала, про кого йдеться, просто запам'ятала ім'я, бо смішне. Потім вирішила загулити. Вона була обурена після того, як написала Памелі на Фейсбуці, але вирішила, що краще подумати про інше.

Проте це її мучило, і вона піднялася над своєю огидою, щоб детальніше розібратися в тому, хто така ця Кант, з якою її мати любила танцювати. Водка Сатана. Вона не одразу знайшла зв'язок. І не знайшла б його, якби не татування ока Гора під лопаткою.

Треба було приборкати свою цікавість. Вона могла б обійтися без правди про те, чого вона не робила. Вона не відповідає за гріхи, яких не скоїла. Аллах бачить кожний наш учинок. Лайно. Краще зашити собі очі, ніж таке дивитися.

Вона знала, що попередньому поколінню жінок у Франції було нелегко. Їх підірвали в польоті. Їм сказали: ви такі гарні, їх підштовхували виставлятися, викликати хіть. Відвернутися від Аллаха і розтоптати все, що мають. Вони не усвідомлювали, до чого це призведе. Пральні машини, високооплачувані роботи, непристойний одяг і обіцянка легкого життя. Матері деяких її подружок фарбуються в білявок, виставляють свої дупи й вештаються по барах. Аїша прагматичніша, коли не йдеться про її матір. А сама вона просто зірвала джекпот. Ну чому це звалилося на неї?

Аїша навіть не цілується з хлопцями в щічку. Вона намагається не підпускати нікого близько, бо ризикни, і все може вийти з берегів.

Вона вдячна Гієні за те, що та не уникає розмови. Аїша розповіла їй про те, що знає. Гієна хвилю по-мовчала, потім увімкнула нічник:

— Гидке дівчисько. А ти не думаєш, що тобі краще було б подивитися це з батьком?

— Я навіть заговорити з ним про це не наважилася.

Вона б ні з ким не наважилася про це говорити. Ані з друзями, ані з імамом. Це її не стосується, це її не ганьбить, вона просто тримається на відстані, от і все.

Від чого її нудить найсильніше? Від неї самої. Від її матері. Від покидьків, із якими вона злигалася. Від культури, яка штовхає жінок на таке. Не просто дозволяє, а ще й заохочує. А це ж той самий людський непотріб, який кривить рота на її хіджаб. Від чого її найсильніше нудить? Чому мама не звернулася по захист до батька, коли відчула, що вона в небезпеці? Невже власна родина викликала в неї таку огиду? Батько б її врятував. Чому вона не навчилася захищати

себе? Хто поговорить про це з Аїшею? Хто все пояснить? Думки пробігають швидко, суперечать одна одній, не мають висновків.

Гієна зовсім божевільна. Але, зрештою, це на краще, так простіше ставити прямі питання.

— Твоя мама була прекрасною дівчиною.

— Хіба прекрасні дівчата не обирають іншу роботу?

— Усе це можна зрозуміти лише в контексті...

— Я б її вбила. Якби вона була ще жива, я б її вбила. Щоб помститися за свого батька, заради себе, заради неї.

— Скажеш таке. Ти б до неї тулилася, ти б її обожнювала. Усі обожнювали твою маму.

Аїша зневажає те, з якою легкістю й цинізмом вона говорить це. Гієна повністю присвятила себе оспівуванню поганства, монотеїстичного культу, божеством якого є гроші, ця жінка не розуміє, що каже, богохулить кожним видихом. Та водночас Аїша відчуває певну втіху від того, що хтось твердо стоїть на своєму, не готовий поступитися ні на йоту, кажучи «твоя мама була дуже мила». Ніхто ніколи їй цього не казав. Це нестерпно і водночас приємно.

Вони проговорили майже всю ніч. Аїша влаштувалася на верхній полиці. Гієна в своєму закутку внизу сказано била ногою по матрацу щоразу, як Аїша казала щось таке, що їй не подобалося. Стара лесбійка, не при собі, але смішна. Вона опирається будь-яким моральним переконанням із затятістю, властивою деяким безбожникам, які вважають себе гедоністами і думають, що вони можуть розважатися, порушуючи закон і не відповідаючи за наслідки. І попри те, що протягом

усієї розмови Аїша відмовлялася чути, що її матір була жінкою гідною поваги, їй разом з тим було приємно, що хтось готовий матір захищати.

На Французький вокзал вони прибули вщент розбиті, сонце заливало все сліпучим промінням. До теми матері вони більше не поверталися.

Того дня в Іспанії зчинився потужний страйк. Ранок, ні радіо, ні телевізори не працюють. Вони вийшли на балкон, машин на вулицях менше, ніж буває в неділю. Більшість магазинів зачинені, як і сигаретні кіоски, бари та ресторани. Працює тільки *Orxateria*¹, але металеві жалюзі напівопущені. Аїша не йде на заняття, пари в університетах скасовано. Каталонські студенти порадили їй купити продукти звечора, бо ніщо не працюватиме. Продавці, які планували не зачинятися, передумали, злякалися помсти. Кажуть, що після інших маніфестацій місто було у вогні — горіли мопеди, смітники, машини, займалося все, що могло.

Атмосфера на вулицях тривожна, і свинцеве небо її підсилює. Аїші хочеться пройтися. Гієна запропонувала піти в кіно, але кінотеатри теж зачинені. О десятій ранку на всіх перехрестях уже облаштувалася поліція, чорні броньовані фургони посунули вулицею. Гієна питає, чи не хоче Аїша використати цей час для навчання:

— Я не впевнена, що виходити на вулицю сьогодні — вдала ідея. Батько сподівається, що я подбаю про тебе.

Вона сидить на дивані з комп'ютером на колінах і пише коментарі на сайтах паризьких ресторанів,

¹ Заклад, де подають оршати — солодкі прохолоджувальні напої на рослинній основі.

а решту часу слідкує за розвитком подій, читаючи новини на сайті *La Vanguardia*.

Чути перший вибух удалині. Поліція стріляє гумовими кулями. Вулицею їде автобус, на зупинці під їхніми вікнами його оточують повстанці. Менш як за тридцять секунд вікна вкриваються наліпками. Пасажири виходять — незадоволені, скептичні, потішені, нерішучі. Прибуває поліція, наказує водійці продовжувати рух, порожняком, наосліп.

На заході, в полі зору, певно, десь там, де Рамблас, приземляється гелікоптер. Ревіння його гвинта наповнює спорожніле знерухомлене місто. Перехожі йдуть собі далі, внизу старий лисий чоловік у пантофлях і спортивному костюмі курить люльку і говорить сам до себе, пара везе у візочку дитину. Поліцейські сирени на американський лад рівномірно гудуть, жовті машини швидкої проїжджають вулицею. Сліпий однією рукою тягне валізу на коліщатках, другою — намацує шлях білою палицею. Іноземці шукають таксі, тримаючи в руках валізи на коліщатах.

Аїша каже, що треба знайти відчинену аптеку, бо їй потрібен артишоковий сік. Гієна відривається від екрана комп'ютера.

— Артишоковий сік? Але ти вже купила чорний редис у капсулах, коли ми приїхали.

Так, купила, але відчуває, що її жовчний міхур не може впоратися з масною їжею, яку вона споживає ці кілька днів. Гієна зітхає:

— Ніколи не бачила, щоб люди так ревно ставилися до свого травлення. Цікаво, якою ти будеш у сорок років.

Гієна тре обличчя руками, ніби вмивається.

— Ти справді хочеш вийти на вулицю? Ти ж розумієш, що в місті нікого немає. Страйк о шостій, усі сплять.

— Просто знайти аптеку, і все.

— Я піду з тобою.

Ідучи, вони мовчать. Без ворожості. Просто їх обох влаштовує тиша.

Коли вони проходять *Starbucks*, Аїшу відхитує сильний удар у плече. Перш ніж Аїша помічає, що чоловік вихопив її сумку, вона бачить, що його втиснено в стіну, й чує сухий хрускіт: Гієна вдарила його підбором по коліну. До Гієни наближається другий чоловік, і Аїша розвертає його за плече і б'є в щелепу. Той хитається. Гієна нахиляється, щоб підняти крадія, і з сильним акцентом, але швидко випльовує іспанські слова: «Ви-бач, ти мене налякав, можеш іти?» Вона плескає його по плечу й тривожно роззирається довкола. Чоловік голосно стогне, і Гієна повертається до його друга, який іще похитується. «Забери його звідси, швидше. Тут скрізь поліція, люди починають озиратися. Чого ти чекаєш, хочеш до лікарні потрапити?» Той другий, що прийшов на допомогу, дивиться на Аїшу та плює на землю. Якийсь роззява запитує в них французькою: «У вас проблеми?» — і Гієна посміхається йому у відповідь, але м'язи її щелепи в такому напруженні, що на це страшно дивитися. «Ні, ми просто зіткнулися». — «Він нічого не вкрав?» — «Ні, просто випадково врізалися, все добре...» Вона повертається до чоловіка, який досі лежить на землі, а друг досить грубо підіймає його на ноги.

Гієна та Аїша йдуть геть, не намагаючись дізнатися, чим закінчиться історія. Аїша знає, що їй має бути соромно за те, що сталося. Але вона відчуває збуджен-

ня, яке так пасує цьому дню з гвинтокрилами та вибухами. Вона присвистує:

— А ти швидка для твого віку, я навіть не встигла зрозуміти, що він забрав мою сумку, а ти його вже вклала.

Гіена зупиняється.

— Для мого віку? Хочеш, щоб я і тебе вклала, Майку Тайсоне?

Гіена насуплює брови і клацає пальцями, нагадуючи, що їм треба поквипитися.

— Давай, тут скрізь жандарми.

— Боїшся, що в тебе документи перевірять?

— Ні. До чого ти хилиш?

— Тоді чому ми маємо квипитися? Чому ми їхали потягом?

— З поліцією ніколи ні в чому не можна бути певним... Якщо нас затримують, як я поясню це твоєму батькові? Розкажеш, де навчилася правому хуку?

— На боксі.

— Ти займаєшся боксом?

— Займалася, коли була маленькою. Але потім у батька була подружка, і та сказала, що на мою жіночність це погано впливає. Вона порадила мені припинити.

— На жіночність?

— Так, маленькою я була... скажімо, грубувата. Але тепер я це переросла. А рефлексии лишилися. Я побачила незахищене місце і не думала двічі, просто бах! Це я вперше підняла руку на когось... та, мабуть, відколи в початковій школі навчалася.

— А дівчатам не заборонено битися?

— Аж ніяк. Коли на тебе нападають, треба захищатися, навіть жінок це стосується. Тим паче ми з ними не знайомі.

— А якщо знайомі, правила інші?

— Так, усе залежить від того, чи зобов'язані ми їх поважати. Але цих я поважати не мушу, це просто крадії. Я не винна, що він народився дефективним. Якщо він такий слабак, у злочинності йому успіхів не досягти.

— Як добре, що ти виросла і стала не така агресивна. Не хотіла б я побачити невідредаговану версію.

Щось таке виникло між ними цієї миті. Вони наближаються до Ґрасія, бачать людей, які вимахують каталонським прапором, інші несуть жовте революційне знамено. Острівці натовпу, що готуються до справжньої маніфестації.

— Хочеш іти далі чи повернемося додому? Я приготую тобі щось поїсти.

— А ти знаєш, що дуже погано куховариш?

— Ніхто ніколи мені не казав, що я погано куховарю. Але зазвичай я й не куховарю.

— Це все пояснює.

Того вечора Аїша перечитує свої конспекти, а Ґієна варить овочі без жиру, щоб випити потім бульйону. Вона каже, що це добре впливає на роботу печінки. Ґієна підходить до столу, показуючи Аїші, щоб та швидко посунула зошити: «Зараз будемо вечеряти, потім закінчиш», — а коли Аїша не реагує, відступає на крок, підіймає ногу в капці з відірваною підошвою і говорить нібито за нього:

— Привіт, я пантофля, поквапся, я голодна і хочу овочевого бульйону.

І Аїша заходиться шаленим сміхом, бо це настільки ж смішно, наскільки й тупо. Вони сідають за стіл і знову починають скажено реготати після першої ж ложки. Бульйон просто суперогидний.

Потім Аїшу починає мучити провина. Вона прибирає, позираючи на годинник, квапиться помолитися, щоб віднайти рівновагу. Вона не каже ані слова, та Гієна коментує вголос:

— Припини цей цирк, ми не стали найкращими подругами тільки тому, що дві хвилини пореготали. Що ти там собі надумала? У будь-якому разі не хвилюйся, гомосексуальність не заразна.

Аїша уважно дивиться на неї: відьма, вона що, думки вміє читати? Але Аїша чомусь не бере в голову, видно ж, що Гієна не має на меті читати їй мораль та збивати з праведного шляху.

Уже два дні в Патріса шмарклі до підлоги. Краєчки ніздрів почервоніли, сякатися боляче. Він лікується хлоридом магнію по євро дев'яносто за пакетик. Розчинений у воді, хлорид магнію гідкий на смак і миттєво викликає діарею, але за двадцять чотири години ти здоровий. Він відчуває, як його нутрощі тремтять і спазмують; попри біль, вивертатися назовні приємно. Тим паче вбиральня в його квартирі — тепер найгарніше місце: він наклеїв на стіни різні плакати, різноманітні... здебільшого на них стрункі оголені жінки, тож, заходячи до туалету, опиняєшся в царстві цицьок, плоских животиків, золотавої шкіри та пухких губ. Це розслабляє. Його журнали теж тут. Він тут проводить більшу частину часу, особливо коли сам і може не зачиняти дверей, щоб чути музику з вітальні.

Прокинувшись, він відчуває, що ще хворий. Він забув, що на розкладному ліжку спить Вернон, і заледве не пішов до туалету з голою дупою, вимахуючи прибором у повітрі. Ставши до мийки обличчям, він на мить замислюється, що терміновіше: блювота чи пронос? Доведеться обирати. Він часто думав про те, що в туалетах більш цивілізованого світу можна прочищатися з обох отворів, не змінюючи положення тіла. Люди, які проектують туалети, замало п'ють, вони не мають уявлення про головні щоденні проблеми.

Напередодні Вернон приніс додому пляшку рому, вони пили, не думаючи про завтра, і тепер кожен його

орган обурений тим, як із ним вчинили. Ранок після пиятики, помножений на грип, — і от він уже не функціонує. Його тіло вже давно не тримається купи. Менш ніж рік тому він опинився в лікарні з піелонефритом, у нього була страшна лихоманка, і в мареннях він бачив гігантських черепах, відчував гарячу й липку шкіру алігаторів, які вклалися спати в нього на животі, бачив гігантських змій, що обвилися навколо його ніг. Це нагадувало трип від мексиканських грибів. Температуру намагалися збити понад тиждень. Він був в одній палаті зі старим, який стогнав уночі й висмикував свої крапельниці. Старий хотів утекти, але забував, як його звуть, уже в кінці коридору, і санітарки, які такого вже надивилися, повертали його назад. Врешті-решт його прив'язали до ліжка, та він однаково опирався. Лікарі були приголомшені тим, що Патріс так довго терпів, перш ніж занепокоїтися: «Невже ви тільки тепер зрозуміли, що хворі?» Він сказав, що так, ранками він просто думав, що в нього страшне похмілля, випивав пиво, й усе миналось. Молодий лікар із дуже світлими очима й ліванським, певно, акцентом пояснив, що в Патріса була біла гарячка через різке припинення вживання алкоголю. Він порадив кидати пити. А нащо? Щоб опинитися в лікарні трохи пізніше? Щоб краще спати? Алкоголь руйнує його печінку, тютюн — роз'їдає язик, горло та легені, масна їжа забиває артерії. Принаймні щось у цьому житті йому вдасться — він не доживе до старості.

Вернон хропе, згорнувшись на боці. Його повернення до реальності теж буде болісним. Патріс набирає пляшку води, у скронях калатає так, ніби під корою головного мозку ведуться потужні роботи зі знесення

будівлі. Чорт, коли вони були молоді, то на ранок після п'ятики гоцали, як бики.

Патріс вмикає радіо та комп'ютер. Так він робить щоранку. Він знає, що це зводить його з розуму. У вісімдесятих, коли він почав купувати газети і слухати радіо, все було інакше. Тоді він також часом лютився, але все ж тоді були журналісти, яких він любив читати чи слухати. Були артисти, чиє втручання в життя країни його тішило. Тоді в ЗМІ викликали не тільки недовіру й ворожість. Ущипливі коментарі про падіння Берлінського муру, про площу Тяньаньмень, про Скорсезе, який знімав кіно про Христа, можна було почути за стійкою в барі — поміж людей, які були фізично присутні, які бачили одне одного, які відповідали одне одному, які сперечалися. Люди тоді не верзли дурниць, шалено захищаючи своє право на анонімність, приречені, вивергнувши маячню, тонути в приголомшливій тиші власного безсилля. Сьогодні йому б і хотілося поприбирати, та він не впорається. Він читає газети, яких раніше ніколи б не купив. Від цього голову йому стискають отруйні щупальця й хочеться не аналізувати, а шаленіти від люті. Хочеться бити не розбираючи, хочеться до болісної нудоти. Він не хоче приєднуватися до хору голосів, не хоче заводити блог і лити свою жовч, він не хоче накидувати на вентилятор ще й свого лайна. Але він не здатен відірватися від відкритої вкладки в браузері. У нього таке відчуття, ніби щоранку він сідає й дивиться, як світ котиться в прірву. І ніхто з владних еліт не розуміє, що треба зупинити машину. Навпаки, здається, вони переймаються лиш тим, як зробити ще гірше, і то якнайшвидше.

Він прочитав історію про маленького Адама, який зчинив стрілянину в американській школі, вбив два десятки дітей і десятків дорослих. Патрісові хотілося б мати сміливість зробити щось подібне. Не в школі, ні — його покоління не про те, щоб стріляти по малечі, для цього йому бракує нігілізму. Або тупості. Як і всі батьки, коли відбувається щось подібне, він уявляє школу, де вчаться його діти. Двоє його малюків ходять до однієї школи. Якби в них хоча б волосина з голови впала... один з американських татів сказав напередодні з телевізора, що вже пробачив нападника. Це водночас зворушливо і обурливо.

День, коли Патріс став батьком, не був найщасливішим у його житті. Він був найгнітючішим. Патріс працював у нічну зміну на Рунжисі¹, на випробному терміні. Сесіль надіслала йому повідомлення про те, що їде до лікарні. Їй було надто боляче, щоб говорити. Есемеки тоді щойно з'явилися, то була одна з найперших, що він отримав.

Їхній відділ очолював сентиментальний клишоногий португалець. То був справжній сучий син, але він і сам був батько, тож цього разу повівся по-людськи й спокійно відпустив Патріса з роботи. Ніхто не розповідає про те, як жінки народжують. Ніхто не говорить про це, і лише коли це відбувається, ми розуміємо, що нічого не знали про пологи, і то на щастя. Коли він приїхав, з усіх палат долинали крики. Це все місяць уповні. Акушерки повторювали це так, ніби знають таємницю. Крик перекочувався з палати в палату, і всі жінки, здавалося, говорили те саме: я не зможу. Усі як

¹ Найбільший фермерський ринок Парижа.

одна: я не зможу. І ще: допоможіть мені, заради Бога, бо я помру. І Сесіль теж була серед них. Минуло дві години, відколи він отримав її повідомлення, саме стільки він їхав до неї вже запрудженим кільцевим шляхом. Голівки дитини ще не видно. Є тільки його дружина, яка вже не чує його, вона наскрізь мокра від поту, її ноги вже три дні розпухлі, наче фіолетові повітряні кульки, причеплені до палиць. Вона більше не має сил тужитися, надто змучилася. Уже сильно обкакалась, а це лише початок. Пологи тривали п'ять годин. Бригада лікарів вважала, що все йде добре. Яке щастя, що ми не знаємо нічого про пологи. У жінок усе добре влаштовано: коли все минає, вони забувають. А чоловіки — ні. Перш ніж пройти через це знов, вони ставлять собі питання — чи це не позбавлено здорового глузду? Коли дитині був лише рік, Сесіль уже почала замислюватися про наступну. Вона стерла зі своєї пам'яті п'ять годин пекла, і від цього кривавого жаху лишився єдиний кадр: дитину кладуть їй на живіт, і вона, за її власними словами, «вперше в житті розуміє, хто такий Інший».

Але він, він не забув. Для нього не було в житті нічого гіршого, як бачити страждання коханої людини. Він запитував у неї, чи певна вона, що не хоче всиновити дитину замість народжувати. Вона й чути про це не хотіла. Коли він завдав їй лише незначного болю, давши ляпаса, вона півроку потім його пиляла, а після того як її п'ять годин роздирало навпіл, вона готова повторити це. Тож нехай йому не втирають, що чоловіки і жінки однакові. Коли кістки тазу розкриваються, щоб випустити дитину, вони хрускотять. Хрусь. Ніхто не розповідає про хрускіт. Другого разу він чекав на неї за дверима, відмовився бути присутнім на пологах.

Сесіль зрозуміла. Річ не в крові чи лайні, не в тому, що немовля схоже на крикливого монстра. А в тому, що він не може бачити, як вона страждає. Усе інше він міг витерпіти. Він прийшов перерізати пуповину, це його влаштовувало. Коли це створіння відкриває рота й горлає... тоді воно починає дихати, отже, все позаду. Акушерки знали свою справу. Вони говорили з ним як з розумово відсталим, саме так з ним і слід було говорити. Вони добре ставилися до Сесіль. Одна акушерка підбадьорювала Сесіль під час пологів. Їй здавалося, що все триває задовго, і вона взяла процес у свої руки, кажучи: «Зараз треба буде потужитися, ну ж бо, давайте», — а Сесіль тим часом плакала. Він готовий уже був втрутитися, коли згадав, що вона займається цим хто-зна-скільки часу, а він уявлення не має, що відбувається. Його дружина помирає, вони зачали демона, створіння з шипами, дитя зі страшними рогами на голові, тільки так можна було пояснити те, що Сесіль так страждає під час пологів.

Вони були розбиті. Коли він глянув на годинника, виявилось, що вже дев'ята, і вони не спали ані хвилини, і він досі не усвідомлював, наскільки важко це було. Сесіль заснула, він тримав її руку у своїй. Як же він її кохав. Він навіть думати не може про те, як кохав цю жінку. Його жінку. Її очі. Щось у її обличчі змушувало його складати зброю, продавати душу, і відчуття екстазу пронизувало від п'ят до кінчиків волосся. Вона спала, а він дивився на Тонію. Кілька секунд не міг повірити в те, що сталося, а потім його життя назавжди змінилося. Страх. Він його ще не відав. Він проник у його нутро й не відпускав. Страх того, що з цим крихітним створінням щось станеться. Досить було секунди,

щоб увесь діапазон цього «щось» розгорнувся перед ним: хвороба, рана, напад, нещасний випадок, інфекція, жорстокість, тортури, голод, злочин, пестощі, проникнення, викрадення, ув'язнення, пожежа, розтління, міни, війна, епідемія, цунамі, задуха... «Зіниця ока». Цей вираз не передає зв'язку між батьками і новонародженим. Можна втратити очі й лишитися живим. Щоб описати цей зв'язок, краще сказати «мій кістковий мозок», бо йдеться про те, що поєднує батьків і немовля ще тоді, коли вони не вирізняють його у світі. Тонію ледве встиг народитись, а жах уже переповнював Патріса.

Після народження Тонію Патріс почувався спокійно. Сесіль, навпаки, постійно плакала. Під час вагітності, після пологів, коли хлопчик робив перші кроки... Патріс пам'ятає лише Сесіль, яка десь далеко, Сесіль, розпухлу від сліз, Сесіль, яка схлипує.

Коли вони приїхали до пологового будинку вдруге, медична бригада дивилася на нього з підозрою. Вони помітили у Сесіль синці, і Патріс зловив на собі кілька упереджених поглядів. А проте це швидко минуло: лікарі зрозуміли, що це не те, що вони думають, і знову стали привітними. Патріс уміє знаходити підхід до людей. З ним вони розслабляються. У них із Сесіль непрості історія. Він був не просто «жорстокий чоловік, який б'є вагітну дружину». Усе було складніше. Він кохав її до нестями, ставився до неї як до принцеси. Але час від часу йому зривало дах.

Коли вона пішла, то був суцільний жах. Коли вона почала підписувати складені чужими людьми тексти, в яких ішлося про те, що між ними все було отак. Домашнє насильство й подібна маячня. Вона його зрадила. Повістки в суд, гидкі витребеньки. Вона підступно

зрадила їхнє кохання. Навколо неї крутилося повно старих огидних баб. І її мама, і сестра, і подружка Матфалда, товста ідіотка, щаслива тим, що може зруйнувати історію пристрасного кохання, тоді як у неї самої навіть нормального сексу ніколи не буде. Відьми, які терпляче чекали свого часу.

Сесіль пішла після семи років разом. Тоніо було три, а Фаб'єну два. Біль не минає. Інколи він думає, що досить, нехай уже мине, він не чинитиме опору, глибоко в душі він уже тяж втомився від цих страждань. Але тут усе починається з новою силою. Він думає про те, що це ніколи не припиняє його мучити, навіть коли він серед людей, навіть коли на роботі — він постійно думає про це. Випивка не допомагає. Лишатися тверезим іще гірше — так у нього починається безсоння.

Він одразу зрозумів, що Вернон збрехав, коли сказав, що приїхав із Квебеку розібратися з паперами. Протягом трьох місяців він щодня зависав на Фейсбуці, випендюрюючись перед своїми французькими друзями, а тепер припхався аж у Корбей до чувака, якого ледве знає? Він залишився без даху над головою. За всіма ознаками він людина, якій нема де жити. Коли Сесіль його покинула, Патріс півроку поневірявся по чужих хатах. Часом прибирав у людей чи ходив для них по магазинах, тим і платив за дах. Або глядів дітей вечорами. Бували й такі, які не розуміли, чому ти не хочеш спати в їхньому ліжку, якщо вже спиш у їхній квартирі. Траплялися такі брудні, що коли він їв з їхнього посуду і пив з їхніх склянок, йому доводилося приховувати нудоту. Він вірив, що Сесіль передумає, і не поспішав шукати квартиру. Так уже було одного разу, і вони витратили шалені гроші. Дарма. Він думав,

що вона повернеться, але через півроку йому остогидли чужі канапи в чужих вітальнях. Він знав одного хлопця ще зі школи — зараз той працював в офісі *HLM* у Корбеї. Патріс зателефонував йому, почуваючись ніяково від того, що доводиться просити, просити знайти квартиру, і якомога скоріше. Але замість відправити Патріса до дупи, як вчинив би сам Патріс, чувак радо прийшов на допомогу. За два місяці все владналося. Він жив у Корбеї. У прекрасній квартирці. У районі, який викликає бажання купити лопату, вирити яму, лягти в неї й закопатися, аби тільки ніколи більше цього не бачити. І проблема не в злочинності, а в тому, що тут складається враження, ніби живеш у неймовірно великій в'язниці. Але щойно опиняєшся у квартирі, стає краще. Стелі досить високі, багато вікон, у які видно дерева, небо й зелень. Тут добре. Якби він не був такий розбитий, йому б тут навіть могло сподобатися. Райончик огидний, але багато бабусь і дідусів, тож злочинцям бракує мотивації. Нехай собі розважаються на інших вулицях, які менше нагадують притулок для літніх людей.

З шостого повідомлення на Фейсбуці Патріс зрозумів, що Вернон хоче пожити в нього, і погодився. Патріс був насторожі, Сильвія скаржилася на те, що в її будинку щось зникло. Так їй і треба, цій буржуазній дурепа. Вона отримала по заслугі. Та, відчинивши Вернонові двері, він одразу попередив: роблю це для тебе від щирого серця, але ненавиджу, коли мене намахують; бодай щось візьмеш без дозволу — я тебе знайду й очі видеру.

Патріс має всі фізичні підстави для таких погроз. Проте від того, який вигляд він мав у молодості, лишилися тільки татування. Він може вдягти костюм і водолазку — їх однаково буде видно. Патріс більше не

носить кольорів свого байкерського клубу, закинув мотоцикл, слухає Колтрейна та Дюка Еллінгтона. Йому набридло бути одним із цих марксистів, «Янголів Пекла». Забагато суперечностей, знаєте. Марксистом він лишився, але з «Янголів» пішов. Проте вигляд він має такий самий. Нічого не поробиш. Хоч би що вдягнув, завжди схожий на зека. Обтатуйований від шиї до зап'ястків, і то не гейські татуювання, які роблять тепер. Він звик до того, що, коли він заходить до кімнати, всі починають очкувати. Він залишив довге волосся, великі кільця та набір металевих браслетів на руці. Волосся в нього не випадає, хіба що стало статечно-сивим. Як у Жерара Дармона. Хіба можна зрізати патла, коли життя робить тобі такий подарунок?

У Вернона теж було довге волосся. І такі блакитні очі в його віці — справжній скарб. Була в його обличчі якась незіпсованість. Вернон завжди був хорошим хлопцем, який нікому не завдавав проблем і завжди радий був допомогти. Дурнуватий, як це часто буває з рок-музикантами, замість мозку — горошина, але не з тих, хто встромить тобі ножа в спину.

На відміну від інших, Патріс не сумує за тими часами, коли займався музикою. Він був басистом у *Nazi Whores*, тому що басист із оригінального складу пішов. За офіційною версією, його дівчина не хотіла, щоб він гастролював. Насправді ж, басистові набридло, що ударник трахає всіх його дівчат, і постійну теж. Патріс навчився грати ті три ноти, які було потрібно вміти грати, щоб на запрошення Алекса виступати на заміну. Він так і не став хорошим музикантом, то було покликання без таланту, скільки б він не працював, нічого не виходило. Але йому подобалося влаштовувати на

сцені шоу. Мавпячі жести компенсували брак чутливості. Йому подобалося вдавати ненормального. То було в дусі епохи. У нього було два цікаві роки, купа кілометрів, намотаних по Європі на вантажівці, смішні історії замість розігріву перед концертом. Вони проїжджали по вісімсот кілометрів між виступами, їхня менеджерка була позбавлена бодай краплі практичності, вона вважала зайвим забезпечувати їх іншою провізією, крім табуле¹, та іншим місцем для ночівлі, ніж підлога якоїсь вписки. Тож, вирушаючи на гастролі, треба було бути готовим до такого, заради виступів. Йому це подобалося, доки він не переситився. Мінімум три репетиції на тиждень, рок-н-рол — серйозна штука, ним займаються чуваки, які запізнюються на репетицію на годину, а потім роблять тридцятихвилинні перерви, протягом яких зчиняють скандал. Брак дисципліни його швидко втомив. Як і вікенди, витрачені на концерти в провінції чи гидких італійських притонах, де всі були під наркотою й настільки вгашені, що музику ніхто не здатен був сприймати... У перший рік його це тішило, на другий — втомило, на третій він покинув групу. За кілька місяців до її розпаду. Групи розпадаються з трьох причин. Або природне виродження через нудьгу, або відкритий конфлікт, або травматична подія, наприклад смерть учасника.

Що ж до нього, то одного разу в день репетиції, спускаючись у підвал, він зрозумів, що йому більше не в кайф. Він хотів проводити суботні вечори перед телеком, знайти собі звичайну роботу, не звільняючи вечір п'ятниці для того, аби зіграти концерт у Бург-ан-

¹ Близькосхідний вегетаріанський салат.

Брессі. Він повідомив інших про своє рішення: «Я йду, подумайте, ким мене замінити». Найбільше засмутився Алекс. Це підтверджувало те, що він і так знав, — у нього буде зовсім інша історія. В Алекса не було вибору. У нього більше нічого не було. Ні родини, ні робити, ні інших амбіцій. І до того ж він був єдиним, хто мав хист, хто розумівся на тому, як писати музику.

Він не шкодує, що пішов. Полегшення було сильнішим за жаль. Йому настогид рок, гардкор, усе це лайно. Недарма це називають субкультурою. Ці ні на що не здатні дегенерати можуть цілий вечір розводитися про моделі підсилювачів, педалі ефектів чи комірці сорочок. Найпросунітіші бездоганно розбиралися в кабелях. То була культура працівників СТО, які не хотіли вчитися на професійних механіків. Його життя будувалося тепер навколо більш дорослих цінностей, і коли він зустрічав когось із тих часів, його завжди вражало, що вони аніскілечки не змінилися.

Вернон був не надто розумний. Але мав якусь харизму. *Easy-going*, простий, свій у дошку. У нього в голові було замало нейронів, аби врубитися в те, що відбувається. Відчининяючи йому двері, Патріс не очікував від вечора нічого особливого. Він зробив це, бо ще не настільки зачерствів, аби відмовити колишньому колезі в гостинності лише тому, що любить дивитися телевізор сам.

Вернон прийшов із пляшкою рому. Вигляд у нього був такий кепський, ніби він хотів накидатися якнайскоріше. Вони влаштувалися перед телевізором — там ішов «Останній герой» — з пакетом чипсів на колінах, і виявилося, що з Верноном добре дивитися телек. На острові возз'єднання племен проходило як завжди —

погано для племені, що лишилося в меншості. Патріс і Вернон поливали помиями різних учасників і передачу загалом. У таборі чоловіки шукали амулет. Жінки лишилися біля вогнища й готували їжу.

— Я б і не проти стати феміністом. Але можеш ти мені пояснити, от що, наприклад, заважає їм бодай спробувати врятувати свою шкуру? Ти багато випусків бачив? Хоч раз амулет знаходила жінка?

— Так, знаю, знаю цю передачу. Ти бачив, як жінки об'єднуються проти чоловіків?

— Ні.

— Між нами кажучи, якби ти був жінкою, чи міг би ти довіряти комусь із чоловіків аж так, щоб змовитися з ним? Я-от — ні.

— Цим усе сказано.

«Хто хоче заміж за мого сина?», яка йшла одразу після «Останнього героя», теж не вплинула на їхні уявлення про атавізми жіноцтва. Вони обидва доходили однакового висновку: на папері вони згодні на рівність чоловіків і жінок. Однак мусять констатувати, що жінки якось не дуже поспішають здобути собі трохи гідності.

Якби Сесіль була тут і почула їхні грубощі, вона б зморщила носика — так іще хом'ячки роблять, вони з цього завжди реготали — і назвала б їх «буржуазією». Поміж пролетарських дітей це образливе слово, яке означає саме те, що означає.

Патріс завжди бив своїх подружок. Усіх. Він міг привести дівчину на вечір і не зробити їй боляче, але відколи в них зав'язувалися стосунки, перший удар був неминучий. Зрештою, найстрашніші синці цей перший удар лишає саме на ньому. Дівчина перед ним не

знає, що цей потяг уже не спинити. Навіть якщо вона зустрічалася вже з десятком хлопців і всі її били, дівчина відмовляється визнавати, що це їй знайоме. Їй необхідно вірити, що це випадковість. Що кохання буде сильнішим за жорстокість і агресивний тип перетвориться на дбайливого партнера. У цих історіях люди знаходять себе, шукають і знаходять. Він більше не дитина. Коли він зустрічає нову жінку, то відчуває, як у ньому відкриваються клапани для нових обіцянок, для подарунків і компліментів. Він дурить себе, а вона дозволяє дурити себе. Цього разу все добре, він змінився. Але де там, треба просто почекати. Перший удар. Розширені від жаху зіниці кажуть йому про те, що він не впорається з люттю, але йому вдається переконати себе в протилежному. Ласкаво прошу, люте; вона знає дорогу, вона повертається, коли хоче. Він виховає цю дівчину. Вона віритиме, коли він клястиметься, що це востаннє. Він буде щирим. Він зажене її в кут, щоб завдавати ударів, він нищитиме її, аж доки вона піде. А якщо не піде, він її вб'є. Щоразу, коли він клянеться, що йому шкода, він каже правду. Хотілося б йому, щоб у нього був запобіжник, вимикач, який допомагав би тримати себе в руках.

Уперше він ударив Сесіль, коли вони були разом уже десять місяців і йому здавалося, що він нарешті знайшов хорошу жінку, яка його влаштовує. З нею все було інакше. Кохання, яке він відчував до неї, було сумішшю довіри і збудження, вмиротворення і пристрасті — вона заспокоювала його, не набридаючи. Він не бачив, що воно насувається, хоча сценарій був йому давно відомий. Усе починається вранці запальними монологами про те, що Сесіль зробила не так — у стосунках і в житті.

Абсурдні аргументи, які в той момент видаються вагомими. Аргументи, які він повторює, коло за колом, доки йому не вдається переконати себе, що йому зраджують. Одного дня він їй довів, і вона заплакала. Її дивує те, що людина, яка твердить, що обожнює її, має в серці стільки гіркоти. Вона плаче, і він вибачається. Бо, коли вона плаче, всі аргументи, які вивели його з себе, втрачають сенс, і він навіть не пам'ятає, що зважав на них. Але щось зрушило, систему деструктивних думок запущено, і він не знає, як її вимкнути.

Одного вечора, повернувшись додому, він запропонував замовити піцу, і Сесіль почала морочити йому голову, а може вийти замовити бо бун¹, так, сказав він, чому б і ні, а вона сказала, а чому б не замовити японської їжі, це дорожче, але якщо тобі хочеться, ми можемо, а чому б тоді не вийти в японський ресторанчик, але, вела вона далі, він має рацію, це хороший варіант також, а взагалі, якщо вони хочуть зекономити, то вона може розігріти пасту, в неї є з чого соус приготувати, та, з іншого боку, якщо замовити бо бун, то не доведеться мити посуд і все таке, і до того ж він любить той салат. Вона часто так робила: з простої пропозиції зчиняла гармидер, у якому сам чорт голову зверне. Патріса це часто бісило, але він ніколи не виходив із себе. Того вечора він дав їй порозводитися хвилин десять, а потім гаркнув:

— Припини длубати мені мозок! Замов дві піци і заткнися!

Сесіль ці слова не налякали, адже вона ще не бачила його темного боку, вона почала панікувати:

¹ В'єтнамський салат із м'яса, локшини та овочів.

— Не говори зі мною таким тоном, чуєш, ніколи не говори, ніхто ніколи зі мною так не говорив, ти взагалі чуєш, який ти агресивний?

І тут бум — їй прилетів стусан. Ні, не долонею, а кулаком, міцно стисненим кулаком, який шукав скроні. І ще раз, щоб вона стулила пельку і не сперечалась. Аби зрозуміла, що розмову завершено. Люди, які ніколи не переходять на кулаки, не розуміють, як це відбувається. Ця тварина, яка причаїлася в нутрі, швидша за думку. Вона вистрибує — здіймається хвиля, їй не завадиш розбитись об берег силою волі. Вона в будь-якому разі розіб'ється. Він зрозумів, що впоратися з цим можна хіба так: коли хвиля починає наростати, треба відійти на безпечну відстань і перечекати, коли вона мине. Але коли він відчуває, що почав нервуватися, — вже пізно. Він просто не встигне, як радять деякі нетямущі, взутися й вийти на прогулянку — це те саме, що просити вулкан відкласти виверження... Він має продовжувати, має у це вв'язатися. Противник має стулити пашеку. Підкоритися.

Пізніше, на груповій терапії (йому довелося піти в одну з тих груп, де, знаєте, ніжно трахають мізки ломом, бо заради того, щоб Сесіль залишилася, він готовий був на все), йому намагалися сказати, що він відтворює поведінку матері. Так, мати його була. І брата теж. Жінка сама, з двома синами, впертими до того ж. Їм завдавали добрих прочуханок. Це було в ті часи, коли слова «дати ременя» не викликали такого обурення. От ним вона їх і била. Патріс не вірить, що це якось пов'язане. Якби всі хлопчики, яких батьки били, мали проблеми з агресією, про це вже було б відомо. Його мати не була алкоголічкою, вона не била їх без

причини, не змінювала правил. Його мати просто змушувала себе поважати.

Це змія в грудях, це щось у крові. Це не має стосунку до минулого. Його таким зачали. Якби він знав свого батька, то, можливо, ще погодився б, що це має біологічне пояснення. Його удари — демонстрація сили. Він хоче побачити повагу в чужих очах. Страх. Чоловік битиме жінку, аж доки вона не буде достатньо налякана. Щоб насильство припинилося, треба показати, що вона повністю підкорюється.

Одразу після нападу люті він почувається спустошеним. Він бачить свою жінку, зіщулену в кутку, і йому хочеться стерти все, що сталося, вивести її на сонечко, прогулятися з нею й добре провести час, ніби нічого не було. Не було сичання крізь зціплені зуби, жодного удару кулаком, здатного розтрити двері, ні, він не піднімав руку, його тіло не тремтіло, коли він дивився їй у вічі, вимагаючи, щоб вона сприймала його всерйоз, бо, якщо в її очах лишиться бодай крапля опору, він буде вимушений піти далі.

Спочатку це дрібничка. Таке, два удари і все, можна миритися. Це наростає поступово. Кожен має засвоїти правила. Якщо жінка опирається, якщо вона одразу ж не виявляє страху, якщо не підкорюється миттєво, все може зайти далеко. Йому потрібен страх, потрібна покоря. Повна. Він визнає свою провину. Він — порожнеча, яка заповнюється стусанами.

Сесіль не створена для такого. Вона не одразу грюкнула дверима лише тому, що була закохана. Коли шаленство в ньому спадало, їм було так добре разом.

Він ненавидів, коли вона плакала, осівши на підлогу. Вона ставала протилежністю собі. Раніше весела,

пустотлива, легка. Така, як йому подобається. Те, що вона перетворювалася на його типову подружку — з синцями під очима, з опущеними кутиками рота, ніби з неї висмоктали життя, — розчавлювало його. Не те щоб бити їх було частиною задоволення.

Сесіль без нього щасливіша. Це видно. Навіть її волосся має кращий вигляд. Вона більше не боїться. Вона й досі закохана в нього. Але не повернеться. Він ніколи не зможе з цим змиритись, але так краще.

Рік після народження Тонію він не підіймав не її руку. Вірилося, що все позаду. Коли це знову розпочалося, вона попередила: тільки не при малому. Але жорстокість повернулася. Ніби демон, який певний час тримався на відстані, щоб Патріс повірив, ніби змінився. Потім демон спокійно вступив у свої права. У деякі вечори Патріс лупцював дружину. На очах у дитини. Малому ще й двох років не виповнилося, коли він навчився, що в такі моменти слід скручуватися калачиком під ліжком. Хлопець не плакав, він на багато днів замикався в мушлі, немов устриця. Найясніше Патріс розумів, на що перетворився, коли дивився на сина — заляканого, пригніченого, з притиснутими до вух долонями, щоб нічого не чути. Щодо Сесілі, ще сяк-так вдавалося переконати себе, мовляв, не все так погано, вона, мовляв, влаштовує драму, щоб він почувався винним, що це ніби вибрики обивательок, задурених фемінізмом, які хочуть справжнього чоловіка, але без побоїв. Уголос Патріс цього не озвучував, але думав: якби все було так жахливо, як Сесіль казала, вона пішла б. Але син, його син, крихітний, сповнений безмірної радості, завжди бадьорий — він перетворювався на налякану тваринку, зібгану під ліжком, якій

днями доводилося оговтувався після кожної сцени. І яку ж маячню Патріс вигадував, щоб стерти з пам'яті ці страшні картини, — може, що малий ще не став чоловіком? Що все прийде? У два роки? Ні, у два роки його син був іще недостатньо мужнім, щоб бачити, як батько вирубає матір кулаком. Якби Тоніо достатньо змужнів, то взяв би карабін і випустив кулю в потилицю вилупкові, який змусив його жити в такому пеклі.

Але коли все почалося знову, він нічого не міг вдіяти. Ось, наприклад, Сесіль жартує з офіціантом, схожим на кусень сала. І що робити? Дозволити виродкові уявити собі, ніби він може вдуги його подружці в нього на очах, а він ані слова не скаже? Сесіль вважала, що жінки можуть жартувати з чоловіками без наслідків. Ясна річ, у жінок яєць немає, інакше вони знали б, про що думають чоловіки, коли жартують із жінками. Сесіль геніальна, але існують речі, яких жінки просто не розуміють. Дівки хочуть неможливих речей: дружби з чоловіками й самих лише добрих намірів від них. Такого не існує. Чоловіки хочуть баб трахати, а потеревенити можуть і з іншими мужиками. І Патріс відгамселив офіціанта, а вдома взявся за жінку.

Вони народили другу дитину — вперто вірили, що, коли знову наповнять будинок безмежними любов'ю та радістю, лють сором'язливо відступить. Але злість — така сука, яку ніщо не лякає, і Патріс своїх вистав не припинив. Просто старався, коли вона була вагітна, не надто сильно бити її в пузо.

Одного дня Сесіль провела його на роботу, взяла свої речі, малих та втекла. Патріс був не при собі від люті, коли зрозумів, що вона пішла до притулку для жінок, які зазнали домашнього насильства. У них же

зовсім інша історія. А втім, так. Їхня історія така сама. Він просто посміховисько.

Він ненавидів терапевтичну групу — він був зовсім не такий, як усі ті чоловіки. Його батько не воював в Алжирі, матір його не покинула, він не втратив здатності говорити зі своєю жінкою — але найгіршою була їхня фальшива самосвідомість. Вона так і перла звідусіль; чувак, який вів групу, був у захваті від історій дитинства. Хавав будь-яку маячню. Але на Патріса все це не діяло. Чоловіки тут усі до одного брехали. Вони казали те, що від них хотіли почути. Часто язик у них був добре підвішений. Диявол — хороший танцівник, інакше б він танцював один. Усі ці чоловіки за столом уже давно відвідували групу, вони шукали виправдань і пояснень, удавали, ніби відчують полегшення від того, що можуть нарешті поділитися емоціями. Але всі ці покидьки рюмсали по-справжньому лише тоді, коли їм було шкода себе. Патріс бачив їх наскрізь.

Він виконував це завдання зі щоденником. Щоразу коли протягом дня він підвищував голос, коли лютість ставала неконтрольовано сильною, він записував, як придурок, те, що відбулося просто перед тим і оцінював силу нападу за шкалою від 1 до 10. Дня не минало, щоб він не діставав того гробаного записника. Його самого це вразило: він на власні очі побачив, яким мерзотником був. Розклад нападів люті та перелік причин, які її спровокували, робили його ще нікчемнішим, ніж йому видавалося.

Лайно вся ця ваша групова терапія. Вона не допомагає розібратися з суттю проблеми — адже хто він без своєї люті? Слабак, який запихає язик у дупу, коли на

паркінгу займають місце, на яке він чекав десять хвилин? Ганчірка, яка не відповідає, коли шмаркач п'ятнадцяти років ображає на вулиці його подружку? Пішак, який мовчить, коли колега спихує на нього купу лайна, прибирати яке не його робота? Цілий день він почувався обдуреним. Як він має поводитися? Спокійно по-свистувати собі, знаючи, що належить до прошарку хлопчиків для биття, тих, об кого можна витирати ноги, на кого можна класти? Ведучий групи завжди казав, що не слід змішувати суспільні проблеми, особисті й дрібні роздратування. Розсортуймо їх.

Одного дня на групі він узяв слово: якщо я відмовлюся від жорстокості, то що мені залишиться? Я, чорт забирай, не дантист, — сказав він, сказав так, бо серед них був протезист, справжній мерзотник, який удавав із себе милого хлопця з докорами сумління, хоча й одразу кидалося в очі, що він милий десь так само, як шакал. У мене немає соціального статусу. Немає професійних перспектив. Якщо я відмовлюся від жорстокості, у чому почуватимуся майстром? Ну справді, хто поважатиме покірного роботягу?

Патріс обожнює бійки в барах. Бійки він любить з дитинства. Минулого року в метро він сидів поряд із хлопцем, чорним, кістлявим, зовсім худим. Коли прочинилися двері, у вагон зайшло двоє інших хлопців: того ж віку, але кремезні. Вони попрямували просто до малого поряд, щоб намотити його бабло й підправити йому пику. Двоє сильних проти одного слабкого, Патріс навіть не намагався розібратися. Він схопив їх обох і по черзі відгамселив. Ефектно. Того дня в метро він був героєм — усі раділи, що серед них знайшовся психопат, ніхто й не подумав би відправляти його на групову

терапію. Вони дякували йому. Він зірвав овацію цілого вагона. Якщо в нього не буде більше люті, коли ж він тоді почуватиметься щасливим і живим?

Сучі діти в його групі — вилупки, які б'ють своїх жінок, але не наважуються стрибати на чоловіків. Патрісу можна було багато чим дорікнути, але точно не перебірливістю. Він бив усіх і кожного. Йому подобалося те, що він нікого не боявся. Коли на нього находило, треба було, щоб усі підкорилися, було легше померти, аніж поступитися.

На щастя, жахливе похмілля в суботу. Сьогодні він не зміг би піти на роботу. Патріс протримався вже чотири місяці. Зазвичай він рідко витримує бодай три. Строкова угода, кур'єр на пошті. Ох і важка дурня. Тепер йому соромно, що він завжди так ненавидів листонош. По-перше, нічого не красти — вже складно. Але найскладніше — ходити пішки. Шукати, куди люди прилаштували свої поштові скриньки — майже як смугу перешкод долати... Якби його запитали, то він би швидко все виправив. Ці вилупки вже й так безкоштовно отримують свою пошту, так могли б хоча б встановити однакові, визначені стандартами скриньки в одних і тих самих місцях. Швидше було б. Ось так люди і втрачають повагу до громадських послуг: для цього вони надто розбещені. Кожен має подбати про те, щоб його поштова скринька була в правильному місці, щоб жоден клятий собака не заважав до неї підійти; кожен має усвідомлювати, як йому пощастило, що до нього щодня приходять листоноша. Інакше все перетворюється на казна-що і люди тільки те й роблять, що горлянки деруть.

Довгу подорож здійснюють листи й пакунки. Ветерани пошти жахаються тому, на що вона перетворилася.

Тут так само, як і скрізь. Давні робітники стають свідками того, як знищується все, що так довго працювало, та ще й доводиться вислуховувати нотації недоумків, які щойно позакінчували свої школи управління й розповідають їм, як сортувати пошту, хоча й сортувальної шафи їм за курс навчання так і не показали. Вічно їм видається, що все недостатньо швидко. Завжди вважають, що найнижча ланка співробітників коштує їм за дорого. Зламати те, що є, завжди простіше. І вони задоволені результатами: ці покидьки добре вміють ламати

Вернон складає диван, прибирає свої речі в куток, залишає все в повному порядку у ванній, охайно складає рушник, споліскує душову кабінку. Він почувається хлопцем, який зі шкіри пнеться, аби не приносити клопоту. Випиває дві кави, потім бреше, що домовився з приятелями про зустріч, запитує, о котрій можна повернутися. Хочеш пообідати тут? Повертайся, перекинемо по чарці, що скажеш? Іде дощ. Коли робити нема чого, він із задоволенням проводить день у кіно або ж вештається торговельним центром. Доводиться викручуватися — те, що Субутекс у нього ночує, ще не означає, що Патріс мусить із ним няньчитися.

Патрісу подобається суботнє прибирання. Він скачав собі всі сезони «Ходячих мерців». Запускає другий на відеопроєкторі, у цьому будинку йому звідусіль видно бодай клаптик стіни. Відеопроєктори — це була схема Сандріни. Він познайомився з нею на роботі під час випробного терміну в *Muji*¹. Її сестра працювала в комп'ютерному відділі. Дівчина виносила відеопроєктори

¹ Японська компанія, яка продає в багатьох країнах під відповідним брендом речі для побуту.

й штовхала їх по сто євро, вшестеро дешевше, ніж у магазині. Отож він любить суботні прибирання, зазвичай дивиться серіал в оригінальній озвучці, щоб не забувати англійської. В університеті Патріс навіть склав магістерський іспит з англійської. Університет йому подобався. Заняття, їдальня, студентські спілки, вечірки та іспити.

Але ж от і ще один приклад: як би він отримав місце в студентському гуртожитку, якби не його жорстокість? Якщо й тоді він міг дістати все, на що мав право, то тільки тому, що залякував інших. Його розчавили б так само, як чавили інших, і він би здався. На терапевтичній групі педику, який веде зустрічі, не подобається, коли я кажу, що не був би жорстоким, якби в мене було бабло. Він каже, що це типу не має нічого спільного з соціальним середовищем і з економічним становищем і так далі й подібна дурня. А моя рука на твоїй горлянці, психу ти ненормальний, а не ведучий, не тому, що я багато працюю й мало отримую? Це ні на що не впливає? Думаєш, якби я підіймав свою дупу зранку, не питаючи себе, з якими довбаними замовними листами в зубах мені доведеться бігати сьогодні, якби не мав щодня бігати, мов ідіот, аби знати, як владнати те і як заплатити за се, мій настрій не покращився б? Думаєш, я почувався б непевно, якби в мене була купа грошей? Переконалий? Думаєш, я б тоді так само боявся? Знущаєшся? Якби мені не доводилося цілими днями мовчати, якби моє тіло не проходило крізь усе це пекло лише заради того, щоб мені й досі не було чим оплатити синові канікули в горах, невже я лишався б тією самою людиною? Не думаю. Думаю — навпаки. Я зробив би зусилля над собою, і не вискочив би з машини, і не стукав би по склу водієві, який хотів мене підрізати. Я облишив би цього

йолопа — нехай лишається йолопом, — а сам спокійно розмірковував би про вихідні, про новий костюм, про свого малого на тенісному корті, я думав би про свою екс-дружину, котра живе на ста квадратних метрах, які я їй залишив, думав би про контракти, які невдовзі обговорюватиму. Я менше думав би про багатіїв, які живуть добре тільки тому, що відняли все в мене. В мене і в моєї родини. Все відняли.

Під час свят він подивився документальний фільм про тварин в Африці. Оаза, де всі тварини п'ють разом. Зебри, жирафи, страуси, гіпопотами, всі. Доки не з'являється банда левів. Усі швидко тікають. Головорізи прийшли. А Патріс був би радше вовком. Самотнім. Але йому подобається це відчуття: хороші хлопці поспішають на допомогу. Якби він мав гроші, то не порівнював би себе з твариною. У своїй сфері він був би кимось, і якби колись і відчув кризу ідентичності, то йшов би собі розслабитися в барі великого готелю, персонал якого нагадав би йому, що він — хтось, що, крім місця, яке він займає, є кращі речі: час, комфорт, люди, які дбатимуть про нього. Колись давно він був паркувальником у *Closerie des Lilas*¹. Клієнтам треба було дупу лизати. Вони дивилися на нього, перш ніж вийти зі своїх машин, які смерділи кишковими газами, брудними ногами й попелом. Припаркувати їхню машину, щоб їм не довелося самим пройти двісті метрів. Чайові на розсуд клієнта. Від скупих до надмірних — головним було те, що вони вирішують самі. За настроєм і відчуттями. Ось що їм подобалося — можливість вирішувати. Та ні, якби в мене були гроші, великий

¹ Одна з культових паризьких кав'ярень на Монпарнасі.

кусень ненависті мимоволі б відпав. Йому здавалося дивним, що виродкам, які сплачують податки десятками тисяч євро на рік, може хотітися вдарити хоч когось. Нехай собі їдуть на Маврикій, де їм шльондри робитимуть масаж, усім легше буде.

Йому хотілося перед смертю побачити, як ті шакали повертають людям усі гроші, які в них украли. Хотілося бачити Меланшона¹ при владі. І щоб він прийшов до неї шляхом революції. Йому хотілося б побачити околиці у вогні, і щоб утору здійнялися не біло-зелені прапори, а чорні. Щоб його лють принесла користь — якби завтра на вулицях вирости барикади й розпочалася громадянська війна проти цих клятих спекулянтів, люди вважали б Патріса за героя. Він старішає, втрачає силу. Але її ще багато лишилося. Він жадає побачити, як проллється кров. Банкірів, директорів, рантьє, політиків... Чорт, та таких, як він, у часи війни вважають героями. Ось чому так остогидло, що всі дорікають йому жорстокістю. Патріс упевнений: якби зчинилося пристойне повстання, він ніколи б не вдарив жінки. Сесіль була б чудовою бойовою подругою. Вона — креміль, має голову на плечах.

Патріс продовжував своє суботнє прибирання, думаючи про те, що Вернон здогадався лишити його в спокої у вихідний. Коли пика Субутекса цілими днями крутилася перед очима, це нагадувало старі часи. Він завжди дивувався цим рокерам: як їм удається постаріти, так і не подорослішавши? Видно, що Вернон, як і решта, жодного разу в житті не поставив себе перед

¹ Жан-Люк Меланшон — французький лівий політик.

жодним питанням. Групова терапія, сеанси в психотерапевта, складнощі батьківства — Вернон безболісно їх проминув. Він лишився таким самим, як і в двадцять, неначе старішав у формаліні.

Коли Вернон повертається, вигляд у нього прибитий. Він наполягає на тому, щоб приготувати гратен, він підрахував витрати до сантима. Патріс ніколи не розумів пристрасті людей до їжі. Смажений антрекот — єдина страва, поезію якої він розумів.

— Знаєш Ксав'є? Ми разом пили каву, коли я приїхав до Парижа. Він добряче піднявся, ти знаєш, що він і досі сценарист? Живе у величезній квартирі в центрі Парижа, як його батьки й мріяли.

— Ксав'є завжди був ідіотом, еге ж?

— Ти хочеш сказати, правим?

— Зокрема. Але загалом, він просто ідіот. Завжди ним був, так?

На екрані Патрік Брюель, Гару та Рафаель хором переспівують Бреля. Наприкінці приспіву з'являється спина Джонні Голлідєя — Патріс і Вернон разом вибухають сміхом. Він тут головний — голос, ноги, доісторичний тваринний силует, крокує, неначе дівка з яйцями. Його гучний голос вибухає так, ніби він вирішив перетворити колег на ансамбль невідомих шептунів. Вернон і Патріс від душі сміються, радіючи, що ніщо не вбило Джонні: ні великі дози наркотиків, ні насміх, ні успіх. Він неначе тварина. Вернон закінчує чистити картоплю, у нього пролетарські жести — те, як він тримає ножа, те, як рухається його зап'ясток, його швидкість — усе змушує думати, що він син селянина, який приїхав працювати до міста. Рятують лише його

погляд і шарм — шарм у нього був завжди. З Верноном приємно бути поряд. Він робить усе цікавішим, простішим — ніколи не скаржиться. Як це вийшло, що такий хлопець не знайшов жінки, яка би про нього подбала? Як же це Субутексу вдавалося так псувати життя дівчат, що вони тікали, хоч і здатні все витримати, аби лише не збирати валізи?

Вернон збирає картопляні очистки, кидає в смітник і протирає стіл губкою. Вирішив погратися в хорошого хлопця. Патріс це цінує — коли він сам чистить картоплю, то кухня ще десять днів схожа на руїну. На Вернона знаходить туга, вираз його обличчя раптом змінюється. Він каже:

— Остання дівчина, з якою я зустрічався, казала про Джонні, що нефранцузи не розуміють, чому він справляє на нас таке враження.

— Щоб зрозуміти, треба з цим вирости. Це все батьківський вплив. Мої сини ніколи не любитимуть мене як справжнього батька, ми занадто рідко бачимося. Як так вийшло, що такий хлопець, як ти, не осів, не пустив коріння? У тебе вже були б діти й усе таке...

— Я закохуюся в жінок, яким за п'ять хвилин стає зі мною нудно.

— Та бразилійка тебе покинула?

— Вона була не зовсім вільна. У моєму репертуарі. Принагідні жінки. У їхніх чоловіків купа грошей. Їй навіть довго думати не довелося, щоб вибрати, з ким лишатися...

— Ти ще страждаєш?

— Так.

— Ну це хоч не трансвестит був?

— Так, транс. Надзвичайно гарна. Просто неймовірна.

— Жартуєш?

— Ні. Ти запитав, я відповів...

— Так, але я просто хотів пожартувати, ти кажеш бразилійка, я питаю, чи не трансвестит, але то просто по приколу було, а не щоб ти відповідав.

— Ну то я тебе не так зрозумів. Її член був більший за мій. Я і сам спочатку здивувався, що мене це не бентежить. Ти мені не повіриш, висновок спершу й мене самого здивував, але я мушу визнати: піхва — не головне. Начхати, є вона чи ні. Не це робить жінку жінкою.

— Якщо тільки не хочеш дітей.

— Я тобі про кохання, а не про дитячий садок.

Патріса бентежить не те, що Вернон міг закохатися чи то в бразилійку, чи то в бразильця. Його бентежить, що він у цьому зізнається. Субутекс за сорок кілометрів від Парижа, не має де переночувати, але замість опустити голову й проігнорувати питання, він чітко й відверто заявляє: так, я спав із трансгендером. Патріс не знає, як до цього ставитись. Усе те, що відбувається, відколи Вернон переїхав до нього, наскільки приємно бути поруч, добре в його присутності, — усе це набуло відтінку, який Патрісові не подобається.

— Навіщо ти зізнався? Тепер мені ніяково.

— А мені не соромно. Це найвродливіша жінка, з якою я був, найжіночніша, найелегантніша, найвишуканіша... Іти вулицею з Марсією — кажу тобі, я зрозумів, що відчувають чуваки на розкішному «порші». Ми вважаємо їх на голову хворими, але це тільки тому, що в нас самих немає «порша». А коли ти безхатко, як я, який собі навіть склянку віскі в барі не може дозволити, то кажеш собі: «Ця жінка обіймає мене, наче я найцінніше, що в неї є, а я ж можу дати їй лише любов

і секс...» Клянуся, тоді почуваєшся немов мільярд баксів, що виблискує на сонці. Але все це не заради показухи, розумієш... нехай мене вважають легковажним. Марсія просто неймовірна. Зводить із розуму.

Западає мовчанка. Патріс не знає, що думати. Краще б нічого не знати. Він у шоці. У такому глибокому, аж сам дивується. Чого це йому не начхати, що там Вернон виробляє в ліжку? Він навіть не хоче уявляти, що саме це могло бути. Згадує інших бразильських дівчат, через яких у нього вже ставалося коротке замикання в голові... Але вони, й правда, гарні. У телевізорі Ріанна співає щось про діаманти. Вони зачаровано слухають. Вернон продовжує нарізати картоплю тонкими кружальцями. Патріс нарешті порушує тишу, зрештою, він не має причин почуватися ніяково:

— Мені подобається Ріанна, дуже, дуже подобається. Хай будь-що співає, переспівує Карлоса чи Анні Корді, мені однаково буде цікаво.

— А, жінки, яких удома били, можуть бути їй вдячні. Спробуй поясни їм, що не можна дозволяти себе бити, коли поряд бігає той телепень і всім розповідає, як вона любить свого Брауні. Ти бачив її обличчя після того, як він її відмочив? Вона вродлива, але, мабуть, трохи дурна, ні?

— Це тому мене жінка покинула. Забрала дітей і пішла. Бо я її бив.

Отак, отримайте решту. Я цього не планував. Але тепер нічия. Ти мені кажеш, що трахаєшся з мужиками в спідницях, а я тобі на це, що жінку свою бив. Знову мовчанка. Патріс усвідомлює, що застряг десь між люттю і вдячністю. Він пригадує, як воно — жити в рок-середовищі, всю постійну легковажність цього.

Кривляння, жарти... а серйозні розмови стосуються виключно обкладинок для платівок. Довірою, щирістю і не пахне. Навіть говорячи про політику, ці люди не намагалися бути щирими. Маленькі сексуальні хлопчики, які вдають чоловіків. Його розбурхало те, що Вернон розповів про бразилійку. Проте щось йому в цьому навіть сподобалося. Є певна сміливість у тому, щоб так оголюватися.

— Ти бив жінку? Вона тобі зраджувала?

— Матір своїх дітей б'ють не тому, що вона зробила щось погане. Я бив її через власну жорстокість.

— Але ти розумів, що це погано?

— Є такі, що п'ють, такі, що програють гроші на квартиру, а є такі, що б'ють. Кілька разів через мене вона потрапляла в лікарню. Не завжди, звісно... Це не хобі, вже ні.

— А дітей ти бив?

— Ні. Сесіль казала, що рано чи пізно почну. Але не знаю. Звісно, інколи я трусив їх, бувають дні, коли ти дуже напружений... але ніколи не втрачав контроль. Це нічого не змінює. Діти чули все, що відбувалося, знали, що я робив із дружиною. Мимоволі розуміли. Мій син Тоніо в п'ять років мочився в ліжко. Мені не треба було водити його до лікаря, щоб зрозуміти, у чому річ. Моя проблема в тому, що я не схильний до самознищення. Інакше б я знав, що робити.

Вернон уважно слухає, наповнюючи великий таріль картоплею. Патріс ніколи не думав, що його можна поставити в духовку, але тепер, трохи поміркувавши, доходить висновку: дійсно, це таріль для ґратену.

— Ти надто чутливий. Жорстокі хлопці завжди чутливі.

— Говориш, як баба.

— Ми не знали, що до такого опустимось, еге ж?

— А якби знали, що б це змінило?

Вернон вмикає пічку, дістає ще два пива з холодильника й нарешті знову влаштовується перед телевізором. Патріс подумки визнає, що товариство Субутекса драгує менше, ніж можна було уявити. Йому навіть починає подобатися. Показавши зірок, *TF1* переходить до молодих співаків, які працюють на канал за контрактом, і передача стає не такою цікавою. Якась дівчина співає в дивній позі, й Вернон припускає, що вона каліка, а Патріс відповідає, що в неї горб, і це не рахується.

Нольвен Леруа та Патрисія Каас переспівують Піаф. Цього разу вони сходяться на тому, що обидві співачки дуже класні, але вони обидва люблять Патрисію ще з тих часів, коли вона співала «*Mon mec à moi*»¹, і тоді їм подобалася навіть сама пісня, хоч вони й не кричали про це на кожному розі. Її витончена краса нагадувала їм жінок, якими вони могли б заволодіти.

— Ага, тож тепер навіть зірок змушують співати по двоє, бо раптом нам захочеться перемкнути канал.

— Маєш рацію, цих можна було випустити по одній, вони перегнули.

Гратен шкварчить у духовці. Ведучий дає відповідь на якесь ідіотське питання, від якого стало незручно одразу ж, коли його поставили. Ім'я переможця з'являється внизу екрана. Вираз обличчя ведучого різко змінюється, і він тремтливим голосом повідомляє, що зараз хотів би пригадати дорогого друга, який нещодавно

¹ «Мій хлопець».

дочасно їх покинув. І от на завісу проєктують чорнобіле зображення Алекса Бліча. Вернон зіщулюється так, ніби хтось завдав йому невидимого удару.

— О чорт, ні.

— Але так. Поховали на тому блядському кладовищі, що й усіх зірок. Ти з ним бачився?

— Так. А ти?

— Спочатку так. Коли все це починалося, він постійно мені телефонував, ніби я його брат.

— Так, і мені. Але він завжди забивав на зустрічі, які призначав, тут із ним була біда.

— Я тоді ще був із Сесіль. Влаштував усе так, щоб вона з ним не перетиналася. Чувак міг відтрахати твою жінку у твоєму ліжку, поки ти спав, і йому хоч би що. Цей чорт був небезпечний для пар. Треба визнати, жінкам він подобався... На похороні я чув, ніби жінки чхати на нього хотіли, коли в нього грошей не було. Але ні, я свою дівчину від нього ховав ще до того, як він випустив перший альбом. Повертайся додому, не сперечайся, займися вечерею. Такий він уже був, той Алекс.

— Ти був на похороні?

— Увесь гурт був. Коли стосується чиеїсь смерті, вони згадують, що я теж учасник гурту. Ми намагалися знову почати грати, він тобі не казав?

— Ні, коли ми бачилися, він завжди був такий п'яний, що вдавалося говорити лише про якісь сторонні речі і ніколи про роботу. Алекс цілий рік платив за мене оренду. Навіть два, насправді. Але ми мало бачилися.

— Твою оренду у Квебеку?

— Так, грошовими переказами.

— Я жартую. Слухай, ти не зобов'язаний отак казати мені всю правду, а то мені аж ніяково.

— Я не був готовий іти на поховання. Забагато людей. І не моїх людей.

— Було тоскно. Прийшли зірки, і всі вилупки навколо вдавали, що їм сумно, а насправді лиш хотіли примоститися якомога ближче до Ванесси Параді.

— Думаю, гратен готовий. Зробити салат? Голодний? А чому не вдалося знову зібрати гурт?

— Я вважав це дурною ідеєю, тим паче й музики такої більше не слухаю... але коли мені назвали розмір гонорару, одразу ж захотілося знову взятися за свою бас-гітару. Я б і станцював на струнах за такі гроші... І кажу це не для того, щоб тебе вразити. Алекс відповів «так», але в нас була тільки одна репетиція, а потім у нього не було на це часу. Розумію. Мені було шкода грошей, але, щиро кажучи, все це було огидно. Ден лизав Алексові зад, а Вінс постійно на нього нападав. Шаленів, що він не на його місці. Усі вже розучилися грати, але musiли тиснути на Алекса, щоб він не вважав себе головним, тощо, тощо, тощо... він так і не повернувся.

— Ти любиш, коли в заправці багато оцту?

Софі не любить недільні обіди в ресторані з сином, невісткою та їхньою дочкою. Після зустрічі з ними на серці ніби камінь. Як і завжди, вони котять візочок із дитиною до столу. Їй п'ять. Що вона робить у візочку? До того ж із пляшечкою шоколадного молока? Їй кажуть, що зараз усі так роблять, але вона добре бачила — навколо є і краще виховані діти. Коли мала скиглити за столом, Марі-Анж затуляє їй рот рукою та продовжує говорити. Вона не запитує, що не так, не пояснює, що не можна перебивати, коли дорослі розмовляють, — вона тримає руку, не даючи їй сказати. Ксав'є розуміє, що поводитися так із дитиною, яка вже вміє ходити й говорити, не слід. Але він просто уникає погляду матері й дивиться у свою тарілку. Його батько теж був боягузом.

Невістка трохи не при собі, але чарівності їй це не додає. Її погляд спопеляє все, чого торкається. Марі-Анж була закохана у Ксав'є. Але вже тривалий час — ні. І вона навіть не намагається приховати ані того, як нудно поряд із чоловіком, ані зневаги до його слів.

Цій багатій дівчинці довелося покинути свою казкову країну фей, бо вийшла вона не за того. Софі готова закластися, що Марі-Анж пригадує слова батька, який сказав їй, коли вона повідомила, що виходить заміж: «Немає для дівчини гірше, ніж вийти за нижчого від себе». Старий телепень не посоромився сказати цього в присутності матері нареченого. Марі-Анж не дозволяє

лишати доньку з бабусею. Звісно, Ксав'є забракло сміливості чесно їй про це сказати, але Софі все зрозуміла. Мабуть, вона зробила щось не так. Син іноді потайки лишає їй малу по обіді. Увечері йому доводиться брехати дружині, що він теж був із ними в парку. Викручується, маневрує. Софі не єдина жінка в його оточенні, яку розчаровує те, яким чоловіком став її син.

Вони не оговталися. Деяким людям усе під силу, та в кожного своя натура. Тоді було 13 грудня 1986 року. А до цього — два роки повільної агонії, нестерпного пекла, та все ж тоді вони ще трималися. Шукали шляхів, мали в що вірити. Наприклад, у те, що впораються. Їхній старший син був наркоманом. Вони не гребували жодними засобами, розуміли, що на межі, та не опускали рук. Аж поки Ніколя був із ними. Молитви, трави, психологія, фармакологія, спорт, жорсткі методи. Вони витримували натяки психотерапевтів: коли в родині є наркоман — це проблема всієї родини. Ніколя не хотів помирати. Він просив допомоги, хотів зав'язати.

Потім 13 грудня у двері подзвонила поліція. Вони не телефонували. Вони прийшли. Відчинивши двері, вона одразу все зрозуміла. Сонце висіло високо в небі, була субота, у неї вихідний, чоловік у відрядженні в Тулузі. Софі встала рано і мила вікна зі спеціальним розчином — на Різдво запросили всю родину, треба було приготувати дім. Вони тепер мало їздили, це стало надто складно. Ксав'є ночував у друга. Вони дозволяли йому більше, ніж старшому синові в такому ж віці. Терапевт пояснив, що молодь важко це переживає, що треба давати більше простору, повітря. Так вони і зробили. Нехай молодший розвіється без них. Ксав'є був її улюбленцем. Її маленьким. Він був

лагідніший, спокійніший. Знав, як потішити маму. Потім вона собі цим докоряла. Можливо, це все пояснювало. З другим їй було набагато простіше.

Софі заздалегідь знала, що вони скажуть. Але слова одне за одним долинають до неї і — вона не може завадити цьому — змінюють хід подій. Тіло Ніколя знайшли в покинутій машині. Поліція сказала «передоз», але розтин показав, що він уколів собі наркотики, змішані з акумуляторною кислотою. У венах її сина. Акумуляторна кислота.

Життя немовби темною завісою вкрило. Дивовижно, як легко все розвалилося. Фарби згустилися до чорноти так швидко, що її не відпускала абсурдна й запаморочлива впевненість у тому, що, якби можна було повернутися в той момент, достатньо було б одного інакшого вчинку, аби піраміда не повалилася. Магічне мислення, якого вона не могла позбутися: має бути спосіб повернутися в той день і все змінити.

Можливо, все було б інакше, якби Ніколя купував наркотики в когось іншого або якби того дня вони обшукали все місто, знайшли його й силоміць притягли додому, як сотні разів до того. Але вони не знали, як захистити його від себе самого. Софі так і не могла зрозуміти, коли це сталося, крізь яку шпарину горе залізло в домівку. У них було таке миле родинне життя, жодних проблем ані з грошима, ані зі здоров'ям. Поки діти були малі, вдома було радісно. Там панувала любов і турбота, і вона навіть не розуміла, які проблеми могли підштовхнути його до такого відчаю. Вона ретельно вивчила історію родини в усіх напрямках, препарувала біографії всіх дядьків, дідусів і бабусь — у них не було ані залежностей, ані депресій... У дитинстві

Ніколя був неспокійним хлопчиком, та й у школі йому не дуже подобалося, зате він був спортивним, і йому добре вдавалося все, за що він брався. Хлопчик був цікавим і щирим.

Вона дійшла висновку, що річ була в хімії. Його індивідуальні біохімічні процеси підкорялися героїну. З першої ж дози він був приречений. Інші хлопці та дівчата вдихнуть доріжку, проблюються і переходять на щось інше. Або ж сідають на голку, але вирішують зіскочити. Коли вони намагалися врятувати Ніколя, Софі бачила, що зав'язати можливо. Політика, дівчата, навчання, спорт, музика... в інших дітей були інші пристрасті. У Ніколя була тільки одна — смертельний порошок. Сіра тінь героїну нависла над її сином. Й іншого життя відтоді не було: життя зі шприцом у руках, з постійною потребою перевіряти розмір зіниць. У тому житті його обличчя посіріло, а під очима лягли чорні синці. Те життя було сповнене брехні, а погляд — непевності й люті водночас. У тому житті волосся його приклеїлося до скронь, усмішка стала млявою, а простирадла подірявилися цигарками. У житті з наркотиками. І все це скінчилося лише зі смертю її синочка.

Ксав'є називав брата Гудіні, й батьки не могли стримати усмішок. «Мій брат — Гудіні», — казав він, коли Ніколя вдавалося вибратися з кімнати на сьомому поверсі, обминувши зачинені двері й забравши з сейфа два золоті ланцюжки, які він продавав, щоб заплатити за дозу. Мій брат Гудіні.

Як тільки Ніколя поховали, молодий хворобливий чоловік зник з пам'яті Софі. Там лишився маленький хлопчик. Задерикуватий — усі директори й директриси

шкіл, де він учився, знали Софі в обличчя. Ніколя любив млинці, які вони пекли на Стрітення, старі вестерни, які показував батько; хлопчик любив забиратися на шафу і вдавати, що він Голдорак, колекціонував комікси про Рахана й будував космічні кораблі з великих картонних коробок. А ще любив хапати брата за волосся і катати його на спині по саду.

Софі живе з цим маленьким хлопчиком. Вона розмовляє з ним, вона щодня повертається в минуле, щоб сказати, що не забула його.

Після смерті Ніколя все почало гнити зсередини. Головні дійові особи спершу трималися. Мушлі наповнювалися попелом. То було повільне розкладання. Їхнє подружжя. Веселий характер Ксав'є. Її робота. Софі ненавиділа горе, яке проступило на обличчях родини. Вона не належала до еліти, яка вивищується через горе. Не бажала щастя іншим. І була вражена тим, як мало вплинув на світ їхній апокаліпсис, приголомшена тим, що для інших життя триває так, ніби нічого й не сталося. Вона зціплювала зуби, коли бачила, як жадібно матусі дивляться на своїх дітей, стискала кулаки, коли бачила щасливих людей у супермаркеті. Їй хотілося б, щоб кожен пройшов крізь те, крізь що пройшла її родина; хотілося б, щоб кожен знав, що світ тепер розколовся. На до і після втрати. Вона хотіла б вірити в Бога, щоб запитати його: чому вони?

Предмети в домівці поділялися на дві категорії: ті, що існували при Ніколя, і ті, що з'явилися потім. Кожна лампочка, замінена після його смерті, ставала грудкою землі, кинутою на домовину сина. Вона ридма ридала, коли машина для кави барахлила. Машина, якої він торкався. Скалки чашки, яку вони розбили,

миючи, засіли в її животі. Він так часто споліскував її після ранкової кави.

Її чоловік пішов. Спершу трагедія зблизила їх, вони стали немов сіамські близнята зі спільним шрамом. Потім він не витримав. І не мав сміливості це визнати. Він більше не міг. Атмосфера в домі. Всеохопне почуття провини, змішане із запереченням. Він розпочав нову історію з непошкодженою жінкою. Лишив Софі. Буквально втік. Більше вона про нього нічого не чула.

Упевнена, що Ксав'є підтримує стосунки з батьком. Але він не хоче це обговорювати. Від розлучення з чоловіком вона так і не оговталася. Софі не з табору сильних. Вона ясно бачить на обличчях знайомих нетерпіння — стільки часу минуло, а вона досі страждає, це хіба нормально? Вона бажає їм усім пережити те, що пережила вона.

Оговтатися неможливо — тут нема про що говорити. Це її не цікавить. Можливо, тому Марі-Анж і не хоче лишати маленьку з бабусею. Стара несповна розуму. Бо досі в скорботі.

Софі думає, що могла б краще дбати про Ксав'є. Вона відчуває його ворожість, відчуває, що він носить у собі провину за те, що був улюбленими сином, докори сумління за те, що це він вижив, знає, що вона була не на висоті. Вона не зуміла захистити сина від холоду, яким потім віяло в будинку. А тепер він уже дорослий. Її шокує кожна нова зморшка на його обличчі. Їм тепер майже немає про що говорити. Ці недільні обіди — тягар для кожного. Софі не терпить китайську їжу. Вона вигадала, що їй треба до стоматолога, щоб піти раніше. Марі-Анж, яка думає, що ці кілька годин — єдине щастя в житті старої, зводить брову: «Стоматолог,

у неділю?» Ксав'є розуміє. Але, як завжди, мовчить. «Так, — каже Софі, — він приймає мене по вихідних».

У неї немає жодного бажання їхати до них і дивитися, як бавиться мала, без права наблизитися до неї. Марі-Анж зневажає свекруху, вважає її божевільною, лихою. Можливо, вона має рацію. Можливо, якби їй дозволили вільніше спілкуватися з дитиною, не онучка відіграла б їй серце, а, навпаки, стара заразила б дитину. Вона стала токсичною? Чи завжди була? Це вона винна в усьому, що сталося? Це вона отруїла всім майбутнє? Можливо.

День яскравий і сонячний, як часом буває в лютому. Холод крижаний, але світло гарне. Вона вип'є пива в *Rosa Bonheur*¹. Удень навіть дами їхнього віку можуть посидіти на терасі, не боячись, що на них витріщатимуться. Париж — чудове місто для цього. Вона забагато п'є, як алкоголік: починає зранку, потрошки, по тайки. Поволі. Ця звичка вже відбивається на обличчі. Ще одна ознака поразки. Її син удає, ніби не помічає. Він її боїться. Ксав'є боїться говорити з нею про будь-що, окрім рентгену легень або ремонту метро. Вона його дратує, нічого не поробиш.

Зазвичай Софі уникає парків, бо там багато дітей. Ця картинка ніколи не зітреться. Він там. Він завжди там. Вибирається на гірку знизу вгору, хапаючись за бортики, як чортеня, а вибравшись, заряджає ногами в сонячне сплетіння хлопчику, який приготувався з'їжджати згори вниз.

Цей малий був просто одержимий, його не можна було лишити серед інших дітей так, щоб через нього

¹ Паризький бар, названий іменем видатної французької художниці-анімістички XIX ст.

ніхто не заплакав. Очі Ніколя висікали злі іскри. Мама кликала його на ім'я, а він відвертався в інший бік. Тоді доводилося багато бігати. Якби вона знала, то насолоджувалася б кожною з його витівок. Ніколя і досі тут — минуле застигло, обидва її сини катаються на гірках, вона хвилюється, щоб вони не зробили нічого поганого, не нашкодили іншій дитині. Галас бійок, вибухи сміху завжди звучатимуть в її голові — в її житті був радісний момент, і він лишиться недоторканим. Нічого не минуло. Вона божевільна. До цього звикаєш швидше, ніж можна було б подумати.

Але сьогодні по обіді Софі хочеться подивитися на паризькі дерева, випити пива на терасі подалі від шуму машин. Вона змушує себе зайти в парк. На першій лавці помічає безхатка. Не звертає на нього уваги. Згадується вірш Превера — відчай сидить на лаві. Як і в решти містян, у неї імунітет, звикла до чужих бід, а проте сьогодні соромно відвести очі. Вона ступає кілька кроків, не здатна стерти з пам'яті побачене. Бідний хлопець, він молодий, по ньому видно, що на вулиці нещодавно, але одразу зрозуміло, що жити йому нема де. Отож вона сповільнює крок. Знає його обличчя. Та звідки ж? Вона точно знає цього безхатка. Вагається. Абсурд. Немоżliво. Повертається до лавки.

— Вернон? Це ви? Ви мене не пам'ятаєте? Я мама Ксав'є. Пригадуєте? Я прасувала ваші сорочки з брижами, коли ви в нас ночували.

Не слід було зупинятися. Сум, який тисне тепер їй на груди, ще нестерпніший за злість, яка накопичувалася роками. Мій маленький, моя крихітка. Мій хороший, мій скарб. Бідна дитина. Він теж став чоловіком, він теж. Вона не наважилася б узяти його на руки.

Ніби ударів часу недостатньо. Маленьке обличчя. Його очі завжди були такими неймовірними. Вона тепер часто про це думає. Ніколя зараз був би вже зрілим чоловіком, на обличчі з'явилися б зморшки, тіло б уже втомилося. Софі сідає поряд із Верноном, який відповідає:

— Звісно, я вас пам'ятаю. Ви анітрохи не змінилися.

Вона всміхається. Субутекс завжди був галантним. Йому ще й двадцяти не виповнилось, а він уже демонстрував лицарство. Справжній маленький джентльмен. Вона раділа, що Ксав'є приводить додому Вернона. Родина Вернона жила в передмісті, вона ставилася до нього як до другої дитини. Приходячи до них обідати, Субутекс приносив їй квіти. Софі не одразу зрозуміла, що це не його батьки передають їй квіти через нього, а він сам їх купує, за свої кишенькові гроші. Він допомагав їй прибирати і змушував Ксав'є мити посуд. Звеселяв атмосферу в будинку. Вона уважно дивилася йому в очі, перевіряючи розмір зіниць, так само як вдивлялася тепер в очі кожного юнака. Він любив пиво, але важких наркотиків не вживав. Їй подобалося, як він впливає на Ксав'є, подобалися їхні збуджені вигуки, суперечки, сміх, який долинав з кімнати, коли хлопці розважалися там, без кінця слухаючи музику. То були звуки, притаманні нормальному будинку, не зруйнованому блискавкою.

— Я щойно бачилася з Ксав'є. Ви ще спілкуєтесь?

— Звісно. Я приглядав за Колеттою, нещодавно... він вам не казав?

— Ні. Мабуть, забув. Собачка померла, ви знали? Його це розчавило... Було важко бачити його в такому стані.

— Мені шкода. Прекрасна була собачка. Дуже сумно.

— Рак убив її блискавично. Ксав'є був страшенно пригнічений. А як ви, Верноне, як ваші справи?

Йому не хочеться з нею говорити. Здається, Софі знає, що він відчуває. Коли перебуваєш серед прокажених, від світу здорових тебе відділяє тонка межа. Ти не прагнеш ні розуміння, ні жалості. У глибині душі волієш уникати будь-якого контакту. Звідки б не долинали слова, зміст їх спотворено.

Його руки червоні, потріскані від холоду. Він зіщулювся. Одяг у доброму стані. Сам він чистий. Вона не може лишити його тут.

— Що з вами сталося?

— Неприємний збіг обставин. Не зважайте на мене... звісно, я в такому стані, що можна подумати... але все це тимчасово, лише питання кількох днів.

— Може, ви поїхали б до мене? У мене є вільна кімната, ви мене зовсім не обтяжите... тим паче якщо ви кажете, що це всього лиш на кілька днів. І я звикла жити сама, тож не хвилюйтеся — вам не доведеться цілими вечорами зі мною розмовляти!

— Це дуже мило з вашого боку. Але в мене є дах над головою... вчора був важкий вечір, я живу в далекому передмісті й не встиг повернутись, а наступного дня... ну, загалом, довга історія. Не хочу вас обтяжувати подробицями. Але все добре, не зважайте на мій вигляд, справді, все гаразд.

Дехто не змінюється, а минуло ж п'ятнадцять років. Вона знає цю чоловічу звичку — брехати безсоромно, відчайдушно.

Певно, вони гадають, що жінки розумово неповноцінні й не здатні відрізнити правдоподібну інформацію від історії, яка не тримається купи. Вернон бреше так

само, як брехав, коли йому було п'ятнадцять. Якось уранці вона відчула в кімнаті запах диму, і Ксав'є переконував її, що сморід прийшов з вулиці, і не відступав ані на крок. Увесь родинний талант викривлювати правду дістався виключно Ніколя. Ксав'є завжди погано вмів брехати.

Вернон бреше їй: вона розуміє це за станом його взуття, за запахом, який відчуває, коли наближається до нього, їй підказує це велика сумка на лаві, пронизливий вираз обличчя, який не вдається приховати, хоч як він намагається заспокоїти її. Він голодний.

— Я сьогодні маю кепський вигляд, але не хвилюйтеся за мене, чесне слово, не треба... Перекажіть вітання Ксав'є, скажіть йому, що мені щиро шкода маленьку Колетту. І не переймайтеся.

Що такого могло трапитися з цим хлопцем, що він опинився в подібній скруті? Кожен, побачивши безхатка, каже собі: а на його місці міг би бути я, міг би бути мій син; але Софі розуміє, що люди ніколи вповні цього не усвідомлюють. Бо вони так само кажуть собі: має ж бути причина, психічний розлад, інше пояснення. Вона ж краще за інших знає, що це лотерея. Жінка стала експерткою — судячи з зіниць, проблем із наркотиками хлопець не має.

Софі копірсається в гаманці й простягає Вернону єдину двадцятку, яка в неї лишилася. Змушує взяти, а коли він відкараскується, силою запихає папірець йому в кишеню. Вона знову поводитьься так, як могла б, коли він був іще зовсім хлопчиною і робив життя її сина трохи радіснішим.

— Мене це не обтяжить. Візьми, будь ласка. Це дрібниці, але іншої готівки в мене нема. Припини брехати.

Хочеш, підемо пообідаємо? Я саме збиралася щось перехопити. Пригощаю.

— Ні, мадам, це дуже мило з вашого боку, але в мене немає часу.

— Верноне, послухай уважно. Якщо хочеш, поживи в мене кілька днів. Ксав'є нічого не знатиме, я — ані слова. І ні про що не розпитуватиму.

Зрозумівши, що він не погодиться, вона змушує його пообіцяти, що він дочекається її. Вона чимчикує до *Société Générale* біля входу в парк і знімає в банкоматі сто євро. Це все, що лишилося в неї до кінця місяця. Вона впорається. Вона не хоче цієї ночі думати про те, чи спатиме він на вулиці тепер, коли так холодно. Софі хотіла б відшукати правильні слова, щоб умовити його піти з нею, дозволити про нього подбати. Вона пам'ятає, як це — намагатися допомогти тому, хто відмовляється від допомоги.

Але вона вже уявляє, як перебудує маленьку кімнатку для прасування, щоб він міг там облаштуватися, як допоможе йому з походами в державні установи. Софі не боїться ані черг, ані заповнення документів. Вона йому про це скаже, і вони підуть разом. Вона могла б щось для нього зробити. Їй це потрібно так само, як і йому. Приносити якусь користь.

Коли вона повертається, на лаві порожньо. Жінка в розпачі. Прочісує весь парк, шукає його очима. Люди, які прогулюються в парку, дивляться на неї з подивом. Вона знає, що скидається на божевільну. Вже звикла до цього.

Сидячи врівень із сумками та взуттям, Вернон змушений підводити голову, щоб побачити обличчя. Дефіле дуп йому вже остогидло. Раніше він зазирає у вічі всім жебракам, щоб сказати їм: я тебе бачу, я тебе помітив. Але тоді він не знав, що коли сидиш на тротуарі, тобі байдуже, чи дивляться на тебе перехожі. Важливо тільки те, чи лізуть вони до кишені, — це єдине цікаве питання. Увагу на хліб не намастиш, і в холод вона не зігріє, тож нехай собі її залишать.

Йому знадобилося три дні, щоб наважитися почати жебракувати. Весь перший день він провів у метро. Їздив по різних лініях від кінцевої до кінцевої. Об'їздив усі. Субутекс дрімає, читав газети, залишені у вагонах іншими, дивився, як за вікном прогулюють платформи, пересідав на інші лінії, слухав музикантів. Він обирає станцію навмання і сидів там, пропускаючи кілька потягів, а потім знову їхав до кінця. Замітає сліди. Хоча всім було начхати на те, що він робить.

Він вийшов на поверхню, коли решітка метро зачинилася. Був неподалік від Пассі. Свою першу ніч на вулиці провів у банківському відділенні самообслуговування. Найдивніше, що довелося робити, — шукати вночі картон, щоб захиститися від холоду. Було дивне відчуття, ніби він грає роль. Неможливо повірити в те, що відбувається. Вернон скористався тим, що п'яний із шістнадцятого округу зайшов зняти готівку, заскочив за ним і вдає, ніби чекає своєї черги, невимушено

й гідно, з трьома картонками в руках. Потім влаштувався на підлозі, поклавши сумку під голову, чекаючи, коли розвидниться й метро знову почне роботу. Йому б не завадила ковдра. Немає повного спорядження. Наступного дня о п'ятій Субутекс чекає, коли відкриється метро, дримає на восьмій лінії. Виходить із підземки на «Республік» і вперто вдає з себе людину, яка прямує до пункту призначення. Кілька годин або хвилин — лік часу він тепер втратив — сидить на незручних лавах, вступившись у стіну навпроти, ніби просто задумався про повсякденні справи. За той час, який він проводить в очікуванні потягів, його шкіра вкривається шаром чорного порошу. Хочеться вдихнути повітря, він виходить на вулицю. Довго ходить, роздивляючись вітрини, як звичайнісінький перехожий. Неподалік від оперного заходить до магазину *Apple*, щоб зігрітися. Продавці в блакитних жилетах його не помічають, довкола забагато людей. Заходить у Фейсбук перевірити, чи не написала Марсія. Бачить, що ні, і закриває вкладку. Намагається почитати пресу, але втомлюється шукати цікаву статтю і натомість дивиться кліпи з дівчатами. Йде далі. Піднімається до площі Пігаль, а там знову спускається в метро, де тусується до ночі.

Цього разу йому пощастило забігти в під'їзд за парочкою. Поки вони підіймалися сходами, він удав, що шукає ім'я на поштовій скрині. Завжди вдавай, що маєш своє місце в місті. Вернон пішки підіймається на останній поверх. Унизу сходи широкі, вкриті потертим червоним килимом, але далі стають вужчими, під ногами лишається голе дерево. Він улаштовується на підлозі, натертий паркет здається теплим після кількох ночей на асфальті. Прокидається Субутекс від

деренчання ключів: хтось вийшов із квартири й переступив через нього, не сказавши ані слова. Він чекав, що його виженуть, але нічого не відбулось, і він знову заснув. Основним заняттям стала боротьба з холодом.

Вернон не відчував ані суму, ані відчаю. То було якесь інше, незнайоме відчуття. Білий шум. Картинка, яка з'являлася на екрані вночі, коли він був молодший. Туман з безлічі крапок, шипіння. Лише холод видається дійсно реальним. На третій день він пішки спустився до Пер-Лашез, зайшов у метро, і літня жінка, за якою він проскочив, спопелила його поглядом. Пройшов кілька кроків за тими, хто прямував на пересадку, а потім сповільнив крок, ошелешений тим, що ноги не слухаються, — так мучив голод. Вернон присів на платформу. Можливо, знепритомнів, а може, заснув. Хтось сів поряд із ним. Якийсь молодик із випнутою нижньою щелепою, зморшкуватою шкірою, брудом під нігтями, який в'їдався роками, ледь тобі не тату, і з пивом у руках. Куртка на хутрі, чиста і в хорошому стані. Натомість черевики просять каші, їх давно час викинути.

— У тебе проблеми?

Вернон хотів би відповісти, але не здатний був вимовити ані слова. Лоран простягнув йому пиво.

— Зроби ковток, воно поживне. У тебе гіпоклікемія? Цукру хочеш? Ти нещодавно на вулиці? Це одразу видно.

— Це тимчасово.

— Та це завжди тимчасово. От у мене це «тимчасово» вже дев'ятнадцять років триває. Я Лоран, а ти?

— Вернон.

— Це що за ім'я таке? Звідки воно взялося?

Пиво підбадьорило Вернона, тепер він почувався краще, але не настільки, щоб говорити. Та Лорану

й самотужки вдавалося підтримувати розмову. Тон, яким він розповідав про дев'ятнадцять років жебракування, не лишав жодних сумнівів: він цим пишається. У нього в запасі було безліч історій. Бійки, арешти, подорожі, закладені цеглою сквоти... хлопець детально розповідав про різноманітні подвиги. У Вернона склалося враження, що вони знайомі вже сто років — на рок-концертах купа таких чуваків, які переповідають свої насичені подіями одисеї. Лоран був базікалом, він просто в обличчя пасажиром на платформі заявляв, що обрав вільне життя, без проблем і плазування перед траханою зарплатнею.

Юнак дістав ще два пива зі своєї сумки й перейшов до жорсткої критики — керівництво розклад платня рахунки банки коди підлеглі власники обмеження при-ниження особисті справи нагляд — все, що стосувалося добровільного рабства. У його компанії настрій Вернона покращився. Лоран ввів його в курс жебракування:

— Якщо тобі дійсно потрібні гроші, наприклад, на ночівлю, стій, а не сиди, і проси грошей з усмішкою, якщо тобі на думку спаде якийсь жарт — жартуй; у людей, до яких ти звертаєшся, гівняне життя, про це не забувай, тож якщо ти змусиш їх усміхнутися, вони дадуть тобі грошей. Усе їхнє життя — біль, а ти їх від-волічеш — їм подобаються бідні хлопці, які підіймають їм настрій.

Його балакучість додавала духу. Він цілий день ді-ставав пиво з сумки, Вернон уже не розумів, звідки во-но береться. І швидко сп'янів, що казати. На думку Лорана, у Вернона був потенціал.

— У тебе неймовірні очі, ось побачиш, жебрак із сим-патичною мармизою — це завжди спрацює, знаходиш

собі точку, приходиш туди щодня — це важливо: знайшов місце та обживаєш. Уже за самі тільки очі тобі стільки дадуть, що зможеш заплатити за ночівлю... Спробуй дістати дві-три книги: покладеш їх біля себе і вдаватимеш, що весь у читанні. Вони від цього окропом пісяють: жебрак, який читає. Або розгадує кросворди, їм це подобається. Пристріляєшся, і все буде добре, повір мені, не впадай у відчай...

Настала ніч, вони вийшли з метро, і Лоран провів його до популярного супного бістро на Сент-Еташ, де вони дістали ковдру, а потім полишив, сказавши, що Вернон може побачитися з ним у парку Бют-Шомон:

— Друже, якщо тобі щось знадобиться, звертайся.

Вернон згорнувся в захищеному від вітру закутку біля пекарні й прокинувся, цього разу посеред ночі, від жахливої спраги й без найменшого уявлення, де взяти води. Він піднявся до станції «Пірене», але, дійшовши до зупинки «Гонкур», зупинився, виснажений. Він важко дихав, і так уже декілька днів. Сів біля церкви, уявляючи, що міг би зійти за хлопця під чаркою, який чекає зустрічі й мерзне на сходах церкви. Потім простягнув руку. Він цього не планував. Просто зробив цей жест, знову не вірячи, що це відбувається з ним. Попри прогнози Лорана, сидячи вдалося зібрати більше грошей, ніж він очікував, — можливо, через те що він іще мав нормальний вигляд, тож люди ототожнювали себе з ним. За три перші години він зібрав двадцять євро. Новачкам щастить. Люди сповільнювали крок, копірсалися в кишенях і кидали щось у жолобок долоні. Траплялися скнари, які з виглядом доброго самаритянина кидали йому п'ять сантимів, траплялися марнотрати, які давали не менш як два євро. Зв'язок між імовірним

матеріальним статусом перехожого і розміром пожертви простежити було неможливо. Отут Вернон і втратив цікавість до облич. Встаючи, він відчув, як затерпли ноги. Гроші витратив на пиво й кебаб, а потім довго шукав лавку, щоб спокійно поїсти. Ідучи, він побачив молодика, який спав на тротуарі, обкладений трьома величезними собаками; метиску з кучерявим волоссям, яка говорила сама до себе, сидючи на купі сумок у телефонній буді. Побачив чоловіка, який слухав транзистор, сидючи на тротуарі в оточенні таких незвичайних предметів, що можна було подумати, ніби він відтворив на вулиці свою квартиру. Він ніколи не помічав, як багато таких, як він. Вернон дійшов до станції «Журден» і знову сів на відстані від інших жебраків, які правували біля церкви та перед *Monoprix*.

Коли найскладніше позаду, решта вже дрібниці, все розгортається саме по собі з жахливою швидкістю: він опинився по інший бік. Люди, які ходять на роботу, тепер далеко. Вони кудись поспішають, соромлячись власного страху опинитися на його місці, якщо не гаруватимуть до виснаження. Лоран має рацію, гівняне в них життя. А ще буркотять, проходячи повз нього. Вернон не зважає. Він у прострації. Він починає навіть відчувати дивне задоволення від того, що так опустився. Інстинктивно відчуває, що слід позбутися такого ставлення. Припинити насолоджуватися власним падінням. У цей момент найбільше тривожить холод, і його навіть улаштовує те, що він не здатний зосередитися на плині своїх думок.

Найскладніше — зустрічати знайомих. Нещодавно з ним таке сталося. До зустрічі з мадам Фарден, матір'ю Ксав'є, все це не видавалося цілком реальним. Коли

вона підійшла з ним поговорити, він думав, що зможе вдати, ніби просто сидить на лаві й засмагає, але вона емоційно вибила його з сідла. Адже одразу зрозуміла, що відбувається. Коли він був дитиною, мадам Фарден була неначе Меймі Нова з упаковки йогуртів — постійно на кухні, постійно щось готує, але то була овдовіла версія Меймі Нови, похмура й невтішна. Заходиш у дім, а там пахне смертю. Від сліз дорослих атмосфера стала важкою, наче свинець. Молодою мадам Фарден була така нещаслива, що через двадцять років, здається, ані краплі не змінилася. Він і забув, що ходив обідати до матері Ксав'є, коли їм було по двадцять років. Вона багато уваги приділяла Вернону, і він час від часу запитував себе, чи не хоче вона з ним закрутити. Вони ще не говорили про підстаркуватих жінок, які часто навідуються до клубів, але фільм «Випусник» вплинув на юнацьку свідомість. Вони ще були в тому віці, коли думали: якщо правильно трахати жінку, можна повернути їй смак життя. Вернон зупинявся, щоб подивитися в дзеркало перед ліфтом, на вході до їхнього будинку в Коломбі¹. Перевіряв, як зачесане волосся, чи почистив зуби, пригладжував одяг, розправляв комір сорочки. Завжди знаходив привід вийти з кімнати Ксав'є, щоб пошукати щось на кухні й пожартувати з його матір'ю, проходячи повз. Розвеселити її. Він їй подобався. Вона була рада познайомитися з другом свого сина. Вернон щойно почав працювати в «Револьвері», й мадам Фарден завжди хвалила його за серйозність і кмітливість. Мало хто з дорослих робив йому компліменти, і йому подобалося слухати її

¹ Місто за 11 км від Парижа.

похвалу, засиджуючись поряд. Тепер йому хотілося піти з нею. Але думка про те, як він її розчарує, була нестерпною. Жінка вже й так настраждалася.

Вернон вирішив зробити перерву. Розминає ноги перед приміщенням профспілки на проспекті Секретан. У місці для паління копирсається в купі недопалків і нахиляється по найдовший. До нього ж одразу підходить якийсь тип, але замість того, щоб відкóпати Вернона ногами, чоловік простягає йому три цигарки зі своєї пачки. Вернон усміхається, дякує, а чоловік йому підморгує. Вернон новачок. Він готовий заклас-тися, що цей тип, який раптом йому допоміг, — мудак.

Це прийде. Лоран попереджав, що за місяць він дивитиметься на все інакше. До всього можна звикнути. Його дивує, що сьогодні його найбільше дратує те, що він не почистив зуби. Забув щітку в Патріса. Йому ніяково від власного рота. Ситуація нагадує розповіді про в'язницю. Тільки в нього ані зали для відвідувань, ані адвоката. Через те що в останні дні думки ніби застрягли в густому тумані, Субутекс дедалі більше відчувається кимось іншим. Лише згадки про Марсію не дають спокою. Вона і радість, що розливається в крові, мерехтлива й нестримна, і ніж, встромлений у груди.

У перший вечір він майже не помічав Марсії. Дівчата були неймовірні, ціла зграя шльондр, таких неприкаяних і спантеличених, що, здавалося, їх можна підчепити одним поглядом. Марсія була однією з цієї зграї. У танці вона спершу не надто вирізнялася серед інших, але під ранок він замилювався граційністю її рухів, тим, як вона показувала себе, лишаючись стриманою. Його не хвилював її глибокий погляд — тієї ночі він бачив очі всіх кольорів. Вернон відчував так

добре там, між колонками, немов якийсь молодий дурень, і тонував у цьому вечорі, як у м'якій теплій кулі, де можна забути про всі відкриті рани.

Лише наступного дня, в яскравому світлі, Вернон помітив красу Марсії й був приголомшений. Вона тримала чашку чаю в долонях, сидючи обличчям до вікна, заплющивши очі. Чітка лінія її підборіддя, бездоганна форма губ, обличчя королеви у вигнанні. В одну мить вона перетворилася на всіх жінок, з якими він ніколи не був. У рок-тусовці він зустрічався з красунями, розбещеними дружинами, дівчатами з порноіндустрії та інтелектуальними мазохістками... онучками Патті Сміт і Мадонни. Але інші дівчата, доньки Джей Ло або Бейонсе, маленькі Ріанни та Шакіри — їм ніколи не був потрібен рок. Вони бавилися в іншій пісочниці. Вернон не розумів, що така жінка, як Марсія, могла знайти в ньому. Але, коли вони були у квартирі, Вернон завжди знав, де Марсія, він заходив до кімнат, де вона, дбайливо плекаючи випадковість збігів, раптом опинялась, і, здається, їй завжди було потрібно закип'ятити чайник, коли він був на кухні, й пошукати свій шалик у вітальні, коли там був він. Вони крутились одне біля одного, вони нічого одне одному не казали, та між ними ніби простягалася невидима нитка. Гаель, яка помітила їхню гру, якось обмовилася: «Ні, Марсія не народилася жінкою, я думала, ти помітив», — і Вернона ніби прибило. Він був настільки приголомшений, що навіть не знав, що відчував. Він ніколи не дивився порно з трансвеститами. Не тому, що його це обурювало, це просто було чимось із паралельної реальності.

На фотоальбомі Марсія викладала золотою карткою бездоганні білі лінії однакової довжини через рівні

проміжки. Вернон запитав у неї, як їй вдається досягти такої геометричної досконалості, й вона розповіла, що, приїхавши на південь Франції, багато грала в петанк, і в неї розвинувся окомір. Вернон спостерігав за нею, запитуючи себе, чи довелося їй відпрацьовувати кожен жіночий жест, щоб тепер так ідеально його виконувати. Те, як вона відкидає голову, затагнувши свою доріжку, те, як поправляє рукою волосся, те, як схрещує ноги, говорячи, — все в ній вабило. Вона говорила йому про кокаїн, втягуючи ніздрями порошок:

— Вдихаючи кожен доріжку, ти мусиш думати про наркотрафік, про капіталізм, такий кривавий, що тобі й не снилося, про тіла селян, яких тримають у бідності, щоб вони не підвищували цін, про картелі й поліцію, про приватні війська, про свавілля кайбілів¹, про пов'язану з цим проституцію... про голови, відрізані механічною пилою. Про те, що банки стоять на кокаїнових грошах, про те, що вся система існує лише для того, щоб ці гроші відмивати. Знаєш, де винайшли цей наркотик? В Австрії. Не кажи, що не розумієш, куди я хилю. Це єдиний наркотик, у якому зовсім немає духовності. Як і в його братові креку. Навіть екстазі наближає тебе до Бога. Кокаїн — єдиний наркотик, який захоплює тебе всього, повертаючи ще тупішим, ніж ти був на початку.

Жодного разу Марсія не дозволила собі ані жесту, ані виразу, про який можна було б сказати: справжня жінка цього ніколи не зробила б. Навпаки, Марсія втілювала жіночність, усе те, що в жіночності хвилює. Вона пішла спати і вийшла до них тільки ввечері. Вернон побачив

¹ Кайбіли — гватемальські сили спецоперацій.

її краєчком ока, готову виходити, — вона мала надзвичайно елегантний вигляд. Тоді він уперше й відчув, як ревності б'ють йому під дих — для кого це вона так одяглася? Цей спалах ревності змусив його усвідомити: він її хоче. І байдуже йому було до того, що він більше не зможе лишатися тим, ким був: хлопцем, який спить лише зі справжніми дівчатами. Та й вираз «справжні дівчата» раптом став видаватися дивним: хто більше за це неймовірне створіння заслуговує на такий титул?

Того вечора вони довго базікали з Кіко. Говорили про музику, Вернон дуже серйозно ставився до нової ролі штатного ді-джея, йому цікаво було добирати таку музику, щоб дівчата танцювали, і, можливо, він навіть мав до цього хист. Зрештою, головною справою його життя було обирати наступний трек.

Коли наступного дня Марсія спустилася обідати, на ній був приголомшливий білий шовковий халат, чи, може, це називається кімоно. Дивлячись на Вернона, вона сказала: «Це що за стрижка така?» — і пробігла пальцями по його волоссю. Усе, що було в ньому зламаного, хворого, вразливого, вмить зрослося й загоїлося.

Вони шукали одне одного. Разом схилялися над комп'ютером, притуляючись плечима, перетиналися в коридорі й протискалися одне повз одного, слухали музику з одних навушників, торкаючись колінами. І що більше було дотиків, то менше питань лишалось у Вернона. Розпивши на двох пляшку «Джека Деніелза», вони почали цілуватися. Марсія була водночас розбещена і стримана. Її стегна були вузькі, її стрункі ноги — м'язисті, вона вміла втримувати рівновагу в будь-якому положенні. Якби не алкоголь, Вернон, звісно, почав би розмірковувати про те, чи не став, бува, педиком, якщо

хоче дівчину, в якій є член. Але він був надто зачарований задом Марсії — ніколи не бачив нічого еротичнішого. І йому було так добре між грудьми Марсії, на животі Марсії, ззаду Марсії, в роті Марсії, аж раптом те, що було в ній особливого, перетворилося на те, що він полюбив більше за все. Вернон, здавалося, не пам'ятав, як хотів інших жінок до неї. Але тепер, коли завіса відкрилася, все, що було до Марсії, стало видаватися дитячими іграшками. Марнотою.

Вона одразу ж його попередила: «Кіко не має дізнатись. Він ревнивий». Вони влаштовували свої сексуальні оргії в готелі навпроти, у крихітній кімнатці під дахом, де Марсія, здається, часто бувала. Коли вони поверталися до квартири, Гаель дивилася на них інакше. Напівглузливо, напівзневажливо. Вернон закохався. Він був схожим на маленький пакетик маршмеллоу. Не розумів, як раніше жив без Марсії. Збагнув, що у свої майже п'ятдесят років досі ще ніколи не закохувався. Кохання до Марсії було таке неминуче, що він кинувся в нього без вагань. І оскільки життя його перетворилося тепер на суцільну темну смугу, він почувався так, наче йому надзвичайно пощастило.

Одного ранку Кіко раптом зайшов до кімнати Марсії. Вернон приніс їй кави й забрався до неї під ковдру. Тоді Кіко обмежився тим, що сказав просто: «Субутексе, не думав, що ти на таке здатний», — здивованим тоном, у якому чулось «от нікчема а ще Марсія нащо ти зв'язалася з цим лайном хіба не розумієш що сама себе принижуєш». Кіко вийшов, більше не сказавши ані слова. Він був не при собі — чотири ночі дуже мало спав і дуже багато пив. Коли двері зачинилися, Марсія запанікувала. На п'ять днів вони занурилися в пестоші,

тільки ти і я, тяжіння, від якого здається, що цілого життя не вистачить для того, щоб задовольнити цю потребу щохвилини говорити, постійно кохатися. Вернон відчув, як вона виринула. Ніби двері відчинились, а тепер зачиняються. Вона сказала йому: «До вечора», — й поцілувала, і Вернон відмовлявся розуміти, що відбувається.

Коли Вернон повернувся на кухню, Гаель уже все знала. Вигляд вона мала засмучений, здається, ситуація була серйозна. Вернон спитав:

— Чому Кіко так до цього ставиться? Марсія ж навіть не його дівчина. Він ніколи не казав мені не чіпати її.

І Гаель відповіла:

— Ти ж знаєш, часом він поводить, як придурок.

Та в її тоні чулося: у нього стільки грошей, що навіть не думай — я на нього не сердитимуся. Важливо тільки не потрапити під гарячу руку. Загалом, це було справедливо. Гаель справді засмутилася, але оскільки вона привела Вернона, то відчувала відповідальність. Вона вважала, що йому краще зараз же відчалити. Сказала, що вони мають лишатися на зв'язку, дала йому сорок євро, які знайшла в сорочці та джинсах. Хотіла знати, чи має він когось на прикметі, чи хоче, щоб вона щось вигадала. Вернон сказав: «Мені треба поговорити з Марсією». Потім пожартував: «Не думав, що мою кандидатуру так швидко забалотують», — і Гаель була вдячна йому за те, що він сприйняв усе гідно.

Але він був ошелешений тим, що його випровадили. Було затишно тут, у квартирі. Щоденний прийом наркотиків йому ще не остогид. Власне, вони були складовою найкращих днів його життя. До того ж він добре

вписався в роль постійного ді-джея. Сказав: «Мені треба поговорити з Марсією», — і, побачивши обличчя Гаель, відчув, як ґрунт вислизає йому з-під ніг.

Він відкрив пиво, скрутив косяк і сів перед комп'ютером. Переглянув свій список друзів. Тепер він дивився на нього інакше — намагався зрозуміти, хто допоможе йому зв'язатися з Марсією. Все ускладнювалося. Тоді він вирішив не думати, що Марсія відмовилася від нього. Гаель помилялася. Вона не розуміла, що відбувається. Ці чотири дні її тут не було.

Трохи по дванадцятій Кіко ввірвався на кухню, метуючи громи та блискавки. Він притис Вернона до стіни. «Геть звідси, не хочу більше тебе бачити». І ще раз штовхнув його, копнув під зад, щоб надати прискорення. Будинок видавався порожнім, хоч Гаель і була тут, із подружкою. Поки Вернон збирав свої жалюгідні манатки, Кіко за його спиною сичав прокльонами, бився головою об дверцята, перевернув ногами стіл і намагався роздовбати шафу черевиками. «Швидше ти жебраче гівняний не треба було тебе пускати мені гидко думати що ти посмів її торкнутися мене від тебе нудить».

Гаель з'явилася в коридорі, вона була сумна й трохи переймалася власною долею, адже це вона привела Вернона. Тицьнула йому в руки сумку з вінегретом речей: пляшка пива, пляшка рому, флешка з більшістю його плейлистів, несесер для гоління і чужий парфум *Hermès*. Вернон сказав їй: «Перекажи Марсії, що я чекатиму на її повідомлення на Фейсбуці, я дістану собі комп'ютер», — але Гаель знову похитала головою: «Вона тобі не напише, так і знай. Вона не може собі дозволити дратувати Кіко. Але я їй перекажу. Я напишу тобі, Верноне, на зв'язку, добре?»

Він запитував у перехожих, де найближча бібліотека, але ніхто не знав, аж доки співчутливий підліток не знайшов її в мапах на айфоні. Вернон підключився до мережі і — полегшення — побачив, що Патріс відповів «так».

Вернон прожив тиждень у Патріса. Марсія не відповіла на жодне з його повідомлень. Кожен вдих був болісним. Було важко напитися й не заплакати, не звалитися на ліжко Патріса, не завити, як божевільний, не згорнутися клубком, продовжуючи схлипувати. Важко було заснути, але не так важко, як спати не прокидаючись. Він розплющував очі посеред ночі — секунда перепочинку, коли він нічого не пам'ятає. Потім накривало знову. Вернон швидко підбив підсумки ситуації. Марсії на нього начхати. Він не міг повірити в це. Як можна начхати на таку зустріч? Найгірше те, що вона має рацію. Що цій дівчині робити з підстаркуватим чуваком без житла, без грошей, без друзів, без роботи? Патріс був прекрасним господарем. Він мало говорив, ні в що не ліз, любив дивитися телевізор. Їм добре було разом. На восьмий день Вернон зрозумів, що час йому забиратися. Один дружбан, який продавав старі книжки на набережній, сказав йому: «Приходь, коли хочеш, дам тобі ключі, я майже не буваю вдома». Але коли Вернон прийшов, того не було на набережній, ятку було зачинено на металеві засуви. Отак він уперше лишився на вулиці. Наступного дня друга на місці теж не було.

І Вернон опинився на вулиці. Там, куди дорога вела його тижнями. Він шкодував лише про те, що, низько впавши, не розбився зовсім.

Вернон улаштувався на краю тротуару. Лоран порадив йому сидіти біля пекарень, тому що люди там платять

готівкою і виходять з дрібними грошима. Але всі хороші місця вже позаймали. Вернон сидів на майданчику, спершись на стіну, аж доки не вийшла працівниця й не попросила його пересунутися на кілька метрів.

— Розумієте, тут школа, і заняття невдовзі закінчатся, ви заважатимете виходити, чи не були б ви такі ласкаві пересунутися сюди?

Вернон сідає подалі, між книгарнею і квітковою крамницею, за кілька метрів від еко-бакалії. Він простягає руку, кладучи її на коліно, спиною спирається об стіну. Думки проносяться в голові. Щоки сверблять, він не звик носити бороду. Його власний запах б'є йому в ніздрі. Йому не гидко. Перед очима пропливають різноманітні сумки: наплічники, плетені кошики, портфелі, маленькі шкіряні сумочки — і взуття: поношені кеди, танкетки, крипери, шкіряні черевики... Він бачить, як вони наближаються, сповільнюються та зупиняються перед ним — чотири пари чоловічого взуття, його оточили. Страх його паралізує, Вернон не наважується навіть підняти голову. Раптом йому хочеться плакати.

— Доброго дня, мсьє, як вас звати?

— Вернон.

Він відповів занадто швидко, треба було назвати своє ім'я за документами, своє французьке прізвище. Але вони не починають його бити. Троє з них лисі, з обличчями молодих виродків, справжніх катів. Четвертий білявий, тендітніший за решту. Риси його обличчя настільки ж правильні й витончені, наскільки вони відразливі в його колег. Вернон дивиться на них знизу, тож вони видаються велетнями. До нього звертається білявий хлопець і, присівши навпочіпки, щоб бути на одному з ним рівні, уважно його роздивляється.

— А я Жульєн. Знаєш, Верноне, якби ти був ромом, ти мав би де спати.

Жульєн кладе руку Вернонові на плече. Троє його посіпак лишаються стояти, вони підтримують — усі страшенно засмучені, що він не ром, бо тоді йому не довелося б відморожувати дупу на асфальті. Вернон уже мокрий від поту. Ще ніколи його так не тішило те, що він француз, зараз він хотів лише одного — щоб його відповіді задовольнили чотирьох безголових. Щоб вони забралися звідси. Жульєн дістає з сумки пачку печива і тетрапак молока, простягає їх Вернонові й питає:

— У тебе є номер соціальних служб? Ти сьогодні їм телефонував?

— Вони сказали, що все забито. Але я розберуся.

— Забагато цих макак-біженців, еге ж? Африканці влаштували бардак? Тебе ніхто не чіпає?

Вернон ще раз повторює собі, що він у безпеці, що ці войовничі расисти не збираються рихтувати його своїми начищеними до блиску черевиками. Але він увесь тремтить. Він на землі. Він боїться, що це викличе в них бажання забити його ногами. Хоче, щоб вони відійшли, дали йому перевести подих. Якраз у цей момент під акомпанемент неясних завивань з'являється руда велетка і наближається до них, вимахуючи руками, наче вітряк, і відштовхує їх геть, бризкаючи слиною:

— Ідіть у дупу, виродки ви, кастрати, відваліть від нього, чи вам повилазило, що ви його лякаєте, ви, пловки на асфальті?

Вона розчищає собі шлях кулаками. Зовсім збожеволіла. Удруге поспіль Вернон запитує в себе: «Господи, чому я, ну чому я?» Якщо жінка не впорається, його теж зачепить.

— Ви вже всім голови засрали своєю дурнею, згиньте звідси. Скажіть вашим блядським матерям, що краще б вони собі піхви позашивали, ніж таке лайно понароджували. Ви радіоактивні відходи, банда грьобаних дегенератів.

Вернон пригадує напівголу жінку зі старої купюри у двісті франків, яка тримає прапор і видається на чотири голови вищою за чуваків, які стрибають за нею на барикадах. На рудій велетці довга парка кольору хакі, замалого розміру, й величезні нові кросівки, флуоресцентні, жовто-зелені. Але у Вернона немає жодного бажання критикувати її вбрання. Як і розмовляти з чотирма головорізами, на яких вона горлає. Можливо, ця баба і не візьме сама врукопаш, а проте поки що їй вдалося їх ошелешити. Треба сказати, у неї талант.

Четвірка в шоці: що ця ненормальна від них хоче? Один із них здвигає плечима, шкіриться, розвертається, роблячи вигляд, що йде. Велетка щосили штовхає його ногою в спину, він спотикається й стає раком. Тендітний блондин стрибає на божевільну, але він такий нікчемний, що скидається на моську, яка повисла на слоні. Велетка позбувається нападника одним ударом ліктя.

Вернон ніколи б не подумав, що вона зможе так довго контролювати ситуацію. Четверо хлопців підступають ближче, щоб задати їй жару, але вона знов ошелешує їх, починаючи стукати по грудях двома кулаками й завиваючи на повну потужність. Важко сказати, що її надихнуло — «Обличчя зі шрамом» чи історія про Тарзана, — але її виступ вводить супротивників у ступор. Хтозна, що саме їх зупинило: страх, подив, відраза, повага до такої невгамовної енергії, — від її криків

здригається цілий квартал, кілька людей зупиняються подивитися, що відбувається.

Головорізи тихцем обмінюються поглядами, білявий харкає на землю: «Ходімо, нашо воно нам впало, за цією шизонутою психушка плаче». І вони йдуть геть, високо піднявши голови й, перш ніж завернути за ріг, з реготом обертаються, згинаючи руки в ліктях у непристойному жесті. Один з них крутить пальцем біля скроні, натякаючи на діагноз Вернона. Вернон спостерігає, як вони зникають, і думає, як усе-таки гидко, що вони не покликали його з собою, бо, хай там що, він почувався би безпечніше поряд із фашистами, ніж із цією «шизонутою».

Викричавши з легенів усе повітря, велетка падає поряд. Волосся в неї дуже тонке, руде, аж помаранчеве, точно фарбоване, обличчя кругле й пласке, очі широко розставлені — вона чимось схожа на дитину з синдромом Дауна. Скільки їй років, визначити неможливо.

— Повбивала б уйобків. Треба цих гнид почавити, одного за одним. Насточортили. Ми ж у Бельвілі, чорт забирай, звідки ця мерзота? Поводяться тут, як у себе вдома. На тому тижні вони побили двох малих, які тирили з сумок. Крутяться біля Червоного Хреста, щоб докопуватися до африканців, які туди по щось прийшли. Яке їхнє собаче діло? Їм не байдуже? Ці вилупки, вони хіба спали на вулицях? За кого вони нас мають? За лайно, ось. Ми поза системою, і їм здається, що вони можуть нам диктувати свої закони. Але ж ми креміль, правда? Якщо ми їх не натягнемо, то хто ж? А, хто?

Вона повторює цю останню фразу, похитуючи пальцем так, ніби читає проповідь. Вернон каже собі: хотів

компанії — ось маєш. Завжди одна й та сама історія про здійснення бажань. Жінка підіймає його, заявляючи:

— Тут погане місце. Ходімо посидимо біля *Franprix*. Там моя місцина.

Її слова звучать радше як наказ, ніж пропозиція, і Вернон його виконує, не уявляючи, як з нею можна сперечатися.

— Я тебе тут ніколи не бачила, ти нещодавно на вулиці?

— Мене днями випровадили, а так я жив то тут, то там. До останнього тижня.

— То лише тиждень? Зовсім свіженький. Я б сказала, ти ще милом пахнеш.

Вона влаштовується біля супермаркету й звертається до першого-ліпшого перехожого, який заходить усередину:

— Мсьє, мсьє, будь ласочка, купіть мені кока-коли? — І додає, торкаючись свого живота: — Це для маленького. — Потім повертається до Вернона: — А тобі що взяти? — І знову до перехожого, який озирається, штовхаючи двері магазину, і зі здивованим обличчям приймає її замовлення: — І пиво, будь ласка, для мого друга.

— Ти вагітна?

— Ні, хай Бог милує, ні. Але людям подобається так думати. Я голодна, ще не обідала.

Вона звертається до елегантної жінки, яка йде квапливим кроком:

— Добридень, мадам, принесіть мені, будь ласка, чипсів? Це для дитинки.

Звертаючись до незнайомців, вона стає ніжною, дитинною. Вернон помічає, що, коли вона спокійна, в її

голосі чутно дуже приємну хрипкість. Вона з безневинним виглядом усміхається перехожим, погладжуючи великий живіт, у неї обличчя клоуна, кругле, неначе місяць.

— І що, тобі приносять те, що ти просиш?

— Часто. Їм неважко мене підгодувати, я прошу купити горішків, чипсів чи кóли... іноді шоколаду... Зрештою, багато хто з них мене знає: я приходжу щодня, і вони звикли щось мені приносити. Вони раді допомогти. Знаєш, вони взагалі-то люди, як-не-як.

Вона замовкає. Проходить молодий татко з немовлям у переносці, вона схиляє голову набік:

— О, мені подобаються татусі, як мило бачити їх з малечею.

Потім гукає йому вслід:

— О, мсьє, будь ласка, принесіть мені шоколадку? Це для дитинки.

Виходить перший чоловік, простягаючи їй колу й пиво, і вона, усміхаючись, передає банку Вернонові.

— Скажи мені, якщо тобі захочеться чогось особливого, я для тебе попрошу.

Солоний арахіс і чорний шоколад для випікання — найулюбленіше поєднання Ольги. Алкоголь вона ненавидить. З її колегами-жебраками було би трохи приємніше спілкуватися, якби вони не були постійно вгашені. Можливо, з них можна було б зробити справжніх революціонерів. Але ці імбецили закладають за комір так, що аж ноги заплітаються. Говориш із кимось, і тут раптом раз — засмерділо сечею, чувак обмочився. Або поверне воно голову до тебе, подивиться скляними очима — ти думаєш, хоче щось сказати, а воно тебе обблює. Не треба бути гермофобом, щоб подібне відлякувало. Коли темніє, з ними взагалі неможливо поряд перебувати: вони або хропуть, або б'ються, або ще гірше. Ніколи не знаєш, що їм на думку спаде по п'яні. Відтрахавши тебе в зад, як козу, вони вдають, що нічого не пам'ятають. Якщо вдариш їх — жаліються, збираються купками та обзивають тебе брехухою. Чоловіки стоять одне за одного. Тому Ользі й подобаються новачки, у них бодай щось людське лишилось. А цей такий вродливий, дуже високий, дуже худий, їй завжди такі подобалися. Руки в нього ще білі, охайні. Невдовзі вони спотворяться. На вулиці спотворюється все.

Вона помітила його напередодні — він розмовляв із Жоржем, одним із товстих п'яниць біля церкви. Вони з Жоржем у не дуже хороших стосунках, тож вона трималася на відстані. Спершу Жорж видається таким собі безтурботним чуваком, але невдовзі показує свій

справжній характер: тиран і маніпулятор. Якщо не робиш того, що він каже, чоловік впадає в чорну лют, він уже кілька разів її добряче відгамселив, і хоч він старий, та має підступність і силу шакала.

Того ранку, побачивши, що новенького обступили скінхеди, вони вирішила прийти на допомогу. Бо хотіла з ним дружити. Тепер вона ділиться з ним їжею. Він їсть із апетитом, приємно глянути. Вона могла б йому багато розповісти: де можна прийняти душ, у які дні ходити до *Secours populaire*¹, щоб дістати нормальні шмотки, може поради́ти притулки. У нього немає собаки, це простіше. Їй подобається дбати про інших. Коли вони дозволяють. Вона намагається їх розсмішити. Так Ольга заводить друзів: смішить їх і слухає. Коли жінка була молодшою, один лікар на прийомі порадив їй менше пити. Він сказав, що вона себе не поважає, що вона — смітник для таємниць. Тільки лікар може бути настільки недоумкуватим, щоб зневажати емпатію. Вона просить хлопця принести їм пакет горішків, але малий посилає її в дупу: «Іди працювати, жирна свиня». Вона кидає йому в спину: «Дивися, десять років платитимеш за те, що сказав», — суворо насупившись. Вона знає, що їм це не подобається, бо вони не знають напевне, чи не циганка вона, а може, просто могутня відьма. Вернон регоче. Їй подобається його ім'я. Їй хотілося б, щоб вони постійно зависали разом. Були б командою. Уже давно нікому не хотілося бути з нею поряд. Вона додає:

— У нас же тут як... Усі працюють на великий капітал і дивуються, що ми тримаємося осторонь і не займає-

¹ «Народна допомога» (фр.), благодійна організація.

мося такими дурниціями. Ось придивись, тут на районі, якщо закривається магазин, відкривається банк. Або оптика — ніколи не розуміла, нащо їх стільки? Мій батько був комуністом. Тож, коли я читаю газету, бачу, як вони посилають мені сигнал: поклоняйся капіталу. Горе тим, хто не підкориться. Ще жодну догму ніхто ніколи так не возвеличував. Винахід капіталістів — борг — геніальний. Це як повії без документів — вони все життя намагаються відпрацювати те, що заборгували ще при народженні. Так само і з роботою... знаєш, чому вони нас досі терплять у місті? Вони позривали лавочки, позносили фасади магазинів, щоб пересвідчитися, що нам не буде куди сісти, але вони не збирають нас у табори, й не тому, що це було б задорого, ні... а тому, що ми створюємо контраст. Вони не ховають нас від людей, щоб ті не забували: треба підкорюватися. Я теж десять років гарувала. Проявляла фотографії в лабораторії. Цілий день — ванночки з хімією, а на руках лише тонкі рукавички. У результаті руки вкрилися екземою. Вони сказали, що це не пов'язане з речовинами, які використовуються в лабораторії, й виставили мене. Але я ні про що не шкодую. У мене було гівняне життя. Зарплатня йшла на квартиру й машину, я мусила перевіряти ціну кожного продукту, який клала у візочок. Наді мною всі сміялися. Найбільше мене веселять сучасні марксистки — власник і його завод створюють робочі місця й бла-бла-бла... чого я хочу, так це більше не працювати.

— То твій батько був комуністом?

— Так, я була наче донька Зевса. Якби ти його знав, мого татка... ох, тут можна не соромлячись сказати, що то був могутній чоловік. Коли він лютився, тремтіла

земля! І то був не якийсь там домашній тиран, який залякував свою дурну дружину, горлаючи на неї. Я кажу тобі про праведний гнів. Коли я була мала, щоразу як ми з батьком виходили в місто, він влаштовував боротьбу за справедливість. Він рідко ходив на закупи, але коли ходив, я бачила, як він спустошував полиці й не платив, тому що в суботу в магазині бракувало робітників. За п'ять хвилин він виходив, піднявши кулак, охоронці — за ним, касирки — за ним, покупці — за ним. Я бачила, як він вириває загорожу на заправці, бо ми задовго чекали в черзі. Лонгві, розповім тобі про Лонгві — мій батько міг влаштувати сутичку, маючи зі зброї лише великого рота. Накидався на поліцейських, які придушували заворушення, хотів, щоб вони виступили єдиним фронтом. Він знав, що інший бідний робітник ніколи не буде йому ворогом. Страх скрізь, де він з'являвся, він сіяв жах. Гнів мого батька, кажу тобі, це треба бачити... А ще, як поряд із ним крутилися жіночки. О, то було велике серце, не якийсь там нікчема, який стрибає, мов форель на березі, щоб звабити хоч страшидло, — ні, жінки самі до нього липли, нависали гронами, він так їм подобався, що вони заледве не неприємні. Він нічого не міг із цим зробити. Така вже в нього була природа. І коли в тебе такий батько, а інші кажуть, що їхні батьки «теж чоловіки», клянуся, доводиться ховати усмішку в кулаці. Бо ти бачив цю пародію на чоловіків, які все життя тільки те й роблять, що підкорюються... вони залякані, слабкі, нікчемні, безхребетні, безпомічні... ось які вони здебільшого чоловіки. А мій батько — оце так: глянеш на нього й розумієш, що означає «справжній чоловік». Подивись на їхніх нещасних жінок — вони весь час

тільки жаліються, вони не отримують того, що їм потрібно, це ж одразу видно. Бідолашні, у двадцять років вони виходять за кретина, який видається нормальним, а народивши двох спиногризів, раптом розуміють, що все життя панькалися з нулем без палички. Що вийшли не за чоловіка, а за мішок лайна. Це як *Canada Dry*¹ у тій рекламі, яку ми бачили в дитинстві: має вигляд чоловіка, тхне як чоловік, але вміє тільки плазувати й виконувати накази. І жінки бісяться. Ось чому вони перетворюються на маленьких фашистів, схожих на тих, яких щойно-от бачили. Ті, в кого такі батьки, можна сказати, вирости без батька. Вони росли поряд із недотраханими матерями, які постійно скаржились, і це розбивало дітям серця. Логічно. От вони й намагаються уявити, що ж це за чоловік такий, здатний виграти свою жінку. Їм доводиться шукати, в інтернеті рецепта не знайдеш. Це в генах — або є, або нема. Якби ти тільки бачив мою маму: весела, грайлива, радісна, завжди всім задоволена. Кажу тобі, коли жінок добре грають, вони поводяться інакше. Усі ці маленькі виродки без батьків народжені з облізлих дірок, від млявого члена, що тхне сечею. Це якась фабрика прийомних батьків. Ось так і виходить потім, що люди, побачивши бороду, готові пробелькотіти «тато», люди, всиновлені лузерами... Боже, та вони ж не знають, що таке мужність. Вони породжують таке ж лайно — надувають живота нещасним дівчатам, лишають їх невдоволеними, а ті народжують таких самих слабаків, не здатних на ногах стояти. Млявий хрін у гнилій щілині, запам'ятай мої слова, — це проблема.

¹ Марка прохолоджувальних напоїв.

І тепер маємо націю незадоволених лакеїв, ну чого можна чекати.

— А твій батько не міг тобі допомогти?

— Ні, він одружився вдруге. У його нової жінки вже двоє дітей. А я зайва. Користі з мене жодної, і в його новому житті від мене тільки проблеми.

— А ти за ним не сумуєш?

— Не так, як за своїм собакою, Аттіліну. В мене забрали Аттіліну три місяці назад. Якби ти тільки його бачив, такий гарний, лагідний, наче плюшевий ведмідь. Американський стаф, сильний, як машина, просто красень... забрали, сучі діти. Ні, ти нічого такого не думай, він нічого не зробив... але бачиш, як вони з людьми поводяться, а уяви, як із собаками, й оком не змигнеш, як уже забрали, кажу тобі, особливо в бомжів... Інколи собак намагаються прихистити, але Аттіліну їх налякав. Ми спимо в парку, знаєш, у Бют-Шомон.

— Ти знаєш Лорана?

— Усі знають Лорана. Ми з ним не дуже любимо одне одного. Він, коли вип'є, бісить мене, поводить, як заслужений ветеран вулиць, носиться зі своєю гідністю, зі своєю порядністю й таке інше... ну послухай, ми спимо на вулиці, у нас тут не конкурс, хто більше балів заробить... Але ми спимо в одному місці, так, ми одна банда — тих, хто не пересилює себе. Ми раді, що не працюємо. Багатії лютяться, бо ми набагато розумніші за них. Вони це знають, і за це їм хочеться нас убити. Коли ми будемо голодні, спотворені пухлинами, коли будемо змушені вбивати, щоб поїсти, вони зможуть подивитися на нас і сказати: «Ну ми хоч багаті й виховані».

— А тобі не набридає спати на вулиці?

— Ні. Я сумую за собакою, так. За Аттіліну. Він спав поряд зі мною, був мені другом. Від нього добре пахло. Собаки не такі, як ми, вони не миються, але наприкінці дня пахнуть, як кондитерська. Коротше, вранці він пішов на прогулянку, а я це проспала — от тому я й не люблю вина, якби не пила ввечері, то відчула б, як він пішов. Ну от, він гуляв собі, а ці кляті жандарми з притулку вполювали його. Охоронці знали Аттіліну, казали мені, щоб я його прив'язувала, і все таке... Ну, собака, ясна річ, запанікував, показав зуби — ось на тобі, злий собако, розстріляти. У нього був чип і все, що треба, але в мене не було паперів, щоб його забрати, і, поки я намагалася розібратись, Аттіліну вже вбили. Це ж усе, що в мене було. Злий собака... таке скажуть. Тебе хапають незнайомці, щоб відібрати в хазяйки, ти захищаєшся, це нормально. І цього собаку назвали злим. Та ні. До собак ставляться так само, як до людей: відловлюють їх, а тих, хто намагається захиститися, наказують приборати. Не можна захищатися, нехай трахнуть тебе в усі діри. Дев'ять років, дев'ять років я була з Аттіліну. Уявляєш, яка діра по ньому лишилася. Мені бракує мого собаки. А ще музики.

— Яку музику ти любиш?

— Я обожнюю Адель. Вічно хочу послухати цю пісню з «Джеймса Бонда».

— А я колись працював у магазині платівок. Давно ще.

— Справді? Вініли й фотоплівки — ми обоє втекли з потоплених галузей.

Їй хотілося б узяти його під руку, просто щоб могли доторкнутися до нього так, як до найкращого друга.

Ксав'є втретє поспіль програв у зинга-покер. Один дебіл, який засумнівався й не пішов ва-банк, маючи каре, обдунив його, і він пішов далі зі своїми двома парами. Бувають такі дні коту під хвіст. Не слід стільки часу грати. Це шкодить його роботі. Аватарки інших гравців такі жахливі, що аж заворюють: спортивні машини, пістолети, ідіот у шортах на вітрильнику, бійцівський пес, гарні дівчата, які намагаються когось звабити (так ніби це їхні реальні фотки), та фотографії дітей.

Коли Ксав'є не грає в дебільні ігри, він працює над біографічним фільмом про П'єра Дріє ла Рошеля. Він бачить у головній ролі Мажимеля. Або, якщо буде потрібен хтось молодший, цього молодого, білявого, Венсана Рот'є. Йому подобаються його очі. Він би дуже добре підійшов на роль Дріє. Ксав'є знає, що це хороша ідея, влучний момент. Коли він був молодим, його це смішило — всі ці історії про страх білого аркуша й творчий блок. Ну от, а тепер він сам із цим зіткнувся. Застряг, як нікчемний міщанин із закрепом. Треба поквапитися, поки якомусь режисеру з профспілки не спало на думку те саме й він не вкрав у Ксав'є ідею. Тепер, коли бути ультраправим вважається за нормальне, було б дивно, якби ультраліві режисери не намагалися вибити собі керівні посади, які їм не належать. Усе просто: справа лише в дотаціях — якщо на проект є гроші, вони злетяться до годівниці. Слід йому поквапитися. Але Ксав'є тривожить сам факт того, що в нього з'явилася хороша ідея.

Від тривоги матері Ксав'є не по собі. Зазвичай вони не ведуть серйозних розмов, їхній родині завжди була властива нещирість. Вони бояться виявів емоцій, бо знають, який руйнівний вплив може мати правда. Їм більше подобається використовувати слова як спосіб відсунути якнайдалі все, що могло б їх обурити. Говорити означає обмінюватися розкладами, місцями зустрічей, датами, даними про гроші чи вік. Решти вони уникають.

Коли мати зателефонувала йому сказати, що бачила Вернона, він чув, що вона приголомшена. Ксав'є пообіцяв їй сходити в парк. Вона сказала, що не може спати. Ще розповіла йому, що кооператив її будинку домігся того, щоб дві лави перед під'їздом знесли, бо там ночували волоцюги. Власники вважали, що це може знизити ціни на квартири. Ні, вона не дарма жаліється, два бомжі не здатні вплинути на ціни в її престижному районі. Треба їм подякувати, що взагалі погодилися влаштуватися в такому гнилому місці. Вона пересварилася через ці лавки з усім кооперативом, і їй пояснили, що брудною роботою доводиться займатися сторожеві, що це не вона просить волоцюг посунутись, аби витерти за ними сечу з лавок, і це сторож мусить слідкувати за тим, щоб вони не висипали сміття з урн на тротуар. Ксав'є вже вчетверте слухає цю історію, не наважуючись сказати матері, що схвалює ідею знести лавки. Його лякають не так безхатки, як хуліганва. Він не хоче думати, що, виходячи з під'їзду й повертаючись додому, його мати щоразу натикатиметься на якихось головорізів. Ну кому зараз легко, мамо. Але вона просто зациклилася на цій темі — це ж треба, використовують сторожа як привід не давати бідним десь голову прихилити, це її

страшенно дивує. Мати Ксав'є дивиться на політику, як у вісімдесятих, утім, так само й на багато інших речей.

Його бісить те, що мати тепер так хвилюється через Субутекса. Завжди одне й те саме. Варто їм розійтися, як вона починає вдавати з себе спасительку. Ксав'є втримався й не розповів, що її Вернон пограбував квартиру однієї його знайомої, яка дозволила йому в неї пожити. Ксав'є не подобалася Сильвія, лівачка, багата спадкоємиця, яка ніколи не працювала, трохи покращена версія маленького гвинтика, завжди готова прочитати моралі про те, з чим у житті не стикалася. Та все ж. Це справа принципу. Він завжди ненавидів типів, які свого слова не тримають. Якби навіть Ксав'є одного дня опинився на вулиці, то й тоді не перетворився б на ракло. Ми стаємо лише тими, ким хочемо стати.

Але добре, що тепер він має новини про Субутекса. Жінка, яка його шукала, висловилаь однозначно: той, хто допоможе їй зловити цього фрукта, отримає винагороду. Дівка, звісно, не першої свіжості, але досить крута, щоб не хотілося сказати їй: «Облиш мене, нічого не знаю». Вона сказала, що її звать Гієна. Таке прізвисько приклеюється у двадцять, а потім уже не личить. Вона сказала, що працює на якогось продюсера, без подробиць, але, здалося, налаштована серйозно. І головне, то не якась сучка. Не з тих, хто вилазить на трибуни й розповідає про жіночу гідність, а самі виляють дупою і дивуються, що їх хочуть трахнути. То була леді. Вона чула розмови про те інтерв'ю Алекса. Ксав'є не розумів, як вона на нього вийшла. Респект їй.

Гієна лишила йому номер, щоб він зателефонував, якщо матиме якусь інформацію. Він сказав, що хотів би попрацювати над посмертним портретом Алекса і що,

якщо він знайде Вернона, з ним про це поговорить. Насправді краще повіситись, ніж створювати посмертний портрет співака для бабусь, але їсти треба всім.

Алекс Бліч, ніби ми про нього мало чули. Алекс, та всі питали його думки про все: від змін клімату до менопаузи Тіни Тернер. А йому ж абсолютно не було чого сказати. Ну або ж він цілком підтримував попереднього оратора. Співак не ризикував втратити роботу, кажучи, що він проти расизму, проти ядерної зброї, проти згвалтувань, проти смертей на дорогах, проти раку, проти альцгеймера. Він завжди поводився тихо, а коли йому про це казали, відповідав: «Давати інтерв'ю — не моя робота». Типу його роботою було співати. Маячня. У будь-якому разі він був вродливий і не найгірший виконавець. Якщо Вернон передасть йому те інтерв'ю — а в Ксав'є кілька аргументів, які можуть його переконати, — він, безумовно, зможе витягти звідти корисну інформацію.

Хтозна, можливо, це дозволить йому повернути собі позиції. Важко примиритися з таким завданням, але, враховуючи те, як на його фільм реагує режисер зі Спільноти драматургів і композиторів, він примириться, і то навіть із високо піднятою головою.

Він набирає «закінчити» й завершує партію в покер. Марі-Анж сьогодні звільняється рано, тож вона забере дитину. Тепер дружина проводить із донькою багато часу. Марі-Анж почувається зараз не дуже добре. Це нагадує фільм «Тихий хаос». Вони нічого не обговорюють, але правда в тому, що смерть собаки їх зруйнувала, обох. Він це чудово розуміє. Марі-Анж гірше усвідомлює свої емоції, вона не знає, як висловити те, що відчуває. Йому б хотілося, щоб їх це зблизило, але зараз кожен з них переживає горе на самоті.

Він і не уявляв, що смерть собаки може так вибити з колії. Марі-Анж відмовляється говорити про це з донькою. Ксав'є вважає, що з дітьми важливо говорити про смерть. Під час лікування кортизоном собака обпісяла всю квартиру. Він одягав сині рукавички для прибирання, опускав червону губку в гарячу воду і прибирав за нею. У кінці вона вже навіть не могла стояти, поки пісяла. Падала на живіт, у власну сечу, і їй треба було витирати банною рукавичкою. Він казав їй: «Ти вже старенька, бачиш, ти скоро підеш від нас, і все закінчиться. З цим нічого не поробиш». Потім Колетта почала безупинно хрипіти. Він спав поряд із нею, вона притулюлася до нього, їй було страшно. Він нічого не міг для неї зробити. Одного ранку Ксав'є зателефонував ветеринару, щоб її приспати. Погода була хороша, хоч іще стояла зима. Донька пішла до школи, він сказав їй побавитися з Колеттою, а тоді зателефонував. Не хотів іти до ветеринара. Марі-Анж вважала, що це задорого, але він не поступився. Не хотів туди її везти. Собака вже місяць не могла ходити, Ксав'є носив її на руках по квартирі й, поки вона могла стояти, виносив на вулицю, щоб вона зробила свої справи й дихала повітрям. Він не скаржився, але вона важила тринадцять кілограмів, і часом він утомлювався. Ксав'є почав віджиматися вранці й качати поперек. Відновив фізичну форму для того, щоб носити собаку на руках. Радів, що може притиснути її до себе, це маленьке миле тільце, бо знав, що всьому кінець. Жахливо було усвідомлювати те, що вона приречена, — Колетта йому довіряла, а він не зміг її вилікувати.

Ветеринар забрав її тіло в мішку для сміття. Ксав'є запитав, чи може забрати попіл. Він збрехав Марі-Анж про те, скільки це коштувало. Йому було все одно. Коли

він пішов до ветеринара й побачив на ящику напис «Колетта», то зрозумів, що все скінчено. Поставив коробку на книжкову полицю, між біографіями Леммі і Жака Меріна. Не міг звикнути до тиші, яка зустрічала його вдома. Ніколи не здогадувався, що ця квартира настільки порожня.

За дверима холоднеча, вбивчий мороз. Звісно, Вернон сам напросився, та однаково було б дивно почути, що тип, із яким ти провів стільки часу, замерз уночі на вулиці сам-один. Якщо він його зустріне, то виконає обіцянку, яку дав матері: відведе Субутекса в готель. Так вона знатиме, де він, зможе подбати про нього, обігріти, нагодувати тощо.

На «Республік» Ксав'є пересідає. У вагоні він рахує: троє білих, десятеро чорних, п'ятеро китайців, восьмеро арабів. Типовий Париж. Але ми не маємо права говорити про це, бо вищий клас одразу затаврує нас як расистів. Хотілося б тільки знати, хто захистить тендітну стареньку білу, якщо на неї нападуть, коли вона повертатиметься з супермаркету. І нехай не розповідають, що китайцям буде не байдуже. Тутешнім китайцям начхати на все французьке.

Під ескалатором ще один жебрак. Хлопець із кішкою на колінах, кішку явно нагодували заспокійливим, інакше вона втекла б. Простіше нагодувати кішку таблетками, ніж навчитися грати на гітарі, ясна річ. Ксав'є пригадується вага й розміри тіла його собаки, тепло, якого він уже не зможе відчувати. Найважче визнати те, що одного дня він, звичайно, забуде. Одного дня він подивиться на собаку, не згадавши про Колетту.

Не пройшовши і двохсот метрів від метро, Ксав'є здаля впізнає Вернона. Той сидить перед супермаркетом

поряд із недоладною жебрачкою розміру XXL. Це видо-вище діє на Ксав'є, як удар під дих. Він користується тим, що Субутекс його не побачив, і пірнає в «Макдональдз» навпроти. Стає в чергу. На касі якийсь підліток, метрів три заввишки, замовляє десяток бургерів, у сусідньому залі чутно верески з дитячого дня народження.

Ксав'є замовляє пиво та морозиво з наповнювачем «Кіт Кат», стає перед вікном. Не очікував, що, побачивши Вернона, буде такий приголомшений. Власне, він узагалі не очікував його побачити.

Мозок відригує хаотичні спогади про їхню з Верноном юність. У таких випадках завжди зринають якісь дивні моменти: колір килима, платівка *Stooges* на тому килимі, черевики Вернона, які видно з-за прилавка в магазині, те, як важко було дістатися додому після закриття метро, як вони вдвох під ЛСД пішки прийшли в передмістя, вдячність, яку відчували, приїхавши до Цюриха, щоби подивитися, як *H.R.* у складі *Bad Brains* виконує свій небезпечний стрибок назад. За цими спогадами тягнеться низка інших — як він побачив брата, непритомного, на автобусній зупинці поміж тисяч перехожих: слина текла йому з рота на одяг, голова схилилася на груди. Батько Ксав'є вечорами вдавав, що читає журнал, проте ніколи не перегортав сторінок, бо насправді просто чекав, коли повернеться Ніколя. Мама підносила до вуха годинник, чи він не зламався, або знімала слухавку телефона, щоб перевірити, чи вільна лінія. Його клятий брат думав лише про себе, про свою дозу, свою дозу — його залежність поглинула всю теплоту. Ксав'є мовчав. Він упіймав Ніколя за руку, коли той заліз до шухляди, намагаючись украсти об-ручки їхніх бабусі й дідуся, щоб дістати собі ще дозу.

Він десятки разів думав: «Щоб ти здох». А коли брат помер, те, що лишилося від сталого родинного життя, перетворилося на хламіття. Його мати більше не ходила до церкви. Коли брат був живий, вона постійно молилася, повністю віддаючись цьому заняттю, затаїла, з надією. Ксав'є не відійшов від віри. Щонеділі він водить доньку на месу: віра — найцінніше, чого навчив його батько. Усе, крім неї, обернулося на попіл. Як тіло його собаки. Щиро кажучи, Ксав'є й без психоаналітика ясно, чому йому страшно бачити старого друга в такому стані. Хотілось би врятувати Субутекса. Хотілось би, щоб він здох. Хотілось би, щоб його не існувало.

Істота, з якою Вернон сидить перед супермаркетом — безформна жінка, вона звертається до перехожих, по-мавпячому гримасуючи. Вона брудна й отупіла. Ксав'є хотілося б, щоб вона відійшла подалі, але, здається, вони разом. Поряд із нею Вернон видається тендітним, він втягнув шию в плечі, щоб зігрітися, обличчя сіре, поцятковане волосинками бороди. Він заслуговує на все погане, що з ним сталося, як і всі мерзотники його породи, але це не зменшує розчарування від видовища, яке він собою являє. Ксав'є завжди ненавидів жалість, це огидне почуття, він би радше вбив когось, ніж відчував би жалість. Але ці переконання сьогодні видаються марними.

Ксав'є довго вагається. За спиною ходять різні люди зі своїми таями, які пахнуть смаженим жиром, як пахне лише в «Макдональдзі» — запах, від якого водночас нудить і хочеться їсти. Ксав'є міг би повернутися до себе, позбутися необхідності розбиратися з цим лайном. Нехай мати сама сідає на приміський потяг, прочісує квартал, вона, яка обожнює пафос, буде

в захваті від цієї жалюгідної сцени, може навіть упасти на коліна і знову розіграти свій старий спектакль у заїждженому амплуа дорослої жінки, яка допомагає дитині стати на ноги. Нехай займається своєю благочинністю безупинно, аби тільки лишила свого сина в спокої, не змушуючи мати з цим справу. Ксав'є не хоче більше цього шантажу. Не хоче відчувати, як йому перемелюють нутрощі лише тому, що хтось інший не знайшов виходу. Тепер йому видається абсурдною ідея добути записи Алекса. У цього бідолашного нікчеми, Вернона, мабуть, давно вже сперли сумку. Тепер Ксав'є думає лише про матір. Він не може так з нею повестися. Він у неї в кулаці. Дав їй слово. Ксав'є виходить із «Макдональдза». Перетинає вулицю й стає перед Верноном. Побачивши, що він наближається, жебрачка нагороджує його огидною посмішкою: «Мсьє, у вас не знайдеться сигаретки?» Вернон кладе їй руку на плече, замовкни, мовляв. Не кажучи ані слова, двоє чоловіків виключно дивляться одне на одного. В очах Вернона страх, але й ненависть. Ксав'є не очікував такої реакції. Потім Вернон, лишаючись на тротуарі, звертається до Ксав'є таким тоном, ніби вони базикають у барі, ніби все гаразд:

— Позавчора зустрів твою маму. Вона розповіла про собаку. Співчуваю.

Ксав'є, розгублений, відповідає таким самим тоном:

— Пухлина мозку. Запізно зрозуміли. Вона пішла надто швидко.

— Ти теж втратив собаку?

Ксав'є відмовляється говорити з цією дегенераткою. Християнська благодійність — нехай. Але не роздувати ж цю ідею до космічних масштабів. Очі велетки

наповнюються слізьми, і не встигає він кинути «замовкни», як вона веде далі:

— А мого пса в мене забрали три тижні тому. Прикро, так? Коли ми з ними, то знаємо, що одного дня втратимо їх, і здогадуємося, що буде боляче... та коли це таки стається насправді, біль просто нестерпний. Який у тебе був собака?

— Французький бульдог.

— О, вони милі. Їх більше стало, багатії таких обожають. А в мене був стаф, великий, просто здоровило, та суті це не міняє. Жодне тіло не видається таким бездоганним, як тіло твого собаки. У мого були ці неймовірні маленькі війки, я могла цілими днями їх роздивлятися. Мій собака був дивовижним створінням, до найменших дрібниць.

Здалеку Ксав'є здавалося, що це чудовисько здатне лише хрюкати. Він здивований тим, що вона така го-вірка, що в неї така мова. І вона не така п'яна, як видавалось. Але найбільше вражає її голос. Він не пасує ані її зовнішності, ані розмірам. У неї такий голос, із яким би на радіо працювати, дуже гарний. Він знає, про що вона. У Колетти теж були ті милі війки. Лише дійсно закоханий у свого собаку господар таке помічає. Він не може послати її подалі після того, що вона сказала. Це базове правило собачників: ти говориш із людьми, з якими б за звичайних умов і словом не перекинувся. Ксав'є погоджується:

— Мабуть, для вас це жахлива втрата.

— І в голові всі ті щоденні речі, які ти обожавала робити і яких більше не зробиш. Я віддала би будь-що — не можу сказати «все», бо в мене нічого немає, — але я віддала би нирку, аби тільки поцілувати його

м'який ротик. Хочу почухати його живіт. Хочу, щоб він глянув на мене, коли прокидаюся. Як пережити те, що вони ніколи не повернуться? Аттіліну. Ти розумієш, про що я? Я все чекаю, що він прийде, метляючи своєю великою дупцею. Він обожнював спати під ковдрою, згорнувшись біля мого живота.

— Ти назвала собаку Аттіліну?

А в цієї корови є почуття гумору. Ну або ж вона божевільна. Якби вона не була така брудна, він сказав би, що вона належить до тієї категорії людей, щодо яких важко визначитися, генії вони чи цілковиті психи. Ксав'є сідає поряд із нею навпочіпки, не дотримуючись дистанції.

— Моя наприкінці щодня пісялася на кухні. Я витирав, потім промивав, потім додавав хімію, старався, щоб між кахлями нічого не лишилося. А тепер я прокидаюся вранці й бачу, що підлога суха, і це щодня мені нагадує, що вона померла, але я не можу заплакати. У мене є донька. Є дружина. Я чоловік. Я не можу дозволити собі плакати через те, що моя собака померла й немає нічого сумнішого за тишу, яку я чую, готуючи сніданок, бо вона не приходить перевірити, чи не перепаде їй чогось смачненького.

Сльози течуть по щоках жінки, тихі сльози, і він знає, що вони справжні, що вона не намагається розвести його жалістю на гроші. Вона співчуває.

— Я одинадцять років живу на вулиці. Аттіліну було десять років, йому й рочку не виповнилося, коли я його забрала. Його господар потрапив у в'язницю, і його мати лишилася з цим псом, вона цілими днями працювала й не могла про нього дбати, от і віддала мені. Сина закрили на п'ять років, а потім він не витримав і за

десять днів знову потрапив за ґрати, як я пізніше дізналася. Коли Аттіліну забрали, я думала, що, якби в мене було нормальне життя, в мене ніколи б не відняли собаки. Але якби в мене була робота, я б не могла бути з ним постійно, ми не були б такі щасливі разом... найщасливіші собаки — собаки жебраків, розумієш, бо в тебе нічого немає, окрім них, і оскільки притулки не приймають жебраків із собаками, то ти їси зі своїм собакою, спиш із ним. Я не зверталася в жодні соціальні служби, бо з собакою туди не пускають. От я й ходжу. Стафа не залишиш чекати на вулиці. І я не залишила б Аттіліну якомусь пиякові, який міг би його загубити. Або продати, хто їх знає, цих паразитів... Але все-таки, я не можу не думати про це: якби моє життя більше скидалося на нормальне, у мене не забрали б собаку. Тож я злюся на себе, злюся. Не можу не думати про нього, про його клітку; я впевнена, він розумів, що з ним роблять; думаю про стіл ветеринара, холодний металевий стіл, думаю про те, що мене там не було. Хтось прийшов по нього, й він, певно, подумав, що я його покинула. Я його недогледіла. А ти був поряд, коли вона померла?

— Так. Вона заснула на канапі. Але якщо це тебе втішить, я теж на себе злий. Потім казав собі, що треба було вбити ветеринара, коли той подзвонив у двері.

І вперше в житті після смерті Колетти Ксав'є відчуває, що от-от заплаче. Хай люди дивляться на нього, хай думають що хочуть, хай усі йдуть у дупу. Сльози Ольги лишають на її обличчі брудні патьоки. Вернон слухає їхню розмову, не намагаючись втрутитися.

— Та хто «красуня», він чи що?

— Ну глянь фотки, глянь! Ти б хотів із цим трахатись? Ну чесно? Якщо це брудне опудало знайде більш-менш нормального мужика, який захотів би її натягнути, думаєш, вона хоч подякує?

— Ну, якби мене лагідно попросили, я б її трахнув.

— Чорт забирай, у тебе ніщо не викликає огиди.

— Треба буде, щоб ти якось записав нам ім'я дівки, з якою не хотів би переспати. Так воно швидше буде.

Лоїк посміхається. Йому подобається створювати тиск. Ноелю не по собі. Коли він приїхав, лиш одне, найгірше крісло в кімнаті було вільним. Йому незручно. Він думав, що Лоїк не прийде. Він уникає його погляду.

Від ситуації його нудить. Якби він знав, то лишився б удома. Він розбитий. Провів на ногах цілий день, світу не бачивши, розташовував по місцях вішаки, складав светри, бігав від полиці до полиці, розкладаючи манатки, які люди полишали в приміряльнях. По суботах у них завжди бардак. Усі піжони, педики, диваки, жевжики, негри, алжирці, покидьки, студенти, невдахи й гарні дівчата приходять до *H&M*, щоб приміряти останні модні висери — все те лайно, яке багаті євреї намагаються їм штовхнути, лайно, пошите дітьми на іншому кінці світу, — і всі ці довбойоби платять за те, щоб це носити. Чорт, до того як він почав працювати в *H&M*, йому не спадало на думку, що тут можна захотіти купити джинси або светр. І вже точно не в суботу.

Треба раз чи двічі на день зачиняти магазин іззовні й труїти покупців газом. Серйозно. У цю діру приходять тільки психи. Треба бачити тих дівчат — позують, як шльондри. Ніхто б і не подумав, що такі страшидла починають крутитися перед дзеркалом, коли опиняються в *H&M*. Жирні корови, до яких природа не була щедрою, запихаються в одяг замалого розміру, не припиняючи теревенити про «Холостячку». Та й хлопці теж не кращі. Краще б вони в суботу гантелі тягали, виродки. Перетинчасті, як личинки. У двадцять років у них животи стирчать з-під модних сорочок. Чорт забирай, качайте прес, думайте про тіло, а вже потім про одяг, шматки сала. У тебе ж вільна субота: потренуйся з друзями, покохайся з подружкою, сходи в кіно або просто влаштуйся перед телевізором із пляшкою холодного пивка, так ні ж! Ти йдеш в *H&M*. І там за тобою прибирає якийсь кретин, тобто я. Ноель. Лідер команди десять разів на день шепоче йому на вухо: усміхайся, будь ласка. А з колонок цілими днями лунає гівняна музика. Усміхайся, будь ласка. Аякже, шефе. Усередині аж кишить людьми. Ноеля штовхають ліктями під ребра, наступають на ноги, штурхають у спину й ніколи не просять пробачення — це ж загальновідомий факт: консультанти в магазині існують для того, щоб їх принижувати.

Слід було йому одразу піти додому. Купити готової їжі, ввімкнути «Голос», розвести срач у Твіттері, дві годинки «Нічії землі», і в ліжечко. Спокійний вечір пішов би йому на користь. Треба знайти собі малу. Це вже скільки він холостякує — більш як півроку? Але сьогодні ввечері йому нема чого сподіватися зустріти когось — у Джей Пі не буває дівчат. Коли вони базікають не про трах, то про футбол — дівчатам таке навряд

чи сподобається. В усякому разі зараз йому не щастить. Щоразу як йому трапляється якась дівчина, виявляється, що вона мила, але в ліжку її не затьгнеш.

Лоїк постійно намагається з ним зблизитися. Жартує, дивиться в його бік, бере пиво собі й пропонує йому. Ноелю від цього не по собі. Напередодні вони з Жульеном довго говорили про Лоїка. Жульєн має рацію по всіх пунктах. Треба визначатися, з ким ти. Ноель не зник квапитися. Лоїк смішний — цього не відбереш. З біса пафосний покидьок, але вечори не такі веселі, коли він усіх не розважає. Жульєн налаштований проти нього. Це вже якийсь час назріває. Жульєн дорікає Лоїку за цинізм. І має рацію. Цинізм Лоїка починає заважати. Коли Ноель того вечора приїхав до них, Лоїк якраз насміхався з хлопців, які намалювали прапор *Génération identitaire*¹, що, за його словами, нагадував прапор фестивалю, який проводив Дім культури Фонтенбло на початку вісімдесятих. Потім він почав кепкувати з чуваків, які опублікували на сайті проекту «Апачі» свої фотки з довгим волоссям, щоб показати, що ліві феміністи помиляються, коли називають їх скінхедами. Пост на сайті був досить смішний, іронічний, і того, хто його написав, не було за що поливати брудом. Але заради гострого слівця Лоїк би власну матір продав, й усі повзали під столом від сміху, не в змозі зупинитися. Це смішно. Але це злі жарти. Не можна підписуватися на щось, а потім постійно з цього глузувати. Проблема Лоїка в тому, що він вважає, ніби підкреслює жартами свою кмітливість, тоді як, відмовляючись сприймати справу всерйоз, він виявляє

¹ Політичний фрактофонний рух ультраправих, створений у 2012 році.

тільки слабкість. Займаючись політикою, треба вчитися самодисципліни. Нікому не відомо, що насправді у Лоїка в голові. Він систематично ухиляється від розмов на серйозні теми. Йому необхідно постійно демонструвати, що саме він тут найдотепніший, що в цьому його не переплюнути. Жульєн його розкусив, він плаває в темі. Намагався порадити йому книжки, хотів сприяти саморозвитку Лоїка. Але Лоїк вигадує на ходу. Йому бракує переконливості, потужності. Дії не виключають почуття гумору, але не можна весь час сміятися з усього й усіх, як він. Цінність, за яку вони мусять боротися, — солідарність. Мають бути безжалісними до ворогів. Уперше Лоїк розсмішив Жульєна, пародіюючи бідолашного Сораля, який записував своє нескінченне базікання у квартирі в Маре — він нібито успадкував видозмінені марксистські погляди, чутливі до складнощів, пов'язаних із приватною власністю та майном. Так Жульєн із Лоїком і стали друзями. Пародія була смішна до всцिकाчки. Усі знають, що Сораль — блазень, це зрозуміло. Але друзям не розповідають про це через інтернет. У пропаганді, про яку там ідеться, треба зберігати стратегічні альянси, інакше ворог з насолодою дивитиметься, як вас одного за одним розривають на частини. «Товариство колишніх педиків, навернених у католицизм» — це смішно, проте не додає нічого до дискусії, навпаки. Від його пародії на Фріжід Баржо ви буквально валятиметеся на підлозі, «обдовбана учасниця груповушок переходить у римське католицизм, вона що, взагалі без керма»? Але й тут у Лоїка немає обмежень, він здатний розіграти цю комедію перед будь-ким. А робота в організації вимагає серйозного ставлення, це не просто втіха для его.

Спочатку між ними трьома все було добре. Лоїк у ролі блазня й великого спеціаліста з футболу та Жульєн з його добре підвішеним язиком, культурою та розумом — удвох вони запалювали натовп. Але певний час тому Жульєн почав віддалятися від свого приплічника, обмеженість якого він гостро відчуває. Нещодавно він їздив до Ренна з першою благодійною ініціативою *Génération identitaire*. Він виступає на майданчиках. Ділиться знаннями, виголошує промови, веде бурхливу діяльність. Якщо доведеться обирати табір, Ноель віддасть перевагу тим, хто готовий вкладатись у справу.

Его Ноеля не таке роздуте, як у решти. Саме тому їм усім подобається його компанія. У нього достатньо яскрава особистість для того, щоб бути хорошим другом, але він не має владної потреби бути головним у кожній розмові. Він товариш, на нього можна покластися, він тримає своє слово. Але він не відчуває жаги лідерства. Його фішка — сила. Відколи в нього з'явився *TRX*¹, він працює з вагою власного тіла, ретельно дотримуючись протеїнової дієти. Так йому вдалося накачати нижню частину тіла, з чим завжди були проблеми. Ноель зневажає чуваків, які працюють тільки над торсом, бо це простіше і м'язи від цього не так болять. А він працює над рельєфом ніг. Сьогодні приніс усім «Напалм», протеїн, який трохи їх збадьорить. Ноель уже сміється, помічаючи, як їхні обличчя червоніють, невдовзі всім стане спекотно й вони почнуть чухатися, а по тому відчують приплив сил. Пити «Напалм» усе одно, що лаву з вулкана.

¹ Портативне обладнання для силових тренувань.

Його мати працювала касиркою. Ноель бачив, як вона все життя гарувала і як її намахували. Вона голосує за соціалістів. Досі. Хоч і не має ілюзій. Коли заголовки *Nouvel Obs* кричать про шльондр у колишнього директора Міжнародного валютного фонду, вони плюють його матері просто в обличчя: ось ми тут, ми можемо дозволити собі будь-що, аби годівницю не забрали. А коли доходить до соціального житла, ці люди чемно пропускають уперед іноземців і друзів із довгими руками. Для таких, як вони з матір'ю, завжди «приходьте завтра». Після того як багатії отримують із цього свою частку, ні з ким не поділившись, вони продовжують удавати з себе щедрих і добрих за рахунок кретинів, які справді працюють і про яких ніхто ніколи не дбає. Страхові поліси коштують, як крило літака. Приміські потяги ходять раз на два дні, але платити за них однаково доводиться. За все плати. Плати за огидне м'ясо — ти думав, що в нього смак гнилі, бо воно халляльне, а насправді це просто стара, напхана гормонами коняка або курка, яка підхопила сказ, але нічого, плати і їж, тупий пролетарю. А коли відпрацюєш свої довбані сорок п'ять годин у смердючому торговому центрі, подумай дорогою додому, чи не хочеш пожертвувати трохи грошей на користь румунського м'ясовиробництва. А також, нещасний плебею, не забувай відкладати гроші на лікування раку, бо всі лікарні зайняті найрізноманітнішими іноземцями без документів — вони добре знають, що оселятися треба саме у Франції. Якщо зарплатня простих робітників на фабриках не знижується через магрибців, які влаштовуються туди на роботу, то все підприємство зривається з місця й валить у голодні краї. А чому б і ні? Хто їх

покарає? Хто їм розкаже, що брак патріотизму — це злочин? А тим часом країна продається росіянам, катарцям та вузькоокомим, тим часом батьківщина-мати віддається першому-ліпшому, готовому заплатити за її принади. І з цим треба змиритися? Євреї заправляють фінансами, і їх цікавить лише скільки можна заробити на інших. Франкмасони заправляють політикою і хочуть лише призначати один одного на престижні посади. Витрачати народні кошти — ось для чого всі вони існують. А тим часом середній клас обурюється пригнобленням ромів. При цьому самі вони не живуть біля циганського табору. Ні, ці вискочки платять за екологічне м'ясо, сертифіковане французьке м'ясо, тому що їхні вихолені багаті тіла треба оберігати від болячок. А іншим, роботягам, так і треба. Та коли багатеньким діточкам настає час іти до школи, батьки чомусь переїжджають, бо не хочуть, щоб навіжені орди обзивали їхнє біляве створіння «сніжком». Якщо єврей-банкiр згвалтує покоївку, він просто дістане чекову книжку, й одразу ж усі шльондри республіки вишикуються в чергу, щоб насадитися на його феноменальний прутень. Бабам подобаються покидьки. Покидьки, які затуляють носа, коли голосують пролетарі, і при тому брешуть у газетах, у статтях і передачах, думаючи, що зможуть знову натягти народ. Вони забули про Паризьку комуну. Народ більше цінує країну, аніж її правителі. Річ у гідності. *Viva la muerte*¹. Вони готові померти не тому, що вони в розпачі, не тому, що їм нема що втрачати, а тому, що вони бачать обрiй. Країна — це ми. Майбутнє Франції залежить від нашої рішучості.

¹ Хай живе смерть (ісп.).

Один народ, одна мова, одне майбутнє. Їм постійно белькочуть, що вони приречені на безсилля. Як же йому кортить покласти край безкарності сильних світу цього. Він без вагань перерізав би горлянки їхнім дітям, настромив їхні голови на палі й проніс містом. Він кинеться під кулі, аби тільки захистити свою країну. Він на все готовий. Він відмовляється дивитися, як його країна летить під укіс, і піклуватися лише про те, як заплатити податки. Чиновники у своїх інтерв'ю постійно повторюють, що лише мусульмани достатньо вмотивовані на самопожертву заради боротьби. Деморалізують натовп. Вони доведуть протилежне. Вони тут. Готуються до війни. Честь, батьківщина. Ці слова відлунюють у нього в грудях, пронизують наскрізь. Сміливість, яку вони збурюють, — потужний кінь, на якого він із тріумфом застрибує. Разом вони — бомба. Вони все змінять.

Саме в цьому проблема Лоїка. Він цинічний. Його слова гірчать. У ньому немає запалу. Одного дня, сильно напившись, він сказав Ноелю:

— Все змінити? Мені скоро сорок. Я надто добре знаю людей, щоб мати щодо них якісь ілюзії. Буде три дні свята й роки похмілля. Зміниться тільки одне: четверо кретинів, які нічого не досягли, дістануть собі високі пости. Актори зміняться, а ролі лишаться ті самі. І нові актори робитимуть точнісінько те саме, що і їхні попередники. Брехатимуть, підтасовуватимуть, дуритимуть, забезпечуватимуть пільги своїм родичам.

У цьому суть політики, на думку Лоїка. Для нього це нігілізм. Коли Ноель почув від нього такі слова, то зрозумів, що всьому кінець. Жульєн має рацію: зараз не час для цинізму. Треба готуватися до боротьби. А на війні не блазнюють.

Після третього пива в Ноеля ще ясно в голові, але всередині вже здійсмається дев'ятий вал. «Напалм» зіллям чорного мага розливається в організмі. Пробуджує ентузіазм, скажену радість. Приплив енергії. Лоїк дорікає йому:

— Ти мене уникаєш?

— Ні. Мені треба поїсти, інакше я страшенно сп'янію.

— Спустимося в «Макдональдз»?

Ноель не знає, як від нього відкараскатись, а з іншого боку, тепер, коли він напився, йому хочеться сміятись, а з Лоїком, ніде правди діти, всі іржуть, наче коні.

— Ти впевнений, що не уникаєш мене? Ти якийсь невловимий. Це Жульєн тобі заборонив зі мною спілкуватися?

Його питання має неприємний присмак, типу «ти маленький хлопчик, а дорослі диктують тобі правила». Це його нервує, але тепер його бісить Жульєн. Важко бути між двох вогнів. Досить уже, він не баба. Здвигує плечима й хапає шапку.

— Так, ми йдемо в «Мак», — каже він, усі встають і йдуть за ним.

На сходах вони гамірно штовхаються. Їм весело, як буває, коли вечір тільки починається. Вони заведені, збуджені, «Напалм» розливається в жилах — вони готові до розваг.

На вулиці добре. Вони виходять на тротуар. Ну кому вистачить сміливості не пропустити цю четвірку? Ноель несвідомо увиразнює кожен рух, він нервується, це огидно. Вони йдуть по Бельвілю, між багатіїв, жовтих і довбаних алжирців, їм подобається, що перехожі обминають їх. Вони на своїй землі. Вони існують. Попри мечеті, які заповнили Кебабсіті, вони прямують

вулицею, нагадуючи собі: ми граємо вдома. Звісно, тут він почувається зовсім не так, як на роботі, де вдягатися слід якомога нейтральніше, де його змушують носити одяг з того ж магазину. Очевидно, це не те, що він вибрав би сам, купив і приніс додому. Ні, то якийсь гейський одяг, який він мусить одягати вранці й повертати ввечері. Він посміхається чорному, який обшукує їх на виході. Наче йому може захотітися забрати додому щось із *H&M*... У цьому вони з чорним порозуміваються. Старий охоронець кладе руку на плече й, підморгуючи, з дебільною усмішкою робить кнелі, ніби кажучи: я розумію тебе, ти розумієш мене, ми з тобою заодно. Маєш рацію, сніжку... але, як казав твій друг чорний, «поважай себе, ніхто за тебе цього не зробить». Яке полегшення, того звільнили. Бо ситуація була дивна. Ноель нічого не має проти чорних. Але краще б вони про свою країну дбали, замість тікати, як щури, до французьких крихт.

Удень на роботі працює ніби й не він. Його тіло тут, але жести стають механічними, він замикається в собі, абстрагується. Увечері з друзями, в місті — вони королі вулиць. Скінчилися години рабства. Штурхання плечима, шурхіт кроків по тротуару, розкутість поміж ними, їхній стиль мовлення, їхній спосіб виробляти спільний погляд на речі. Вони звучать в унісон, об'єднані енергією. Горді бути тут, відчують задоволення від того, що їх бачать, їх уникають, з ними рахуються. Майбутнє нації на стежці війни.

Біля «Макдональдза» Джей Пі сповільнює крок, щось привернуло його увагу на іншому боці вулиці.

— Та не може такого бути! Мадам жирна дупа!

Він присвистує і вигляд має зловісний. Лоїк підходить до нього: «Що це ти там побачив?» Джей Пі

замогильним голосом наспівує одну з мелодій *Napalm Death*, і всі починають реготіти. Потім він розповідає про той ранок, про Жульєна, про те, як вона на них настрибнула, про нікчемну божевільну, про те, що в цього брудного опудала від жінки лише дірка, про те, що вона заслуговує на те, щоб їй випустили кишки. Земля не має носити таке лайно. Агресивне, до того ж. То їй подобається битися? Вони глузливо посміхаються одне одному. Ноель пригадує, про що попереджав їх Жульєн. Важливо спершу допомогти знедоленим, зробити те, що відмовляється робити держава: спершу — свої. Спершу нагодувати своїх, потім розбиратися з нікчемністю тих, хто недостатньо любить свою країну, щоб лишитися там і разом боротися за те, аби виповзти з лайна. Але це також означає, що вони не повинні чіплятися до слабких, особливо якщо ті говорять їхньою мовою, — це питання іміджу. Жульєна бісить, коли коментарі на сайтах пишуть із помилками. Мова тому і називається рідною, не на рівному ж місці — вона об'єднує нас в одну націю. Ноель робить багато помилок. Він не лишає коментарів, якщо не може перевірити орфографію. Його бісять безграмотні коменти цих гамадрилів. Навіть він бачить, що в них купа помилок. Ну це ж несерйозно.

Але сьогодні, в цей момент, їхні дії визначають здебільшого пиво й «Напалм». Вони неначе єдиний організм, підходять до велетки, яка напала на їхніх друзів, — підходять просто сказати кілька лагідних слів. Вони не б'ють жінок. А ця така страшна, що, навіть п'яні в дупу, вони б не вчинили колективного згвалтування. Навіть якби вона була гарненькою білявкою — ні, це не в їхньому стилі.

Жульєн може не хвилюватися — це просто заради розваги. Невеличка показова прогулянка, аби показати, що вони поблизу. Можна запитати в них, ну так, чисто для перевірки: хто тут господар? Кого треба слухатися?

У баби очі червоні й припухлі, старий поряд із нею, здається, п'яний і наляканий їхньою появою. Щодо цих двох, це буде проста формальність. Проблема в тому двометровому типі, який говорить із ними. Місцевий багатій купує собі чисте сумління. Він сів навпочіпки поряд із двома жебраками, щоб виказати їм повагу, але не варто хвилюватися: цієї ночі він спатиме в теплому ліжечку, а вони нехай хоч здихають. Давай, папашо, йди додому. Хіба не бачиш, що тобі тут не місце? Але цей кретин, замість того щоб тверезо оцінити ситуацію, замість того щоб висловити їм свою повагу й без скандалу піти собі, встає їм назустріч, сховавши руки в кишені й високо піднявши підборіддя. Цей ідіот не знає законів вулиць. Ще один з тих, хто недоотримав свою порцію биття, тож, побачивши биків, які наближаються, піднімає свою буржуйську дупу й починає читати їм мораль:

— Якись проблеми?

— Дебіле, ти бойовиків передивився?

— Кретине довбаний, ти що, коп? Ні? То відвали, нам треба з твоєю подружкою поговорити.

— Відвали, нам треба перетерти з твоєю сукою.

— Самі валіть. В іншому місці розважайтесь. Знайдіть собі когось у своїй ваговій категорії. Киш!

— А твоя товста подружка думала про це, коли сьогодні вранці на нас напала? Ти розумієш, друже, в місті має бути порядок. Ми прийшли їй це пояснити: має бути порядок.

Коли Лоїк, зі своїм обличчям психопата, підходить отак близько до когось, із ним зазвичай ніхто не сперечається. Просто заради того, щоб усе закінчилося якомога швидше. Але кремезний буржуй удає з себе героя, для нього це погано закінчиться. Замість опустити очі й піти, він гне свою лінію:

— Іди деінде своє пиво сьорбай, дістав уже.

Ноель окидає друзів поглядом, зустрічається з ними очима, він у захваті. Вони знають, що зараз декому не пощастить. Ноель так накачав м'язи, що йому нічого не вартує піднятися на шостий поверх — так ніби його несуть. Він не хотів би бути на місці типа, який на своїй шкурі відчує результати його тренувань на *TRX*.

— То, по-твоєму, я п'яний, лайно буржуйське?

Ляпас, щиголь. Якщо в цього типа є бодай трохи глузду, він сприйме це як попередження. Нехай собі товста тітка отримає прочуханку й покарання, на яке заслуговує, і справу буде закінчено. Вони всі підуть у «Макдональдз», і вечір триватиме. Якщо доводиться битися, то краще вже з кремезними чорними, а в цьому поєдинку — шестеро проти двох калік і божевільної — важко здобути бойову славу, краще покінчити з усім швидко.

Але тут цей тип плює Лоїку в обличчя, дивлячись йому просто у вічі.

Це звичка боксера, рефлекс бійця. Ноель знає, що його удар ногою вбивчий. Він робить серію з трьох: голова, живіт, голова. Чіткі вивірені удари, точно в ціль.

— Це щоб ти навчився не розтуляти своєї великої пельки, смердючий тупий буржую. Чуєте, лишайні, передасте йому від мене: наступного разу нехай опустить очі та здрисне. Буде йому урок.

Дрібний крижаний дощ крапає на спину. Так його торкається місто. Вернон просто прямує собі кудись, не замислюючись. Він проминає кіно з вимкненим світлом, у такий час тут їздить мало машин, і перетинає площу Гамбетта, навіть не зупиняючись на краю тротуару, щоб подивитися праворуч і ліворуч. Він навіть не проти відчути, як щось важке й металеве вривається в нього, зламавши декілька кісток. Субутекс і не пригадує, коли ще почувався таким порожнім зсередини. Телефон дзвонить, але ніхто не бере слухавки. Він бачить: ось опущені жалюзі квіткової крамниці, троє п'яних підлітків, похитуючись, ідуть йому назустріч, хтось розтягнувся на лаві автобусної зупинки. Події попереднього вечора прокручуються в його голові, не викликаючи жодної реакції. Він відрубив зв'язок. Він просто глядач, безквитковий пасажир власного тіла, підпільник. Адже нарешті це сталося: прірва його поглинула.

Найгіршими були хвилини, коли Ксав'є просто лежав на боці, нерухомо, з напівзаплющеними очима, й тоненька цівка крові текла з його носа — червона риска — вона зупинилася біля западинки над губою, ніби засумнівалася, а потім обвела його губи по контуру й побігла на підборіддя.

Коли Вернон підняв голову й почав просити викликати швидку, перехожі уникали його погляду. Супермаркет поглинав їх та випльовував, і вони нічого не

бачили. Проте кілька людей спостерігали за сценою з іншого боку тротуару. Ольга ж заховалася за Вернонову спину, смикала його за рукав, по-дитячому, незграбно та настирливо: «Не можна лишатися, старий. Зараз приїде поліція, нам не можна тут лишатися», — повторювала вона тихо й уперто, не відпускаючи його руки. Вернон гукав до перехожих: «Треба викликати швидку», — але він став невидимим, наче в страшному сні. Більше так не могло тривати ані хвилини, але він ніби вплавився в цю мить, пірнув усередину та зник, принаймні його душу точно було поглинуто. Нарешті охоронець Frangix вийшов і дістав мобільний. Вернон ще вдень помітив, що охоронець кидав на них розлючені погляди, ніби вони псували його місце роботи, але повторність хлопця турбувала Вернона ще більше, оскільки через неї він видавався непроглядно тупим. Та зрештою виявилось: хлопець, хоч і виглядає першокласним телепнем, але має відпрацьовані навички з надання першої допомоги. Він упевнено перевернув Ксав'є на спину за плече, випрямив ногу, обережно підняв голову, аж тут прибула швидка з гудінням сирен, яке видається нереальним, коли стосується безпосередньо вас.

Ольга тим часом зникла. Біля карети швидкої припаркувалася поліцейська машина. Поліціанти поставили Вернонові кілька запитань. Спершу копи говорили з ним неуважно, ніби відповіді, які він міг дати, були їм відомі наперед. Потім, коли вони зрозуміли, що це не чергова розбірка між випиваками, їхнє ставлення змінилось. У чоловіка на тротуарі є адреса та банківська картка. З дружніх та люб'язних людей в уніформі вони перетворилися на зайнятих і напружених професіоналів. Вернону довелося проїхати з ними до

відділка. Він наполягав на тому, щоб поїхати до лікарні, але вони категорично заборонили.

— Ви його знаєте? — запитали вони недовірливим тоном, ніби підозрюючи, що він хоче вкрати лікарняної їжі.

Вернон відповів, що так, вони давно знайомі, назвав ім'я, адресу, проте номера дружини, щоб її попередити, він не знав.

— Ми пускаємо лише родичів.

Вони поклали непритомне тіло на носі, Вернон знову просив дозволу поїхати з Ксав'є, але його не хотіли чути. Проте це було не зі зла. Тепер, після кількох днів на тротуарі біля супермаркету, він став ще безтілеснішим, ніж був.

Та раптом цей неймовірний поворот: з таксі виходить Памела Кант. Вернон одразу ж її впізнав. Він спостерігав, як вона, вагаючись, прочісувала поглядом вулиці, тримаючи його в полі зору. Коли вона пішла просто на нього, він не відреагував. Не зрозумів, що в цій сцені її цікавив саме він. Та актрису засік не тільки Субутекс. Він помітив, що працівники швидкої, не відволікаючись від справ, почали штурхати один одного ліктями й перешіптуватись, а двоє поліцейських буквально завмерли, наче вкопані, з недовірливими посмішками на обличчях.

— Вернон Субутекс? Я вас уже тиждень шукаю... Що тут відбувається? У вас проблеми?

Обставини були далеко не найкращі. Вернон, приголомшений побиттям, нездатний був насолодитися ситуацією... Він мовчав. Шалені думки сипалися на нього згори, немов метеорити, і, чесно кажучи, в нього не було уявлення ані про те, звідки вони взялися, ані

про те, що робити в цьому гармидері. Але Памела чекала на відповідь, і він нарешті промовив:

— Мій друг постраждав у бійці. Він без тям.

— Це Ксав'є Фарден?

— Ви його знаєте?

— Звісно, я сто разів дивилася «Єдину мою зорю», коли була маленькою...

Поява Памели Кант — це вже щось із фантастики, але Памела Кант, яка в оточенні медиків і жандармів говорить про фільм Ксав'є як про класику... «Чорт, — думає Вернон, — Ксав'є, отямся, надто прикро таке пропустити».

І Памела бере керування операцією на себе з такою природністю, ніби народилася ватажком банди. Дуже добре, вона хоче поїхати з Верноном, їй необхідно з ним поговорити, протокол, ясна річ, чи може вона залишити номер свого мобільного медикам, щоб повідомили, де можна навідати Ксав'є, коли вони закінчать у відділку? Та взагалі, жодних проблем, ні в чому, ні в кого. Вона б могла попросити, щоб вони ввімкнули блималку й провезли її вздовж вітрин магазинів, і хлопці б відповіли тільки: «Звісно, а треба дорогою стріляти в повітря?» Болісно бачити чоловічу солідарність у такому розквіті й бути повністю вилученим із взаємодії. З ним такого ніколи не бувало, але безхатко, хай навіть і знайомий Памели Кант, лишається нікчемою в очах тих, хто працює. Він більше не на боці реальних людей, він сторонній і, зустрівшись поглядом з одним із медиків, не відчув спільності, лише цікавість. «То це, виходить, волоцюга побив її приятеля?»

Ніхто не питав його думки, проте Вернону не надто хотілося їхати давати свідчення. Коли вони опинилися

в поліцейській машині, вся увага спрямувалася на Памелу Кант, яка старанно грала свою роль шльондри. Вона ніжно принижує хлопців, і ті в захваті. У приймальні відділку, де вона почувалася цілком невимушено, він залишив її та пішов за молодим офіцером до гнітючого кабінету.

— Білі? Молоді? Вони сказали, як називається їхнє угруповання?

— Ні. Розмова була коротка... Я б, напевне, не впізнав їх тепер. Не певен, що то були ті самі, що й уранці. Чесно кажучи, я їх не дуже добре роздивився.

— Вони мали щось проти тієї жінки?

— Я її не знаю. Мене тільки нещодавно вигнали на вулицю, я ще в шоці.

— Розумію. Співчуваю.

Поліцейський відділок у такому жахливому стані, аж дивно, що люди, які працюють тут, жаліють тих, які сплять на вулиці. Усе одно що лікарня, яка відчуває жаль до Червоного Хреста.

Поліцейський був зовсім молодий, мабуть, років двадцяти п'яти, від чого відчуття нереальності, в яке поринав Вернон, ставало дедалі тривожнішим. Він відповідав навмання, не знаючи, що приховувати, що розповідати. Досить швидко чоловік перед ним позбувся зневаги, яка відчувалася на початку розмови. У Вернонові не було нічого підозрілого. За п'ятнадцять хвилин протокол було складено — інспектор поцікавився расою нападників і, почувши відповідь, дістав невеличку картотеку зі світлинами праворадикалів; ні, жодне з цих облич йому не знайоме. Перш ніж його відпустити, поліцейський дбайливо переписав старанним дитячим почерком на жовтий папірець для

нотаток декілька номерів притулків і адреси, куди можна звернутися, щоб знайти роботу. Йому шкода, часи тепер важкі, а раніше у вас була робота, ви продавали платівки, ох, так, чорт забирай, важко буде знайти нове місце. Ми тут, у поліції, ще яюсь, а от мій брат, він в освіті, навряд чи протягне до пенсії... Ви чули, у Греції закрили національне телебачення? І це нас, поліцію, посилають на такі завдання... а знаєте, чому про це тут не говорять? Тому що і з нами таке станеться, неминуче. Поліція, не хочу хвалитися, але ми єдині, кого ще не скоро приватизують.

Потім йому довелося чекати на Памелу в залі очікування, бо чоловіки зібралися навколо неї, наче навколо вогнища. Жодного непристойного жесту, але всі щасливі, неначе діти в лікарні, куди навідалася принцеса, брали автографи, робили селфі на мобільники. Вона іскрилася, наче феєрверк, і Вернон, дивлячись на неї, подумав, що треба бути справді гарненькою, щоб не нагадувати опудало в спортивній куртці, светрі з капюшоном та ескімоських черевиках, схожих на валянки. Але Памела Кант притягувала очима, мініатюрним тілом з бездоганными пропорціями і понад усе — своїм сяйвом. Йому довелося почекаати десять хвилин серед жандармів, яких він не цікавив, тому що голова відділку хотів поговорити з Памелою особисто.

У таксі лафа скінчилася. Поряд опинилася зовсім інша людина. Водій, китаєць, який слухає радіо *France Bleu*, не впізнав її. Тепер, коли маску знято, Вернон помічає на обличчі Памели втому, ясь прігнічення. Вона говорить швидко, уникаючи його погляду, ніби від самого візуального контакту він міг би втратити

голову. Вернон запитав у неї, чого хотів голова відділку, вона здвигнула плечима й беземоційно відповіла:

— Почав розповідати мені, що було б, якби він був дівчиною... Він був би справжньою секс-бомбою, з класною фігурою й страшенно розпусною. Він би зводив з розуму всіх чоловіків, водив би їх за ширінку, тримав за яйця. Він одержував би все, що забажав, був би багатим, мав абсолютну владу... Звичайні ідіотські фантазії... ну що на це скажеш? Де він таке побачив, що шльондрам живеться краще, ніж іншим? І хто сказав, що в них є якась влада, на якій планеті? У будь-якому разі якби він і був дівкою, то потворною. Ото й усе. Що це він таке собі надумав? Ну добре... замовкаю.

— Я досі не зрозумів, чому ви тут.

— Ви говорили, ніби у вас удома було інтерв'ю з Алексом. Це правда?

— Воно не може бути в мене вдома, бо в мене немає дому. Але так, інтерв'ю існує. А ви що, фанатка французької естради?

— І ви зберегли записи?

Він ще не вирішив, що робити, коли йому ставлять подібні запитання: розповідати всю правду, частину правди чи брехати?

— А чому це вас цікавить?

— Я перша, хто говорить з вами про це?

— Так.

— *Yes!* Я їх обігнала. Я найкраща! Проте не я одна шукаю ці записи. Але я *number one!*

— Та ви з глузду з'їхали. У цих записах немає нічого цікавого, так і знайте. Він був під кайфом і зняв себе, ото й усе. Заледве розумів, що каже. Я просто блефував, коли про них згадував. Не розумію, чого...

— А ви слухали запис?

— Ні.

— А чому?

— Я спав. Кокаїн завжди мене розслабляє. Але не Алекса, ні. Він завжди багато говорив, коли ми зустрічалися. Цей ідіот говорив не змовкаючи. Я й не думав його слухати, а надто коли його не було поряд.

— І я можу їх отримати?

— Та чого ви до мене з цим придовбалися?

І тут він замовкає. Очевидно: Водка Сатана. Вони не можуть не знати одна одну. Цілком імовірно, що вони не подружки. Між зірками такої величини дружба навряд чи можлива. На вершині може бути тільки одна. Але це воно.

Він промовляє: «Водка Сатана», — і Памела пересмикується, повертається й дивиться на нього. Вона намагається його звабити. Він це знає і захищається, взагалі-то кохає іншу, але все ж це спрацьовує на всі сто. Йому хотілося б удати, що він лиш на мить втратив рівновагу, але почувається неначе хробак, який викручується на кінчику гачка: варто їй захотіти, і він пропав. Він уже знає, як вона може йому віддячити, але занадто вражений, щоб чітко це сформулювати. Він хоче дізнатися більше:

— Хто розповів вам про ці касети? Це просто якась дурня...

— Це ви про них говорили.

— Ну трохи. Спочатку я хотів їх продати. Це Лідія Базука відправила вас до мене?

— Ні. Все складно. Вас шукає декілька людей. Але я спромоглася першою. Я заслуговую на винагороду, правда ж?

От сучка, коли вона цього хоче, її голос перетворюється на патоку, яка ллється у вуха. І коли вона сказала «винагороду», відчуття було таке, ніби навіть не в нього встав, а він увесь устав. Не найкращі умови для ясного мислення.

Чи в цей момент дощ посилювався, чи він почав відпливати в темряву, Вернон точно не знав. Памела Кант поклала свою руку на його, вибачилася:

— Я думаю тільки про себе. Я бачу, що тобі дуже тяжко: друг у лікарні, особисті проблеми, а я завела про себе. Я не завжди така.

Він ледве не відповів: «Та я знаю, бачив багато фільмів з тобою, часто ти зовсім не така — не така вдягнена й займаєшся дуже цікавими речами», — і звісно, вона з тих дівчат, які усміхнулися б цій шпильці. Але в горлі у нього був клубок. Ксав'є на ношах — навіть харизма Памели Кант не допомагала позбутися цієї картини. Раптом на нього ринули спогади про Алекса. Вернонові ніколи не спадало на думку послухати його сповідь, бо доти він про це не думав, але, можливо, якби, отримавши ті касети, він поцікавився записами, то міг би зробити щось для Алекса. Змінити хід речей. Він пустив усе на самоплив і навіть не збирався реагувати. Він слухав, як відходять мертві, він був уже по той бік. Того вечора Вернон відчував невимовні докори сумління за те, що не врятував Алекса. За те, що втягнув Ксав'є в цю історію. Ці дві думки чіплялися одна за одну — яким же другом ти став. І раптом сила того, що він відчував, згасла, не лишилося нічого. Вернон довго дивився на Памелу Кант, не промовляючи ані слова. Усе навколишнє тепер мало його хвилювало. Прірва між ним і реальністю збільшувалася — він так утомився.

Вони повільно під'їхали до лікарні, проїхали повз парк машин швидкої допомоги, повз хворих, які вийшли на перекур із крапельницями, повз медсестер, які показували елемент індійського танцю. Коли вони вже збиралися виходити з таксі, Вернон сказав Памелі:

— Я залишив сумку з касетами в однієї дівчини, Емілі. Якщо ти знайшла мене, то думаю, знайдеш і її. У будь-якому разі нехай щастить, і... можеш лишити мене тут.

— Це не обговорюється. Самого я тебе не залишу.

Він хотів був уже відповісти: «Я краще без...» — і на цьому закінчити, але в останній момент згадав, що без неї його точно не впустять до лікарні. У нього на лобі написано, хто він, вони подумують, що чувак просто побачив світло й зайшов погрітися.

Лікарня — дуже стара будівля тих часів, коли їх будували схожими на монастирі. Начебто здається, що все гаразд, але коли переступаєш поріг, краса зникає. Меблі з сімдесятих, неонові підсвітки, працівники в білих халатах, на вигляд навіть більш виснажені, ніж він.

Памела взяла все на себе. Вона сперлася ліктями на стійку й чекала, коли хтось прийде й поговорить із нею. Час від часу у свідомості Вернона яснішало.

— Але як ти мене знайшла?

— Та в тебе є власний хештег. Спочатку та баба, що тебе побила, Симона з Будуара її нік в інтернеті, а в житті як звуть, не знаю...

— Сильвія?

— Ти пішов до неї, відтрахав, як собаку, і зник. Не знаю, чи багато в тебе таких історій.

— Сильвія.

— У будь-якому разі цим хештегом тепер користується купа людей. У мережі ти став типом, якого шукають. От тільки в мене — не хотілося б хизуватися — підписників більше, ніж у всіх них разом узятих. От один мій прихильник і побачив тебе біля громадських лазень у дев'ятнадцьтому. Ага, чуваче, один з моїх фанатів там працює. Він упізнав тебе з фотографій, які я постила... Не знаю, чи знаєш ти, але Симона з Будуара запостила у Фейсбуці мільйон твоїх фоток... Ти не з тією зв'язався. І не треба було полишати її отак, як лайно... але добре, я не у свої справи не лізу, гаразд, але, якщо чесно, така відома людина, як ти, не має спати на вулицях. На мій погляд, тобі бракує амбітності... адже ти став зіркою інтернету — всі тебе шукають.

Чорна гордячка, на яку мало діяли чари Памели, нарешті погодилася показати їм, у якому крилі лежить Ксав'є. У коридорі Вернон упізнав мадам Фарден: сумочка на колінах, поношені черевики, зіщулене тіло, голова спирається на зігнуті руки. Вернон почувався так, ніби його мозок і тіло під анестезією; подібне відчуваєш, коли приходиш видаляти зуб. Його тіло було тут, рухалося вперед, сприймало інформацію. Вона звела на нього обличчя, і за його виразом стало зрозуміло, що новини погані. Проте жодних емоцій Вернон не відчував. З'явилася Марі-Анж, пригнічена. Побачивши його, вона міцно стиснула зуби: «Що, чорт забирай, сталось», — але за Вернона відповіла Памела, бо його рот був не спроможний вимовити ані слова. Він подумав, що Марі-Анж не впізнала Памелу, на відміну від кількох медбратів і лікарів, які збіглися до них, щоб повідомити якусь інформацію. Кома. Вернон спромігся лише спитати, де туалет. Він пішов

у напрямку, який йому вказали. Знайшов вихід. Він не вирішував, що має втекти в дощову ніч — просто йшов собі в чорноту, прямо, відзначаючи недоречні деталі. Наприклад, вагу своїх рук. Він тримав руки в кишенях і не здатен був їх витягти, наче вони зі свинцю.

Вернон втратив управління машиною свого тіла. У ньому боролися бажання все закінчити, огида до себе, страх перед тим, що відбувається, неспроможність дихати, відчай і спантеличення. Він горить, легені горять, він мокрий від поту, щоки горять. Субтекст цілу вічність крокує вперед, неначе зомбі. Уже в уяві, але він продовжує йти. Підіймається сходами в темряві, підіймається швидко, йому забиває подих, він прискорюється. Згадує слова пісні «Це історія про хлопчика, який танцював-танцював і не міг спинитись», а сам підіймається, дихає часто, змушує себе. Треба повторити алфавіт, йому, людині, яка жодного разу не забула назви жодного гурту, вперше за вечір треба зосередитися. Небезпечні зв'язки. «Це історія про хлопчика, який танцював-танцював і не міг спинитись, і звісно, помер — у наші дні це звичайна річ». Уривки непотрібної інформації накопичилися в його голові, утворивши безлад, какофонію. 1981 рік, німецький гурт, *D.A.F., Einstürzende Neubauten*, «Таємниця в тумані». Він усе підіймався й підіймався, сходи були нескінченні, йому здавалося, що він уже на висоті багатоповерхівки, а місто лишилося внизу. Він не сповільнюється, перемагає себе, скроні стискаються. Він чує перші такти «*Los Niños del parque*»¹, синтезаторний луп, драм-машина й жіночі голоси вдалині.

¹ Назва пісні гурту *Liaisons Dangereuses*.

Звалившись на лаву, Вернон не може відновити дихання. Він більше не чує шурхоту машин, дощ став удвічі потужнішим і тепер свинцевими кулями падає на його повернуте до неба обличчя.

Уже світло, а він не пам'ятає, як заснув. Йому снів-ся Роберт Джонсон. Він сидів на лаві та грав на гармоніці. Вернон не впізнавав місця, де впав, а коли спробував сісти, тіло не слухалось, і він ліг на спину, обережно повернув голову.

Краплі дощу на холоді ніби ріжуть лезами, але його, певно, лихоманить — під укусами дощу тіло буквально горить. Раптом у свідомості з'являється ясна думка — скільки він не їв? Якби тільки він міг отак згаснути, за коротку годину — він уявляє полум'я свічки, воно тріпоче, потім слабне, на чорному гноті застигає червона крапля і нарешті гасне, й не лишається вже нічого. Але від відчаю не помирають, принаймні не так просто.

Раптом Субутекса будить кішка, яка намагається влаштуватися між його ніг. Посеред ночі знову починається дощ, і кішка тікає. Думки інфіковані. Він відчуває в роті їхній жахливий запах. Запах розкладання тіл. Він хотів би виблювати їх, але з нього йде тільки жовч. Вона тече Вернону по шиї, бракує сил навіть повернути голову й вивергнути її на землю, вона забруднює йому підборіддя, і крижана вода змиває її. Вернон дивиться на світло у вікнах — воно вальсує. Він заплющує очі. Він відпливає, а під повіками миготять полум'яні фігури, й дихати знову стає важко. Невже він щойно сюди піднявся? Він не може встати. Треба поворушитися. Його хилить у сон, і опиратися несила.

Пізніше вночі — він не знає, минуло кілька годин чи хвилина, — він починає тремтіти від холоду. Його

будять перші такти «Voodoo Chile». Джимі Гендрікс кашляє, власне, це початок «Rainy Day». Це версія не з «Electric Ladyland» — Вернон ніколи не чув цього уривка, але звук чистий, ніби слухаєш у навушниках або сидиш на найкращих місцях на концерті просто неба. Він докладає неймовірних зусиль, щоб розплющити очі. У небі повно зірок. Завтра буде хороша погода. Музика не стихає. Він знає, що марить, але це мало хвилює. Він заплющує очі та продовжує споглядати танець химерних фігур під повіками. Вступ «Voodoo Chile» триває довше, він чує, як Едді Гейзел заводить грув, Вернону здається, що це надзвичайно, потім він із певністю впізнає довгі партії Джеймса Джеймерсона, і нарешті над усім цим здійснюється кришталево чистий голос Дженіс Джоплін. Над його тілом виростає звуковий купол. Орган Стіва Вінвуда розм'якшує простір, і від Вернона лишається саме лише дивовижне прагнення, прагнення насолоди, розростання в темряві, тепер він ціле місто, тепер підноситься над містом, Джимі та Дженіс дають неймовірний концерт, який чує тільки він. Над ним у паризькому небі палають навдивовижу яскраві зорі.

Пізніше — у певний момент він заснув — Вернон відчуває, як на гітарний гриф наочується хвиля світла. Голос Дженіс прорізається крізь біль, відкриваючи гнійник, і Вернона відпускає. Невидимі вправні пальці хапають його за ключиці й тягнуть, він дихає вільніше, лихоманка минає, грудна клітка розправляється. Кожна клітина його тіла радіє, пісня стає нескінченною.

Коли настає тиша, він дивується, що досі живий. Його одяг вологий, він слабкий, але здатний підвестися. У нього немає жодного уявлення про те, де він перебуває. Не одразу розуміє, що завдячує відчуттям

дивності радше тиші, ніж пейзажу. Руху немає. У голові паморочиться. Він ніколи не відчував такого приємного спокою. Який розливається по всьому єству. Героїн такого не вміє. Ані гриби, ані ЛСД, ані дурман не дарують таких бездоганнях слухових галюцинацій, як-от він щойно мав. Вернон не помер, і сильний біль у горлі нагадує про те, що він, навпаки, живий. І хворий. Але щасливий, чорт забирай, щасливий, як дебіл, як ненормальний. Він знаходить відкриту місцину й бачить Париж із висоти.

Я самотній чоловік, мені п'ятдесят років, моє горло подірявлене раком, я воджу таксі й палю сигару у відкрите вікно, начхати на клієнтів.

Я Діана, я з тих дівчат, які постійно гигочуть і за все вибачаються, мої руки покреслено слідами порізів.

Мене звуть Марк, я живу на допомогу з безробіття, а моя жінка працює, щоб мене утримувати, я виховую нашу доньку, я з нею щодня, і от сьогодні навчив її кататися на велосипеді, і я згадую батька і як він на-решті зняв додаткові колеса з мого велосипеда, коли я був малий.

Я Елеонора. Дівчина, яка мені подобається, фотографує мене в Люксембурзькому саду, я знаю, що між нами щось буде і що нам буде складно, тому що в нас обох хтось є, але однаково варто спробувати.

Я лежу в ліжку, і коли дізнаюся про смерть Даніеля Дарка, то думаю про його номер, записаний у моєму мобільному, й одразу ж відчуваю бажання його набрати, й від думки про те, що тепер це неможливо, холону з голови до ніг.

Я підліток, одержимий ідеєю втратити цноту, і рудоволоса дівчина, якої я домагався місяцями, натякнула,

що ми можемо разом сходити в кіно. Не думаю, що вона жартує. Дивлячись у дзеркало, помічаю, що в мене немає більше вугрів, «Роаккутан» допоміг, і переді мною прочиняються двері в нове життя.

Я молодий скрипаль-віртуоз.

Я зверхня шльондра, з якої живцем зняли шкіру, я юнак, прикутий до візка, я молода жінка, яка обідає зі своїм батьком, якого вона обожнює і який страшенно нею пишається, я нелегал, який проповз під колючкою Мелільї, я виходжу на Єлисейські Поля і знаю, що це місто дасть мені те, по що я прийшов, я корова на бійні, я медсестра, яка втратила слух від криків хворих та безсилля, я іммігрант без документів, який нелегально працює прибиральником в одному з ресторанів у Шато-Руж¹, я вічний безробітний, який нарешті знайшов роботу, я наркокур'єр, який всцикається від страху за 10 метрів від митниці, я шістдесятип'ятирічна повія, яка рада приходу свого найдавнішого постійного клієнта. Я дерево, чиї гілки подзьобав дощ, дитина, яка верещить у візочку, собачка, який смикає за повідок, наглядач у тюрмі, який заздрить безтурботному життю в'язнів, я чорна хмара, я фонтан, покинутий наречений, який переглядає фото з колишнього життя, я жебрак на лаві, що притулилася на пагорбі в Парижі.

¹ Район Парижа.

ДЕПАНТ Віржині
Вернон Субутекс # 1
Роман

Керівник проекту *В. А. Тютюнник*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *Р. А. Трифонов*
Художній редактор *А. О. Попова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Ю. С. Любавська*

Підписано до друку 05.07.2019. Формат 84х108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Newton». Ум. друк. арк. 18,48.
Наклад 3000 пр. Зам. № 9-07-0825.

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cor@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика “Глобус”»
61052, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
- у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@ksd.ua

**Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів**
e-mail: editor@ksd.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків
тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Київ
тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@ksd.ua

Депант В.

Д35 Вернон Субутекс # 1 : роман / Віржині Депант ; пер.
з фр. В. Космідайло, Ю. Максимейко. — Харків : Книж-
ковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. — 352 с.

ISBN 978-617-12-6076-4

ISBN 978-2-246-71351-7 (фр.)

Його звали Вернон Субутекс. І він стояв на цьому тротуарі з однією-єдиною валізою в руках. Це все, що лишилось. І все, на що він тепер може розраховувати. Його називали міською легендою. Те легендарне, що він мав, — це найкращий у всьому Парижі магазин платівок. І він втратив його. Вернона Субутекса вважали зниклим, доки він не почав приходити до старих друзів. Тепер він повертається знов і знов. Власник секрету, розкрити який жадають усі: продюсери та онлайн-тролі, політичні і релігійні радикали, злочинці й навіть порнозірки. І вони розпочинають полювання на Вернона Субутекса. Їм усім потрібен він. Хоча ніхто з них не знає, хто він такий...

УДК 821.133.1

Його звали Вернон Субутекс. І він стояв на цьому тротуарі з однією-єдиною валізою в руках. Це все, що лишилось. І все, на що він тепер може розраховувати. Його називали міською легендою. Те легендарне, що він мав, — це найкращий у всьому Парижі магазин платівок. І він втратив його. Вернона Субутекса вважали зниклим, доки він не почав приходити до старих друзів. Тепер він повертається знов і знов. Власник секрету, розкрити який жадають усі: продюсери та онлайн-тролі, політичні і релігійні радикали, злочинці й навіть порнозірки. І вони розпочинають полювання на Вернона Субутекса. Їм усім потрібен він. Хоча ніхто з них не знає, хто він такий...

Химерна сага, на тлі якої лунають саундтреки з 1980-х. Незвичайні персонажі та дивовижна суміш сучасності й ретро.

THE GUARDIAN

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-6076-4

9 786171 260764